

Antique
Gunter
1750

le 17. 8. 1779.

Pharmacopœi Parisienses

ex Dono Magistri
Gillet

1764

ANTONII GÜNTHERI BIL-
LICHII THESSALUS IN CHY-
MICIS REDIVIVUS

id est,

11405

11405

De

*Vanitate Medicinæ Chymicæ, Hermetica seu
Spagyrica,*

DISSERTATIO.

Eiusdem

ANATOMIA

FERMENTATIONIS PLATONICÆ.

ACCESSERVNT

De eadem

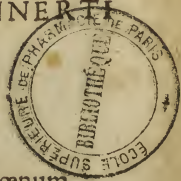
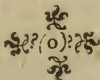
HERMANNI CONRINGII

EXERCITATIONES

&

DANIELIS SENNERII

Epistola.

Francofurti ad Mœnum,

Impensis JOANNIS BEYERI,

Typis CASPARIS RÔTELII.

M. DC. XLIII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1911

DISSERTATION

1911

AND

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1911

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1911

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

Cl. Viro

WILHELMO

ERNESTO SCHEFFERO,

Philosopho & Medico excellentis-
simo, inclytæ Reipublicæ Franco-
furtanæ ad Moenum Practi-
co primario,

Amico veteri & honorando

THESSALUM SUUM REDI-
VIVUM dat, dicat, addicat

*Antonius Güntherus Billichius, Archiater
Oldenburgensis.*

THESALUM meum in
lucem emissuro mihi, &
cuinam is commodum
inscriberetur, deliberan-
ti, tu, mi Scheffere, in
primo statim cogitatio-
nis ictu occurristi. Neque enim ab ami-
citæ officijs alienū existimabam, ut no-
mina nostra, quæ jam quatuor lustra &

EPISTOLA

amplius privatâ tum animorum tum
studiorum similitudine coaluissent, pu-
blico aliquo monumento consociaren-
tur. Et esse in primis ipsum illud, quod
tracto, argumētum eiuscemodi, ut, quia
nos, dum in artis medicę operibus ambo
versamur, non leviter exercuisset, par o-
mninò videretur, si quod in illo precium
operæ fecissemus, eius fructum utriusq;
communem haberi, & æquis partibus
ad te meq; pertinere. Quin imò totum
etiam vindicare tibi per me licet, quod
& optimo jure potes,

Ni refugis, tennesq; piget cognoscere curas.
Tu enim non modò resuscitandi Thes-
sali author mihi sua sorque potissimus
extitisti, verùm etiam; quum jam in vi-
tam redux domi meæ latere quàm fo-
râs prodire mallet, minimè cessasti,
quantum me ad scribendum princi-
piò anima veras, tantum postea ad ma-
turandam editionem cohortari. Pro-
inde nec gravatè feres, peramanter ro-
gantem, ut quâ animi promptitudine il-
lum defero, eadem abs te recipiatur, &
si quidem expectationi ac spei tuę minus
respondet, conatui tamen non usque a-
deo illaudabili perbenignè ignoscas,
nec

DEDICATORIA.

nec voluntatis alacritatem dedignere, ubi infirmos sub sarcinâ humeros labare ac fathiscere conspexeris. Idque eò faciliùs abs te impetravero, quod longo rerum usu & multijugâ industriaque artis pœoniæ exercitatione optimè didiceris, quàm spissâ caligine circumfundatur universa naturæ contemplatio; in quâ quoniam oculatissimum quemque cæcutire aut cespitare usu venit, nec miraberis, opinor, nec indignaberis, sicubi, dum aliorum vanitates executio, mihi quoque aliquid adhæsisse vanitatis animadvertes, & à Thessalo reviviscente contraxisse, quod indolem Thessalicam magis quàm Hippocraticam sapiat. Tametsi namque nihil mihi Thessalico ingenio sit invisius, ipsumque adeò Quercetanum, ubi Thessalici nominis honorificam mentionem facit, id Gale-
ni odio, non Thessali meritis dedisse arbitrer: Nolim tamen pertinaciùs inficiâri, culpâ forte meâ Thessalum meum commisisse, quod si non Thessali temeritatem omni ex parte referat, videri tamen possit, à Proclo potiùs aliquo, aut Rhegino, aut Eudemo, aut Mnasæo, aut Philone, aut Dionysio, aut Menema-

EPISTOLA

cho, aut Apollonidâ, aut Olympico, aut Sorano, aut Juliano, aut quovis alio Themisonis alumno, quam Hippocraticæ disciplinæ sectatore profectum. Hujus monetæ censeari ante omnia posse, quod de elementis eorumque potentiis, quod de mixtione, deque mixti tum formâ, tum facultatibus, tum passionibus Thessalus meus differit. Etenim quâ tum Hippocratis vibex, quum principia Hippocratica deletum iret, exorbitavit in defectu, tantum in excessu Thessalum meum, dum ad elementorum œconomiam reducere universum Chymix suppellectilem audet, deliquisse judicabunt, qui mediam ingressi viam, ut ne vel nimis vel minus elementis tribuerent, omni studio cavere voluerunt. Quorum rationibus nec ego quicquam derogabo, dummodo licitum mihi ac permissum sit, ut mistionem ita & mista, quâ mista, in elementorum ditionem præcisè transcribere, acceptaque unicè referre primis contrarietatibus, quæ in simplice generatione & corruptione ultimæ elementorum differentia, imò verò substantiæ sunt, nec materiam tantum mistis subternunt, sed & formam,

per

DEDICATORIA.

per quam mista sunt, ex semetipsis merito mixtionis elicitam in mistum conferunt. Mistis quidem, quæ animata sunt, divinius aliquod principium deberi non ignoro, quanquam hoc quoque ipsum in immensum elementorum promum condum, è quò primitus prodijt, ultimâ tandem dissolutione reverti, (si unam exceperis animam rationalem) nullâ nos absurditas vetet credere: At verò quæ vel inanimata sunt, ut metallorum, lapidum, fossiliumq; species: vel exanimata, ut cadavera, caro morticina, & alia huiusmodi: Eorum omnium, meâ opinione, nulla alia substantia est, quâ simplicium, quæ in mixtis partim actusunt, quia alterata tantum, non corrupta: partim verò potentia, quia non integra, redintegrari nihilominus apta. Non sunt autem integra, quia non perficiunt totam materiam, sed secundum partem, unde orta est fractio. Plures autem elementorum actus in unum veniunt, quia eorum contrarietates aptæ natæ sunt eandem materiam secundum partem perficere, ut ex duobus dimidijs fiat integrum, aut secundum aliam quampiam proportio-

EPISTOLA

nem, veluti quum ex extremis componitur medium. Medium autem omne naturam extremorum retinet. Ideoque mixta quum sint media inter calidum & frigidum, humidum & siccum, naturam participant omnium elementorū: quorum actus quamvis immutentur, potentia tamen nunquam pereunt, nec virtutes tantum eorum, verum ipsæ etiam remanent substantię quanquam non actu absoluto, sed secundum certam & definitam mixtionis proportionem modificato. Hæcque adeo proportionata modificatio mixtis in animis pariter atque ex animis locum aliquem in scala substantię prædicamentali concesserit; At in schola naturali vel potius transnaturali caro mortua non nisi equivocè caro, non nisi æquivocè substantia est: imò quicquid est, totum elementorum est, quibus cætera etiā mixta in anima, quicquid possunt, consimili ratione debent, ut ob id ea nō magis quàm carnem mortuam substantijs annumeranda censuerit CL. Cæsalpinus, nunquam mihi sine honorifica nominis præfatione appellandus. Neque verò est, quod mirandas agendi & patiendi vires, abstrusosq; misto-

sto-

DEDICATORIA.

storum consensus ac dissensus quispiam obiciat, quorum originem aliunde atq; ab elementis arcessere oporteat. Quoniam facilis est responsio, siue miscibilia siue ipsam mixti formam respicias. Nam secundum miscibilia certa datur mensura mixtionis juxta diversos intensiōis ac remissionis gradus : secundum formā mixti certus habetur numerus ac mēsurā alterationis, quæcunq; autem mēsurā huiusmodi & terminum insequuntur, quum propria sint uniuscuiusq; mixtionis, ea formæ quidem mixtionis & toti substantiæ tribuuntur : Attamen à certo potius atq; indicibili uniuscuiusq; mixtionis numero, à certâ & proportionata numeri efficaciam dependent. Hoc nimirum fundamentum præsupponit Thesaurus meus, cui fidenter innixus, tum etiam propriis Chymicorum hypothesebus fretus, nihil addubitavit cum natura componere artem, & nova pharmaca ad veterem medendi methodum exigere, majore forsan effectu quàm profectu, quum in proclivi sit, bonam causam malè agendo perdere, veluti Galenus, quū adversus Lycum disputaret, in Hippocrate, quem tuebatur, semetipse deseruit.

EPISTOLA

ruit. Quicquid huius erit, agnoscere
quàm excusare malle, humanum verò
est, nec Coâ institutione indignum. Sa-
nè equidem non minùs Hippocraticum
est, veri investigationi posthabere om-
nia, quàm iudicij difficultatem, expe-
rientiæ fallaciam, errandi proclivitatem,
errorum conscientiam, quum assequi
veritatem nequeas, liberè & ingenuè fa-
teri. Id enim sibi voluit venerandus se-
nex, ubi illum medicum, qui parum pec-
cet, vehemèter laudat, ubi exactam cer-
titudinem rarò cerni, quodque est cer-
tissimum semper assequi difficile esse, ac
neque se quantumvis jam senem ad artis
medicæ summam pervenisse, neque et-
iam ipsius inventorem Æsculapium, sed
& ipsum à se in multis dissensisse cōstan-
ter asseveravit. Illud verò & præcepto
sanxit, quum nos iussit doctrinam no-
stram repurgare ad lucem veritatis, cui
exposita pseudjatrœn dicta factaque tali-
ter omninò se prodere scripsit, qualiter
aurum adulterinum, quum probatur i-
gni. Denique & exemplo firmavit præ-
ceptum, quando in Cnidias sententias
animadvertit, quorum illo ævo non mi-
nor proculdubio autoritas fuit, quàm ho-
die.

DEDICATORIA.

dieq; est sectæ ejus, quæ credi vult universæ medicinæ summum fastigium imposuisse, & valetudini humanæ opem attulisse propè divinam. Tantò utiq; rigidior merita censuram, quantò immodestiùs artem omnium nobilissimam profanavit. Authore namque Galeno, Cnidij cum alijs Medicorum scholis de Apollinis Æsculapijque disciplina tum exercendâ, tum verò semper augendâ ac pro viribus perficiendâ, honesto planè laudabiliq; æmulationis genere contendebant. A quibus lōgè diversi sunt Chymicorum mores, lōgè diversa studia: utpote qui non nisi ostentatione artis manifesta & portentosa scientiæ venditione turgescunt. Addè liberam animarum negotiationem, & rapaces nundinas pendentibus fatis, & preciosam mortis atram, & arcana præcepta, per quæ omnia effectum est, ut nihil magis juvare videatur, quàm quod Chymicorum è sanctuarijs depromptum est, tamque attonita quorundam animos persuasio occuparit, ut prodesse nisi Chymica non putent. Palàm enim est, ut quisquis inter Chymicos gloriando & jactando polleat, imperatorē ilicò vitæ nostræ necisq;

con-

EPISTOLA DEDICAT.

constitui, eiq; tam facilè credi, quàm temerè is adjurat, quum sit periculum nullo in mendacio majus. Discere periculis nostris, & experimenta per mortes agere, neq; legem esse, quæ puniat inscitiam capitalem, nullum exemplum vindictæ. Hęc similiaq; alia quum in sui sæculi medicos gravissimè declamantem lego Plinium, puto dicta & Chymicis, quibus ad amussim congruunt,

Crede, & saluus eris. promissis certa fides. nam Cum te interficient, morbo curaberis omni.

Atq; idcirco, quod ex Catonis oraculo de Græcis subjunxit Plinius, huc etiã referre non dubito, neq; sine causa arbitror: *Satis esse ingenia Chymicorum inspicere non perdiscere.* Ita faciamus, C. L. Scheffere, & non equo tantum, verum grato etiam animo patiamur nobis à sapiente viro hanc poni insaniæ æquè amabilis ac perniciosæ metam: In quã si sistere pedè quàm proferre maluerimus, credamus utique, consilium nos nec pœnitendum nec infructuosum cepisse. Vale. Dabam Oldenburgo VII. Non. Julii, Anno 1698.

CAPITA THESSALI,

Proæmion.

CAPUT I.

NVM Alchymia habeat propriam rationem, per quam ab aliis scientiis distinguatur, & in certa specie collocetur? Negatur adversus Ioannem Beguinum.

II.

An Aristoteles Stagirita fuerit Chymicus? Affirmatur contra Quercetanium.

III.

Docetur, principia operationum Chymicarum esse quatuor elementa, horumque qualitates.

IV.

Vtrum ignis sit elementum, nec ne? Prius adseritur adversus Quercetanium.

V.

An elementa eorumq^{ue} facultates sint agentia καθ' ἐντελέχειαν, eo sensu quo ἐντελέχειαν accepit Quercetanus? Affirmatur contra Quercetanium.

VI.

Examen argumentorum, quibus Quercetanus elementorum actiones καθ' ἐντελέχειαν suam impugnat.

VII.

An planta vel stirps, quando in cinerem comburitur, formam plantæ vel stirpis amittat? Affirmatur adversus Quercetanium.

IIIX.

Formæ ac modi operationum Chymicarum tradun-

CAPITA THESSALI

itur ex Aristotele & Discoride.

IX.

Docet , Obiectum Chymia esse idem cum Subiecto
Quarti Meteorologici.

X.

Agit de natura & constitutione corporis mixti.

XI.

Exponit aliquot Quercetani opiniones , circa ma-
teriam modo tractatam.

XII.

In quo examinatur & evertitur duplex prerogativa
triū principiorum Chymicorum.

XIII.

Operum Chymicorum differentia & species redu-
cuntur ad doctrinam Aristotelis & Dioscoridis.

XIX.

Exponens principia facultatum , quas in medendo opē-
ra Chymica exserunt.

XV.

Præstantia remediorum Chymicorum libratur &
tribratur.

XVI.

Amethodia Chymistarum in medendo ostenditur.

XVII.

Chymistarum cum Thessalo , & Thessali cum Chy-
mistis comparatio.

I. CÆSAR SCALIGER

Lib. 4. Epidorp.

Rimans magna ludibria, Chymicosq; folles,
Inflabis & inflaberis: hos effuge ventos.
Porro fuge deliria Cabbalisticorum,
Quorum labor est decipi: & hinc decipere equè.
Quorū scopus est, nil. Iter extra omnia quæ sunt:
Quorum est animus pensilis à nigrâ favillâ,
A somniolis, nugisati vortice fumi.
In mari seruntque spem; metuntque fraudis
umbras:

E R R A T A.

IN dedicat. pag. 3. l. 12. pro executio, excutio. pag. 6. l. 21.
I quicquid sunt, quicquid possunt. p. 7. l. 24. pro effectu, affo-
ctu. In tractatu ipso. p. 2. l. 15. pro ne, nos. p. 6. l. 22. pro Gorgo-
ni, Gorgone, p. 32. l. 28. pro substantiâ, substantifica. pag. 34. l.
29. pro allatum, allatam. p. 36. l. 2. pro plurâ, pura. p. 39. l. 32.
pro impensiones, impressiones. p. 61. l. 21. pro Hac, Hoc. p. 62. l.
19. pro conditione, consideratione. p. 64. l. 7. pro formalibus
formabus. p. 75. l. 15. pro praevenit, premit. p. 78. l. 21. pro merè,
mirè. p. 77. l. 12. pro sulphurem, sulphuream. pag. 81. l. 20. pro
ignoscant, ignescant. p. 85. l. 19. pro Et, Ea. p. 89. l. 23. pro qua-
runt, querant. l. 25. pro peripatetca, peripathetica. l. 29. pro ad-
dimus, adimimus. p. 20. l. 5. Explicantius, Explicatius. p. 114.
l. pro assumpti absumpt: pag. 115. l. 20. pro Et Ex. p. 120. l. 13.
pro do, diu. p. 122. l. 2. pro clementia, dementia. p. 126. l. 17. pro
matura, mortua. p. 139. l. 6. pro assumpt. absumpt. p. 142. l. 7.
tamen non. p. 146. l. 25. pro vinum, pinum. l. 29. pro pinum,
pinu nec. l. 32. pro quem, quum. p. 154. l. 2. meis agere. l. 4. pro
vices, vires. l. 20. pro non, nos. l. 15. pro esse, eas. p. 155. l. 30. pro
Siri:

spiritus, spiritibus. p. 157. l. 8. *pro exprim. inprim.* p. 61. l. 9. *pro*
robore, rubore p. 166. l. 25. *pro vetitus, veritus.* p. 169. l. 7. *pro*
poni, poni. l. 25. *pro atq; absq;* l. 33. *beneficia, benefica.* p. 170.
 l. 7. *pro ē par, ex par.* p. 71. l. 5. *pro dent, demicp.* 173. l. 28. *pro*
idipsum, ipsum, p. 174. l. 16. *pro est, esse.* l. 28. *pro corpori, corpo-*
rei. pag. 175. l. 11. *pro istu, ipsis.* l. 25. *venosi, venosa.* l. 27. *optari,*
aptari. p. 180 l. 25. *pro nec, ne.* p. 181. l. 19. *pro corolatam, colo-*
ratam. p. 183. l. penultima. *pro essensificatio, essensificatus.* pag.
 186. l. 3. *pro falsus, falsus.* p. 187. *pro usi, usu* p. 192. l. 13. *pro de-*
sperat. depurat. p. 197. l. 6. *pro Gluckradius, Gluckradij.* pag.
 106. l. 6. *pro resolvit, absolvit.* p. 209. l. 12. *pro macera, matu-*
ra. l. 23. *pro digesti, digestio.* p. 215. l. 15. *pro offerre, offerat.* p.
 216. l. 27. *pro Quercetano, Quercetani.* l. 30. *pro crudo, crudū.*
 p. 220. l. 9. *pro Costa, Coſta.* p. 221. l. 27. *pro qui, quo.* p. 222. l.
 21. *pro omnes, omnia.* p. 223. l. 18. *pro expedi, impedi.* p. 229. l. 5.
pro ad sal. p. 232. l. 8. *pro iatrocini, iatronici.* p. 237 l. 7. *pro*
mea, meta. p. 239. *adde est, mea recepti: quicquid tamē meum*
est, id. p. 242. l. 9. *pro fremento, fermento.* p. 262. l. 22. *pro qui,*
quid. l. 24. *pro acotor, aceto.* p. 263. l. 6. *pro Et, Ex:* p. 267. l.
 29. *pro per, par.* p. 272. l. 24. *pro est, abest.* p. 275. l. 14. *pro suū,*
quam. l. 22. *pro enim, enim ubi.* l. 23. *mixtion, mixtio.* p. 238.
 l. 17. *pro mistum, mustum.* p. 283. l. 11. *pro sit, si.* l. 12. *negaret,*
negare. l. 13. *ut. &.* pag. 285. l. 4. *pro & sine, est sine.* pag. 288.
 l. 4. *pro quam, quum.* l. 6. *unanin, anim.* p. 290. l. 15. *pro meū*
merum. p. 291. l. 17. *pro expr. exprim.* p. 292. l. 17. *pro Non,*
Nam. l. 27. *pro dedit, desit,* p. 296. l. 25. *pro quando, quantō.* p.
 299. l. 19. *pro quantum, quantus.* p. 304. l. 30. *pro enim, eum.*
 p. 307. l. 26. *pro unnam, suam.* p. 306. l. 8. *pro Galeni, Galenus,*

In

THESSALVM REDI-
VIVUM
PROOEMIION.

DE Thessalo scribit Plinius, illam
cuncta maiorum placita delevi-
se, & rabie quadam in omnes ævi
medicos perorasse. Occultâ fati
vi evenisse arbitror, ut una ætas
& facem hostemque generi humano terrisq; ve-
nenum dederit, simul & medicinæ pestem attu-
lerit, quovis Nerone immaniolem. Quasi verò
pati sanctissima artium nequeat, quin societas
mali pertingat etiam ad rempublicam. Certè e-
nim non minus intererat boni universi, occide-
re Thessalum, quam Neronem occidi, quòd ille
de salute singulorum lüderet in toto, hic de sa-
lute totius in singulis: sic concertantibus inui-
cem in mortalium perniciem studijs utriusque,
ut cum jus vitæ necisque vnus sibi per principa-
tum vsurparèt, alter per professionem arrogaret,
crediderim non plus virum Neroni ad necan-
dum fuisse, quàm animi ad nocendum habuerit
Thessalus. Quem nemo putet frustra debaccha-
tum fuisse, etiamsi insaniam eius Galenus obtu-
detit. • Nam neque cum authore extinctus est
fator effertus, neque cum cineribus obrutus in

via Appiâ: Quin potiùs perinde ac Neroneſte
divivos ſecula ſequentia viderunt, ita minimè
dubium, quin Theſſali quoque genius ab infe-
ris redux tranſilierit ad poſteros, quum vel no-
ſtro hoc ævo reperire ſit, in quibus quaſi pytha-
goricâ metempsychofi renatus videatur. Hi
ſunt, qui ab authore, quem fingunt, Hermetici,
ab arte, quam jaçtitant, chymici vel ſpagyrici
cognominari volunt, factio eò impudentior
Theſſalo, quod vivi pro èpinicio circumſonèt,
quod mortuus pro epitaphio uſurpavit.

2. Verum enimverò, quod de Germanis au-
thor nobilis prodidit, eos triumphatos magis
quàm victos fuiſſe: Id ego de vetere medicinâ
camq; profeſſis affirmabo, ne ſeciùs Theſſali
quàm C. Cæſaris ingentes minas in ludibrium
verſas. Hoc autem non tam mirabor olim fa-
ctum, quam fore, ut & nunc fiat, ſperabo. Sene-
ca mihi in mente, cuius hoc oraculum eſt: Ne-
minem poſſe perſonam diu ferre. Ficta citò in
naturam ſuam recidere, quibus veritas ſubeſt,
quæque ex ſolido enaſcuntur, tempore ipſo in
maius meliusque procedere. Ea diſciplina, quæ
adverſus Aſclepiadeorum, Eraſiſtrateorum, Di-
atritariorum, Herophiliorum, Pneumaticorû,
Empiricorum, Methodicorum, ſimiliumq; in-
iurias inviolabilis perſtitit, non deſinet in poſte-
rum decus ſuum tueri, tumque demum novitijs
inanitatibus dabit manus, quum ſtolidis opi-
nionibus ſolida ratio, & vanæ magniloquentiæ
ſana experientia ſuccubuerit. Poſteſt altos ducere
Spiritus theſſalica progenies, ſed non diutur-

nos: quò impensius inflatur, eò citius detumes-
cet, nec quæ Quercetano totius medicinæ impe-
ratrix dicitur, perennabit in solio, quod ex eru- *Præf. in lib.*
ditæ antiquitatis spolio sibi extruxit, sed in fu- *de prisce.*
mum cineresque suos, è quibus temere profulu- *medicinæ.*
it, turpiter relabatur.

3. Quanquam enim huius sectæ asseclas tum
compendij rationem, tum medicinæ invictam
efficaciam, tum naturæ optatissimum solatium,
tum summâ omni medicinæ perfectionem attu-
lisse, Quercetanus gloriatur: Non est tamê diffi- *L. citat.*
cile tã ex Quercetano, quam ex asseclis, notare in
summâ perfectione summum defectum, notare
in optatissimo solatio calamitosissimas æruti-
nas, notare in invictâ efficacia inertem ignavi-
am, denique in compendio dispendium non in-
evadens animadvertere. Hoc disceptationis
præsentis argumentum est: quod quia succinctâ
perspicuitate absolvere constitui, nolo proli-
xiore præloquio lectorem detinere, sed Tullii
præceptum, Beguini exemplum secutus, ab ipsâ
statim ordiar definitione: Vnde cætera omnia,
quæ ad institutum pertinent, certa cathenataq;
serie deducam.

CAPUT I.

*Negatur adversus Ioannem Beguinum Al-
chymiam habere propriam rationem, per
quam ab aliis scientiis distingua-
tur & in certa specie
collocetur.*

4. QVum omnes omnino disciplinæ, quæ-
cunque vel humanâ industriâ repertæ,
veldi-

vel divinitus revelatæ sunt, suis & finibus distinguentur & terminis diffiniantur: Vni Chymix diversum accidere video, falliq; mecum omnes, quotquot peculiarem illi locum inter artes ac scientias assignant. Quanquam enim inter practicas disciplinas ac artes Beguinus eam recensuerit: Si tamen quæ de naturâ atque essentiâ eiusdem à Beguino traduntur, attentius intueor, nihil impedire arbitror, quominus per finem suum pharmacix inferatur, per obiectum verò tota redigatur in ditionem scientiæ naturalis.

*Lib. I. Ty-
roc. cap. I.*

*Def. Herm
medicin.
pag. 79.*

5. Dabimus Beguino, finem eum chymix esse proprium, ut medicamenta suaviora, salubriora & tutiora concinnet: hoc quoque iam modo largiemur, quod infra ex professo negaturi sumus, eam, quæ promittit præstare, & feliciter pertingere, quò acriter adspirat: Veruntamen quid Quercetano interea responsuri sumus, qui non satis inde causæ esse putat, quare novæ arti fundamenta protinus iaciantur: sufficere, si iam antiquitus constitutæ ornamentum duntaxat atque incrementum eo ipso afferri statuatur?

*Pharmac.
dogm. re-
sit. cap. 2.*

Qui & alibi disertè affirmavit, pharmacopœâ nihil nisi nomine solo à spagiricâ differre: ut per Quercetanum iam liberè nobis pronunciare liceat, alienum esse finem, cui ars famosa subseruiat.

6. Eandem etiam obiectum prorsus non suum occupasse, Beguinus nos inscius licet invitusque edocebit. Etenim corpus mixtum, quòd chymix Beguinus subdidit, iuris esse physici norunt, qui per transennam saltem philosophiam

phiam naturalem introspexerunt: quum proculdubio eiusdem scientiæ sit, quæ de corpore naturali agit, agere etiam de corpore mixto, quæ de genere præcepit, præcipere de speciebus, & ab universalibus ad particularia descendere. Nec datur considerandi modus, per quem à corpore naturali mixtum abstrahatur, & ad operas chymicas contrahatur.

7. Ideoque satis immatura fuit Beguini subtilitas, quæ corpus, quàm mobile, physicæ adiudicavit; Idem verò, quàm solubile ac coagulabile, chymicis mancipavit sudoribus. Nam quatenus solubile quidquam ac coagulabile est, eatenus est & mobile. Solutio quippe ac coagulatio in motuum genere, interque eas alterationis species, quæ in tertia qualitatis specie conveniunt, citra controversiam continentur. Huc accedit, quod, solubile esse, coagulabile esse, passionibus sint humidis aridisque corporibus debite, quarum possessione nec physicè se patitur exui, nec Aristoteles, qui in quarto meteorologico ex professo exq; abundantè de ijs commentatur.

8. Nec obstat, quod Beguinus solutionem *Lib. I. Ty-* suam non coagulationi, pro eo ac æterna con- *roc. cap. 2.* trationum lex iusserat, sed mistioni opposuerit. Illa enim solutio, per quam occidit mistum, ut oriantur principia, mutatio est substantialis, speciesq; motus, si non eius, qui in quinto physicorum strictè ac præcisè traditur, comprehensa tamèn sub amplâ illâ ac latâ motus notione, quam in definitione naturæ intellexit peripatetico-

§ THESALI IN CHYMICIS
ticorum princeps. Quod si iam misti dissolu-
tio physici iure bono eripitur; quis ipsam vnâ
mistonem afferri vetet? Opposita namque sub
eandem cadunt scientiam, & de vtrâq; coniu-
ctim à philosopho actum esse, in primo quarti
meteorologici cernitur.

9. Quo sit, ut concludamus, habitâ obiecti
ratione, fieri non posse, ut à scientiæ naturalis
amplexu chymia divellatur. Quin imò, si vnâ
cum obiecto, actiones quaslibet, quibus obje-
ctum exercetur, consideres: non iam dubitabis,
opinor, amplius, quin à quarto meteorologico
chymia non aliter ac à corpore suo vmbra de-
pendeat.

CAPUT II.

*An Aristoteles Stagirita fuerit chymicus?
Affirmatur contra Querceta-
num.*

10. **A**Udiat hoc Quercetanus, qui plures Ari-
stoteles commētus est, vnum Stagiriten,
alterum chymicum & vere philosophum, quem
ceu Persea quendam Gorgoni armatum in a-
ciem produxit, ut non modò adversarium suum
inaniter triculamento obstupefaceret, sed & Sta-
giritæ alumnum juberet in chymicorū cœtu æ-
ternum conticescere. Veruntamen tam ineptè
ille geminavit Aristotelem, quam iniquè chy-
miæ peritiâ fraudavit illum, qui Scaligero in He-
roptibus dicitur

Penes Deos homo, penes homines Deus.

Potuerat iudicij tum audaciam compescere,
tum

tum pravitatem corrigere, nisi animo chymicis nebulis obfuscat excidisset, nobilis illa meteorologiasperipateticæ coronis, quæ fundamentum chymix fundumq; , quavis gemmeâ Hermetis tabulâ certius complectitur, instarq; gazophylacij reconditas asservat opes, præ quibus hoc ævo vetus omnis philosophia ac medicina putet ac sordet.

11. Negemus, artem calluisse, qui artificibus *Def. Herm* dedit, quo superbiunt, quem ipse Quercetanus *Med. p.* vnâ cum Zoroastre, Democrito, Pythagorâ, ^{290.} Platone, Anaxagorâ, atq; infinitis alijs summis philosophis chymicorum ordini inseruit. Certè equidem, quæ apud Aristotelem principia sunt ad demonstrandum, chymici receperunt ut media ad operandum: quæ illic pro affectionibus habentur, hîc transierunt in operationes: Ipsum verò subjectum, quod demonstrationi illîc substat, hîc materiam omnem, cui opifex insudat, largâ satis manu subministravit: ac ne operum quidem formæ, quæ hic emergunt, illic suppressæ sunt.

12. Principia operandi quærimus? Illa in ipso protinus frontispicio nominati sui de Mistis opusculi & cognoscenda, & numeranda, & manibus palpanda dedit philosophus: *ὄντα μὲν δύο ποιητικά, τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν. τὰ δὲ δύο παθητικά, τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν.* Ex quorum syzygiis elementorum quaternionem & hic constituit, & ut significat, alibi (utpote in secundo de generatione & corruptione capite secundo) firmiter determinavit,

13. Operationum formas scire discupis? Hæc in genere quidem definivit τὰς ἐργασίας τῶν ποιητικῶν, καὶ τῶν παθητικῶν τὰ εἶδη. At mox ad species progressus, γίνεσιν primò enumerat & φυσικὴν μεταβολὴν εἰς; oppositam φεραν, καὶ σέψιν; hinc πέψιν prodire facit, suis stipatam filiabus, puta πεπῶσσι, ἐψήσσι, ἀπήσσι. Ab activorum effectibus ad passivorum affectus divergit, & quâ dexteritate illorum vires descripsit, eâ horum quoq; vices exponere pergit, ubi frequens mentio τῆς ξηραίνεσθαι, τῆς ὑγραίνεσθαι, τῆς διαχύσεως, τῆς πήξεως ἁμαρτῆς, τῆς λύσεως, τῆς παχύνσεως, μαλαώσεως, θυμιάσεως, & cæterorum id genus, quo chymicorum libri omnibus & paginis & lineis perstrepunt.

14. Vin' etiam Stagiritâ magistro objectum artis cognoscere? Id verò ipsum prorsus inimitabili accuratatione expressum invenies. In primo quidem capite obscurius; αὐτὰ μὲν ἐν τοῖς πεφύτοις ὑπάρχουσι, καὶ ζώοις καὶ τοῖς μέρεσιν αὐτῶν. At in decimo & duodecimo distinctissime & dilucidissimè tùm quid per τὸ αὐτὰ, intelligat, quid τοῖς μέρεσιν insinuet, explanavit, tum etiam τὰ μεταλλεύόμενα τοῖς ζώοις καὶ φύτοις associando, novit quidquam desiderari eorum, quæ ad objecti complementum quoquo modo pertinerent.

15. Denique nec operum formas reticuisse miremur, qui operationum ipsarummet species ac naturam operâ non perfunctoria prosecutus est. Namq; nec in Lycéo inaudita sunt, τί τῆς καὶ πέψης, ex cinere κενία, ex lixivio ἀλῶν πλῆθος.

16. Nec, quæ innominata sunt, incognita statim sunt, quum in suis causis deliteant, è quibus eruere ea & in aprium protrahere, nostra potissimum interest, qui non alio ex fonte spagiricæ universam derivamus. Estq; minimè arduus labor, demonstrare, quod perinde atq; in quarto meteorologico primas ac postremas elementa eorumq; asseclæ tenent, ita quoq; iisdem ipsis negocium omne artis conficiatur. Executiemus ad fundum usq; technurgian, ut per ipsos technitas in propatulum veniat assertionis prolata veritas.

CAPUT III.

Docetur, principia operationum chymicarum esse quatuor elementa, horumq; qualitates.

17. **A**Lchymia, inquit Quercetanus, seu Spagirica, utitur septem operibus ac veluti *Pharmac. restit. c. 4.* gradibus, quibus tanquam organis quibusdam necessarijs rerum transmutationes instituit atq; perficit: Septem autem isti operationum gradus sunt: Calcinatio, Digestio, Fermentatio, Distillatio, Circulatio, Sublimatio, Fixatio. Quas si elementis eorumq; qualitatibus, à quibus proficiscuntur, ordine reddiderimus, nihil utiq; injuriæ fiet artificibus, quorum hac in re fidem & sequimur & interponimus.

18. Quod ergò ad calcinationem primò attinet: illius historiam Beguinus cum scholiaste *Lib. 1. Tyroc. cap. 3. Gluckrad. p. 44. 48.* suo recitare jubeantur: Si quæ fusè exararunt, cōtraxerint in summulam, nil profectò audies, *14. 55.*

A 5 præ-

præter vim violentiamq; ignis, ignitionem, incinerationem, vivam flammam, combustionem, ignem in foco actualem, in corrosivo potentialem, corrosionem in humido & sicco, causticorum catalogum, interq; hæc recensitum & hydrargyrum: certè recenseri meritum, quippe cuius compertam in dissolutionibus metallicis potestatem Quercetanus igni eiusdem interno haut obscurè attribuat, igni qui etiam devoranti æquiparet, ut videas, minimè errasse Galenum, sicubi fortè causticis annumeraverit hydrargyrum, quicquid sibi contra velit. H. Mercurialis, qui Fallopium secutus, Galeni loco impexit mendum, hydrargyriq; ex causticorum albo expungendi author & suasor non alia de causa extitit, quàm eâ, quod Galenus se hydrargyri experimentum habere negarit, quem tamen de re sibi inexpertâ potuisse ex aliorum observationibus vero docere consentanea, nec dictu nec creditu absurdum est. Calcinationis ergo cuiuscunq; opificem pleno unanimiq; ore celebrant ignem: Nec secius formalem calcinationis rationem in privatione constituunt humiditatis superflue, partes consolidantis, essentialis, accidentalis, elementaris, aqueæ, partes misti copulantis, in desiccatione humiditatis nativæ: nihil deniq; nisi ignem spirant, nisi humorem crepant, quo per ignem ablato, abolito, consumpto, pulso aridus emergat cinis, cinerisque ideam referens pulvisculus siccus.

19. Pergamus ad *Digestionem*, quam non nisi calido & humido iidem quos citavi auctores &

Quer-

*Cons. de
lus ven.
pag. 363.*

*Alexic. p.
403. lib.
4. Simpl.
c. 19.*

*l. 4. pract.
cap. 6.*

Quercetanus in super digerunt. Hoc enim sibi vult analogia cibi ad coctionem adspirantis quâ Beguinus digestionem effigiavit: hoc vnicū ^{1. Tyro.} mariæ balneum vel saltem cacabus plenus aquâ, ^{c. 4.} quæ vel tepida vel calida ad ignem, si opus sit, reddi possit, quibus ad digestionem opus esse nequaquam dissimulavit Quercetanus.

20. Proximam à digestionem sedem *Fermentatio* occupavit, non tam collocantis arbitrio, quàm collocatarum merito: quod tam arctâ cognatione mutuò devinctæ sint, ut, authore Beguino, medij vicem in fermentatione sit digestio: me verò iudice, nec sine digestionem fermentationem, nec sine fermentationem digestio, atq; adeò neutra sine calido & humido.

*Pharm.
rest. cap. 6.*

21. Cæterum hæ duæ operationes prodromi ut plurimum sunt futurae *Distillationis*: quæ idcirco eas ponere sequitur. Si quid quantumve in hac sibi elementa vendicent, me interrogas: Pro responso tria tibi verba dabo: principium, medium, finem. Principium in igne & calore elucet humiditas partes in halitus extenuantibus, specieq; vaporis elevantibus. Medium suppeditat humor, unde vapores surriguntur halitusq; suscitantur. Frigus deniq; operi imponit finem vapores cōgelans halitusq; cogens ac densans. Beguinus verò ulterius progressus est, atq; ex calido & frigido differentias formales distillationi posuit: docuitq; nō tantū ignis ope humores pellere foras, verū etiā absq; igne per colū trajicere liquores aquosos & in aëre vapido & frigido humidumq; loco sales falsuginososq; calces colliqueface.

facere. Licet illi etiam spaciosius proferre distillationis pomœria, dummodo absq; elementorum præjudicio id, quod & facit, faciat.

22. Coincidit cum distillatione *Circulatio*, tantumq; abest, ut distinctum ab illa gradû constituat, ut ab ipso Quercetano distillationi succenturietur tanquam pars vel certè haut ab similis operatio. Quorsum etiam idem author *Exaltationem, Exhalationem, Rectificationem, Cohobationem* rettulit. In quibus etsi quæ ad destillationem concurrunt, cuncta apparent: Solus tamen calor eminet, idem & exaltationis artifex, & exhalationis suscitabulum, & circulationis author, & rectificationis magister, & cohobationis administrator, adde verò & sublimationis architecton dædaleus,

23. Neq; verò hoc extra propositi metam, quum in scalâ Quercetani *Sublimatio* in sexto gradu confederit, neq; ipsa multum à distillatione differat, si abstuleris humidum & siccum. Solo enim limite hocceas tum Quercetanus discernit, tum Beguinus, tum hujus interpres, tum quotquot insuper hosce sequuntur. Cætera omnia communia cum destillatione habet, ambiens scilicet frigus, exhalationes tam humidas quam siccas corporare natum: nec ignem tantum sed & ignis gradus, quos ex Geberi doctrinâ scholiastes Beguini non aliter sublimationi, quam destillationi Quercetanus accommodavit.

24. Superest *Fixatio*, quæ, uti ex Beguino discimus, res ignem fugientes per ignem vexat, ut
in i-

in igne fixæ perseverent. Hoc enim significant medicinae fixæ additio, hoc misturæ, sublimationes, cæmenta, cæteraq; edocent, quibus ad ignis patientiam, quæ ab igne resiliunt, indurascere coguntur.

25. Nec verò si per plures opetationum gradus Quercetanus incesserit, propterea elementorum merita credemus imminutum iri: Quiri potius eò ampliora atq; illustriora fore, quò auctior chymia locupletiorq; evaserit. Quapropter pati non possum, uti ex chymia partum viperscum faciat Quercetanus, vel viperam potius ipsam, quæ ut Nicander cecinit,

mariti

*Ora fovet lambitq; diu compressaq; tandem
Colla secat: Tali prægnans de semine gestat
Progeniem, matris fraudes, cademq; parentis
Vlturam, fractâ cum mox prorumpit ab alvo:*

Chymiaq; adeò datis pectus elementis, à quibus prolem suscipit & spiritum vitamq; trahit, gloriosum plus nimis verticem extollat. maxime, quia ipse nobis porrexit spongiam, qua instas elementis maculas jam mox abstergere aggredimur. Quas & tolli in primis opus est, antequam ad alia progrediamur. Nisi enim in integrum elementa restituantur, quæ hisce superstruitur disputatio omnis propria levitate corruitura est.

CAPUT IV.

Vtrum Ignis sit elementum, nec ne? Prius adseritur adversus Quercetanus.

26. **H**ic verò ante omnia mihi ad partes vocandus est Ignis: utpote quem summæ rerum

terum suarum chymici nostri præfecerunt: à quo & appellationem arti suæ indiderunt, quasi quæ græco nomine magisterium ignis profiteretur. Hunc enim quavis Vestali religiosius colit, focusq; custodit multiformibus, in hoc comparatis; ut ingenio ignis serviant, & potentiæ ponant modum, siue incendio atq; æstu opus sit, seu fervesceri quiddam aut intelescere expediat. Hac de causa factum; ut certis cancellis, quasi habentibus quibusdam, ignis coërceretur, in quorum rectâ applicatione & dextro moderamine consistit potissima artis pericia.

27. Eos autem quaternario comprehensos, eum in modum Quercetanus digessit, ut *primum* esse lentum dicat, qualis sit ignis balnei aut vaporis: *secundum* in cineribus constituat: *tertium* ex arenâ & scobe ferri condant: *quartum* nudum faciat, & ut alij loquuntur, apertum ac patens: distributione equidem non satis accuratâ quippe in quâ pars redundet, pars deficiat.

28. Nam cineritius non minus ad arenosum reduci potest, quàm sabulum cum stomomate in unum coijt. Quandoquidem quæ est ratio arenæ & scobis ferreæ ad ignem nudum & ad balneum: Eadem est & cinerum inter duo hæc extrema, conditio, ut videlicet per contrariam qualitatem à balneo: ab igne verò nudo per solum distinguatur agendi modum: qui in nudo est absq; medio efficax; in cineribus, arena, stomomate nō nisi mediij interventu rem pro virili gerit. Hoc autem non aliter se habere, præter rationem experiētia etiam docet, quoniam no-

stro ævo cinereus obsolevit, ferreus desit, jam-
que unum sabulum amborum vice fungitur.

29. Mirum verò, quod in hac graduum é-
numeratione *Vesica* prorsus oblitus sit Querce-
tanus: Quam ego nullus dubito peculiarem cō-
stituire gradum, quū sub nullo datæ distributio-
nis mēbro contineatur. Nam cineribus, sabulo,
stomomati, nudo igni, perinde ac balneum ad-
versatur: At verò à balneo ijsdē intervallis, qui-
bus nudus à stomomate, arena & favillis dissidet.

30. Ex quâ proportionē non inelegans di-
chotomia nascitur, quæ quaternario Quer-
cetani felicius omnem pyrotechnias appa-
ratum ob oculos ponat. Quum enim du-
plex sit ignis, *Vidus*, & *Aridus*: si utrumque rursus in
duo tribuamus, atque ut dictum, vnum *mediā-
tum*, alterum *immediatum* faciamus: futurum utri-
que erit, ut res ab ipsis principiis arcessatur, &
ex duplicato binario emergat, non minus natu-
ræ quam artiaccommodatus quaternarius. Qui
ab una quidem parte ignem humidum mediā-
tum in balneo, eundem immediatum in vesicā
collocaturus sit: At ab alterā, siccum mediatum
sub capellā arenosā accensurus, siccum, qui si-
ne medio furit, effræni immissurus reverberio.

31. Hæc quæ adeo artis vniuersæ culinā est,
in qua elixa eius assa quæ omnia percoquuntur.
Eam obrem non tantum destillationi, cui gradus
suos Quercetanus (non sine lapsu tamen, quum
secundo & tertio diversa assignarit munia) apta-
vit, verum etiam reliquis quibuscunque opera-
tionibus idonea. Nam si vesicam exceperis (cō-
ius

*Defens.
hermet.
med. p.
137. Ex-
curs. in
Riol. p. 13.*

ius nullus prorsus extra destillationem usus est) cætera tria, balneum puta, reverberium promiscuam operam tum sublimationibus, tum destillationibus, calcinationibus, digestionibus, tum si quæ sunt præterea functiones, quibus ars pharmaciò absolvitur, navant: vt intelligas, si vno carendum sit igni, prorsus de arte actum esse, cui si ignem abstuleris, afferres pariter è mundo solem.

32. Pro tot tantisque beneficijs, quæ vniuersam tantum non artem exhauriunt, hic est honor igni à Quercetano habitus, vt cum infamiâ iussus sit ab elementorum consortio sacessere, quasi qui nihil fructuum utilium progignat, id etiam, quod utile, corrumpat, & ad extremum interitum perducatur: qui noverca non mater fructuum sit, destruere pronior quàm fovere; cui nefas sit laudes formandi, generandi, augendi ascribere: à quo aliquid elementorum more produci nemo nisi insanus asserere audeat. Plinius ignem contrarium naturæ elementum appellavit: cuius interpretem videtur agere Quercetantis, iactis in ignem eiusmodi conuicijs, quæ satius erat à quovis alio quam Quercetano profecti. Quomodo enim non ignem feriant, sed in artem, in naturam, denique in authorem ipsum recidant, si tantam litem fas est mihi solvere, dicam:

33. Nihil, inquit, fructuum utilium progignit ignis. Atqui si hoc verum est, concludam ego, pyrotechniarum aranearum telas texere, & cassas nuces vendere. Quorsum namque attine-

bas

bat, de tot aquarum, tot liquorum, tot præparationum generibus, quæ vel priscis, si reviviscerent, miraculo futura essent; & vel Hippocratem vel Aristotelem vel ipsum etiam Galenum obstupescitura, tanto opere tanto impendio gloriari: si tot ornamentis, quibus aucta atque illustrata, tot novis inventis, quibus ditata, tot mirificis operationibus, quibus confirmata celebratur, vnius sententiolæ ictu præciditur jugulum? Si ignis non nisi carnifex, tyrannus, corruptor, vastator, frugiperda: nemo credat ignis cultricem quidquam aliud, quam maleficia, exitia, interneciones, corruptelas; & quicquid igne dignum est, meditari ac machinati.

34. Quanquam nec illi contradixerim, qui putet, Quercetanium non serio excanduisse in ignem, quia nam statim deferbuit æstus, fervorque immensus sponte suâ intepuit atque evanuit. Videlicet pro indole genioque ignis flexit iudiciū, quando ingenuè fatetur, eum quam vtilissimum esse; cum eius moderata administratio possit externi & topici remedij, quibusdam in rebus vltim eumq; maxime necessarium præbere. Hoc enim frigus corporis obrigens extrinsecus temperari aut etiam propulsari; carnes, pisces, & mille alia coqui & præparari in salubriorem usum. Inde forte est, quod artis cultoribus occinit illud veterum Philosophorum, *COQUE COQUE & iterum COQUE*: istud suum *CALCINA, CALCINA & in cinerem redige*: quod alibi asseveret artificem externo igne omnes actiones imitari ac perficere, quas natura

Pharmac. rest. cap. 4. in fine.

Excurs. in Riolan. p. 13.

Libr. de prisc. med. p. 28.

Tetrad. 6. XXXII. p. 428. 429.

in suis operationibus adhibet, ut maturitatem & perfectionem, rebus omnibus, quas producit, conciliet. Sic mundum & elementa eius ignis interventu transitura esse atque etiam renovanda & à pristinâ formâ in cristallinam longè perfectiorem puriorem & nobiliorem ac æternum durabilem commutanda. Huc apprimè facit & illud, quod Germanos suis hypocaustis ad temperandum frigus aëris uti scribat, ut illis hyems verum tempus nec non æstivum referat. Neque id tantum in domicilijs suis, sed totis campis moliri, ut acrimoniam frigoris multis fructibus noxiam moderentur. Hoc se Heydelbergæ & Cassellis in hortis principum vidisse, ubi magna fiat lignorum strues, quæ in hypocaustis quatuor angulorum horti, ut aër illius loci temperetur, opportunè incendatur, ut hybernis etiam diebus mala medica, granata, aut punica, cum limonibus ac ficibus conspiciantur florere ac maturescere, usq; adeò ut ne hyeme quidem nati fructus à Galliæ Narbonensis fructibus bonitate vincantur. In responsione ad Aubertum asseverat, in toto lapidis philosophici licet magno opere vnicam esse operationem, vnicam viam, rem vnam, vas vnum, solum ignem solamq; fornacem, idq; omnes philosophos vno ore fateri, illumq; adeò naturalem esse, constare ex efficiendi ratione, quum mediante agere naturali, igne scilicet conficiatur. Neq; verò illud prætereundum, quod toto capite vicesimo tertio de fensionis hermeticæ medicinæ Quercetanus contendat, ignis vi & calcinatione

Diatet.
Polyhist.
Secl. 2. cap.
3. pag. 198.

pag. 57. 58.

non absorberi humidum primigenium, sed validiores omnes tincturas ac impressiones rerū, nec nō potentissimas illarū qualitates ac potestates, quales sunt sapores, odores, colores, imō etiam formas ipsas atq; id genus alia in sale cineritio, etiam si vehementissimis calcinationibus exercito, nequaquam obliterari ac intercidere; sed potius lucem inde ac vires magis magisque capeffere.

[Plutarchus 7. Probl. Sympos. 4. Ignem ait, symbolum esse totius universi reverentie. Nihil enim ad animati naturam accedit propius, quam ignis, qui sua sponte & movetur & nutritur, suoq; splendore illustrat cuncta atq; manifestat, veluti Anima; Cuius dum extinguitur & interit, vis vel maximè elucescit, quā vivifici principij non est expers: vociferatur enim & stridet, quando interit, seseq; vindicare conatur, non aliter atq; animas quippiam violētā nece sublatum iugulatumq;.]

35. Te talia proferentem, Quercetane, oportet recantate opprobriā, quibus ignē onerasti, agnoscere laudes, quibus eundē honorasti. Neq; enim quum terræ fructus suos relinqueres integros, quum aquæ tot pisces, mineralia, metalla; splendidas ac preciosas gemmas, lapides, coralia & id genus sexcenta grata acceptaque ferre, quum aërem rotibus, mannis, aërijs mellibus; thereniabin, & nostoch varijs generibus facundares, quum cælum denique ipsum pluvij, nive, grandine, gelu, fulminibus, calore, frigorebus, Zephyris demum atque Euris inquietares: Ignis debueras oblivisci, in cuius tā interni quā externi regimine dissolutiones corporum sepa-

rationesque verti ipsemet falsuses. Multo minus Cypriæ fornaces adeundæ tibi sunt, ut genita in igne animalia conspiciere: Ut fructus ignis non noscas tantum sed & numeres, pharmacopœan, æge, tuam excute, in qua tibi longa serie occurrent destillata, aquæ, spiritus, elixiria, decocta, vina medicata, oxymelita, hydromelita, syrapi, extracta, essentia, magisteria, arcana, liquores sulfurei, olea, sales, cremores, croci, tincturæ, flores, calces, magnus aliorum apparatus, quibus pharmacopœian vulgarem splendore voluisti: quorum omnium non alium comminisci opificem, Quercetane, potes, nisi eū, cuius ope omnes coctiones naturales, tuo ipsius testimonio, imitetur ac perficiat artifex.

36. Nam quod cœlum tu in ignis destructoris locum sufficis, id tum demum ex ratione factum arbitrabor, quando aut sub balneo lucere lunam, aut solem æstuar in reverberio; aut cætera astra in cæteris fornacibus radiare conspexero. Quod si nondum adhuc merita fructusque ignis recognoscis, ducendus nobis es ad hortos principum, quos in Hassiâ & Palatinatu per medios brumæ rigores vernâ aménitate ridere æstivisque abundare delicijs vidisti, ut quum causam insoliti spectaculi, quæ oculis etiam in vitis vltro sese ingerit, contempleris, incipias demum posthabitâ satyricâ proterviâ, reverentiùs de donó Promethei sentire, almi que meminisse benefactoris, quem tu alibi deprædicas mille ac mille modis iisque maxime necessariis, optimè meritum non tantum de genere hu-

mano

mano sed de natura rerum universâ. Nam quartum elementum, quod igni exautorato substituísti, nihil tum vivificum & genitabile, sed pro blandis ac suavis Zephyri auris immites Caucasos & acre gelu (quod mortem rerum appellas *de Intern. rer. Sign. p. 90. Resp. ad Arib. p. 42.* & ad corrumpendum magis quam efficiendum valere doces) toto orbe nostro spirabat, nec teneris floribus arbores sed densis, nivium floccis conferebat, ramosque pruinis ac glacie non pomis ac fructibus incurvabat, eiusmodi denique omni ex parte sese gerebat, cuiusmodi ignem nobis supra descripsisti. Nihil quippe fructuum vtilium progignebat, id quoque quod utile corrumperebat, quædam etiam ad extremum interitum perducebat, ne verca fructuum potius quam mater, destruendi non fovendi viribus potens, indocile formare, quicquam generare aut augere, nisi quod perimi statim & in ipso ortu occumbere satius fuisset. Adeoque nisi Quercetani argumenta prorsus exspirarunt, cælum tum temporis elementum esse desierat.

37. Econtra verò ignis sedem suam, unde cum pepulisti, iure postliminij recuperarat, meritisque non exiguis tuebatur, in tantum, ut ipse minimè dissimulâtes vix solem almo iam calore reficientem, quæ hyemis iniquitate quasi extincta iacebant, aut etiam sub sirio ferventem vividior vi malos ac ficos afficere potuisse. Propterea namque hybernos istos tum flores tum fructus, ne quidem æstivis, atque ex regione quanvis fertilissima ac felicissima oriundis posthabuisti.

38. Vnde duo discere potuisti : Vnum, si quod nihil fructuum vtilium progignit, id etiam, quod vtile est, corrumpit, & ad extremum interitum perducit, quod noverca non mater fructuum est; pronius ad destruendum quàm fovendum, si, inquam, illud ipsum non est elementum, tum neque cœlum esse elementum, cuius inclementiam tibi ex temetipso commemoravi : Alterum, si quod vtilis fructus progignit, generat, format, auget, fovet, materque non noverca fructuum est, elementum est, ignem quoque elementum esse, de cuius felice fecunditate & fecundâ felicitate iam satis per te tibi constât, ut nulli magis quam tibi ipsi iniurius fueris, quando scribere ausus es, insani esse asserere, quod ignis elementorum more quidquam producat, quum vel in hortis principum animadvertere quiveris, ignem prorsus eodem modo numerosam suam prolem generare, fovere, augere ac perficere, quo cœlum ipsum fetus suos vere procreat, æstate educat, atque ad messem vindemiamque præparat.

P. H. M.
p. 137. 138.

39. Quâ de causa factum suspicor, ut alibi audacter pronuntiatis, cœlum naturam ignis usque adeo æmulari, ut revera cœlum nihil aliud sit, quam purus & æthereus ignis, nec purus ignis aliud, quam cœlum. Nimirum tam perturbatè, quæ diuersa sunt, confundens, quam, quæ coniuncta, disturbans. Nam, si pro ut porro disputas, propterea eundem esse igni, quod Moises in primo geneseos capite mul-

tam

eam cœli mentionem, nullam ignis fecerit, ve-
reor equidem, ne secum vna rapiat & ange-
los & diabolos & infernum & aera & cœtera o-
mnia, quorum illo in loco legislator hebrœus
ne verbulo meminit. Quod si sub cœlo aë-
rem comprehendi Quercetanus arbitratur,
quid nefas sit, ignem etiam eodem recidere &
Quem non minus ob naturę similitudinem cœ-
lo inseruit, quam ob dissimilitudinem ex socie-
tate elementorum perperam relegavit.

40. Atqui si Aristotelicis demonstrationi-
bus, quas via elegante fuisse investigatas, ipse
diffiteri nequit, dignam se ipso operam im-
pendere, quam divini vatis auctoritate ad veri-^{l. citat.}
tatis ludibrium sophisticè abuti maluisset: In
facili utiq; fuisset, cognoscere, quantum inter
ignem & cœlum interesset, hoc inprimis di-
scere, de quo nobis in præsentiarum sermo est,
nequaquam supervacaneum fuisse Aristoteli,
quaternarium elementorum constituere ex
quaternario qualitarum, sed omninò pernecef-
sarium, uti ad rerum productionem quartum
elementum, nempe ignis, accerferetur. Profectò
ratione ac transmutatione accuratius conside-
rata, fieri nequit, quin ethnici philosophi ra-
tionibus, quibus temerè recalcitrat, animatus
ad stipuletur. Nec sine causa accuratorem
considerationem desidero, quoniam prout à
Quercetano eæ elementorum affectiones tra-^{D.H.M.}
duntur, maiore sui parte mutila est & manca o-^{p. 136.}
mnis tractatio.

41. Quemadmodum enim tria elementa,

B 4

aërem

aërem videlicet & aquam & terram inter se medijs, hoc est, aquæ intercessione Quercetanus univit, ita etiam aëris interuentu ignem & aquam copulare eum oportuisset: quum dubio procul non magis de naturâ aëris & terræ aqua participet, quam de natura ignis & aquæ aër: Quo fit, ut nihilo facilius aqua modo in aerem modo in terram, quam aër nunc in ignem mox in aquam convertatur, atque adeo tam aëri, quam aqua igni, indissolubili utrinque vinculo, connectantur.

42. Quamobrem quando collatis signis symbolisque mutuo se cætera elementa adiunguntur: Fallitur Quercetanus, si ignem a symbolon & vacua manu accedere existimat. Veluti namque aërem in aquam condensari, aquam incrassatam & condensatam in terram verti, & terram attenuatam vicissim in aquam transire & mutari vidit: Ita negotio æquè facili, dum vel carbones Vulcano ministravit, observare & hoc potuit, quod consimili vicissitudine terra in ignem, ignis in terram, aër in ignem, ignis in aërem transmeant ac remeant.

43. Est & alius consensus, quo cætera elementa ignis amplectitur. Interrogabo Quercetanum, quid sit, quod terram attenuet, quod aquam aëremque rarefaciat? Si ille maligno silentio cælare rem confessam velit, fore sperarim, ut ipsæ fornaces, quem spirant ignem, talium opificem, altâ voce prodituræ sint.

44. Ideoque non quia aër & terra duo extrema, per tertium utriusque medium, aquam scilicet aptè

aptè conjunguntur, ideò ternario elementa ab-
 solvere, ignemq; tollere Quercetanus debuit:
 Sed quia illis tribus elementis ignem symbolif-
 mo irrevocabili taliq; prorsus necessitudine,
 quali ipsa inter se mutuò conspirant ac cohæ-
 rent, devinciri, quotidianis experimentis doce-
 batur: Ideò & ignem ponere & elementorum
 quaternario ab Aristotele celebrato, à naturâ
 constabilito etiam ante natum Aristotelem in-
 troducito lubens libensq; subscribere, hoc deni-
 que agere, ut non iniquius de elementorum po-
 testatibus quàm de eorundem numero sentire
 videretur. Nunc quia præfractè negat, elemen-
 ta ampliùs, quàm calefacere, refrigerare, hume-
 ctare, arefacere: Ansam nobis præbuit, quæ-
 rendi ulteriùs.

D. H. M.
 p. 104.
 Tetrad. p.
 92. Ale-
 xic. p. 139.

CAPUT V.

*An Elementa eorumq; facultates sint agentia
 secundum entelechian, eo sensu quo acce-
 pit Quercetanus entele-
 chian?*

45. **H**ippocrates eo in libro, quo Galenus il-
 lum vniversæ tum naturalis philosophiæ
 tum artis medicæ, tum prætereà omnium com-
 mentariorum suorum principia constabilivisse
 affirmat, certa etiam fundamenta jecit quæstio-
 ni propositæ, haut adeò difficulter, siquidem
 per Hipp. stet, enodandæ. Authore namq; eo-
 dem Galeno, Hippocrates primus omnium tam
 philosophorum quam medicorum extitit, qui

Lib. 1. de
 Elem. c. 5.
 Argum.
 Comm in
 lib. de
 Nat. hum.

lib. 1. de
 Natural.
 addu-
 facult. c. 2.

adducta in medium erectoq; elementorum
 quaternario, demonstrare aggressus sit, quatuor
 esse omnes, quæ mutuò in se agant, qualitates:
 à quibus quæ genitum atq; interitum agnos-
 cunt, omnia gignantur ac perimantur. Estq; ad-
 cò inter oracula hippocratica hoc ferè primum,
 quod generatio omnis ex calido, frigido, sicco,
 humido probè inter se contemperatis proficif-
 catur. Nullam namq; generationem fore, nisi
 moderatè & æqualiter invicem hæc responde-
 ant, sed alterum altero & valentius imbecilliore
 longè excellat. Per interitum singula rursus in
 suam naturam secedere, humidum nempè ad
 humidum, siccum ad siccum, calidum ad cali-
 dum, frigidum ad frigidum. Talem tum ani-
 mantium tum reliquarum omnium rerum esse
 naturam, oririq; similiter omnia & occidere.
 Hæc Hippocrates prodidit illo opusculo, ex
 quo omnem philosophian suam Aristoteles, si
 Mercuriali credimus, desumpsit. Quanquam
 nec Galenus inficietur, peripati conditorem fu-
 isse in rationibus suis Hippocratem imitatum,
 eademq; cum Hipp. sensisse, nec non principia
 demonstrationum apud Hippocratem invenisse,
 se, quæ postea pertractarit & confirmarit.

46. Eum autem in modum accepta à Coo-
 sene principia pertractavit & confirmavit, ut
 cõstet, plus illis Stagiriten tribuisse, quàm ut in-
 tra nudæ ac simplicis calefactionis, refrigeratio-
 nis, exsiccationis humectationisq; cancellos vi-
 ros atq; energias principiorum hippocraticorū
 constringeret atq; artaret. Quia namq; expressè
 docet,

*lib. I. de
 Natural.
 hum. t. II.
 12. 14. 15.
 16. 17.*

*Libr. I.
 pract. c. 2.
 lib. I. de Elẽ.
 cap. 5.
 I. de Natũ.
 facul. c. 2.
 1. Meth. 2.*

docet, quod calor & frigus definiant, copulent, ^{4. messa-} transmutent, congregent: quia & hoc docet, ^{rol. I.} naturalem generationem atq; ei oppositam corruptionem & putrefactionem ab hisce potentiis effici: quia deniq; & in eo fuit, ut omnium particularium causas ad hæc principia referret ac reduceret, id quod de eo Galenus etiam contestatur: Certum equidem est, nequaquam ^{I. de Nat. facul. 3.} Aristotelem elementis eorumq; potestatibus eam præscindere actionem, quæ secundum entelechian dicitur, multo minus ijs quæ uniformiter seu univocè agunt, strictè & præcisè eadem alligare.

47. Traditæ ab Hipp. & Aristot. doctrinæ apprimè consentanea Galenum docuisse, argumento eiunt illustres aliquot sententiæ, quas ex omni numero excerpere & subiungere non abs re visum fuit. In primis facit huc locus, qui est in constitutione artis: Acutum secatur id, cui ^{cap. 2.} occurrit, nequaquam tamen ipsius substantiam, alterat, quemadmodum & grave, quod & ipsum contundit, ut nullam tamē in universam rei patientis substantiam inducat transmutationem, neq; durities eam vim habet, ut possit rem vicinam in aliam mutare speciem. Calor autem & frigus totam proximæ rei substantiam alterare possunt, simili etiam modo humiditas & siccitas, quanvis hæc non equè citò ac priores, attamen & ipsæ tandem subjecta transmutant. Mox ibidē: Calor præ cæteris omnibus qualitatibus vim in agendo maximam habet, mox autem frigus, deinde humiditas & siccitas: præter has nulla alia

"liareperiturqualitas, quæres quibus occurrit,
 "per totum possit alterare. Nam si quid rem a-
 "liquam aut divellat, aut tundat, aut pungat aut
 "secet: Id sanè aliquid facit, tamen illa eius alte-
 "ratio non ita per totam rei substantiam permeat,
 "ut in aliam substantiæ speciem rem immutare
 "possit, sicut iam potest in plura partiri. Vnde si
 "nivem ad minima usq; secueris, nix quidem ser-
 "uabitur, sed simul ac calefiet, statim desinet am-
 "plius nix esse, utpote quæ ex aquâ refrigeratâ, nō
 "ex ea in vnum coactâ ortum habuerit; hoc enim
 "magis ad substantiæ incrementū attinet, illud ve-
 "rò ad generationē. Etenim divisio continuorū
 "in particulas parvas, substantiæ est imminutio:
 "Calefactio, alterius est substantiæ generatio
 "priore formâ mutata. Alibi hæc Galeni ver-
 "ba leguntur: Hæ qualitates (primæ) solæ
 "possunt vniuersam substantiam ac illam per
 "totam transmutare. Item hæc: Solas has quum
 "materiam subiectam alterant in causa esse mu-
 "tuæ inter elementa transmutationis, esseq; præ-
 "terea stirpium ac animalium opifices, vniuersæ
 "substantiæ alteratrices, transmutatrices, nec ele-
 "mentorū duntaxat constitutrices, sed & sub-
 "stantiæ rei cuiusq; vel, vt alibi loquitur, corpo-
 "rum tum effectrices tum alteratrices.

Comm. 6.

in lib. de

Nat. hum.

48. Sed nec Quercetanus, quod vtiq; mire-
 mur, multum contradicit. Quanquam enim ni-
 hil elementis præter rerum quisuilias (ita enim
 loqui amat) nihil quisuiliis præter nudam ca-
 lefactionem & refrigerationem nudam hume-
 ctationem & exsiccationem reliqui fecit, con-

ten-

tenditq; acriter, elementa solam quâ polent ex-^{p. 104.}
 trinsecam quamq; manifestam habent qualita-^{Tetrad. p.}
 tem in patiens corpus imprimere, atq; ob id ea^{92. Ale.}
 negat καθ' ἐντελέχειαν agere, seu intrinsecâ vi,^{xic. p. 139.}
 quæ est perfectio, cuiusmodi est actio piperis;
 quod licet non sit extrinsecus vel actu calidum,
 habet tamen vim calefaciendi: Esse enim id agen-
 tis καθ' ἐντελέχειαν, ut imprimat in patiens qualitatem
 eam, quæ tamen in agente non sit manifesta: Hæc, in-
 quam, aliaq; id genus plura, tametsi seriò philo-
 sophetur Quercetanus, non tamen inde causæ
 satis est, quare eum antiquitati in totum renun-
 ciasse existimemus. Nam cum bona ipsius Quer-
 cetani seu fide seu gratia, quam plures elemento-
 rum actione si monstrare possimus, longè præ-
 stantioris perfectiorisq; quanq; energias, quàm
 sit actio piperis ex calfactoria.

[Plutarchus formam etiam elementorum vocat
 ἐντελέχειαν. Lib. 1. de Placit. Philosophorum cap. 2.]

49. Consideremus primò id, quod de ele-^{Tetrad. 6.}
 mentis in genere Quercetanus prodidit: Ele-^{8. p. 70.}
 menta matrices, agros, ventriculos, mineras, lo-
 ca esse rerum non ociosa sed suis proprietatibus
 dotata, quæ vitam alimentumque suppedient
 suis locatis & contentis: quod terra uti causa ef-
 ficiens movere facultatem vitalem Quercetano^{D. H. M.}
 dicatur, nihil verito affirmare, quod in elemen-^{p. 98.}
 tis sit vita rerum, quod mare conchis, piscibus;
 coralio, mineralibus, auro vitam elargiatur, vi-
 talesq; spiritus impertiat, neq; id aliunde, sed de
 suo; ex suo, Quercetanus ait, elemento. Qui de^{D. H. M.}
 duob. crassis & materialibus elementis tam ho-^{p. 273.}
 noti-

norificè sentit, nec potest nec debet de reliquis inferiora loqui. Cum primis de aere, cuius vim *ἐν πλεχῶς* activam si negare aut subterfugere ausus fuit haut equidem me iudice meruit, aëre unquā frui, & vitales carpere auras. Nam quod ignem quidem attinet, cum paullò ante reconciliavimus Quercetano: Hic verò ipse porro rationem habituri, postquam equior jam placatiorq; Quercetanus cælo ignem igni cælum comparare minimè addubitavit. Comparatio enim illa neq; cælo indigna est neque Quercetano, si quemadmodum ipse cælum scripsit naturam ignis æmulari, ita à nobis vicissim malit intelligere, nihilo sequius ignem æmulari naturam cæli. Huius certè vicarium in hortis Palatinis & hafficis egit ignis, quodq; almus cæli solisq; favor lætissimo anni tempore, omnibus naturæ rebus inferioribus impertiri consuevit, id ipsum mediâ brumâ malis & ficis liberaliter contulit, easq; in perfectam alicuius individui mixtionem movit, exacuit, atq; potèter animavit: iisdè vires, facultates, ac proprietates, quas ex cælo aliàs mutuari æstate solent, abundè inferuit, ut & illæ suis se floribus ac fructibus exornare visæ sint, ipse verò instar parentis se erga fœtus hosce habuerit, dederitq;, unde fœtus nutrentur, foverentur, crescerent, & tandè è gremio genitricum suarum excluderentur. Id muneris cælo adscripsit & addixit Quercetanus, quod tum temporis, quum a versum à nobis imò verò adversum quantum illud formale & activū, put Quercetan. appellat, elemētum esset, est ab

hor-

D. H. M.

p. 171. 138.

hortulanis igni non minus industriè impositū,
quam feliciter susceptum, fructuosè adimpletū.
Quanquam eo egregiè perfunctus ignis, non re-
tulerit à Quercetano gratiam, quā fuit promeri-
tus non tantū in principum horis; verū etiam
in Chymicorum focus in quibus artificem igne
externo omnes actiones imitari ac perficere;
quas natura in suis operationibus ad rerum om-
nium maturationem & perfectionem adhibet,
suprà commemoravit Quercetanus; neq; etiam
alibi disseffus; metalla in ergastulis spagiricis nō
aliter ignis ope confici, ac calor vi in visceri-
bus terræ concreta disponantur, digerantur ac
perficiantur.

*Temp. cap.**xxxii. p.**428. 429.**Respons.**ad Au-**bert p. 578**58. 44.*

50. Hæc aliaq; id genus effata conferat mihi
quispiam cum Galeno primū, deinde cum pi-
pere, & facta utrinq; collatione; ex animo pro-
nunciet, Galenus an Quercetanus magnificen-
tiora de viribus elementorum protulerit: Vtri-
usnam actiones & vires præstantiore entele-
chiâ gaudeant, elementine alicuius, an eius,
quod chartis amicetur ineptis? Quonam in lo-
co consistet piper ubi vel primam virium sua-
rum aciem elementa, duce Quercetano, expli-
care cœperint? Quid quæso actio piperis ex-
calfactoria comparata cum virtute suppeditan-
di vitam alimenta q; movendi facultatem vita-
lem, elargiendi vitam, vitales spiritus imper-
tiendi, concoquendi, disponendi, digerendi,
maturandi, deniq; & perficiendi: nequid ad
consummatam entelechian deesse existimes:
quam elementis quum maximè invidet Quer-
cetanus, omnium maximè indulget, piperi vero

ijstationibus affingit, quæ mereantur fortè cū-
 cullum. Nam si vel tritissimam quamq; & ex me-
 dijs culinis & caldarijs seu balneis petitam ele-
 mentorum transmutationem piperi obverteris,
 sanè continere se non poterit oblita enteleche-
 ias Quercetanianæ actio piperis calefactoria;
 quin quod Quercetani favore invita accepit, ul-
 trò elementorum meritis redditura sit. Esto ex-
 empligratia actio ignis in aquam: per quam qui-
 dem actionem non tātum incalescit humor, ve-
 rum etiam aërescit, neq; tantum manifestam i-
 gnis qualitatem recipit; verū etiam talem ac
 tantam vim concipit; quæ in vniuersam aquæ
 substantiam inducat transmutationem, quæ al-
 terius substantiæ generatrix sit; priore mutata:
 effectrixq; corporis aërei & absoluta opifex. Vn-
 de videre est, quā sit ignea calefactio perfe-
 ctior eā, quæ à pipere proficiscitur. Piperis nā-
 quē calor nec immutat totam rei substantiam;
 nec aliam substantiæ speciem generat & efficit;
 sed gustum & viscera qualitativè tantum &
 superficietenus alterat & afficit: Ignea verò ca-
 lefactio non est nuda & simplex caloriselemen-
 taris impressio, verū etiam, ut Galeni verbis
 denuò utar, est alterius substantiæ generatio
 priore formā inutata, tantò profectò piperina il-
 la mobilior, quantò qualitate nobiliore est sub-
 stantia. Atq; hæc quidem substantia & transmu-
 tatoria elementorum vis, quia actionibus ele-
 mentorum manifesto entelechian adserit ad-
 struitq; ; idcirco Quercetanus omnibus illam
 medijs

modis infringere ac labefactare conatus est, irrito nihilominus effectu, uti mox liquebit.

CAPUT VI.

Examen argumentorum, quibus Quercetanus elementorum actiones καθ' ἐντελέχειαν suam impugnat.

§I. **Q**Uum negare non possit Quercetanus, quando vel mutuo in se agunt elementa, vel mixta ab iisdem patiuntur, complures oriri formas: Hasce tamen ne quid facultatis effectivæ seu perfectivæ elementis relinqueret, maluit ex suis quamq; subiectis sola secretionē ac separatione emergere, quā effici revera ac generari. Propterea enim aquam constare scripsit aëre & terra simul in liquoris aquei formam effigiatis, ut si transitu aquæ in aërem, vi caloris ignei facto, fortè urgeretur, non de foret statim responsio, quæ formam aëris actu præextitisse in aqua, neq; aliter ex aqua atque ex toto partes emeruisse reponeret. Cæterum igni eo in negotio, nullas alias esse partes; quā sequestri, qui formam aëris in occulto aquæ recessu abditam tantummodo manifestet, in apertum det oculis nostris, & ex aqua, in qua demersa latebat, eliciat. Eadem rationē quum elementorum ac principiorum separationes, chymicæ naturam imitantis artificijs, quibus omnes compositi partes enucleantur ac patefiunt, acceptas retulisset, factum; ut eiusmodi secretionibus substantias illas naturales non generari; quasi prius non fuissent, neque ut prius existentes hac separa-

D. H. M.
pag. 136.

*Conf. de
arthr. &
Calc.
p. 250.*

tionis arte corrumpi, sed & fuisse in composito, & post secretionem per se esse ac subsistere, constanter asseveraverit. Namque & alibi negat, procreare ignem, quæcunque per ignem manifesta fiunt, id liquidò apparere in destillationibus aquarum stillatitiarum atq; oleorum, quæ ex lignis, herbis, floribus, seminibus alijsque plantarum partibus, eliciantur vi ignis, non tamen ab eo generentur, sed à naturâ generata, ignis interventu ceu medio atque sequestro in aperrum magis dentur oculis nostris. Vnde concludit, manifestari per ignem, liquorem, oleum, sal, quæ prius in corpore demersa latebant, non generari, non procreari, non effici.

*Conf. de
arthr. &
calc. p.
244.*

§2 Quare autem manifestentur duntaxat, non generentur, non procreentur, non efficiantur, id se statuere declarat, hac potissimum causa adductum, quod, ut inquit, qualitas substantiam producere nequeat: vim autem elementorum, v. g. ignis aut caloris potestatem esse qualitatem, proindeque nec sal, oleum, liquorem, nec aliam substantiam aut substantificum quid producere posse: Ideoque ridiculum esse concludit, calori effectum salis, ut & aliarum substantiarum attribuere, quia videlicet nulla res dare possit id, quod non habet.

pag. 251.

§3. Verum enim verò, quicquid dicat Quercetanus, vim illam perfectricem, quam elementis addixit antiquitas, nulla arte elidere aut eludere potest. Nam quod allatum formarum separationem, sequestrationem, elucidationem, manifestationemq; attinet, illa quidem, meo
iudicio

judicio, actio est multò perfectior eâ, quâ piperis calor linguam stomachumque pungit. Primò enim illa secretio sive separatio negociatur circa formas substantiales, quibus cum piperi bona pax est, quarum si non parentem saltem obstetricem esse plus mehercle est, quam linguam ustulare & stomachum. Secundò vis formarum separatrix & secretrix tanto est vi piperis excafactorice perfectior, quòd & ipsum valeat piper destruere, & ex piperis ruinâ triumphum agere, ex spoliis trophæa olei, salis, liquoris erigere, nihil contra auso piperè, sed imperata facere iussu, & si nolit, etiam coacto. Tertio vis formarum secretrix non magis in igne & calore manifesta est, quam piperis vis excafactoria in pipere, nec minùs manifesta in subiecto patiente, quam piperis calor in gulâ. Ex quo illud necessariò confit, posita formarum separatione & sequestratione minimè gentium eam vim, quæ secundùm ἐντελέχειαν est, tolli, sed evidenter poni.

§ 4. Deniq; neque hoc demonstratu difficile est, illâ ipsâ formarum separatione manifestam generationem involvi. Ad verbi gratia, qui ex aqua calefacta seu educitur seu producitur, non tantum separatur, verum etiam generatur & efficitur: Argumento est ipsa transformatio, per quam vnum elementum ex alio in aliud, putà aqua in terram, terra in aquam vertitur, transit & mutatur, prout ipse Quercetanus expressis verbis attestatus est. Videlicet forma, quæ adest de- *D. H. M.*
 finit; quæ abest incipit. Sic intereunte formâ *P. 136.*

aquæ oritur forma aëris, quem non actu in aquâ præextitisse, sed plura puta potentia aquæ in-fuisse, inde patet, quod vi frigoris rursus coactus revertatur in id, quod fuit ante, quàm virtute ignis in aërem transformaretur.

55. Quâ quidem transformatione non tantum commentitia separatio funditus ever-titur, verùm etiam vis elementorum, atque ignis ante omnia vis substantifica & secundum entelechian agens solidè erigitur ac firmatur. Vnde nihil absurdi fuerit; statuere porrò, quod perinde atque ex elemento aquæ forma aëris emergit; non dissimili etiam ratione ex lignis, herbis, floribus, seminibus aliisque plantarum partibus forma aquæ, olei, salis enascatur. Fit enim hoc admodum verisimile etiam ex eo, quod perinde se habeat ortus aquæ olei salis ex ligno; atque se habet ortus fumi, fuliginis, flammæ; prunæ, carbonis; favillæ, cineris, quando ex ligno singulæ erumpunt. Quare quemadmodum in quercu non est actu forma fumi; fuliginis; flammæ, prunæ, carbonis, favillæ, cineris, sed est ibi solâ & merâ potentiâ: Ita nec forma liquorum stillatitorum, nec salis forma quercui nisi purâ potentiâ inest.

56. Hæc autem potentia in actum educitur vi atque efficacia unius ignis, qui omnium earum formarum plastes polydædalus esse vel hinc cognoscitur, quod veluti quercum comburendo edit ac producit in focis formam fumi, fuliginis, flammæ, prunæ, carbonis, favillæ: Ita quercum
nunc

nunc elixando nunc assando, nunc incinerando formas aquæ olei, salis, quæ non sunt, esse tamen possunt, efficiat, ut sint, adeoque eas & manifestando generet, & generando manifestet.

57. Nullo enim pacto generationem subterfugere Quercetanus potest, qui transmutationi aperte subscripsit, ubi modum tradit, *Pharmac.* quo herba fit cinis & sal. intelligit autem per *cap. 4.* transmutationem, quum res suam formam extrinsecam amittit & ita alteratur, ut prorsus priori substantiæ & formæ suæ præstinæ non sit similis, sed aliam nunc induit formam, atq; aliam assumit essentiam, alium colorem, aliam deniq; naturam & proprietatē. Exemplum esto, ut cum lintheam fit papyrus: metallum, vitrum: pelles seu coria, gluten: herba, cinis: cinis, sal vel liquor: mercurius res mobilis admodum quoddam fixum, ut cinnabrium & pulvis.

58. Quamobrem si Quercetano credimus, eum in modum quercus tal oleum liquor fit, ut suam formam, per quam quercus erat & esse noscebatur, amittat, & ita alteretur ut prorsus quernæ substantiæ & formæ quernæ non sit similis, sed formam nunc induat prorsus quercui dissimilem, assumatq; essentia, assumat colorem, afficiat deniq; naturam & proprietatem salis, olei, liquoris. Atqui verò quidnam quæso aliud generatio est, quam prioris substantiæ pristinae q; formæ amissio, aliusq; formæ, aliæ essentia, alius deniq; naturæ & proprietatis assumptio.

59. Non possunt generationis termini colo-

ribus magis vivis depingi. Sicuti enim ex lin-
teamine non fit papyus, nisi forma linteaminis
prorsus abolitâ, neq; gluten ex pellibus aut co-
riis, nisi pelles aut coria reverâ desierint esse,
quod sunt: Ita neq; quercus in cineres salem, o-
leum, liquorem, nisi per interitum quercûs abit,
estq; adeò unius formæ mors, alterius natalis.
Nam tum demum alia forma induitur, alia es-
sentia, alia deniq; natura, & quæ ab hac oriun-
tur proprietates assumuntur, quum pristina for-
ma exiit priorq; substantia deponitur.

60. Neque enim crediderim Quercetantum
nudam ἀλλείωσιν, quæ in qualitatum superficie
obiter hæreat, intellexisse, qui de substantiâ, es-
sentiâ, naturâ verba fecerit clarissima: sed pro
eo quod rem alterari dixit, affici eam, vel simi-
le quid dicere voluisse. Multò minus formam
tantum extrinsecam in termino à quo amitti
sensisse, sed quæ ad essentiam rei naturamq; per-
tineret, quæq; à formâ recente prorsus sit alius
essentiæ, alius coloris, alius deniq; naturæ &
proprietas.

61. Itaque nec rationi nec Quercetano con-
traria est ea opinio, quæ salem, oleum, liquorem
ex quercu gigni asseverat. Vbi enim à non esse
quercûs ad esse salis, olei, liquoris transitur, ibi
nullo modo potest generatio præteriri, interce-
dente præsertim transmutatione, quâ vnam for-
mam aboleri, alteram introduci ex dictis con-
stat.

62. Proindeq; nihil impedit, eundem dice-
re olei salis liquorum procreatorem & autho-
rem

rem, qui fuit ut combustionis ita & transmutationis opifex. Nam per Aristotelem τὸ μετα-^{2. physica,}
 βάλλον τῇ μεταβαλλομένῃ causa efficiens dici-^{cap. 3.}
 tur, itemque ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς ἡ πρώτη.
 Ignis a. in confecturâ salis, olei, liquoris, quin
 sit primum transmutationis principium, & ad
 salern oleum liquorem quercus non aliter atq;
 ad fumum flammam cineresque quernos, nem-
 pe ut transmutans ad transmutatum sese habeat,
 eius dubitare interest, qui ipsam etiam elixandi,
 assandi, incinerandi, cremandi vimigni velit
 ambiguum facere.

63. Nec est cuiusquam momenti, quod
 Quercetanus obiicit, calorem non posse pro-
 ducere substantiam. Nam contrarium vidimus
 in aëre, quem ex aquâ igneus calor producit,
 contrarium à Quercetano audivimus, affirman-^{sup. n. 49.}
 te nimirū, quod propinqua metallorū causa effi-
 ciēs calor sit, cuius vi metalla cōcreta in visceri-
 bus terræ disponātur, digerantur ac perficiātur.

64. Multo minus id locum habet, quod
 Quercetanus vult, calorem ignis meram esse
 ac nudam qualitatem. Nam primò quidem ca-
 lor δύναμις est τῇ πρὸς ὑσιώδης, latinis poten-
 tia essentialis & cuique substantiæ propria,
 quam Quercetanus author est, idem esse Ari-^{Alexic. p.}
 stoteli, quod Philosophis hermeticis spiritus seu ^{140. 141.}
 substantiæ spirituales, quibus illi actiones om-
 nes, proprietates, facultates, impressiones,
 ac signaturas vitales ac generativas tribuunt.
 Atqui verò per calorem omnes actiones, ener-
 gias, proprietates, facultates, impensiones ac
 signaturas tam vitales quam lethiferas, tam in-
 terne-

ternecinas quam generativas, ignis partim perficit partim obtinet. Ergo calor est ignis δύναμις & σιώδης, eiusque facultas substantialis: quam ne Quercetanus quidem realiter, sed ratione tantum ab essentia seu forma ignis substantiali distinguere audeat. Namque in defensione hermet. medic. merito meridie meracius effulgent hæc eius verba: Potentiam essentialem esse quiddam à forma rei promanans & revocari ad categoriam substantiæ. Neque enim simplicem esse qualitatem aut accidens, sed essentiam sub categoria substantiæ comprehensam: hoc solo à forma substantiali differre, quod non sit aliquod per se subsistens aut χωρὶς ὄν τι, sed separari à subiecto nequeat, incolumi substantiâ. Ac ne diffiniri quoque absque subiecto, quin omni soli & semper inlit, atque de eo demonstretur ac prædicetur. Propterea & græcis eiusmodi potentias ἰδία παθή, latinis proprias affectiones appellari.

65. Deinde sicuti ex Aristotele, quidnam sit δύναμις & σιώδης didicerat. Ita eodem magistro Quercetanus discere & hoc potuisset, quod calor cæteraque elementorum qualitates sint eorum δυνάμεις, quarum merito elementa ipsa inter se mutuò activa & passiva sunt, miscenturque invicem & transmutantur: quod sint αἰτία καὶ διαφορὰ τῶν σοιχείων: quod non tantum sint ὕλη sed εἶδη καὶ δρχαὶ αἰσθητῶ σώματος, neque solum ποιεῖν σοιχεῖον, sed & σοιχεῖα absolutè dicantur. Quâ ratione ab Hippocrate etiam elementa ab ipsis qualitatibus sæpè

lib. 2. de
generat.
& cor-
rupt. c. 1. 2.
4. lib. 4.
meteorol.
c. 1. lib. 2.
de part a-
nimal. c. 1.

sepe nominari, Galenus annotavit, utpote *l. de Nat. hum.*
 à quibus & habeant quod elementa sint, pro- *1. de Elem. cap. 8.*
 indeque elementorum constitutrices Galeno, *cap. 9.*
 aliis formales rationes appellantur, per quas
 elementa in ordine ad transmutationem sunt
 id quod sunt. Quum enim generatio omnis
 è contrario in contrarium fiat, elementa in-
 ter se contrarietatem ex eo habent, quia dif-
 ferentiæ ipsæ contrariæ sunt, quæ ex quatuor
 primis iuxta quatuor syzygias methodo, pro-
 ut ipsi Quercetano visum fuit, non inelegan- *D.H.M.*
 ter contruuntur. Proindeque minimè mirum *p. 137.*
 ei videri debuisset, si vel ignis vel calor substan-
 tiæ alicuius procreatores statuerentur. Vtrum-
 vis enim affirmes, nihil absoni affirmaveris:
 quum perinde sit, ab ipsa ignis substantia, an
 à facultate ignis substantiali seu essentiali pro-
 prietate produci substantiam asseveres.

66. Et hoc sibi voluit Aristoteles, quum *4. meteo-
 rol. c. 1.*
 simplicem & naturalem transmutationem de-
 finiret τούτων τῶν δυναμέων ἔργον. Idque pro-
 lixiùs postea explicaret eiusmodi verbis: ἐστὶ δ'
 ἡ αἰσθητὴ καὶ φυσικὴ γένεσις, μεταβολὴ ὑπὸ τούτων
 τῶν δυναμέων, ὅταν ἔχωσι λόγον ἐκ τῆς ὑποκειμένης
 ὕλης ἐκάστη φύσει. αὗται δ' εἰσὶν αἱ εἰρημέναί δυνά-
 μεις παθητικαί. γεννῶσι δὲ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν
 κερτοῦντα τῆς ὕλης. Nam quod Quercetanus
 instat, & contra urget, rem quampiam dare non
 posse id, quod non habet: hoc videlicet nihil
 aliud est, quàm negare, quod obtusus cosacu-
 rum reddat ferrum. Est ubi idem Quercetanus *D.H.M.*
 fateretur, cælum licet nullius sit per se comple- *p. 138.*

xionis hoc est, nec calidum, nec frigidum, nec humidum, nec siccum: omnibus tamen rebus calorem impertire, frigiditatem, humiditatem & siccitatem. Quomodo autem impertit? Ex suâ, inquit, scientiâ & prædestinatione. Hæc ergo scientia & prædestinatio, quâ cælum docetur & impellitur, quanvis non caleat, calefacere, quanvis non frigeat, frigefacere, quanvis non areat, arefacere, quanvis non madeat madesfacere: Ipsa, inquam, eadem & elementa instruit atque impellit, ut dent, qui non habent.

67. Dare autem quod non habent, videri poteram satis superque hæctenus adstruxisse, nisi vnicum adhuc superesset obstaculum, quo non remoto, maxima controversiæ pars manebit indecisa. Quia namque supra assertum est, cinerem cinereosque sales per interitum plantæ aut stirpis oriri, inque eorum generatione à non esse plantæ ad esse cinerum aut salis procedi. Diversâ autem parte Quercetanus contendit, ignis vi & calcinatione non absorberi humidum primigenium, sed validiores omnes tincturas ac impressiones rerum nec non potentissimas illarum qualitates ac potestates, quales sunt sapor, odores, colores, imò etiam formas ipsas atque id genus alia in sale cineritio concludi ac delitescere: Potest jam non immerito dubitari

D. H. M.

c. XXIII.

*An Planta vel Stirps, quando in cinerem
combuitur, formam plantæ vel stirpis
amittat?*

CAPUT VII.

68. **N**ON amittere Quercetanus duabus demonstrationibus. experientiâ à se sâpè, ut affirmat, confirmatis, evincere satagit: Vnâ quidem quam crebrò post primùm istius auctorem ac inventorem agitaverit: Alterâ, quam à medico quodam Polono olim sit mutuatus. Prior in lixivio urticarum congelato, mille urticarû formas, radicibus, caudice, foliis ac locustis constantes mirâq; elegantia insignitas: Posterior ex cineribus plantarum plâtas redivivas cõspexit, quibus aliud nihil Quercetano iudice restaret, quàm congrue terræ mandari, ut solidius corpus assumeret. Hanc porrò Quercetani opinionem industria Beguini minimè irritam esse passa, maturè spectris illis de corpore prospexit, & pari, nisi fallor, fide. Certum est, inquit, & multoties lib. I Ty-
roc. cap. I. probatum, sales herbarum, præsertim calidarum si certo quodam modo seminètur, alias producere suæ speciei herbas. Quod si jam plantæ forma per incinerationem reapse esset abolita, nullâ naturæ vi renasci posset, quandoquidè à privatione ad habitû non datur regressus, & quod interest semel, idem numero redire ἀδύνατον. Proindeq; non ineptè Beguinus concluderit, vitam vegetabiliû non destrui incineratione. Quorsû Defens.
herm.
med pag.
234. etiam alludit illud Quercetani: Sub cineribus rerum formas delitescere & immorari. Vnde resurrectio corporis nostri certissimè sit expectanda. Nec aliud sibi rhythmis gallicis voluit: pag. 235.

*Secret, dont on comprend, que quoy que le corps meure,
Les formes sont pourtant aux cendres leur demeure.*

pag. 300.

Hoc videlicet est, quod in Alexicaco explicat, docens in salibus nedum imaginatione tenus, sed re ipsa formas ac figuras rerum includi.

*Defens.
herm. med
pag. 236.*

69. Nostra vero interest, quoniam ignis patrocinium semel suscepimus, hanc quoque nubem sole veritatis discutere, quo plena luce vindex virtutis caloricæ assertio refulgeat. Igitur formas plantarum ac stirpium non imaginatione tenus sed re ipsa per incinerationem interire, Quercetani rationibus demonstrabo: quî possim firmius? Verbis disertissimis testatus est, ex affatione & calcinatione vrticarum in aprico, spiritus æthereos & mercuriales, halituososque & sulfureos exhalare & evanescere. Dicat, quid rei sint spiritus mercuriales alicuius plantæ, quid sulfurei plantæ spiritus? Annon, mercurius æthereum corpus, *ἑσώδης*, vivifica, & spirituosâ substantia, pabulum vitæ, & *ῥείας* seu formæ proximum instrumentum? Quid sulfur, nisi substantificum primigeniumque humidum, ignis seu caloris naturalis pabulum? imò verò, quid mercurius, nisi spiritus? quid sulfur, nisi anima? quid sal, nisi corpus? Hoc enim ex philosophia hermetica expressè docet Quercetanus. Vnde nos ita ratiocinamur: Exhalante ac evanescēte eo, quod est plantarum corpus *ἑσώδης*, vivifica & spirituosâ substantia, pabulum vitæ, & *ῥείας* seu formæ proximum instrumentum, quod item substantificum est primigeniumque plantarum humidum, ignis seu caloris naturalis.

*Defens.
herm. med
pag. 131.*

lis pabulum, imo vero spiritus atq; anima plantarum: necesse est ipsam quoque formam, per quam planta planta est, evanescere & interire. Vbi namque consistet aut subsistet forma plantarum essentialis, diruto ac destructo corpore essentiali, quod *ἡσώδης* Quercetano dicitur? Ablatâ vivificâ & spirituosâ substantiâ, quid vitæ quid spiritus planta trahet amplius? Anne Quercetani doctrinæ ab Aristotele perceptæ consentaneum, quod *ἡσώδης* seu formæ proximum instrumentum salva forma substantiali, incolumi-
Defens. herm. med pag: 103. 104:
que subiecto, cui inest & à quo dependet, nequeat aufugere & interire? Quidnam substantiæ, quidnam genij reliquum erit herbis, humido earum substantifico & primigenio in aëra disperso? Denique quum spiritus atque anima valedicunt corpori, quid nisi cadaver superest, & inane rudus? Ac verendum maximè, ne mercurio ac sulfure plantarum subtracto, formâ plantæ substantialis, vitæ pabulo vitæ itemque ignis seu caloris nativi alimento defecta, intercidat ocyus & collabatur. Nam Quercetanus
Defens. herm. med pag: 236. 237:
quidem quando illam novo mercurio, novo item sulfure saginatum in sale superstite venit, nimis serò venit: Semel namque ea excessit, evasit, erupit. Et quò sapor, quò odor, quò color plantarum ierunt, eo & formas plantarum ijsse certum est. Illi autem simul ac semel vna cum spiritibus ætherijs & mercurialibus tum halituosis ac sulfureis essentijs, in fumum & auras per incinerationem abierunt, quod nemo nisi in-
sensa

satus inficiabitur. Consequens ergo est, & formam plantarum essentialem in fumum iisse & auras, secutam suum sulfur, suum mercurium; suum humidum substantificum, suam primigeniam & vivificam substantiam, suum corpus essentialiale & *ἡρώδης*, sua cætera, quæ jam modo audistis.

70. Itaque frustra in cinere vel sale botanico Quercetanus formam quærit *τῆ φύτῆς*, quam assatione & calcinatione ventus per inania cæli abripuit ac dissipavit, uti iam ex ipso Quercetario probavimus. Nec obstat, quod formam aut figuram rei in sale suo citra ullum colorem inclusam esse vrgeat. Nam rationibus allatis nos contra vrgemus, nullo modo inclusam esse formam, nullo quippe amplius residuo ne levi quidem vel coloris vel saporis vel odoris figuræ vel formæ pristinæ vestigio: quandoquidem non plus discriminis inter salem vrticæ & sarmentorum, interque alios generis diuersi sales, quam inter salem vrticæ & vrticæ, & qui eiusdem non tantum speciei, sed & individui eiusdem sunt, appareat.

71. Neque ut aliter sentiamus, stupendis & suspiciendis exemplis suis (ita enim à Beguino vocantur) Quercetanus vnquam nobis vsipiamve persuadebit. Primum enim non nisi stupidum est, alterum omnino suspectum. Glaciès eadem, quæ illud peperit, rigore plusquam hyperboreo acumen Quercetani obrudit, ut ludum lusumque naturæ ludicro elencho transferre ad demonstrandam veram formæ eius præsentiam;

cuiusdem gelu in humore congelato adum-
brasset. Certè non potuit in re seria facetiùs jo-
cari: nec in re joculari magis seriò negociari. In-
star enim præconis, ludos sæculares quondam
ebriecinantis vociferatur, nec semel declamasse
satis, bis nobis sua somnia narrat. Quæso te, *Defens.*
quænam consequentia: Figmentum urticæ in *Herm.*
glacie Quercetanus vidit: Ergo vera urticæ for- *med. pag.*
ma glaciei subest? Effigiem, Quercetane, tuam *232. ad*
in papyro vidi: Ergone te quoque in papyro vi- *235.*
vere crediderim? Alibi doces, argumentum ab *Alexic.*
exemplo claudicare: Hoc certè, quod de urticis *pag. 300.*
inculcas, crûs vtrumque in glacie fregit. Lubri- *301. 302.*
ca namque est glacies, cui simul ac pedem im- *Def. Herm.*
posuisti, lapsus es. Alibiquin enim videre potu- *Med. p.*
isses; non minus lixivium ex urticis congelacia- *284.*
tum absq; figuris umbratilibus, quam umbras
glaciales absq; lixivio.

72. Itaque nihil de tuo miraculo veriùs di-
xisti aut scripsisti, quam quod sit supra omnem
fidem. Nemo enim sani syncipitis, quæ ex eo
infernus, assensus est tibi vnumquam, quemadmo-
dum nec ægrè laturus quisquam, ea in re poetæ-
ri te, quæ cœthurno poetico sit quam rationibus
philosophicis aptior. Nam me quoque simili
flatu impulisti, ut rhythmostuos gallicos latio
donarim, translatione usus eiusmodi:

Ex cinere urtica salsus qui liquitur humor,

Frigore duratis congelatatur aquis.

Quis putet in busto formam superesse priorem?

Et tamen in glacie pristina forma fuit.

Vidi-

Vidimus urticas foliis & caule renatas,

Radix, quæ vivis flos similisq; fuit.

Nec quicquam intererat vel visu iudice: sola

Discrimen sensit frigore lasa manus.

Vre, crema, quacung; placent tibi corpora, formæ

Servat adhuc pignus depositumq; cinis.

73. Si Quercetani elegantiam assecutus non sum, puto me tamen sensum expressisse; & sententiam glacie futiliorem, quæ simul atq; ignem experientiæ sensit, mox in aquam relapsa, occasionem præbuit poëseos amatoribus, audaciam Quercetani veriore epigrammate castigandi.

Non opus est verbis; veteris vestigia formæ

In cinere vrtica sunt manifesta satis.

Namque ego, quum gelidis vnda; cōstrinxerat auris;

Et solidam in glaciem verterat acris hyems.

In medio vidi simulacra simillima stagno,

Qualia non aquæ fingeret vlla manus.

Planta subest, dixi, nisi me Dodonia quercus

Atq; oculus fallunt: plantâ profectò subest.

Sed cineres desunt. Nihil hic nisi frigus & vnda,

Quorum ope tot glacies ludit imaginibus.

74. Nimirum in vno experimento iudiciū Quercetani desideramus: in altero fidem. Demonstrationes, quas exhibet, experientia à se sæpe confirmatâs affirmat: Et tamen negat; atcanum illud, quo plantarum manes ex cineribus suis prodire coguntur, etiam si nihil non fecerit, ut haberet, vñquam se assequi potuisse. Nondum, inquit, attigi certam istius tam nobilis arcani experientiam, cuius, cum dabitur occasio; iuvante Deo, periculum faciam. Periculūm fa-
cturus

facturus experimenti, quod nunquam affectus est, non debuit de experientia sua confirmata gloriari: nec pro demonstratione obtrudere testimonium, quod authorem suum vel ignorat vel non audet prodere. Nomen, inquit, eius, non citra desiderium excidit. Atqui, quis credat, Quercetanus, qui in pharmacopœa restituta, obscurissimi cuiusdam empirici germani, qui ^{pāg. mibi,} ipsi decocto non melioris notæ, sed in quo ipse ^{101,} Quercetanus multa desideraret, innotuerat, prolixè meminit, tam labilis memoriæ fuisse, ut doctissimi & magni nominis viri & in Poloniæ metropoli medicinam facientis, tam facile potuerit oblivisci. Quin potius, quum catalogum medicorum, quicum sibi vel coram vel per mutuas litteras vel per commentarios, consuetudo familiaris intercessit, Quercetanus in vestibulo defensionis hermeticæ medicinæ contexeret, metuisset vel inter primos ob solam arcani rari & præstantis possessionem, Polonus ille medicus recenseri, cuius nunc memoriæ & mysterium involvit nox alta silentibus umbris. Quod si animus Quercetano si desiderium fuisset expiscandi nomen, quod non citra desiderium exciderat, profectò nec tempus dederat, quia jam tum sextus supra vigesimum annus agebatur, ex quo primum stupendi spectaculi copiam sibi fuisse factam commemorat: Occasio verò etiam supererat. Degebat enim in aula regis Christianissimi, in quâ Poloniæ legati continuò commorantur: sicuti vicissim Poloniæ regia legatis Gallicis quotidie frequentatur.

Fuit & author inventu facilis: quia Cracoviæ;
quia medicus, quia doctissimus, quia magni
nominis. Parva latent, Quercetane, medio-
cria apparent, magna eminent. Quis te putet
desiderio teneri eius, quod scire, quum potes,
non vis? Non hæ demonstrationes sunt, sed ve-
ritatis ludibria.

*Defens.
herm.
med. pag.
236.237.*

*lib.3. ty-
roc. cap.1.*

75. Nec tu, etiam si arcanum, quod iactas,
eo, quem proponis, modo affecutus fuisses, per-
suaderes nobis unquam, forma herbarum im-
morari in cineribus & delitescere: quia, non ci-
nis est, quod parturis, sed, quod chymici clyssū,
Beguinus quintam essentiam vocat, definitque,
substantiam ætheream, celestem, ac subtilissi-
mam, è tribus principiis cuiusvis corporis misti
soluti, à qualitate elementari sensibili, corrupti-
bili & mortali per varias operationes chymicas
orbatis, & in vnum seu corpus spirituale, seu spi-
ritum corporeum coagulatis, conflata. Pro-
pterea enim integrum simplex contundis, dige-
ris, maceras, fermentas, in tua tria principia re-
solvis iterumque; coadunatis principiis tuis redin-
tegras, ut terram habeas foliatam & simplicissi-
mam essentiam, omnibus suis tincturis vitali-
bus ac proprietatibus instructam. Quam qui-
dem nec tibi, Quercetane, nec Beguino, nec
medico illi Polono, sive ille *Sendivivius*, sive alius
quispiam fuerit, nec alij cuiquam artifice in-
video: Dummodo tue eā non abutaris in præiudi-
cium veritatis, quod te facere, vel pueri logico-
rum vident. Quæstio est de cineribus planta-
rum: Conclusio de clyssō seu quintâ essentiâ.

Hoc

Hoc scilicet non apodixis, sed sophisma est, quod fallacia elenchi à logicis appellatur.

76. Beguinum verò tum demum credemus posse ex salibus herbarum alias producere suæ speciei herbas, quum prius in mercurio vivo ex plantis eliciendo industriam nobis suam probaverit.

¶ vi.
viii ex
plantis lib.
2. Tyroc.
cap. 13.

77. Ideoq; exempla, quæ litem lite resolvunt, remittimus tibi, idq; certò ac firmiter statui-
mus, in cineribus herbarum non reipsâ sed ima-
ginatione tenus & phantastice, formas plantarû
ac figuras incladi, perinde atq; in plantis mer-
curius vivus fluctuare, Beguino creditur: Nec
fasse, ut inde resurrectionem corporis nostri
certissimè expectares, nisi fortè animam quoq;
humanam asseruari & vivere in cineribus & bu-
sto somnies, quemadmodum in plantæ cineri-
bus formam superstitem frustra tibi es imagina-
tus. Nam ut rhythmo tuo gallico respõdeam, &
in distichon contraham, quæ fusè hæctenus dis-
serui,

*Herba forma perit, nulla reparabilis arte,
Ut semel in cineres herba redacta jacet.*

CAPUT VIII.

*Formæ ac modi operationum chymicarum
traduntur ex Aristotele & Dio-
scoride.*

78. **A**SSERTUM est ab initio, chymian à quarto
meteorologico perinde atq; umbram à
corpore suo dependere: Hinc enim illâ mutuari
rû principia operationum, tum formas operandi,

tum obiectum operationibus subjacens, tum quicquid ex operationibus proficiscitur & resultat. Iamq; de principiis abundè vidimus, ut tempestivum sit, transire ad reliqua, idq; porro operam dare, ut cõstet, Chymian nihil aliud esse, quam vivam perpetuamq; praxin eorum omnium, quæ in nominato libro Aristoteles docuit. Ea de causa sequemur filum, quod in tyrocinio Beguinus duxit, atq; inventionis gloriam iusq; possessionis Aristoteli vindicare pergemus. Quod si chymicorum industriâ aliquid vel cultûs operosioris vel elegantiae uberioris, Aristotelis in inveniêdo curæ, in tradendo benignitati accessit: manifestû faciemus, per id nihil primo authori detrahi, quum eorum etiam, quæ nec invenit nec tradidit, semina sparserit tam luculenta, tamq; solida fundamenta jecerit, unde facile fuerit studiosæ posteritati, etiam extra Chymicorum familiam, univèrsam Chymicæ technurgias æconomian eruere & extruere. Quumq; operationum chymicarum duo summa gênera constituentur, *Solutio* videlicet & *Coagulatio*: Ibimus, quo nos Beguinus duxerit, & ab illâ ordiemur.

79. *Solutio*, inquit, chymica est *ἡ εξαέρωσις* sive operatio, quâ corpus naturale mistum in tria sua principia, mercurium, sulfur, & sal, ex quibus à natura conflatum est, separatis heterogeneis, recluditur. Exemplum illius, Beguinus tradit in lignis viridibus, quæ si cremes (verba eius sunt) egreditur primò aquosum quoddâ, quod flammæ concipiendæ planè inidoneum est, & in fumum

mum conversum, si colligatur, in aquā resolvitur, diciturq; mercurius: deinde exhibit oleaginosum quiddam, facile inflammabile, quod in vapores resolutum, si cohibeatur, in oleum abit, vocaturq; sulfur: tandem remanet siccum & terrestre, quod ex cineribus aquæ beneficio extrahitur inq; humido & frigore solvitur; calore autem concrescit, salisq; nomen obtinet. Horsum recidit & illud, quod Quercetanus Riolano objecit: Si crassius, ait, exemplum desideras, quod *In Exkurs. pag. 30.* ipsi rustici satis nōrunt, en nonne in ligno mercurium, cum aduritur, in auras evolare, sulfur incendi, & salem remanere in cineribus fateberis? quas prætereā in ligni resolutione partes observabis? Hucusq; Quercetanus.

80. Ego verò non existimo, Aristotelem adeò fuisse rudem, ut quæ rustici satis nōrunt, ignoraverit, adeò in rerum naturā hospitem, ut lignum cremari, & quum crematur, fumare atq; ardere, postquam concrematum est, collabi in cineres nunquam viderit. Quinimò ubi ad objecti considerationem explicandamq; corporis misti essentiam ventum erit (horsum enim tractatio de principiis misti propriè pertinet) satis superq; liquebit, Aristotelem Chymicorū principia minimè ignorasse, sed, quod par erat ignorari, ignorasse ea esse principia corporis misti, quod ille nō nisi ex quatuor elementis cōflari sciebat. Verum de hisce illic, ut dixi, agēdi locus est. Hic satis, ostendisse, negantem, quod solutio Beguini Aristoteli fuerit cognita, negare & hoc, quod Aristoteles cognoverit combustionem, fumum,

flammam, cineres, è quibus omnis ferè Chymicorum sapientia prognata est.

81. Est aliud argumentum, quo evincitur, Aristotelem minimè latuisse, quid sit Beguini solutio. Neq; enim species solutionis eum latuerunt: Ergo neq; solutio, quæ ceu genus cõstituitur, clam eum fuit. Nam si cum Beguino ad species solutionis descendemus, primo loco occurreret *Calcinatio*, genitrix cinerum & calcis, quorũ duũ quàm frequens mentio in meteorologiã Aristotelis, tam indubia calcinationis atq; incinerationis notitia. Ac neq; mineralium calcinationes Aristoteli inexploratas fuisse, colligo ex fine libri tertij meteorologicõn, vbi de fossilibus & metallicis agens philosophus, *πυροῦται*, ait, *πάντα, καὶ χὴν ἔχει. ξηρὰν γὰρ ἔχει ἀναθυμίασιν.* Quibus autem modis igni edomarentur, non declaravit, sed ijs declarandum reliquit, qui sigillatim unumquodque genus considerarent. Quo in studij genere operam præclaram navavit Dioscorides, qui quantã cum industriã, metallicorum calcinationes in quinto operis sui tradiderit, exempla docent, quæ, ubi de operum Chymicorum differentijs ac speciebus acturi sumus, recensebimus. Hic verò palam erit, eum nec modos metallica calcinandi studio sequiore profecutum.

82. *Amalgamationis* quidem apparatus non disertè expressit, quia fortè parum ad medicinã facere putabat id, quod venenum est vel veneno emulium: Attamen amalgamationis principium manifestum pro didit hisce verbis *lib. 5. cap. 110.* *ὑλὴν πᾶσαν διεορίει καὶ ποιεῖ ἀπορρεῖν:* quod Plinius

lib. 1. Ty.
302. cap. 3.

vide infra
cap. xiii.
num. 224.

ita interpretatur: Venenum rerum omnium est. Exedit ac perrumpit vasa, permanens tabe dirâ. Vasa, inquam, ego & plumbea & stannea & argentea, quæ hydrargyri potentiæ frustra exemit Dioscorides: quum excepto ferro, omnia metalla exerat & comminuat, vel, ut Dioscorides loquitur, exedat & defluere faciat: Vnde amalgamandi prima rudimenta artifices nostros hausisse, credibile est. Cæteras calcinandi rationes vix chymicorum quispiam Dioscoride accuratius atq; dexterius descripsit.

83. Nam, quæ in humido fieri dicitur *Corrosio*, eius exempla patent in ærugine, cap. 91. in scoleciâ cap. 92. in cerussâ; cap. 103. In quibus simul *Præcipitatio* elucescit, ramentis plumbi tenuissimis, ut Plinius ait, super vas aceti asperrimi impositis atq; ita distillantibus, cadentibusque in acetum: & *Fumigatio* animadvertitur, quum vapor vel halitus aceti mordet & resolvit plumbum. Idem *Calcinationis in sicco* eam tibi cap. 87. ubi æs urere docet, & cap. 96. ubi plumbum: Vtrobique simul se in oculos & *Stratificatio* & *Cementatio* & *Commixtio*, ingerent. Ita que rectè à Quercetano scriptum, calcinationes, non ignotas fuisse priscis illis, ut neq; alias Chymicas operationes. Nam in locis allegatis Dioscorides, calcinationum causas efficientes, materias, formas, tam accuratè tradidit, ut facile Chymicis fuerit, addere inventis, vimq; corrosionis tentare & experiri etiam in iis, quæ vel inexperta vel intentata labor illius reliquit.

*Defens.
herm.
med. pag.
211.*

84. Nunc, uti porro demonstramus, quod & in-

lib.1. Ty-
roc, cap. 4.

stirati ratio poscit, verè etiam hoc à Quercetano dictum, neq; alias operationes priscis fuisse incogitas; Redibimus & ad Lycèi porticus, à quibus parumper non sine causâ sumus digressi, & ad Beguini tyrocinium, cui ex professo Lycèi magisteria accommodamus. Et quia de prima solutionis specie cum peripato & antiquitate transegimus, sequitur in Beguino altera illius species, quâ *Extractionem generalem* vuncupavit; cuius ambitum omnem eâ perspicuitate & dexteritate philosophus descripsit, quam chymicorum cuiuspiam optare liceat, sperare nulli. Quamquam enim in nominibus permagna hincinde discrepantia occurrat, quia de eorum tum penuria tum iniquitate plusquam sexies in quarto meteorologicò ipse Aristoteles conquestus sit. Neq; etiâ spinosis dichotomiis locus hîc detur, nisi spòtè veniant & sine vi sine affectatione; Attamen & in rebus mira tum concordia tum accuratio, & par in methodo artificium conspicitur, quæ chymici non tantum non superare, sed ne quidem imitari potuerint; id quod patebit ex sequentibus.

85. Quum enim antehac ostensum sit, vires ac virtutes quatuor elementorû esse operationû chymicarum principia: Hinc etiam formas operandi elici par erat, quumq; illæ duplices sint, activæ scilicet & passivæ, non aliunde debuerant & differentię peti operationum, quas nihil aliud esse diximûs, quàm, ut Aristoteles ait, τὰς ἐργασίας αὐτῶν, αἷς οὕτως ἐργάζονται τὰ ποιητικὰ, καὶ τῶν παθητικῶν τὰ εἶδη. Hæc est vera & genuina distri-

distributio, in re pariter & ratione fundata, quæ ex activorum efficientiâ & passivorum affectibus duo summa operationum genera cōstituit: quæ in primo genere computat generationem & transmutationem formarum, quas ex subiectis suis chymici educunt vel in subiecta sua introducunt, mox oppositæ meminit corruptionis & putrefactionis: Nam hæc quoq; Chymicis non displicere video, quam satius fuisset, eâ saltē ratione ad artem retulisse, quâ privatio ad eandē cum habitu categorian reducitur: Sicuti neq; id absurdum sit, a pepsian cū suis speciebus cruditate, iniquatione & tostione longè proculq; se movere ab arte, quæ cultum studiumq; proficitur coctionis, maturationis, elixationis, assationis, quas ceu ἐξόμνευα εἶδη, simplici generationi & naturali transmutationi subiunxit Aristoteles, quibus etiam prolixè expositis, ad passivorum, humidi & sicci species transit. In quibus, dum, quomodo humida inarescant, arida diffuant: quomodo illa evaporent, hæc exhalent, edocet: Non tantum alterum operationum genus constabilivit, verum etiam vniuersum chymicæ enchireseos curriculum absolvit & consummavit.

86. Beguinus vero hæc omnia confudit, nulla alia de causa, quàm quod principia operandi susq; deq; haberet. Quum enim, ut Gluckradius *In Beg.* ait, Chymici potissimum non respiciant ad qua- *pag. 130.* litates primas, ab hisce autē technurgian omnē dependere superius demonstratum sit: fieri utiq; nequivit, quin omisso eorum respectu, quæ operationum causa sunt, etiam in operationibus con-

constituendis mirifica oriretur perturbatio: atque adeò non tantum, quæ ad coagulationem pertinerent, solutioni immiscerentur, & vice versâ, quæ ad solutionem spectarent, coagulationi addicerentur; verùm etiâ quæ neutrius essent, ad utrâq; raperentur, & quæ utriusq; uni appropriarentur: quâ de re alibi ex professo actû est.

87. Quanto verò melius satiusve fuisset, Aristotelis servasse ordinem, & coagulationem cum oppositâ solutione retulisse ad humidi & sicci passiones. Ei autem solutioni, quæ mixtum in sua principia redigit, si quæ talis per artem datur (quod quidē ego hæcenus inficio, quum quæ putantur principia, sint novellæ mixti species, nec magis principia mixti, quàm fumus, flamma, cinis) si, inquam talis solutio datur, ei in genesi & transmutatione mixti assignasse, quæ merebat, locum: At calcinandi rationem omnem coagulationi, cui vnicè debetur, reddidisse; Sublimandi & destillandi artificii cōdecorasse atq; auxisse ea, quæ de evaporatione atq; exhalatione nō tantū in quarto sed & in reliquis tribus meteorologicis libris ubiq; p̄p̄modum philosophus inculeat: Digestionem porrò, putrefactionem, (sepius enim cum pepsi confundere & chymicis visum) circulationem, macerationem, fermentationem, & si quæ sunt cognatæ functiones, ad coctionem eiusq; species reduxisse, deniq; nec extractionem specialiter ita dictam, à coagulatione diremisse, nec reliquas etiam extractionis generaliter ita dictæ species, quas non nominavi, à sicci & humidi passionibus alienas censuisse.

88. Nunc ut quæ nova non sunt, nova appare-

rerent: dissimulanda fuerunt & supprimenda operationum principia, & formæ operationū novo ordine confundendæ, novâ confusione ordinandæ, tū novis etiam nominibus velanda res, quā Aristoteles eumq; secuta posteritas Chymicos primū edocuit. Nā eodē è fonte, vnde calcinationē hauserunt, eos, & extractionē cum suis speciebus & coagulationē huiusq; modos ac formulas hausisse, Stagirita nos & Anazarbeus docebunt.

89. Geminus ille vapor, è quo omnē ferè meteorologian suā philosophus condidit, universæ tū sublimationis tum distillationis, & siccus quidē sublimationis, humidus distillationis, fundamentum est ac fundus. Propterea *Sublimatio* non magis ignota fuit Aristoteli, quā καπνός, λυγνός, κνίσσα, aliæq; id genus formæ, quarum in nono quarti meteorologici meminit, quæ per exhalationē siccā pducuntur. In quibus & cadmia numerari potest, & pompholyx, & argentū vivum, q̄ ex minio fit, quarū omnīū confecturas & generationes Dioscorides tradidit lib. 5. capp. 84. 85. 110. Ceterū *Distillationis* vestigiū habes in septimo quarti meteorologici: ἀπεόχεται δ' ἀπὸ πάντων τῶν τοιούτων ξηραίνονμένων, τὸ ὕδωρ. σήμεϊον δ' ὅτι τὸ ὕδωρ, ἢ γὰρ ὡτμὶς συνίσταται εἰς ὕδωρ, ἐάν τις βουληται συλλέγειν. Similia leguntur in tertio secundi meteorologici: καὶ γὰρ αἶνος καὶ πάντες οἱ χυμοὶ, ὅσοι ἀνατρίσκοντες πάλιν εἰς ὑγρὸν συσῶσιν, ὕδωρ γίνονται. Expressior distillationis imago in nono primi meteorologici, ubi de generatione pluviae agitur, apparet: Expressissima omnium in septimo secundi de partibus animalium concipitur, quam & nos adscribemus, quia etiā alteram

teram illam complectitur: ἀναθυμιομένης γὰρ δια-
 τῶν φλεβῶν ἀνω τῆς τοφῆς, τὸ περίπωμα ψυχρό-
 μενον διὰ τὴν τῆς τόπου δύναμιν, ῥεύματα ποιεῖ
 φλέγματος καὶ ἰχώρος. δὲ δὲ λαβεῖν, ὡς μεγάλῳ
 παρειαζόντι μικρόν, ὁμοίως συμβαίνειν ὡς περ τῶν
 τῶν ὑετῶν γένεσιν. ἀναθυμιωμένης γὰρ ἐκ τῆς γῆς
 τῆς αἰθίδος, καὶ φερομένης ὑπὸ τῆς θερμῆς πρὸς τὸν
 ἀνω τόπον, ὅταν ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς γῆς γίγνηται ἄερα
 ὄντι ψυχρῶ, συνίσταται πάλιν εἰς ὕδωρ, καὶ ῥέει κάτω
 διὰ τὴν ψύξιν πρὸς τὴν γῆν. Verum hæc Recta di-
 stillationis schemata sunt. Obliqua idea depre-
 henditur apud Dioscoridem lib. 5. cap. 88, ubi ra-
 tionem monstrat conficiendi florem æris. Æs e-
 nim in fornacibus fusum & in receptacula dela-
 bens, per cola fistularum ad ea pertinentium,
 nemo stillare negarit: Cuiusmodi fuisse & pi-
 cis conficiendæ modum ex Theophrasto collig-
 o, ex Plinij verbis concludo, quæ habentur
 lib. 14. cap. 11. Primus, inquit, sudor, aquæ modo
 fluit in canali, sequens liquor crassior jam picem
 fundit. Situs canalis, obliquæ stillationis exem-
 pla utrobique demonstrat, tametsi picis confe-
 ctionem ad destillationem per descensum Be-
 guinus referre malit.

90. Quercetanus verò, quando distillationē
 spagiricum esse inventum scribit, eamq; suæ se-
 ctæ mancipare studet: Magnum certè præiudi-
 cium facit & antiquitati, cuius jam testimonia
 audivimus, & Beguino, qui eam ex pluviis & ca-
 tarthis, imò etiam ex ollis & patinis derivavit,
 & sibi ipsi, qui florem salis eiusq; spumam agita-
 tione speciem quandam distillationis præ se fer-

Pharmac.
 restit. c. 4.

re, cuiusmodi & in lactis agitatione se prodat, *Defens. herm.*
 refert: Quin, si Quercetano habenda fides, di-
 stillatione in creatione facta est separatio uni-
 versi. Nec impedit, quod chymici varia instru-
 menta adinvenierint, quorum fabrica antiquis
 ignota fuerit. Nam instrumentorum vel varietas
 vel novitas, non importat novitatē operationis.
 Hoc ipsum expressè docet philosophus in tertio
 quarti meteorologici: καὶ οὐθέν διαφέρει ἐν ὀργά-
 νοις τεχνικοῖς ἢ φύσικοις ἐὰν γίνηται· διὰ τὴν αὐτὴν
 αἰτίαν πάντα ἴσα. Nam, ut paulò post disserit,
 γίνονται μὲν τέχνη· ἐστὶ δὲ, ὥσπερ λέγομεν, τὰ εἶδη
 καθόλου ταυτὰ καὶ φύσει. ὅμοια γὰρ τὰ γινόμενα πά-
 θη, αἵ δ' ἀνώνυμα μιμῆται γὰρ ἡ τέχνη τὴν φύσιν. ἐπεὶ
 καὶ τῆς θεωρίας ἐν τῷ σώματι πέψις, ὅμοια ἐφήσει ἐστὶ.

91. Quamobrem nec Ioanni Baptistæ Portæ *in proe- mio lib. 10. Mag. Natur.*
 ad stipulor, qui distillationē Neotericorum esse
 invetum affirmat. Nam quod illa ars admirabi-
 lis docet, docuit & Aristoteles, ut videlicet gra-
 via corpora fiant spiritus & sublimet, & spiritus
 crassescant & corpora evadant. Hæc enim ipsū
 docet, qui quid evaporatio, quid exhalatio,
 quidq; coagulatio sit, docet: quod Aristotelem
 fecisse, ostensum est. Neotericis licuit nova no-
 mina fingere, varia organa excogitare, quibus
 quæ à vetustate acceperunt, amplius excolerent;
 neq; tantum rectificare, cohobare & similia satage-
 re; verum etiam distillationi immiscere, quæ à
 distillatione maximè aliena sunt: quemadmodū
 Filtrationem & Deliquium obtorto collo ad destil-
 lationem Beguinus traxit. Nihil enim cum eva-
 poratione; nihil cum coagulatione nec filtratio
 parti-

participat nec deliquium. Neq; illa magis à col-
laturâ distat, quàm à filtro colum. Deliquij verò
origo manifesta est in quarto meteorologico, in
calce capitis sexti: τῷ γὰρ ξηρῷ θερμῷ ἐναντίον ψυ-
χρὸν ὑγρὸν. εἰ οὖν ἐπὶ ξηθάρπερον, θάρπερον λύσει· οὕτω
γὰρ τὰ ἐνάντια εἶναι αἰτία τῶν ἐναντίων. Exemplū
apud Dioscoridem extat, ubi facem vini calci-
natam non nisi recentem iubet in usum prome-
re, aut talem, quæ in reconditorio aut vase ali-
quo asservata sit: quoniam, ut ille ait, ταχὺ δια-
πνεῖται lib. 5. cap. 132.

Pharmac.
rest. 6, 6.

92. Destillationi porrò Beguinus subiungit
*Digestionem, Putrefactionem, Circulationem, Macera-
tionem, Fermentationem*: quas operationes, quia
ipse Quercetanus ad tres illas coctionis seu πέν-
στος differentias, in quarto meteorologico tradi-
tas videlicet ad πένανσιν, ad ἐφθισιν, ad ἐπίησιν re-
duxit: possumus ipsius industriæ acquiescere, &
prolixiore earum conditione supersedere. Ex-
tractionem verò specialem, quatenus ab illis pri-
mum ortum ducit, eatenus huc etiam referre:
Quatenus autem supremam ei manum coagu-
lacio imponit, eatenus eam coagulationi subij-
cere, non tam possumus, quam debemus.

93. Coagulationis autē vniuersæ theorian Ari-
stoteles in sexto quarti meteorologici plenissi-
mè ac planissimè exponit: ὅσα δὲ κοινὰ γῆς καὶ
ὕδατος, καὶ ὑπὸ τῆς πυρὸς πηγνύται, καὶ ὑπὸ τῆς ψυ-
χροῦ παχύνεται δὲ ὑπὸ ἀμφοῖν, ἐστὶ μὲν ὡς τὸν αὐ-
τὸν τρόπον, ἐστὶ δ' ὡς ἄλλως ὑπὸ μὲν θερμοῦ τὸ ὑγρὸν
ἐξίχνητος· ἐξατμίζοντος γὰρ τῆς ὑγρῆς, παχύνεται τὸ
ξηρὸν, καὶ συνίσταται. ὑπὸ δὲ τῆς ψυχρῆς τὸ θερμὸν ἐκ

λίβοντος μεθ' οὗ τὸ ὑγρὸν συναπέρχεται συνεξατμίζον. Hæc ad praxin transferēs Dioscorides, extrahendi rationē, ut infrà patebit, affectus est. Hoc magistro, & Chymici didicerūt, discere certè potuerunt, quonam pacto, quæ fluida quæq; liquida sunt, cogēda essent ac spissanda. Aristotelem intelligo, qui nō minus perfectè in quarto meteorologico chymian absolvit, quam geometrica & arithmetica in suis elementis Euclides. Quam quidē comparationem ex ultimo capite libri sui de constitutione naturalis scientiæ Zabarella mihi non invidēbit, quæ est & propositio meo accommodatissima, & rem ex-amusim explicat.

94. Quemadmodum enim multa sunt geometrica & arithmetica theoremata, quæ ab Euclide demonstrata nō sunt, demonstratur tamen ab alijs in ipsa librorum Euclidis interpretatione, nec tamen ob id manca & imperfecta censetur Euclidis geometria vel arithmetica: jta credendū omnino est, etiā in hac ipsâ, quam tractamus, materia, non solū prætermissa ab Aristotele fuisse multa, quoniam ipsi fuerint incognita, sed omissa etiam ab eo plura fuisse, quæ novit sed scribere noluit. Sicuti autem satis fuit Euclidi, præcipua quædam theoremata demonstrare, ex quibus postea aliorum plurimorum, quæ substituit, imò omnium, quæ excogitari possunt, demonstrationes deducerentur: Ita & hoc certum est, fundamenta ac semina ab Aristotele jacta esse, vnde emanare etiam illorum, quæ non scripsit, cognitio possit, quibus & posteri

posterius adjuti, alia multa contemplari poterint, & in eorum omnium notitiam deduci, quibus artis chymicæ systema absolvitur: ut dicere possimus, integram perfectamq; alchymiam in quarto meteorologico, si non actu, saltem virtute ac potestate contineri: id quod in principiis formalibusq; actionum hactenus vidimus, in obiecto & operibus deinceps videbimus.

CAPUT IX.

Docens, Obiectum chymicæ esse idem cum Subiecto quarti meteorologici.

*Lb. I. Ty-
roc, cap. i.*

95. **O**bjectum artis huius (verba sunt Beguini) corpus mixtum concretumq; statuitur, non quia illud est mobile; ita enim physicæ considerationis est: verum quatenus solubile ac coagulabile. Talia autem sunt vel imperfectè mixta, ut ros, grando, nix; vel perfectè mixta, ut plantæ, frutices, metalla, lapides, arbores, & animalia omnis generis. Ut suprà ostendimus, eiusmodi restrictio non abscindit mixtum à corpore scientiæ naturalis, sed potius quarto meteorologico illud ipsū penitus atq; penitus inserit. Sive enim generatim obiectū artis sive speciatim consideres: Idem tibi occurrat subiectū, cuius affectiones philosophus in quarto meteorologico quæsit ac demonstravit.

96. Corpus mixtum concretumve, quod ceu obiectum arti suæ Beguinus substravit, idem, ut subiectum ei physices parti substat, in quam cadit misti perfecti, homogenei, similis amplissimè sumpti contemplatio. Nec obstat, quod & imperfectè mixta, ut rorem, grandinem,

dinem, nivem Beguinus obiecto suo incluserit. Nam nec philosophus à quarto meteorologia co glaciem, nivem, grandinem, pruina abalienavit, vt patet in capite decimo. Fuit vtriq; fas, & imperfectè mixta ad hanc palæstram vocare, quatenus de affectibus mixti perfecti homogenei participarent: Quemadmodum dissimilaria quoque & hunc & illum huic negotio involvisse videmus: non tamè alia ratione, nisi quod partibus consent eiufmodi; cuiusmodi inter mista perfecta homogenea similitaria referri merentur.

97. Nam veluti Beguinus in hoc censu computat plantas, frutices, metalla, lapides, arbores, & animalia omnis generis: Ita & Aristoteles in primo quarti meteorologici in plantis & animalibus & partibus ipsorum, subiectum suæ tractationis collocavit, hisce verò in decimo nō tantum metallicā adiunxit, verum etiam & metallicorum species, & animalium plantarumq; partes prolixo catalogo enumeravit. λέγω δ' ὁμοιομερῆ, οἷον τὰ περὶ μεταλλευόμενα, οἷον χρυσὸν, χαλκὸν, ἄργυρον, καὶ τήτερον, σίδηρον, λίθον, καὶ τὰ πάλαι τὰ ποταύται, καὶ ὅσα ἐκ τούτων γίγνεται ἐκκενόμενα· καὶ τὰ ἐν τοῖς ζώοις καὶ φυτοῖς οἷον σάρκες, ὅσα, νεῦρον, θέρμα, σπλάγχον, τείχεα, ἱνές, φλέβες. ἐξ ὧν ἡδη συνέστακε τὰ ἀνομοιομερῆ, οἷον πρὸς ὥπον, χεῖρ, πούς, καὶ τὰ πάλαι τὰ ποταύται· καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς ξύλον, φλοιός, φύλλον, ῥίζα, & ὅσα ποταύται.

98. Quanam autem ratione hæc omnia ad subiectum quarti meteorologici pertinerent, id ipsum abundè explicavit Zabarella in capite

sexto supra vicesimum libri de naturalis scientiæ constitutione: Vbi omninò subscribit eorum sententiæ, qui huius quarti libri subiectum statuunt, corpus mistum simile amplissimè sumptum, quod & lapides, & metalla minerasque omnes, & partes quoque homogeneas animalium & stirpium complectatur. Similare autem corpus (ita enim pergit) dicitur, quando totius & partis cuiuslibet idem est nomen, & eadem definitio, vt aurum, ferrum, lapis, sulfur, caro, nervus, os, lignum, cortex, pilus, & alia huiusmodi. Sententiam hanc ex huius libri lectione comprobatur: Omnes enim, quæ in eo tractantur affectiones, proprias esse affectiones corporum mistorum similarium, nec dissimilariis competere, nisi quatenus competunt simularibus, quæ sunt in eis, idque hunc librum legentibus ita manifestum esse, vt nullâ egeat declaratione: posse itaque nos sic argumentari: Illud est subiectum, cuius affectiones quaeruntur: Atqui corporis misti homogenei affectiones hîc declarantur: hoc igitur huius libri subiectum est. Idem illud ipsum Zabarella confirmat vlteriùs ex eo loco, vbi Philosophus ait: λαμβανόμεν τῶν ὁμοιομερῶν πᾶσα γῆς εἶδη, καὶ πᾶσα ὕδατος, καὶ πᾶσα κρῖνα in decimo quarti meteorologici. In duodecimo Aristotelem dicere dicit, se de simularibus corporibus ac de eorum affectionibus agere, nominareque ea omnia simularia, quæ supra memoravimus, metalla & lapides, carnem, lignum, corticem, aliasque omnes homogeneas plantarum & animalium partes: In postremo quoque

quoque contextu asserere, se de similaribus egisse, proponereque postea agendum de dissimilaribus, cuiusmodi sunt in animalibus caput, manus, crus, & cætera membra; In plantis verò radix, ramus, fructus, & alia eiusmodi.

99. Summa dictorum hæc est: Aristotelem in hoc libro non tantum mineralium exempla adducere, verum etiam aliorum mistorum; de ijs tamen hic loci non agere secundum propriam rationem, & prout sunt lapides, metalla, plantæ, vel plantarum animaliumve partes: sed secundum rationem communiozem, quæ sunt mista perfecta vel mista perfecta similiaria: proindeque omnia illa, quæ in quarto meteorologico tractantur, propriè competere mistis perfectis similiaribus, non dissimilaribus, nisi ratione similiarium, quæ eorum partes sint. Hoc enim sibi voluit Philosophus, quando in limine capitis duodecimi ita orditur: ἐπεὶ δὲ περὶ τούτων διαίρειναι, καθ' ἑκάστην λέγωμεν πᾶρξ, ἢ ὅσον ἢ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοιομερῶν ἔχομεν ὃ ἕξ ὧν ἢ τῶν ὁμοιομερῶν φύσις συνέστηκε. τὰ γένη αὐτῶν τίν' ὁ ἑκάστην γένους, Ἀλλ' ἐκ τῆς γενέσεως. In fine ita concludit: ἐπεὶ οὖν ἔχομεν, πῶν γένους ἑκάστην τῶν ὁμοιομερῶν, ληπτέων καθ' ἑκάστην εἰν' οἷον τί αἷμα, ἢ σὰρξ, ἢ σπέρμα, ὅ τῶν ἄλλων ἑκάστην. Quibuscum & ultimus paragraphus egregiè consentit.

100. Hanc ob causam rectè asserimus, falli eos, qui dicunt, Chymix obiectum esse mineralia, vegetabilia, animalia: Nisi fortè obiectum non per se sed per accidens intelligant. Nam nos quoque subiectum quarti meteorolo-

gici non aliud quam ex tribus illis constituimus: Sictamen, vt non secundum propriam rationē ea ad obiectum venire pūtemus, videlicet quatenus sunt mineralia, vegetabilia, animalia: sed eā, vt diximus, conditione, quatenus vel mixta perfecta simplicia sunt, velex mistis perfectis simplicibus componuntur.

101. Atque idcirco non sine causa arbitramur, multum turbarum in physicā dedisse chymicos, neglectā determinatione hac, quæ formam mixti à forma viventis seu animati discernit ac separat: separare certè ac discernere debet, nisi cœlum terræ miscere animus sit. Quamquam enim Quercetanus in excursionē contrā Riolanum non veretur cœlum in terram devolvere, terram in cœlum sustollere; Quoniam tamen ipse adversarium suum increpat, quod cum aqueis oleosa, nulla permistione amicā, aut cum terreis parum etiam socijs aëria, denique aquam cum igne in scitè & perperam confundere conaretur: præterea cœlestia cœlestibus, aquea aqueis, & terrestria terrestribus committenda esse, non contra, quia nullo alioqui complexu convenire possunt, contendit: Puto nobis quoq; licitum esse, non tantum, quæ distinctissima sunt, ab invicem distinguere, verum etiam Quercetanum & socios redarguere, qui & animam cum formā mixti, & naturam cum animā, & inanimam cum vivis, & quod hinc consequi par erat, affectiones animæ cum affectionibus formæ mixti, non minus perperam & in scitè confundunt, quàm iudice Quercetano, Riolanus elementa

cum.

pag. 14.

pag. 8.

D. H. M.
p. 296.

cum elementis. Et quia confusio omnis inde mihi emanasse videtur, quod de formâ mixti minus rectè senserint, huius autem exactior consideratio ad obiecti elucidationem non tantum utilis sed & necessaria prorsus est; juyat sine longiore motâ digredi hinc ad

CAPVT X.

Quod agit de naturâ & constitutione corporis misti.

102. Sicuti ex partibus cognoscitur totum, quum totum nihil aliud sit, quam suæ partes simul sumptæ: Ita ex miscibilium perceptione certum est nos in mixti cognitionē pro-
 vehi, quoniam forma mixti nihil aliud est, quam formæ miscibilium in vnam formam redactæ, ut præclarè adversus Zimaram demonstravit Zabarella. Quemadmodum enim mistio, & misti generatio, docente eodem Zabarellâ, non re ipsâ sed ratione duntaxat, aut, quod ego malim, modaliter differunt: ita miscibilia & mixtum, quoad rem vnum sunt, sed ratione seu potius modo rei distinguuntur. Ita quæ ad mixti notitiam non pervenitur, nisi cognitis principiis, quibus constituitur mixtum.

l. 2. de mot. grav. & lev. capp. s. 6. 7. l. 1. de mist. gener. & inter. capp. 8. 9. 10.

103. Iis autem principiis id constitui par est, per quæ tum agere tum pati aptum natum sit, ut intelligas, non alijs principiis obiectum nostræ artis in essendo componi, quam quibus in operando exerceatur. Nam & in quarto meteorologico harmoniæ huius ratio per quâ evidens conspicitur. Etenim de elementis eorum-

que viribus, ut sunt principia operandi, satis luculentè statim in ipso limine opusculi agitur. Eorundem verò, ut miscibilia sunt, mentionem expressam in octavo capite Philosophus facit: ὥς ἐπεὶ ταῦτα (intellige calidum & frigidum) μὴ ὑπάρχει Διὰ τὸ ποιεῖν, ὑγρὸν δὲ καὶ ξηρὸν Διὰ τὸ πά-
 χειν, μετέχει αὐτῶν τὰ κινὰ πάντων. ἐκ μὲν οὖν ὕδατος καὶ γῆς τὰ ὁμοιομερῆ σώματα συνίσταται καὶ ἐν φυτοῖς, καὶ ἐν ζώοις, καὶ τὰ μεταλλευόμενα. οἱ δὲ χρυσοί, καὶ ἀργυροί, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα &c.
 In decimo, postquam catalogum contexuisset similarium, quæ nos quoque capite præcedente verbis Aristotelicis recensuimus, hæc statim subiungit: ἐπεὶ δὲ ταῦτα μὴ ὑπ' ἄλλης αἰτίας συνέ-
 στηκεν, ἐξ ὧν δὲ ταῦτα, ὕλη μὲν τὸ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν, ὥς ὕδωρ καὶ γῆ ταῦτα γὰρ περὶ φανερά τινι ἔχει τὴν δύναμιν ἐκάπερον ἐκατέρῃ. τὰ δὲ ποιεῖντα, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ταῦτα γὰρ συνίστασι καὶ πηγνύ-
 σιν ἐξ ἐκείνων ἐκείνα. λαβωμένων τῶν &c. Omnia in summulam contraxit in duodecimo: ἐκ μὲν γὰρ τῶν στοιχείων τὰ ὁμοιομερῆ. Quare per Aristotelem iam non amplius obscura sunt mixti prin-
 cipia: Quorum diversæ & adversæ naturæ & for-
 mæ per mutuam actionem & passionem, in unā naturam & in unam formam coalescentes, prox-
 imè & immediatè producunt ex sese mistum,
 quòd, ut supra demonstravimus, & artis ob-
 iectum & quarti meteorologici subiectum est.

104. Ioannes Beguinus, quum præsentiam

Lib. I. Ty-
 236. cap. 2. elemētorum in misto, ipsis sese quāvis noctui-
 nis oculis ingerentem, negare non posset, ne ta-
 men suis principijs vel renunciare vel derogare

vide-

videretur, noluit nisi pro remotis misti principijs elementa agnoscere. Integrum hîc contextum ex tyrocinio inferemus, quia magnam inde lucem mutuabuntur, tum quæ dicta sunt, tum quæ dicentur. Sunt autem Beguini verba hæc: Sicut Aristoteles principia corporis naturalis, verè statuit tria: Materiam, formam, & privationem, licet ea sint noëtica potius quàm hypostatice. Et veluti Galen. quatuor elementa, igne, aërem, aquam, terram pro principijs, etsi remotis, haut abs re astringit: Ita Chymicus opifex sensatus, sensibilibus corporum tria statuit principia sensibilia & proxima: Mercurium, sulfur, & sal: sequiturque hac in parte ipsum Aristotelem, tertio de cælo textu 61. quem locum Petrus Ramus ad nauseam vsque in scholis acroamaticis, philosophi superius allegatis principijs opponit: & post eum Kragius contra Peripateticos, valdè vrget.

105. Quæstio est de principijs corporis naturalis mixti: quod ipsum dupliciter considerari potest, vel ut est naturale, vel ut est mixtum. Illo respectu non minus ei competunt, materia, forma, privatio: quam noësis intellectui. Hoc Quercetanus Beguinum docebit: qui naturam naturatam, si aptè & congruè diffiniatur, aliud nihil esse scribit, quam corpus omne naturale formâ & materiâ constans. His enim duabus ex causis, nec tantum ex causis, sed tanquam totius etiam compositi partibus omnem naturam hoc est corporale corpus omne constitui. Hoc idem & privationis

cap. 4.

lib. I. de
primâ re-
rum ma-
ter. cap. 7.

nis capax esse, ex transmutatione Quercetani demonstrari potest, quam supra ex pharmacopœâ reſtitutâ adduximus. Quum enim, deficiente Zabarellâ, privatio sit contrarium, ex quo recedente res fit, sive abſentia formæ in materiâ cum potentiâ proximâ ad eam: quis non eâ in transmutatione, in quâ forma naturalis discedit, ut alia introducatur, ubi formâ linteaminis intereunte, succedit forma papyri: ubi formâ metalli disparète, vitri forma invehitur: ubi pellis seu corij forma abolitâ, glutinis forma exſurgit: ubi ex herbâ cinis, & cinere sal, ex sale liquor, & mercurio vivo fixus pulvis fit: Ecquis non, inquam, in hisce transformationibus processum à privatione ad habitum vel sensibus percipiat, oculis vsurpet, manibus contrectet?

D. H. M.
p. 116.

106. Quare Beguinus, qui ex materiâ, formâ, privatione principia facit noëtica: potest eodem iure & naturam naturatam, & corpus naturale, & transmutationes rerum naturales figmentis ingenij humani annumerare. Quin potius pro realibus habere debet, quæ Aristotelem verè statuere statuit, cum in vnoquoque corpore naturali, in qualibet generatione & transmutatione naturali, manifestissimè occurrant. Vnde & Quercetanus corrigere audentem sententiâ potest, quâ decrevit tria illa principia esse notionum, intellectu potius quam sensu perceptibilia.

107. Cæterum quando corpus naturale cōsideratur, ut mixtum: tum ex quatuor elementis pro-

proximè & immediatè componi dicendum est. Hoc enim sibi volunt loca Aristotelis, quæ suprà allegauimus. Nam quod Beguinus elementa Galeno, Galenum elementis alligat, sequitur in eo Quercetanus, qui non vno in loco Galeno exprobrat, quod omnia ex quatuor elementis eorumque facultatibus & crasi confecerit. Atqui verò longè antiquior Galeno Aristoteles, & prior Aristotele Hippocrates totiam antè natos tum Aristotelem lustris, tum Galenum seculis elementa quatuor introduxit, vt essent corporis misti non remota sed proxima principia, ea que tam solidis demonstrationibus Aristoteles constabiliuit, quæ nullâ ratione concuti queant aut labefactari. Ad quarum lucem non miror chymicorum aciem caligare potuisse; Sensati enim sunt artifices; non nisi sensibus suis habent fidē. Itaq; quū ad sensum provocent, ducendi sunt ad sensum, vt videant & cognoscant, non alia esse principia mixti quā mixtū est, quā quatuor elementa, quorū in congruâ vnione vnice subsistat & cōsistat forma mixti. Et quoniam validis rationum momentis, Beguinus longè præfert inspectionem ocularem: Nobis quoque non erit fastidio, apodixin inductioni postponere, eademque exempla, quibus ille trium suū sensibilibium proximorum principiorum veritatem comprobare & elucidare conatus est, applicare instituto nostro, vt per ea & ex ijs manifesta fiat tum misti cuiusuis in quatuor elementa dissolutio, tum quatuor elementorum in quouis misto

D. H. M.

p 93.94.

100.102.

præsentia, & ad quod vis mistum constituendum concursus immediatus.

108. Ordiamur cum Beguino à ligno viridi, quod si concremetur, videbis in sudore aquam, in fumo aërem, in flammâ & prunis ignem, terram in cineribus. Quod si Beguino placuerit ex eo colligere humidum aquosum, cohibere humidum oleaginosum, extrahere ex cineribus salem : Ego ipsi in vnoquoque horum seorsim quatuor elementa ad oculum demonstrabo, eodem artificio, quo in ligno viridi ea demonstravi. Humorem aquosum admouebo igni : Ipse aquam ebullire videbit, in vapore aërem conspiciet, ignem sentiet in æstu, plus minus terræ in sedimento apparebit. Humor porro oleaginosus aquam humiditate & fluiditate per se, accensus verò ignem flammâ prodit, fumo aërem, fuligine, nidore & amurcâ terram. Salem denique ipse Beguinus siccum vocat & terrestrem : qui tamen nec fusus aquam, nec causticâ vi ignem celare potest : Ignis verò violentia in halitus versus nec ab aëre se alienum esse demonstrat. Idem de lacte, de ovis, de semine lini, de garyophyllis, de nitro, de sale marino, denique antimonio, quod fuit de ligno viridi iudicium : eadem de illorû partibus, quas Beguinus adducit, sententia, quæ de viridis ligni humore aquoso, quæ de liquore eiusdem oleoso, quæ de sale fuit. Cui quidem sententiæ ac iudicio magnum robur multumque ponderis affert propria Chymicorum confessio, quâ coacti sunt, integrum elementis relinquere locum, quem

queni in mistorum æconomiâ Hippocrates & Aristoteles illis assignaverunt.

109. Etenim vniversa Chymicæ solutionis ratio, quam illi anatomian vitalem & interiorrem vocant, & exteriori illi ac vulgari, vt vtilitate, sic & necessitate longè antefuerunt, quam cælum philosophorum, & non minus quam organon Aristotelis instrumentum instrumentorum cognominant, etiamsi nihil nisi cælum, spiritus, astra, formas, vitam, animam, crepet, si tamen penitiùs fuerit introspecta, non erubescet in quatuor elementa suâ quodammodo sponte relabi. Neque enim de nihilo est, quod Quercetanus in anatomîâ chelidonîæ aquam, aërem, terram, ignem, quæ malignè alias præuenit, ingenuè promit, nec alijs illam, quàm quatuor hisce absoluit: eademque methodo, melissæ, salviæ, valerianæ & reliquarum eiusmodi omnium veras præparationes absoluere docet. Begui-

*Vide
Querc. &
Alexic. p.
176. 177.*

*Lib. de
med. Spagyr. præp.
Sect. de
Veget. c. 2.*

Lib. 3. Tyrob. cap. 1.

110. Et hoc quidem pacto, dum ex plantis atque animantium partibus eadem, quæ nos ex ligno viridi protraximus, principia eliciunt, negare non possunt, quin corpora anatomîæ Chymicæ subiacentia, ex quatuor elementis componantur. Terram enim & aquam ambo

Quercet. Defens. herm. med. p. 132. Beg. inf. ne cap. 3. Def. herm. med. pag. 132. Def. herm. med. pag. 106.
 vltro admittunt. Aërem verò nescit excludere Quercetanus. Vocat enim tertium rerum elementum, quod seorsim capi nequeat, sed vel in auras evanescat, vel sulfuris & mercurio permixtus maneat, ac in primis mercurio adhæreat. Atque inde est, quod cælum, aërem, terram, aquam in nobis consistere pronunciet. Ignem denique, quem Beguinus non excludit, admittit etiam Quercetanus, velit nolit, cogitur, utpote quem ipse & elementum & elementarem appellet.

Lib. de priscâ medic. pag. 57. pag. 428. in fine c. 4. Tetrad. pag. 94. Conf. de lue vener. pag. 363. Def. herm. med. pag. 210. Def. herm. med. p. 195.
 111. Nec cogitet quispiam, inane esse aut otiosum elementi nomen. Nam quid sibi volunt Ignes interni, quos artificem externo igne suscitare in Tetrade scribit: quid aliud regimen ignis tam interni quam externi, cuius in pharmacopœâ restitutâ meminit, significet, quam igne corporibus natura insitum, cuius occultæ & inscrutabili virtuti & operationi non veretur ipsas etiam spirituum suum operationes ac virtutes attribueret? Quod si ignis à mistis exulat, quid igni mercurij interno facultatem metalla dissolvendi Quercetanus adscribit? Quis affirmare audet, si totum arum sale puro conspersum aut etiam obrutum esset, magno illius incendio tellurem adustum iri? Annon ignis præsentiam in sale vis caustica atque incendiaria arguunt? Ideoque quum sales alios terrenos esse diceret, alios aqueos, alios aëreos, aut quibus elementum terræ vel aquæ vel aëris dominatur: Omnes etiam igneos dicere debuit, quippe quorum vim causticam nec dissimulavit, nec dissimulare potuit.

cuit. Quanquam enim, ut supra ostendi, invi-
 sum sit Quercetano ignis nomen, ut & calorem
 eius vocarit futilem, ipsum verò ex elementor-
 um ordine abegerit: Si tamen serium est odium
 eius, quæro ego, quur in consilio de arthritide *pag. 249.*
 & calculo ignis meminerit vitalis, calidi, gene-
 rantis, atque conservantis? quur in libro de pri- *cap. 2 pag.*
 scâ medicinâ salem ignem naturæ: quur in phar- *II.*
 macopœâ restitutâ spiritum nitri ignem naturæ
 balsamicum: quur illîc sal nitri igneum flam- *pag. mîhi*
 mamque concipiens pronunciavit? Scribit sul- *381.*
 furem nitri partem accedere ad primum illud *pag. 19.*
 movens naturæ, quod nihil sit aliud, quam ignis *prisc. med.*
 æthereus, qui non humidus sit aut siccus, non *pag. 20.*
 consumens, sicut ignis elementaris: sed ignis
 quidam cælestis, humor aëreus, calidus & hu-
 midus, & talis quidem, qualem ferè cernere li-
 cet in aquâ vitæ, ignis, inquam, contemperatus,
 vivificus: quam rêvera igneum esse Querceta- *Def. herm.*
 nus inficiari nequit, qui igneam in aquâ vitæ *med. p.*
 vim & agnovit & fassus est: itemque euphorbium, *206.*
 sagapenum, aliasque id genus lacrymas igneæ esse *De pagir.*
 substantiæ minimè dissimulavit. *med. prap.*
pag. 145.

112. Et si enim igni exautorato cælum suf-
 fecit, tamen non magis à cælo ignem discerne-
 re novit, quam à mercurio & sulfure separare a-
 èrem. Cælum, inquit, naturam ignis usque ad-
 eò æmulatur, ut reverâ cælum nihil aliud sit, *Def. herm.*
 quàm purus & æthereus ignis, nec purus ignis a- *med. pag.*
 liud quàm cælum. Licet Quercetano nomini- *137. 138.*
 bus abuti, & cælum ignem, ignem cælum ap-
 pellare, dummodo res maneat, ignisque non
 mi-

minus à mixtorum fabricâ, quàm reliqua tria elementa removeatur. Nec satis est, non remove, nisi etiam ut proxima mixti principia ponantur.

*Lib. 2. Ty-
roc c. 14.*

Lib. 2. c. 6.

Lib. 2. c. 13

*Alexic.
pag 404.*

*Loeo alle-
gato.*

113. Neque enim corporum naturalium (mixtorum) materia remota sunt, ut Beguinus ait, sed proxima. Proximè enim ipse Beguinus ex ijs conficit salem, fassus disertè, eum constare ex partibus diversis terreâ, aqueâ, igneâ: consistentiam ejus & soliditatem à terrâ esse, liquabilitatem ab aquâ, mordicationem ab igne, nos aërem addidimus, cujus symbolon & character est non inevidens volatilitas. De mercurio ait, eum esse corpus minerale compositum ex terrâ subtili sulfureâ & aquâ fortiter admixta, quibus si ignem Quercetani internum associemus, sponte suâ superveniet aër, merito cuius cum Quercetano mercurium nominare possumus *ψυχροσάματον* καὶ *σαματόψυχον*: Adeo quæ cum eodem audacter asseverare, quod in consistentiâ corporis mercurij omnia merè elementa contineantur. Ac veluti in mercurio & sale continentur, ita in reliquis quoque id genus mistis, pro suo cuiusque modulo ac capto contineri, rationi inprimis consentaneum est.

114. Quamobrem hisce hunc in modum constitutis, ad alia jam pergimus: ac veluti in mixtorum anatomiâ, inque mixtis integris quatuor elementa vidimus, ita in partibus, quæ ex mixtorum anatomiâ emergunt, eadem contemplari animus est, monstrantibus ijsdem, qui non minus in integris corporibus quam corporum dissolu-

tionibus quatuor elementa ab oculos nostros bonâ fide posuerunt. Nos certè, quam ipsis ligni viridis partibus, in quas studio Beguini id abiecerat, anatomicum scrutinium adhiberemus; ex vnaquaque earum quatuor elementa eruimus, vè jure optimo ad elementorum genus ac familiâ possimus trium Chymicorum principiorû proficiscian ac natales referre, & , quod mirêris optimâ cum gratiâ tam Quercetani quàm Beguini : quos non contradicere sed consentire audies.

II5. Equidem in sale Chymicorum eadem ratione, eadem methodo modoq; investigari ac demonstrari quatuor nostra principia possunt, quâ in sale vulgari ea apprehendimus. Nam non tantum salis naturâ repræsentat sal, cuius artifex Chymia est, vt in definitione tertij sui principij Quercetanus prodidit : verum etiâ verus sal est, *Def. herm.* vt idem in anatomiâ roris solis affirmavit ; *quæ med. pag.* de causâ illud idem falsum appellare non dubi- *131.* *pag. 167.* tavit, vbi quidnam esset descripsit. Quod si salis naturam repræsentat, si verus sal est, si falsus est, quod nemo nisi insensatus inficias ibit. Dubium non est, quin acrimoniâ suâ ignem, liquabilitate aquam, volatilitate aërem, soliditate terram, non minus quàm vulgaris, quem suprà explorauimus, sit ex abundanti patefacturus. Nam pro terrâ ipse Quercetanus spondet, quando salem purè terreum esse dicit. Hoc certè peripatum sapit. Nam philosophus in quarti meteorologici capite decimo nitrum & sales terræ fortibus annumeravit. Non est tamen tam purè terreus, quin de alijs etiam tribus elementis

parâ

*Def. herm.
med. p. 195
pag. 210.*

pag. 225.

*Def. herm.
med. pag.
148.*

participet. Neque enim frustra est, quod Quercetanus pronuntiavit, omnem salē esse aquam siccam, quod causticam salium virtutem expressē nominavit. Quod si acidum quoque ex sale chymico halitum, qualis ex vulgari elicitur, vidit, qui de integrā salis sui anatomia in defensione hermeticae medicinae gloriatur, potuit pariter in sale chymico mercurium suum, in mercurio aërem animadvertere. Quemadmodum enim, qui ex sale marino exprimitur spiritus acidus, eū mercurio Quercetanus mancipat: Ita qui ex sale spagirico simili modo exhalat, non potest nō in mercurij ditionem transcribi, & mercurij intercessione in aëris familiaritatem & cognationem cooptari. Et sic quidem quatuor elementa in sale spagirico ad oculum paterit: nec magis in mercurio & sulfure latent.

*Def. herm.
med. pag.
131.
lib. 1. Ty-
roc. cap. 2.*

116. Etenim mercurium suum Quercetanus æthereum corpus, aëream substantiam nūcupat. Beguinus eundem elemento aëris & aquæ confert: Illi quidem quatenus caloris viciniā alteratus facile in auras abit: huic quatenus ea difficulter proprio, facile autem alieno termino continetur. Propterea etiam aquosum illud ignibus inimicum, quod ex ligno viridi accenso primò egreditur, quodq; in fumum conversum, si colligatur, in aquam resolvitur: id, inquam, ipsum mercurium appellavit.

*lib. 2. Ty-
roc. cap. 6.*

117. At humorem oleaginosum, facile inflammabilem, cui sulfuris nomē indidit, negare non potest, igni assimilari, propter flammam, quam facile concipit. Alibi asseverat, omnia olea

lea inter aëris & ignis naturam ambigere ; & quo acriora sunt ; & magis ignea : quo minùs acria ; eò magis ætherea & aërea cènseri. Idq; eò minus mirum videri debet ; quod & ipsos spiritus ; partim de aquâ partim de igne participare *lib. 2. Ty-* author est ; & prout sunt vel aquosiores vel *roc. cap. 4.* magis oleaginosi pro eo etiam vel aquam vel oleum dici. Ipse Quercetanus ; igni tantoperè infensus, disettè fatetur, sulfur suum ignis, seu caloris naturalis pabulum esse.

ii8. Ac ne quis putet ; mercurium & sulfur per similitudinem magis seu analogian aquea, aërea, ignea dici ; quàm per naturam essentiamque suam talia existere : Huic quidem dubitationi occurrit ipse Beguinus , quando spiritus suos de aquâ & igne participare ; testatur : partem videlicet de igne , partem de aquâ capere ; quomodo inter aëris & ignis non similitudinem sed naturam ambigere etiam olea dicuntur. Inde est ; quod igni admixta ; ignoscant ; aërescant ; aquescant ; ut Beguinus in mercurio suo observavit. Nec Quercetanus ; quum sulfur ignis pabulum dixit , igneam sulfuris naturam negare potest. Nam ; quod multis in locis docet atque inculcat, similia similibus delectantur, cœlestia cœlestibus ; terrea terreis ; aquea aqueis ; aëris aëria. Non potest ignem pascere , quod alienum ab igne est vel abhorrens. Vnda cum occidit : sulfur & olea alunt. Iam si idem est nutrimentum cum nutrito ; eademque sunt illa , ex quibus constamus & ex quibus vivimus ; Nihil impedit, *Defens. herm. med. p. 297.*

*De Sign.
ver. inter.
p. 129,*

quo minus concludamus, sulfur Chymicorum, quia ignis nutrimentum sit, esse reverà igneum.

119. Sunt itaque sulfur & mercurius Chymicorum verè ac realiter talia, qualia dicuntur. Dicuntur autem aquosa, aëria, ignea, ob exsuperantiam huius vel illius elementi, vel plurium simul. Terra autem quæ non nominatur, non magis à mercurio & sulfure excluditur, quam aër, aqua, ignis à sale removenitur, quum terreus appellatur. Et nos suprà in anatomiâ ligni viridis, inque ipsâ partium ex ligno resoluto ortarum anatomiâ, omnia quatuor elementa, oculari fide demonstravimus, ut verè dicere possimus, formas trium principiorum Chymicorum verè esse elementares, nec aliunde quàm ex elementorum stirpe ac propagine oriundas.

120. Nam hoc ipsum manifestum etiam fit ab affectionibus, quas illis suis tribus primis ac postremis Chymici attribuant. Quoniam alterari à calore, evaporare, exhalare, difficulter proprio facilè autem alieno termino contineri, viscidum esse, flammam concipere, siccum esse, liquidum, viscosum, densum, molle, fluidum, rarum, solidum, aliæque id genus tum passionum tum qualitates, quas principiis suis Quercetanus & Beguinus in unius cuiusque principij naturâ describenda adscribunt, non nisi ab elementis eorumque potentijs & crassi, cui Quercetanus tam vehementer infestus est, proficiscuntur. Quâ de causâ verè à Quercetatio

*de prisic.
medic. c. 4.*

dictum

dictum, principia illa tria, tametsi simplicissima & purissima, verè tamen elementaris naturæ esse: Neque enim satis est, ea cum elementis conferre, comparare, elementisque assimilare, quod ille & Beguinus fecerunt: Sed veluti ob simplicitatem mixtis homogeneis similaribus perfectis annumerari merentur: ita ob naturam ac proprietates elementorum, quas circumferunt, necesse est elementorum profapia penitus atq; penitus inserantur.

121. Hisce ita constitutis ac determinatis, non est nobis diu deliberandum, quid de lacte eiusq; substantijs butyrosâ, serosâ, caseosâ: quid de ovo eiusque albumine, vitello, pellicula & putamine: quid de semine lini, eiusq; oleo, aquâ, & sale: quid de garyophyllis, eorumque aquâ, oleo, & sale: quid de nitro eiusq; aquositate, pinguedine & sale: quid de sale marino eiusque mercurio dulcicido, dulcibus cristallis & sale fixissimo: quid denique de antimonio, eiusque regulo, rubro sulfure & sale, si quis talis datur, fieri velimus. Quanquam enim hæc omnia Beguinus solutioni suæ suisque principiis accommodavit; Nos tamen & illa, & quæ præterea in defensione medicinæ hermeticæ, quæ in priscâ medicinâ, quæ in internis rerum signaturis, quæ alibi, eam in rem Quercetanus adducit, non alio referimus, quam quo anatomias Chymicas ligni viridis plantarum, sanguinis humani: quo objectum anatomijs chymicis substans, quo denique partes ex anatomijs Chy-

pag. 50.

micisenatas jam modò retulimus: quo & Chymici sua referre, si sapiunt, discent. Et ut eò faciliùs discunt, præeuntem habent Quercetanium in disputatione adversus Aubertum, Vbi ovum seu elixir Chymicorum philosophorum describens, lubens ac libens quatuor subscribit elementis. Corticem, inquit, terram appellant: pelliculam, aërem: albumen, aquam: & vitellum, ignem.

122. Atq; idcirco textus Aristoteles, quem Beguinus adducit, nec tria principia Aristotelica opprimit, nec quatuor elementa convellit, nec tria Chymicorum prima ac postrema erigit, nec Ramum juvat, nec Kragium fulcit, nec Beguino patrociniatur. Verba Aristotelis sunt: *Λεῖ γὰρ ἴσως τῶν μετὰ αἰσθητῶν αἰσθητάς· τῶν δὲ αἰδίων αἰδίωνς, τῶν δὲ φθαρτῶν φθαρτάς· εἴται τὰς ἀρχάς, ὅλως δ' ὁμογενεῖς τοῖς ὑποκείμενοις.* Qui hunc textum & principiis aristotelicis opponunt, & contra peripateticos valdè urgent, & pro principiis Chymicorum allegant: his omnibus ac singulis ego vicissim oppono, contra eosdè urgeo, & pro principiis aristotelicis tum pro quatuor elementis allego paragraphos duos, qui proximè ante illum leguntur: *συμβαίνει δὲ περὶ τῶν φαινομένων λέγουσι, μὴ ὁμολογούμενα λέγειν τοῖς φαινόμενοις. τοῦτ' αἰτιον τὸ μὴ καλῶς λαβεῖν τὰς πρώτας ἀρχάς, ἀλλὰ πάντα βούλεσθαι πρὸς τίνες δόξαι ὑλισμέναις ἀνάγειν.* Certè enim de apparentibus dicentes, non consentanea dicunt ijs, quæ apparent; quia non benè capiunt summa principia, & omnia volunt ad quasdam

quasdam determinatas præconceptasq; opiniones reducere.

123. Quandoquidem si forma & materia non sunt sensibiles, neque corpus naturale est sensibile, cuius solius proprium esse, ut tangendo patiatur, scribit Quercetanus. Corpus autem naturale, aspectabile & contrectabile constat materiâ & formâ, ut supra ex Quercetano audivimus. Hic illud addimus, quod alibi scripsit: Essentia dare esse rei. At essentia constat materiâ & formâ. Ergo non sola forma est, quæ dat esse rei, sed materiæ juncta. Anima cedo, estne homo? Corpus humanum itidem, estne homo? Perperam respondeas, si utramq; partem scorsim hominem esse dixeris. Neq; enim anima homo est, nec corpus homo. At anima & corpus simul juncta hominem constituent. Ex dictis ita argumentor contra Beguinum & Quercetanum: Et principia, per quæ corpus naturale, per quæ homo incurrit in sensus, sunt sensibilia: Atqui per materiam & formam tum corpus naturale in genere, tum in specie homo incurrit in sensus. Ergo materia & forma sunt principia sensibilia.

124. Præterea, si generatio & transmutatio rerum est sensibilis, sensibilis est & privatio, quæ est terminus à quo, & forma privationis expultrix, quæ terminum ad quem constituit, recens advena materiæ, quæ ceu subiectum generationis & transmutationis cuiuslibet, tam privationi quàm formæ subiaceret. Nam Quercetanus, qui tria hæc principia pro naturalibus habet,

*Defens.
herm.
med. p.*

104.

confer in-

frà cap. xi.

num. 152.

D. H. med.

pag. 258.

consultat sensus suos, & videbit, abolitâ formâ
linreaminis, successisse formam papyri: formâ
metalli recedente, introductam vitri formam
fuisse, denique reliquas transmutationes consi-
deret, quas ex eo contra eum jam tertiâ vice ad-
ducimus, ut probemus, quod reverâ extra intel-
lectum & materia & forma & privatio subsi-
stant.

125. Potuit, ut constat, de materia & formâ
nobis assentiri: At de privatione horrendum
fulgurat excussione in Riolanum. Non firmio-
re, inquit, iudicio tueris privationem esse ter-
tium rerum principium. Quale enim istud fuerit
principium, quod nihil confert, unde aliquid
oriatur? præterea, cum privatio defectum no-
tet, & potius sit habitus extinctio, ut cæcitas vi-
sûs, quàm alicuius rei exhibitio, & ad rem in-
choandam, materialis aut spiritualis essentia
collatio, cur phantasma hoc ex scholâ tuâ tam
inani & absurdâ veris opponas philosophis?
Nunquid adhuc potuisti comprehendere, quod
toties tibi & rationibus & exemplis à grano
tritici petitum inculcavi: quod in suam primam
materiam reducendum est à naturâ, hoc est, in-
spiritum corporeum, aut corpus spirituale pro-
prietates trium hypostaticorum principiorum
retinens, ut sensim ex nutrimento spirituum e-
lementarium individuum ordiatur, & corpus
eius provehat, dum ad suas perfectas dimensio-
nes tandem adducatur. Hæc prolixè declamat
Quercetanus.

126. Quærit, quid conferat ad rerum gene-
ratio-

rationem privatio? Respondeo: Duo confert; Primum est terminus à quo, in quo removetur forma, quæ adest: Secundum quod confert, aptitudo est recipiendi formam, quæ abest. Verbi gratia, in grano tritici removetur forma feminis, ut introducatur forma herbæ: rursus forma herbæ interit, ut oriatur forma spicæ. Illa remotio atque interitus formæ præsentis, cum aptitudine & potentiâ recipiendi formam absentem, privationem vnicè constituit, & est, ut suprà patuit, ipsissima privationis essentia. Quamobrem, si, ut Quercetanus clamat, privatio est phantasma: tum & dicti formarum discessus & accessus sunt phantasmata, omnisque jam generatio non naturæ sed phantasiæ opus est.

127. Non nego, quin privatio defectum notet, & habitus sit extinctio: at per eam nihil rei exhiberi, nihil ad rem inchoandam conferri, id verò asseverare nimis temerarium est. Neque enim perinde se ad rem generandam, quemadmodum cæcitas ad visum habet: quia, ut ex dictis liquet, non tantum tollit formam præsentem, verum etiam aptitudinem confert materiæ, recipiendi formam absentem. Quia namque non quodvis fit ex quolibet, sed certis finibus ac terminis rerum generationes continentur: non tam formæ absentia privationem notat, ut Quercetanus vult: quam potentia materiæ, absentem formam recipiendi.

128. Ideoquæ certò firmiterque concludimus,

nec Ramum, nec Kragium, nec Quercetanium, nec Beguinum sensibus suis rectè fuisse usos, quum tria principia aristotelica negarent esse sensibilia. Atque adeò non tantum ea non expugnari loco Aristotelis, sed ne quidem oppugnari, quin potius validissimè propugnari. Axioma enim philosophi hoc est: Principia corporis sensibilis sunt sensibilia. Illi perperam & contra sensum, ut ostensum est, subsument, materiam, formam, & privationem non esse sensibilia: Nos verò exijs, quæ in antecedentibus disputata sunt, optimo jure inferimus, materiam, formam, privationem esse principia corporis sensibilis, tum etiam concludimus, materiam, formam, privationem esse sensibilia.

129. Hanc porrò sensibilitatem non hoc tantum capite de quatuor quoque elementis demonstravimus, verum etiam quum in superioribus de operandi principiis ageremus, illa ipsa mero meridiæ meraciùs effulsit. Quum enim elementa & operandi principia sint, & obiecti, quod operationem sustinet: Certè non possunt sensus nostros magis effugere, quam operationes, quas in suis ergasterijs Chymici noctesque diesque celebrant: quam mixta, quæ ante oculos nostros interque manus versantur. Quare locus Aristotelis nec elementis quicquam officit. An verò Chymicis proficius sit ad id, ut quæ illi pro principiis habent, esse principia non videantur, sed sint; non est res altioris indaginis, sed vltioris discut-

cursus , quem facile est vel ex dictis deducere.

130. Nam quum Chymicus artifex sensatus, sensibilibus corporum tria asserit principia sensibilia & proxima , mercurium, sulfur , & sal nequaquam hac in parte sequitur ipsum Aristotelem , sed cæcæ suæ phantasie & falsæ diæmonæ plus nimis indulget ; Aristoteli verò manifestè adversatur. Principium Aristotelis est : Principia corporis sensibilis , sunt sensibilia. Quomodo hîc subsumet artifex sensatus ? An hoc pacto : Tria mea , sunt principia corporis sensibilis ? Id verò est , de quo quæritur : neque etiam conclusio, quæ inde infertur, contròversa est, quum de earum rerum, quas Chymicus salem, mercurium, sulfur appellat, sensibilitate nemo unquam dubitaverit. Sin ita subsumptum fuerit : mercurius, sulfur, sal sunt sensibilia : tum ex puris affirmantibus in secundâ figurâ concludetur , vique eiusdem consequentiæ , tot corporis sensibilis principia statuentur , quot existunt corpora sensibilia. Non est ergò , ut in Aristotele quærent principijs suis patrocinium. Nam nec textu illo juvantur , & philosophia peripateca omninò repudiat tria illa, quæ jactant, principia.

131. Quæ si Chymicis primum innotuisse credimus, fallimus profectò , & Aristoteli notitiam addimus earum rerum , quas & sciuit & docuit. Namque , ut à sale ordiar , quis eum neget Aristotele cognitum fuisse, qui neque humores ignoravit, ex quibus sal nitrum-

ἣς fierent, nec lixivium, ex quibus fierent, nec modum, quo decoquerentur. In septimo quarti meteorologici verba eius leguntur: ὥσπερ καὶ ἐξ ὅσων ὑγρῶν νίτρου γίνεται καὶ ἄλλες. Explicantius omnia in tertio secundi meteorologici prosequitur: τούτου γὰρ τῆς ὕδατος ἀφαισφοντές π μέρους πθέασι, καὶ γίνεται ψυχθὲν, ὅταν ἀπατμίση τὸ ὑγρὸν αἶμα τῷ θερμῷ, ἄλλες. Et paulò post: ποιοῦτον δ' ἔπερον γίνεται καὶ ἐν Ομβρικοῖς· ἔστι γὰρ πρὸς τὸ ὕδωρ, ἐν ᾧ πεφύκασι κάλαμος καὶ χοῖνος. τούτων δ' ἐν κατακαύουσι, καὶ τὴν τέφραν ἐμβάλλοντες εἰς ὕδωρ ἀδέψουσιν· ὅταν δὲ λίπωσιν π τῆς ὕδατος, τῷτο ψυχθὲν, ἄλων γίνεται πλῆθος.

132. Liquorem porro aqueum stillatitium, qualem ex ligno viridi Beguinus elicit, mercuriumque appellat, conditor peripati in septimo quarti meteorologici expressissimè descripsit, quando ab omnibus illis, quæ terreæ & aqueæ naturæ sunt, affirmat, humorem aqueum, dum inarescunt, abscedere solere. Indicium autem esse, quod aqua insit: quia vapor in aquam consistat, si quis colligere velit. Hac ratione & vinum & cætera succorum genera, quotquot in vaporem mutati in humorem rursus concrefcere solent, aquam fieri docuit in tertio secundi meteorologici.

133. Sulfur denique suum Chymici & in flammâ & humore inflammabili, ut ex Quercetano & Beguino jam non semel constat, demon-

demonstrant. Quanquam enim Gluckradius
 neget olea in sua essentia purissima conside- *In 2. Ty-*
 rata esse combustibilia vel inflammabilia; *roc. cap. 6,*
 Nulla tamen ratio eum compulit, hac in *pag. 147.*
 re contradicere duobus illis Chymicæ ma- *148,*
 gistris, qui non nisi per ignem nôrunt sul-
 fur suum describere. Et nos suprâ vidi-
 mus ligni viridis flammam, non aliter ac
 æthnam & puteolos, sulfure scintillantem,
 non quidem quale vulgô à mercatoribus
 venditur, sed quod vulgari sit in eo so-
 lummodò analogon, quod ignem rapiat,
 eoq̃ue concepto, flagret atq̃ue ardeat. Quod
 nec Aristotelem latuisse, in nono quarti
 meteorologici cernere est, ubi combusti-
 bilia definit ὅσα ἔχει πῦρος δεκτικὸς πυρὸς,
 καὶ ὑγρότητα ἐν τοῖς κατὰ εὐθυμερίαν πύροις ἀ-
 δεκτικῶν πυρὸς. Scilicet talis humor pa-
 bulum ignis est, & flammæ fomes, ve-
 rumq̃ue Chymicorum sulfur, qui non a-
 lijs notis oleum suum sulfureum seu sul-
 fur oleosum delineant. Nam, quod in suis
 definitionibus addunt, dulce, oleagino-
 sum, viscidum, substantificum, primige-
 nium, leniendi & agglutinandi vi prædi-
 tum, & quæ sunt alia; Certum est hæc om-
 nia non minus oleo olivarum expresso (cuius
 totiens meminit Aristoteles) quam Chymi-
 corum oleis competere: quemadmodum vi-
 ce versâ non minus Chymicis oleis, quàm o-
 leis

leis expressis competit, ascendere in aqua, in
 aëre descendere. Vnde naturarum cognati-
 onem & unitatem nullo negotio utrobi-
 que cognoscere liceat. Nam quod Beguinus
lib. 2. Ty- assleverare ausus est, oleum propriissimè dici
roc. cap. 6. de oleo ex olivis expresso, de reliquis verò
 per similitudinem: similitudini nullum relin-
 quit locum in definitione sulfuris, quæ æquè
 oleo ex olivis expresso ac cæteris oleis seu stil-
 latitijs seu expressis congruit. Quod si toto
 genere differre putat oleum stillatitium atque
 expressum: Reddat quæso rationem, qua-
 re oleum ex semine lini expressione elicatum
 inter exempla sulfuris Chymici recensuerit;
 quare oleo ex vitellis ovorum expresso primum
 locum assignârit eo in capite, quod oleis
lib. 2. Ty- Chymicis ex toto dicaverat? Sed neque stil-
roc. cap. 6. latitium oleum ignoravit Aristoteles, si perinde
 πισσέλανον atq; ipsam picem cognovit. Cognov-
 isse autem illud non minùs accuratè, quàm
lib. 1. cap. Dioscorides idem descripsit, verosimile est.
96. Namque & apud discipulum successoremque
 illius legitur conficiendæ picis ratio, quam ma-
lib. 9. de gistrum nescivisse non credo, sed potius per eam
hist. plant. ipsam, non tantum sulfur Chymicorum in o-
73. leo picino, verùm etiam in aquâ seu primo su-
 dore, quem in canali fluere Plinius annotavit,
 & Dioscorides pici non aliter ac serum lacti
 supernatare observavit viyam mercurij spagiri-
 ci ideam comprehendisse.

134. Quamobrem, hisce omnibus in consi-
 derationem adhibitis, affirmare non vereor,
 chymi-

Chymicos injuriam facere peripato, quando sulfuris sui mercurijque ac salis inventionem sibi arrogant. Nota satis peripato illa tria fuisse, ex dictis constat: Quare autem pro principijs misti non fuerint habita, dicendum restat.

135. Principium; ex quo corpus mistum componitur, Philosophus στοιχεῖον vocat, idque in tertio tertij de cælo hunc in modum definit: ἔστω δὲ τὸ στοιχεῖον τῶν σωμάτων, εἰς ὃ τὰ ἄλλα σώματα διαίρεται· αὐτὸ δ' ἐστὶν ἀδιαίρετον εἰς ἑπερχομένη εἶδει. addit: τοιοῦτον γὰρ πρὸς στοιχεῖον πάντες καὶ ἐν ἅπασιν βούλοντι λέγειν. In quarto libri memorati definitionem traditam ampliat: ὁρῶμεν γὰρ ποικίλῃ καὶ τῶν μικτῶν σωμάτων εἰς ὁμοιομερῆ διαίρεμένα. λέγω δ', οἷον σάρκα, καὶ ὅσπυν, καὶ ξύλα, καὶ λίθον. ὥστε εἶπερ τὸ σύνθετον ὅσα ἐστὶ στοιχεῖον, ἔχ' ἅπαν ἔσαι τὸ ὁμοιομερὲς στοιχεῖον; ἀλλὰ τὸ ἀδιαίρετον εἰς ἑπερχομένη εἶδει; κατὰ περ εἰρητιμ πρὸς πρὸν. Hæ principij definitiones ac conditiones, utrum tribus Chymicorum principijs competant: nec ne?

Philosophi certant, & adhuc sub judice lis est.

136. Chymici affirmativam strenuè amplectuntur & defendunt acriter. Quorum antesignanus Quercetanus ea pro tribus primis ac postremis habet. Primis quidem in compositione, postremis in resolutione, quæ ipsi est instar organi aristotelici; cuiusque opẽ tandem Chymicos sagaci inquisitione cognovisse tres

lib. de signat. rer. inter pag. 90. de priscâ medic. c. 4.

Pharmac. rest. cap. 1.

cap. 3.

de inter. rer. signat. pag. 90.

se tres illas atque distinctas substantias, quas in omni corpore naturali elementato, singulari artificio invenerint, principiaque interna, constituentia, virtualia atque hypostatice nuncuparint, author est. Vnde factum, ut & ad experientiam provocet, quâ monstrârit, ex unâ eademque essentiâ tres res distinctas atque separatas, imò tria principia naturæ eruta, ex quibus omnia corpora sint composita, quæque anatomicus Chymicus eruere atque secernere possit, ex omni corpore naturali: ex minerali, inquam, vegetabili & animali, nempe sal, sulfur, atque mercurium principia sanè purissima, simplicissima. De quorum simplicitate ut eò minus dubij superesset, placuit Quercetano, inter ea, quæ purè & simpliciter simplicia sunt, cuiusmodi est ignis purus, aqua impermixta, aut tale quid aliud: Inter hæc, inquam, placuit ei numerare tria etiam illa principia, quæ spagirica novissimis temporibus peperit. Nec satis hoc erat, nisi etiam eadem ad incomprehensibile illud mysterium de tribus personis in unâ eademque hypostasi, quæ divinam constituunt trinitatem, referret: quod equidem in libro de priscâ medicinâ eum fecisse, palàm est. Hoc summæ simplicitatis argumentum est. Ac ne quis putet, vanam esse sententiam, quæ Quercetanus decernit, tria sua principia in omnibus corporibus reperiri, tanquam substantias internas ac necessarias ad compositionem omnis corporis mixti: Videtur ne ipse quidem Aristoteles Quercetanum deferere, quando omnia

omnia in id dissolvi, ex quo fiunt & constant: quando miscibilia posse iterum separari à mixto docuit: Illud quidem lib. 3. phys. cap. 5. hoc verò lib. 1. de generat. & corrupt. cap. 10. Quamobrem quis negare ausit amplius, tria Chymicorum principia, esse cuiusvis mixti primordia, vel Aristotelis testimonio?

137. Veruntamen, si quæ de natura mixti, deque salis, sulfuris ac mercurij naturâ, prolixè hætenus differui, saltem obiter mecum recolo, in eam omninò sententiam devenio, ut existimem, definitionem principij aristotelicam non magis mercurio, non magis sulfuri, non magis sali, quàm fumo, quàm flammæ, quàm cineri eloto, competere. Quamobrem si sal, sulfur, mercurius sunt principia mixti: concludo ego, fumum, flammam, cinerem esse etiam mixti principia. Nec ullà datur ratio, quæ contrarium suadeat: quum utrobique eadem sit & simplicitatis & resolutionis conditio. Nam, si ve de suum trium principiorum simplicitate gloriantur Chymici; nos contra demonstrare possumus, nec fumum, flammam, cineres esse illis tribus compositiora: Sive compositionem fumi flammæ cinerum nobis objiciant: Non deerunt vicissim rationes, vel suprâ adductæ, quibus ad oculum ostendatur, tria Chymicorum primâ, nihilo esse fumo flammâ cineribus simpliciora, & non minus hæc quàm illa, & vice versâ illa non minus quam hæc, ex elementis proximè ortum ducere.

138. Quid? quod ne ipsi quidem Chymici, suum principiorum, quæ purè & simpliciter simplicia proclamant, compositionem negare possint, quando non tantum ead stirpem elementarem referunt, ut in antecedentibus patuit: verum etiam eadem ex semetipsis mutuo constare, disertiis verbis fatentur: *lib. 2. Ty- Beguini* effatum est, nullum prædictorum principiorum simplex atque solum; quod de reliquis non participet, reperiri. Mercurium enim continere substantiam sulfuream atque salinam: sulfur substantiam salinam & mercurialem: Sal verò substantiam oleaginosa & mercurialem. Hanc verò compositionem, ne quis imaginariam, noëticam, & phantasticam esse, cuiusmodi Chymicis materiæ formæ privationis existentia videtur, existimaret, Quercetanus cavit, qui reipsa & effectueam voluit demonstrare in tertio principio; sale putà, cuius anatomiam non vno in loco descripsit. Nam de nitro scribit; terram eius ac essentiam; cum sit totius universi tertium principium, tribus tamen & ipsum constare principijs; sale videlicet mercuriali; sale sulfureo & sale terrestri aut salino; quibus essentia illa terrestris ac tertium universale principium constet. *Defens. herm. mod. pag. 164:* Alibi expresse testatur, in tertio illo principio admodum vitali, videlicet sale, admiscendas adhuc contineri essentias: liquorem nimirum mercurialem, & sulfur quoddam oleosum, aut oleum sulfureum, nec non alium salem igneum,

*lib. 2. Ty-
roc, cap. 2:*

*Defens.
herm.
mod. pag.
164:*

pag. 115:

igneum, qui fortassis priore non deterior similes essentias, restibili semper eadem fecunditate daturus est.

139. Qua quidem ratione concludere licet, tria Chymicorum principia esse etiam fumo, flamma, cineribus compositiora: quia neque fumus ex flammâ & cineribus, neque flamma ex cineribus & fumo, neque cineres ex fumo & flammâ, sed ex principiis in specie diversa indivisibilibus, cujusmodi quatuor elementa sunt, proximè & immediatè pro se quodque componuntur. Triâ verò Chymicorum principia, ex se ipsis mutuo, mixta scilicet ex mixtis, composita ex compositis constare & oriri fert commemorata Chymicorum opinio. Quo fit, ut Aristotelicæ principij definitioni, fumus flammâ cinis sint præfale sulfure mercurio tantò propinquiore ac viciniore, quantò id, quod ex principiis in specie diversa indivisibilibus constat, simplicius est eo, quod ex principiis constat, quæ in formas specie diversas iterum atque iterum distrahuntur. Unde ita argumentamur: Si fumus, flamma, cinis non sunt principia mixti, multò minus Chymicorum sulfur sal sunt principia mixti. Sed verum est prius, nemine contradicente: Ergo neque posterius falsum.

140. Neque est, quod anatomiam suam seu solutionem Chymici urgeant. Nam si id, in quod quid resolvitur, statim est principium ejus, quod resolvitur: Concludemus, quia in fumum, flammam, cineres non minus atque in mercuriũ sulfur salein, mixta resolvuntur: Idcirco etiã
G fu-

fumum, flammam, cineres esse principia mixti, non minus quàm ex sulfure, sale & mercurio omnia corpora componi, Chymicis persuasum est. Imò verò, si quæ ex resolutione mixti oriuntur formæ, ex ijs mistum protinus putemus conflari: necesse erit, tot etiam nos misti principia numerare, quot ex misto resoluto oriuntur formæ. Vnde futurum, ut fœcundo proventu principia propullulent, quæ jam non intra trigam amplius coërceri queant, sed per decurias ac centurias se sint extensura ac diffusura. Nam vel ex solâ combustionem quercûs, quot emergant formæ, supra vidimus. Multò plures occurrent, animo atq; oculis orbem sublunarem diligenter perlustraturis.

141. Quin etiam ipsa ars non contenta aquis, oleis, salibus, computat in præparationum speciebus tincturas, extracta, spiritus, aceta, calces, magisteria, varia vitrioli genera, cliffores, flores, & id genus alia: quæ si pro principiis eorum corporum, è quibus ingeniosâ resolutione oriuntur, habere cœperimus, falsum nos dicere Gluck-
In Not. ad Beg. p. 6. radius dicet, qui verum Chymicum negat usque ad ultimum destruere. Nō esse hoc artis. Terminos suos singularum esse præparationum, in quibus ars cesset. Quod si verò ars & artifex non destrunt ad ultimum, certum est, eos neque pervenire ad primum, quum ultimum in resolutione, sit primum in compositione, & vice versâ.

141. Atque idcirco duo loca Aristotelis, quæ pro Quercetano allegavimus, nihil juvant Quercetani. Nam prior ultimam resolutionem intel-

telligit, quam quum arti artificiꝑ; Gluckradius ereptum ivit, effecit vnā, vt neq; in altero quicquā præsidij Quercet. supersit. Quoniam, si artis non est, resolvere ad vltimū, neq; etiam eiusdem est, miscibilia separare à mixto. Hoc n. duo, non duo sed vnum sunt, separatio videlicet miscibilium à mixto, & mixti ad vltimum resolutio.

142. Itaꝑ; per anatomian seu dissolutionem spagiricā non magis probatur, tres illas Chymicorum substantias mixtum, vt principia, ingredi, quam flamma, fumus, cinis eius, quod comburitur, principia statuuntur.

143. Prætereā hoc quoꝑe falsò asseverat Quercetanus, Anatomicum Chymicum tria illa naturæ principia, nempe sal, sulfur, mercuriū, ex omni corpore naturali, animali, vegetabili, minerali scire, eruere atꝑ; secernere. Quercetanus Quercetano opponimus. Adamas, inquit, omnium factus lapidū solidissimus ac durissimus, ex arctissimā videlicet trium principiorum vnione ac coherētia, quæ nullā arte separationis, in solutionem principiorum suorum spiritualiū disjungi queat. Itaꝑ; ingenuā Quercetani cōfessione, anatomia chymica deficit in adamāte. Quod si verò in alijs quoꝑ; mineralibus periculum artificiosæ resolutionis facere voluisset: potuisset certè quamplurimis experimentis addiscere, non minus irritam esse vniversalem illam, quam ebuccinat, anatomen, quā falsum est ejus effatum, quo affirmat, nihil esse in hoc vniverso mundo compositum, ex quo ac omni quidem tempore sal extrahi non possit. Nam

*Lib. de
prisc. med.
cap. 2. in
fine.*

Cap. VI.
num. 63

vel suprà audivimus, negantem, salis quicquam ex lateribus elici: mordicùs tenentem, quod ne mica quidè m salis efficiatur ex aquâ dulci fontanâ, quomodo cunq̃ue coquatur & recoquatur. Aquam autem fontanam dulcem ne quis putet esse incompositam, huic dubio ipse Quercetanus occurrit excursionè in Riolanum, vbi aquam ex sulfuris & mercurialibus spiritibus cōglutinat, hosq̃ue salino corpore tanquam retinaculo cōērcet.

pag. 9.

144. Ego autem seriò optarim, idem illud examen, quo adamantem, lateres & aquam exploravit, alijs etiam mistis, in primis lapidibus & metallis fuisse à Quercetano adhibitum. Profecto re ipsâ deprehendisset tum corpora nō pauca instar adamantis irresolubilia, quorū nihilominus integras anatomias tradidit: & resolubilia quamplurima, sed non resolubilia in mercurium, sulfur & salem, quemadmodum nec omnia resolubilia in flammam, cineres, fumumq̃, resolvuntur. Ut videas, ipso sensu iudice, ad quē Chymici tantâ cum ravi appellant, non aliam in mercurio sulfure sale esse nec simplicitatis cōditionem, nec resolutionis, per quam è mistis exoriuntur, quàm quæ sit in fumo, flammâ, cineribus: nec magis illis quàm his Aristotelicam principij notionem congruere.

145. Ex quo concludere porrò queas, Chymicum artificem, quantumvis sensatum, injuriam facere Aristoteli, quando principia sua introducens, sequi se Aristotelem profiteretur. Nam Aristoteles nulla alia mixti principia novit, quâ

tria

ria remota , omnium corporum naturalium communia, materiam, formam , privationem : quatuor proxima, ignem, aërem, aquam, terram, quibus in vnam formam ac naturam coëuntibus, mixtum generari docuit, è mixto rursus nō minus formam salis , sulfuris, mercurij, quā formam fumi, flammæ, cinerum oriri: non quidem vt principia mixti, sed vt novellas mixti species, per novam generationem seu transmutationem ex misto ortas, quę quatuor elementis proximam originem suam vnicè acceptā referant, perindè atq; mixtum quodlibet perfectum homogeneum ac simile proximè & ἀμείωως ex iisdem elementis componitur.

146. Quibus quidem omnibus satis iam superque excussis atque discussis, hoc vnum superest, vt gravissimos aliquot Quercetani errores refellamus, in quos lapsus est, non aliā de causā, quam quod obiectum artis suæ, quod principia, ex quibus obiectum constat, ignorarit. Id enim facere & debemus, quia capite præcedente promisimus, & possumus, quia cognitā assertaque veritate facilem nobis ad delendas falsitates viam stravimus, & volumus ob amorem purioris philosophiæ & medicinæ, quæ à

Chymicorum injurijs vindicari &

• vult & potest & debet.

*Confutans aliquot Quercetani errores,
circa materiam modo tractatam.*

147. **C**ONSTAT ex superioribus, tum obiectum
Comne, quod tractat artifex noster, tum
quascumq; formas, quas ex subiecto suo elicit,
res esse purè & merè elementares: Quibus vitam
vitalesq; functiones non alia ratione attribuere
possumus, quàm quâ ignem dicimus vivum,
fontem vivum, saxum vivum, vivum sulfur, vi-
vum argentum, vivos colores, aliaq; id genus vi-
vere, quæ nihil minùs habent, quàm vitam. Nã,
quod illuc etiam ostensum est, non quâ vegeta-
tur corpus quidpiã aut animatur, eatenus Chy-
micæ considerationis est, etiam si vel maximè ex
vegetabilium atq; animalium familiã oriun-
dum sit: sed quatenus calefieri, frige fieri, hume-
ctari, inarescere, quatenus attenuari, incrassari,
lique fieri, solidari, mollescere, induari, quate-
nus denique ignescere, aërescere, aquesce-
re, in terram redigi aptum natum vnũquodq;ue
est, eatenus arti subijcitur: id quod tum satis su-
perq; patuit, quum omnes Chymicorum opera-
tiones ad quatuor elementa horumq; vires ac
virtutes reduceremus, ipsumq; artis obiectum
nihil aliud nisi pilam ac lusum elementorum esse
se demonstraremus.

148. Proinde nullo modo probare possumus,
quod Quercetanus vitam auro asserere, nec au-
rum solummodo sed & reliqua metalla vitã esse
prædita ostendere conetur: quod malè in vulgari
philosophiã, metalla reliquaq; mineralia omni

vita

vitali vigore destituta dici, contendat, quin imò vitam ijs inesse præstantiorem affirmare audeat: quod salem actionibus planè vitalibus refertum esse sanciat: quemadmodum nec Beguino assentimur, qui mercurio omnem nutritionem, sensum, motum: sulfurum omnem vegetationem accretionemq; adscripserit.

Alexie. p. 143.
Tetrad. p. 247.
D. H. medic. p. 167.
lib. 1. Tyroc, cap. 2.

149. Ostendemus enim eos talia docentes, non tantum formam mixti cum forma animati turpiter confundere, & magno errore, discriminè omne quod inter corpus animatum atq; inanimatū intercedit, funditùs evertere: verum etiā, quæ animæ prorsus expertia esse, ne quidem ipsi diffiteri queūt, ijs animā vitāq; pleno ore inspirare. Non jam de igne, non de fonte, de saxo, de sulfure, de hydrargyro, deq; colorib, non de alijs dicā, quib. frui per nos licet vitā metaphoricā & similitudinaria, quā etiā neq; auro neq; reliquis mineralib. quāq; nec sali, nec sulfurum, nec mercurio invidemus: At si de verā & physicā vitā quæstio incidat, veniā mihi dabit Quercet. assumendi argumenta, quibus auro & mineralibus vitam dedit, & bona fide demonstrandi, ijs, quæ recensui, omnibus nō plus vitæ inesse, quàm duobus visibilibus corporibus, quæ clavis & perspicuis verbis ipse cum Beguino negavit vivere.

150. Quænam autem sint duo illa corpora obscurum non est, quum in spagiricā mistorum ἀναστοιχείωσει, Beguino auctore, resultent: quorum vnum siccum est, terra arenosa sive cinis elotus, vocaturque terra damnata & caput mortuum: Alterum humidum, plegma iners, nullo quippe odore, sapore, vitalive aliā virtute prædi-

lib. 1. Tyroc, c. 2.

Def. herm.
med. pag.
132. tum, docente Quercetano. Negant videlicet ea vivere, quia mortua sint, quia nulla vitali virtute prædita: Et tamen in disputatione Quercetani non minus ac aurū & mineralia vivunt. Quod *Def herm.*
med. p. 273 ipsum vti probatum demus, operæ precium fuerit vivificas Quercetani rationes ordine recensere, & postea ad vivum refecare.

D.H.M.
pag. 273. 151. Non negabis, inquit, aurum esse fructū sui elementi, aut aliquid elementatum. Si quid elementatum, constat elementis; Ergo & formā. “Siquidem elementa suis principiis non carent, “quæ dixisti esse formalia principia, rei, id quod “est, impertientia. Cum igitur aurum sit corpus “elementatum, constat materiā & formā, ex quo- “rum mixtione temperamentum quoddam con- “surgit, aut aliquid simile, quod suprà dixisti esse “vitam rerum. Vitā igitur aurum & reliqua mi- “neralia prædita sunt.

152. Ac ne quis forlan existimet, Querceta- num ita ratiocinantem magis hypothesei adver- sarij inniti, quàm propriam sententiam seriò de- promere: explicatius mentem suam aperit in se- quentibus, & secundum argumentum format hunc in modum & prorsus de suo: Præterea “quicquid oculis subijcitur, id materiā & formā “donatum est. Forma enim est externa, ab internā “emergens, quæ oculis sese conspiciendam subij- “cit; Si formam & materiam habet, ergo vitam. “Mors dicitur rerum interitus, qui præ se fert sub- “jecti in nihilum reductionem. At cum metalla “sensibus occurrant, in nihilū esse redacta iniquè “judicentur. Vivunt ergò, quia subsistunt, & quæ sub-

subsistunt, in nihilum redacta dici non possunt. „

Ergo neq; mortua, „

153. His quidem rationibus etsi satis evinci arbitratur in metallis inesse vitam, quia subsistunt, idque quod materiâ & formâ constant, quorum permixtio aut conjugium nullum sit, quàm vitæ alicujus vinculo, quod ex elementis & principijs eruitur, in quibus est vita rerum: Noluit tamen ijs acquiescere, sed tertium mox attexit: Id dici non potest vitâ carere, quod agendi potestate præditum est. Actiones enim, „ vt diximus, à spiritibus proficiscuntur. In spiritibus est vita, aut ipsimet vita sunt. Atqui miræ actiones proficiscuntur ab auro, cum est spirituale & mole corporis exutum. „

154. Quarto denique quærit, quis metallis tot saporibus, tot odoribus, tot coloribus, alijsq; virtutibus præditis vitam denegare ausit? Ergo vitale esse aurum concludit.

155. Quinto loco adducitur Marsilij Ficini autoritas, quâ spiritus auro tribuitur generativus ac vivificus. Quorsum etiam arbor Virgiliana pertinet, aureo radians ramo,

—que avulso non deficit alter

Aureus, & simili frondescit virga metallo.

Næ verò fabulæ, qui hæc fabulas putant! Nam, Quercetano authore, nihil miri est, aurum adjuvante arte suis viribus arborefcere. & in truncum, ramos, & folia humore suo primigenio attolli, ac sic in ipsis terræ visceribus flores & fructus aureos producere ex suo semine. Et dubitemus adhuc aurum vivere, quum arbor aurea in

luco Proserpinæ & Chymicorum foco vireat ac
vigeat, floreat ac frondeat haut aliter ac

Fraxinus in sylvis, abies in montibus altis?

156. Pergit Quercetanus, & acriter contendit, non posse vitam magis detrahi auro alijsque metallis, quàm minerali coralli arbori, cui absque contradictione tribuatur. Metalla enim haurire ex mineralibus sua principia, mineralia ex aquis, aquas ex mari. Quod si conchis, piscibus, corallis, ex suo elemento mare vitam elargitur, cur & auro vitales spiritus nequeat impertiri?

157. Septimum argumentum deducit ab ipsâ vitæ notione: eumque alucinari affirmat, qui nihil quidquam vitale putet, quam quod sentiat & moveatur. Quotidianâ ciborum, quibus utimur, experienciâ aliud doceri. Nam ex vervecinis, bubulis, suillis, & gallinaceis carnibus, quibus vescimur, vitam nos haurire, fovere & conservare, etsi vitâ illâ mobili spoliata sint, quâ sibi antea vivebant, non nobis. Nihil vita spoliatum esse, nisi quod in nihilum sit redactum.

158. Porro octavâ in statione locavit animalcula, quæ ex ipsâ carie ligni progignantur & enascantur, sitque argumento, vitam non deesse corpori ligneo in ultimâ etiam ruinâ & interitu. Hac eadem ratione etiam ex corruptione corporis metallici & in suam primam materiam redacti, generationem vitalis metalli erui Quercetanus disputat, quum ex corruptione unius fiat generatio alterius. Est enim, si Quercetano

credimus, vita in corpore ultimum moriens, si mori possit; & vitam à morte superari absurdum: quum tantum mors sit animæ à corpore separatio, nec id prius, quàm integra & plena corporis facta sit absumptio. Hoc enim sibi voluit, quando alibi scripsit: Quid esse rei, quàm vita? Si esse interit: Ergò & vita. Si vita, ergò & anima: quum vita & anima *αἰχμή* sint. Oporoso ratiocinio brevem apposuit clausulam; Constat ergò in metallis vitam inesse.

159. Atqui, inquam ego, si metallis vita inest, inest & phlegmati cadaueroso & capiti mortuo: quæ duo quin vivere Quercetanus neget, mihi quidem nullum fit dubium. Corpus enim spiritibus orbatum, planè inane esse putridum & mortuum pronunciavit. Neque verò etiam aliter duo illa corpora definiuit, quam per privationem ejus, quod spirituosum est, & positionem ejus, quod vitâ & spiritu caret: ut suprâ attigimus, & in utriusque definitionibus clariùs elucescit. Hincque adeò factum, ut tribus suis principiis eadem opponeret & contradistingueret. Nam veluti ob vitæ præsentiam tria sua principia esse activa dixit, ita ob vitæ absentiam phlegma & terram relollacia appellavit, à quibus nihil vitale aut agendi viribus præditum proficisci posset. Ut proinde certo certius sit, Quercetano iudice, non minùs pro mortuis censerì phlegma & caput mortuum, quàm pro verè vitalibus tria principia habeantur.

*Excurs. in
Riol. p. 10.*

*D. H. M.
pag. 271.*

160 Veruntamen si rationes Quercetani vivificas capiti mortuo & phlegmati ex animo applicaverimus: Fore utique crediderim, ut conceptâ aurâ vitali ambo non aliter turgescant, ac arbor aurea, quam orcus custodit aut in suo ergastulo vendit fumivendulus aurifex. Sunt enim primò fructus elementi utrumq; sui: phlegma, aquæ: cinis, terræ. Constant materiâ & formâ: constant elementis, & pro suo quodq; genio ac indole non minus corpora elementata sunt, quàm ipsum aurum. Habent enim temperamentum suum, habent & illud temperamento simile, quod Quercetanus vel dissimulavit vel ignoravit, per quod phlegma phlegma, cinis cinis, aurum aurum est. Quod ipsum si vita rerum est, concludimus, phlegma & cineres non minùs vitâ frui, quàm aurum & metalla. Vitaq; hæc, etiam si primo ad spectu in phlegmate in cineribus obscurius appareat, luce tamen clarissimâ in progressu effulgebit.

161. Fallitur enim Quercetanus, si mortua ea esse putat, quæ non magis quàm aurum ac metalla in nihilum redacta sunt. Subijciuntur enim oculis phlegma & caput mortuum: donata sunt materiâ & formâ: quidni ergo & vitâ? Incurrunt in sensus, subsistunt: quidni ergo & vivunt? Quàm procul ab ijs mors est, tam propè vita est. Quia enim formæ & materiæ nulla permixtio, conjugium nullum, nisi vitæ alicujus vinculo: Vinculum hoc æquè facile ex phlegmate ex animo, & capite mortuo, atque ex reliquis elementis & principiis eruitur: estque non

minus in phlegmate & capite ex animo vita evidens, quam in cæteris principiis & elementis. In quibus vitam rerum Quercetanus collocat.

162. Nam vnde vitam suam habent elementa & principia : inde & phlegma & caput mortuum vitam suam habent. Atqui illa à cælo *Def. herm. med. pag. 138.* vitam suam habent, utpote quod omnium formarum, potestatum, & actionum in omnibus naturæ rebus inferioribus author sit, tanquam primaria causa, & instar parentis erga fœtum se habens, ut qui semina sua in ventrem terræ suo vento importet, vnde fœtus nutriatur; foveatur, crescat, & tandem ex elementorum gremio excludatur. Cælum, puto, intelligis, cuius tanta est potestas, ut principiorum trium & crassiorum elementorum corpora; in mixtionem *Def. herm. med. p. 137.* perfectam alicujus individui moveat, exacuat, atque potenter animet, vnde omnes vires, facultates ac proprietates, quas exerunt individua, ex cælo non aliunde *mutuantur, quippe quod singula quaque suis formis ac virtutibus exornet. Quæro pag. 138.* ego, quænam sint illa crassiora elementorum corpora, quæ Quercetanus scribit, abs cælo in mixtionem perfectam alicujus individui moveri, exacui, atque potenter animari? Annon humidum passivum & siccum passivum, quæ phlegma ex anime & caput mortuum Chymicis dicuntur, & ut antea dictum, tribus principiis opponuntur & contradistinguuntur? Hisce ergo quam ratione vitam Quercetanus adimere queat, quæ è cælo ipso moventur, exacuantur, atque

atque potenter animantur ? quibus non minus quam tribus principijs omnibusq; principiatis, ortis ac mixtis formas, potestates, actiones, cœlum, ut author & causa primaria, confert & infundit?

163. Neq; enim putemus, quū singula quęq; suis formis ac virtutibus cælū exornaret, præterita fuisse caput mortuum & relolleū phlegma, sed quemadmodum formā salis sali, formā mercurij mercurio, formam sulfuris sulfuri, formam auri auro, formā metalli metallo cœlum indidit: Ita formā phlegmatis phlegmati, formā cineris capiti mortuo indiderit necesse est, quū omniū formarum, quæ sub cōcauo lunę existunt, dator, altor, author, auctor, parens & conseruator à Quercetano celebretur. Dans autem formam, dat etiam consequentia formam.

164. Proinde omnes potestates, actiones, vires, virtutes, facultates, proprietates, quas exerunt individua in orbe sublunari, à cœlo nō aliunde deriuat Quercet. A deoq; etiā illud ipsum, licet nullius sit per se complexionis, h, e, nec calidum nec frigidū, nec humidum nec siccū sit aut dici possit, omnibus tamen reb. ex suā scientia & prædestinatione calorē impertire, frigiditatem, humiditatē, & siccitatē, apertē asseuerat. Ideoq; etiam si nullā aliam vim, quam exsiccantē & emplastica caput mortuum habeat: Phlegma verò nihil aliud quā humectare possit: citra vllam aliam energiam: per hoc tamē neutrum vitā priuari potest, quum ex Quercet. adduxerimus, tam humiditatē quā siccitatē ab eodem illo prin-

*Def. herm.
med. pag.
138.*

tipio oriri, è quo formæ omnes, vita omnis, omnes potestates, actiones, facultates, vires, proprietates, virtutes in hæc inferiora influunt. Ut concludere audacter possis, phlegmati & cineri insulso non minus inesse vitam suâ, quam tribus principijs, quâ auro & metallis. Habent enim, ut dixi, & illa suam formam, per quam subsistunt, per quam sunt quod sunt, per quam oculis subiiciuntur, morti renunciant, viventibus inferuntur, per quam denique & agunt.

165. Hoc n. in ordine tertium est, ut probeamus, phlegma & cinerē nostrum esse agendi potestate præditos. Id n. quod tale est, non posse dici vitâ carere, Quercet. author est, ideoq; aurum etiam vivere, quippe à quo miræ actiones profiscantur, quum spirituale sit & mole corporis exutum. Quænam a. sint illæ actiones, exemplo auri ardentis convincere satagit, quod plenū sit spiritu, tantæ subtilitatis & actiuitatis, ut pauca quædam eius grana, dum solo motu vel radiorū solarium ejaculatione flammam conceperint, instar explosi sclopeti, maximo naturæ mysterio, perpendiculariter centrum versus sic ferantur, ut mensam ligneam valeant transverberare. Quod si verò ad phlegma nostrum, & caput mortuum conuertere oculos animumq; Quercet. voluisset, re utiq; ipsâ vidisset, neutrum sese indignum præstare eo elemento, cuius est aut soboles aut particula: ac neque in phlegmate vires aquæ effætas, neque in cinere ingenium terræ obtortuisse deprehendisset. Quànquam enim elementalìa corpora non nisi passivas qualitates obtinere dicat, atque à materiâ per se mor-

*Alexie.
pag. 143.*

*Def. herm.
med. pag.
135. &
125.*

*Tetr. c. 8.
pag. 70.*

mortuâ neget vitale quicquam aut agendi viribus præditum proficisci posse: Quia tamen ipse affirmare non dubitavit, elementa matrices, agros, ventriculos, mineras, loca esse rerum non ociosa: sed suis proprietatibus dotata, quæ vitam alimentum quæ suppedirent suis locatis & contentis, id est, seminibus, ex quibus tandem fructus producant, quos in penetralibus reconditos asservant: Quâ de causâ terrâ vti causa efficiens, movere facultatē vitalem eidem dicitur: Benè equidem sperare nobis de Quercetano licebit, & phlegmati cineribusque nostris gratulari proprietatem vivificam, alimentalem, generabilem, effectivam, facultatis vitalis motricem, quam quin ex liberalitate Quercetani communem cum aquâ & terrâ habeant, dubitare nefas esto.

*Def. horum.
med. pag.
98.*

*D.H.M.
pag. 284.*

i 66. Quemadmodum enim terram docet, si sub diō exponatur, & cœli solisque pluvîâ & calore imprægnetur, statim in herbas erumpere: ita credibile omninò est, cineres phlegmate suo perfusos, nihilo ineptiores fore ad cœlestium seminum concēptionem atque educationem, quam sit tellus pluvîâ turgens. Atque hæc quidem vis vivificâ, nutritrix, & generatrix, quin tota spiritiuosa sit, diffiteri Quercetanus nequit: imò disertis verbis exemplo è grano tritici petito inculcat, quod in primam suam materiam dicitur reducendum esse à naturâ, hoc est, in spiritum corporeum, aut corpus spirituale proprietates trium hypostaticorum principiorum adhuc retinens, ut sensim ex nutrimento spirituum ele-

*Excurs. in
Riv. p. 14.*

men-

mentarium individuum ordiatur, & corpus eius provehat, dum ad suas perfectas dimensiones tandem adducatur. Ecce tibi actiones plane spirituosas ac prorsus vitales: non minus phlegmati & cineribus, quàm aquæ & terræ debitas! certè multò mirabiliores, quam vel auti pulvisculus, quum fulminat & tonat: vel spiritus Marsilij aureus, quum plumbum tingit & hydragryum: vel aurea Maronis arbor, quum raram explicat immortalem: vel glacies, quum formas vriticæ promittit: vel cinis, quum simulacra plantarum exhibet.

167. Salva ergò hæcenus per Quercetanum cineri & phlegmati est sua vita: quam quare ijs magis quàm auro, metallis, corallio detrahat, causam nullam habet. Quæro enim, quare illud elementum, quod conchis, piscibus, corallijs vitam elargitur, non possit & phlegmati vitam impertiri? quæ terræ, quæ tot plantas atque animantia generat, alit, sustentat, non possit ei cineri infundere vitam, quam nec auro nec metallis Quercetanus detraxit? Proinde vitæ notio equè phlegmati & capiti mortuo atque auro & metallis congruit. Nam si id vitale non est, quod non sentit nec movetur: tum nec phlegma vitale est, nec caput mortuum. Sin tibi vitales sùnt, si carnes vervecinæ, bubulæ, suillæ, gallinæ, quibus vescimur, vivunt, quianā ex ijs vitam, ut Quercetanus loqui amat, haurimus, fovemus & conservamus: Négare non potest phlegma etiā & caput mortuum vivere, quando instar telluris pluviam ebriam semina committit.

sa educant atq; educunt, ijsque vitam alimenta-
que suppeditant. Quamobrem perinde ac car-
nes vitâ mobili spoliatae non sibi sed nobis vi-
vere Quercetanus significat: ita hoc quoq; con-
cedat oportet, phlegma & cineres, quando sen-
sim ex nutrimento spirituum elementarium in-
dividuum ordiuntur, & corpore eius provehunt,
usq; quò ad suas perfectas dimensiones tandem
adducatur, si non sibi, saltem illi vel herbæ vel
plantæ vivere, quam nutrant ac sustentent.

168. Quod si ligni carioli fecunditatem ob-
ijciat Quercetanus, nō deêrit nobis vber vermiū
proventus, quos phlegma & cineres procreabūt,
simul atque putredinem conceperint: nec gene-
ratio & transmutatio unius elementi ex alio in
Def. herm. aliud (per quam, Quercetano testē, aqua in cras-
med. p. 136 sata ac condensata in terram vertitur, ut terra vi-
cissim in aquam trāsit & mutatur) deerit nobis,
si imaginariam & fictitiam metallorum meta-
morphosin urgere perrexerit. Quæ quidem ele-
mētorum transmutatio multò vividior est mon-
tibus aureis, quos Chymici pollicentur.

169. Et nos iam in portu sumus, quia nihil
morti in phlegmate & cineribus reliquum feci-
mus. Neutrum enim in nihilum redactum es-
se, in neutro factam esse integram & plenā cor-
poris assumptionem, vel sensum patet testi-
monio, quo ipso etiam sapes, odores, colores,
non minus capiti mortuo & phlegmati quàm
auro & metallis afferuntur. Neque enim præter-
eundum hoc fuit, quod in Quercetani disputa-
tione, quarti argumenti locum occupavit, à quò
nos

nos materiæ continuata series huc vsque distra-
xit.

170. Assertionis autem ratio facile reddi in-
de potest, quod phlegma & cineres non minus
oculos feriant, nō minus linguam tangant, non
minus naribus se ingerant, quā aurum; quod eo-
rum vnum aquæ specie videbatur ac sentiatur:
Alterum, terræ more, visum aliosq; sensus affici-
at. Ideoq; si per odorem, colorem, saporē, vita-
le est aurum: nihil impedit, viva dicere, quæ vi-
vere Quercetanus & negat & affirmat. Vtrumq;
enim ex Quercetano probavimus. Nec quic-
quam modò superest, nisi vt causam vestigemus,
quæ Quercetanium impulerit, dare phlegmati
& capiti mortuo vnâ manu, quod alterâ rapu-
erat.

171. Illa verò nec obscura est, nec è longin- D. H. M.
quo petenda. Obiicit Quercetanus adversario pag. 275.
suo, quod vitarū discrimina ignorarit: Nos Quer-
cetano, quod formarum. Et harum namq; igno-
ratione omnis fundi calamitas.

172. Etenim non ignoravit Quercetanus, re-
rum naturalium alias esse animatas, alias inani- pag. 69. 75.
matas. Argumento est, quod signaturas rerum
ex re siue animatâ siue inanimatâ in fine li-
bri de priscâ medicina captaverit. At verò in
libro de simplicium signaturis externis, occul-
tas plantarum proprietates æstimari ac iudica-
ri vt plurimum signaturis, hoc est, ex simili-
tudine formæ atque figuræ cum animalium tum
inanimatorū, verbis disertissimis sit effatus. Ni-
mitum novit animatâ ab inanimatis distin-

guere: Formas verò, per quam animatum est id quod est, per quam & inanimatum est id quod est, perperam confudit, quia nec cognovit.

D.H.M.

pag. 254.

173. Hinc frivolam falsamque naturæ & animæ distinctionem proclamare non erubuit. Atqui non distinctionem sed confusionem falsam esse frivolamque operæ præcium est paucis ostendere. Dari in rerum naturâ corpora inanimata, bis Quercetanus fassus est, &, si fateri nollit, cogi facile posset, ut fateretur. Quum enim æquè ab inanimatis atque ab animatis reales similitudines ac signaturas deducat, statuere eum simul oportet, quod inanimata non minùs sint res verè existentes, quàm animata: quoniam id quod non est, nullam veram sui similitudinem vel signaturam præbere potest. Nam realis signatura præsupponit formam, à quâ desumitur: Forma præsupponit esse. Etenim quod non est, id nec habet formam. Sunt ergo corpora inanimata: & quod sunt, id per suam essentiam sunt. Est autem sua cuiusque corporis essentia, sua etiam natura. Vnde concludere possis, corpora inanimata, quia habent essentiam, habere etiam naturam. Iam si nullâ est inter naturam atque animam distinctio, habent etiam inanimata animam. Imò omninò habent animam. Non minus enim in disputatione Quercetani vivit, quàm aurum, metalla, phlegma, caput mortuum. Sunt enim, subsistunt, habent materiam, habent formam, sunt corpora naturalia, sunt ex elementis orta, videntur, sentiuntur, non sunt reducta in nihilum, agunt, generantur, corrumpuntur.

puntur. Ideoque etiam spirant non minus quam caput mortuum, phlegma, metalla, aurum. Et quia vita & anima ἀχώριστα sunt, habent etiam animam, ut jam ante dixi.

174. Quercetani jam est, eligere, vtrum pro falsis frivolisque habere velit illa principia, quibus non viventibus vita, non animatis anima asseritur, an potius pro verâ solidaque amplecti illam sententiam, quæ inter naturam atque animam manifestum discrimen ponit. Quantum enim inter utrumque intersit, vide. Quæcunque habent animam, habent etiam naturam: non verò quæcunque naturam habent, etiam animam habent. Habent namque naturam suam, etiam quæ animam, quæ vitam carent. Distinctione hac accuratè observatâ, liquidò cõstabit, plurimum auræ parum ponderis inesse universæ disputationi, quâ vitam auro ac metallis Quercetanus conciliavit.

175. Nam in primo eius argumento æque turpiter cū formâ elementi aut elementati confunditur forma viventis seu animati, quàm jam modò cum animâ confusa fuit naturæ notio. Forma viventis seu animati non potest esse sine formâ elementari: sed benè forma elementaris sine formâ viventis seu animati. Huius assertionis rationem ipse Quercetanus reddit, quando disputat, vtrum rerum facultates ad crasin an potius ad formam substantialem sint referendæ. Ea autem ratio, quia tota intricata est & confusa, ad rem tamen apprimè facit: non pigebit nos in gratiam veritatis eam explicatè & distin-

*Def. herm.
med. à pag.
93. ad pag.
99.*

Estè tradere , vt discrimen formarum corporis tam inanimati quam animati clarè perspicueq; innotescat ex ipso , quod operæ inprimis est, Quercetano.

176. Quæstio est, an stirpes exanimatæ formâ substantiali priuentur: vel, an in stirpibus animâ suâ privatis, abolita sit forma substantialis, à quâ dicunt occultas proprietates promanare: vel, quod idē est, an in stirpibus, peremptâ animâ vegetativâ, perimatur substantialis forma. Verbi gratiâ, virum rhabarbarum, quum iam pridē ex solo suo exutū est, & à stirpe sua recisum, vimq; vegetandi deposuit, vt nullâ neq; vitam neq; incrementum amplius ex matre suâ hauriat, haurireq; possit: Vtrum, inquam, eiusmodi rhabarbarum animâ exutum, &, vt Quercet. loquitur, mortificatum, jacturam formæ substantialis fecerit, nec ne? Consimiliter non tantum de stirpibus, verum etiam de pecudibus macello dicatis quæri potest, num illis iugulatis, & mobili illâ sensibili animâ atq; vegetabili spoliatis, seu vitâ aut animâ suâ vegetativâ & sensitivâ exutis, perierit forma substantialis.

177. Quercetanus respondet, quod non. Et pro negativâ adducit fructus, pyrum, pomum, frumenta, reliquaq; semina, quæ tametsi nō amplius vegetentur, contendit tamen, nequaquam ob id animâ suâ substantiali aut formâ privata esse. Quum enim creata sint in hominis utilitatem & vsum, fieri, vt vltimus plantarum finis nō sit ipsa vegetatio & vitæ earum propagatio, aut animatio, sed vt ea suâ animâ exutæ & mortifi-

catæ humanum genus reficiant ac recreent. Nullo autem vñui esse posse, si mortuæ sint post primam vegetationem: &, si destitutæ sint vitâ, quæ forma est substantialis, nec alere posse nec in naturam hominis converti. Huic enim bono in primâ creatione fuisse à Deo ter Opt. Max. conditas, non vt vegetarentur, sed vt vegetatæ, fierent proprium hominis alimentum aut medicamentum, tota que suâ formâ substantiali & accidentali transfirent in hominē, vt illis reformaretur, hoc est, formam suam instauraret & sustineret in essentiâ suâ. Deperditâ igitur vitâ quâ sibi vivunt plantæ & alia naturæ indiuidua, non deperire eam vitæ formam, quâ vivunt nobis, quæ sola ferè dici forma possit, eaq; substantialis, quod hominis substantiam, formam, essentiam foveat, augeat, sustentet. Porro præcipuam illam esse formam, eò quod ipsam rei crasin sustineat, atque individuum perducatur ad id, ad quod destinatum est. Huius vi ac merito, semen, quod mortuū prorsus jacebat, agro insertum, similem parentibus suis speciem procreare: pecudes, quanquam jugulatas, vitam alimenta que homini præbere, rhabarbarum flavam bilem attrahere & vacuare. Denique non periisse animam vegetabilem in plantâ eradicatâ è suo solo & exsiccâtâ: id in fructu vel semine elucescere. Nam semen siccum in terram coniectum, novum germen producere, specie parentes referens, quod nisi vi spiritus vivifici in semine latentis, non posset de potentiâ in actum prorumpere.

178. Verum enim verò quicquid declamet Quercetanus, vera nihilominus est sententia, quam impugnat, dummodo, quid crasis sit, rectè explicetur: nec ille tribus adversarij argumentis, quæ sibi discutienda proposuerat, sufficienter satisfecit. Quâdè re ut eo certius atque evidentiùs constet, adducenda sunt argumenta, prout operâ Quercetani sunt in formam syllogisticam redacta.

179. Argumentum primum tale est:

Exanimata stirpes formâ substantiali priuantur.

Exanimata stirpes proprietates suas retinent, quando perstat crasis:

Ergo quedam, quæ proprietates suas retinent, perstante crasi incorruptâ, formâ substantiali priuantur.

II. *Quod abolitum est, illud remanere non potest in substantiâ.*

At in stirpibus animâ suâ privatis abolita est forma substantialis, à quâ dicunt occultas potentias promanare.

Ergo in stirpibus succisis forma substantialis permanere non potest.

III. *Peremptâ formâ substantiali, quod remanet, potest esse forma substantialis:*

In stirpibus peremptâ animâ vegetativâ, perimitur forma substantialis:

Ergo in stirpibus quod remanet, non est forma substantialis.

180. Nullum horum Quercetanus rectè solvit. Nam in primo maiorem ceu falsissimam reposuit: In secundo & tertio minorem negat, utpote

pote quæ utrobique falsa sit. Quum tamen tam
 maior in primo, quàm minor in tertio sint omni
 ex parte verissimæ. In secundo quidem minor
 laborat ob occultas potentias, quæ formæ
 substantiali annectuntur: At, si has excluseris,
 nihil in illâ falsi deprehēdes. Nam si negat, per-
 emprâ animâ vegetabili & sensitivâ, perimi for-
 mam substantialem, negare cogitur & hoc, quod
 anima vegetabilis ac sensitiva sint formæ sub-
 stantiales. Atqui hoc negare nequit. Ergo nec
 illud. Assumptum probo: quia eo in loco, ubi *Def. herm.*
 substantiarum differentias exponit, primum lo- *med. pag.*
 cum formæ constituenti concedit, secundum *103.*
 materiæ, tertium composito ex utrisque tribuit,
 hæcque omnia ait substantias dici. Hinc ita ar-
 gumentamur: Formæ, quæ stirpes & animalia
 constituunt in esse suo vegetabili ac animali:
 sunt formæ substantiales. Atqui anima vegeta-
 bilis ac sensitiva constituunt stirpes ac animalia
 in suo esse vegetabili ac animali: Ergo anima ve-
 getabilis ac sensitiva sunt formæ substantiales.
 Minor nullâ eget probatione. Quoniam ipse *Def. herm.*
 Quercetanus apertè docet, nullum animal acci- *med. p.*
 pere sensum & motum, nisi à solâ spirituali for- *123.*
 mâ, animâ nempe, corpus movente, & vitalibus
 virtutibus informante. Propterea equum esse
 actu & reipsâ equum, quum hinnit, movetur,
 saltitat, currit, calcitrat. At huiusmodi motus qui
 spirituales sunt, formæ aut sensitivæ animæ effe-
 ctus & operationes existere, cum alioquin ratio-
 ne corporis nil nisi terre stre, grave & mortuum
 sit, licet visibili corporis formâ & lineamentis e-

quous esse videatur. Qui verò majorē labefactare vult, is magnā cum clementiā simul inficiabitur, stirpes atq; animalia esse substantias. Ita q; rectè dictum, intereunte animā vegetativā aut sensitivā, interire formam substantialem.

181. Id verò quod negare Quercetanus debuit, est maior propositio syllogismi tertii. Nam si quid aliud id profecto falsissimū est, quod peremptā formā substantiali remanet, non posse esse formam substantialem. Quia peremptā in vegetabilibus animā vegetativā, peremptā in animalis animā sensitiva, relinquitur in corpore superstite non tantum crasis, sed & forma substantialis, à qua crasis non minùs, quàm vita ab anima dependet.

182. Hæc q; adeò in corpore superstite superstes forma substantialis, quin quasi per tranlenam fuerit à Quercetano visa, nullus dubito. Expressè enim meminit formæ, quæ ipsam rei crasim sustineat, quam paragrapho proximè antecedente corporalem dixerat, & ex crassiore materia compactam, quæque ritè componi non possit, quin certo rerum mixtarum temperamento constituatur, vel, ut ego colligo, orta ex symphyi seu mixtione elementorum, quam loco allegato Quercet. minimè reticuit. Ea autem forma, quæ craseos sustentaculum est, quæ ex certo rerum mixtarū temperamento constituitur, quæq; ex symphyi seu mixtione elementorum orta est, est ipsissima mixti forma, quam corporalem dixit, quia elementaris sit, & ex crassiore materia compactam, quia ex elementis. Nam si Chy-

*Def. herm.
med. pag.
27.*

micis credimus, nil nisi corporale, crassum, materiale elementa sapiunt, instar equi, quē Quercetan. ratione corporis, nil nisi quid terrestre, grave ac mortuum esse dixit. Nihilominus formam spiritualement aut spirituale corpus, ut Quercetanus loquitur, rebus elementatis elementa insculpunt, hoc est, formam substantialem conferunt, per quam corpora inanimata sunt quod sunt, non aliter ac per animam suam, quæ vivit, esse suum obtinent.

*Def. herm.
med. pag.
123.*

183. Nec verò si formam eam elementarē Galenus eiusque affectu appellarunt crasin, ob id meruerunt tantopere à Quercetano reprehendi. Nam quo iure vita Quercetano non semel dicitur forma substantialis: Eodem etiam concessum & illis fuit, formam mixti substantialem appellare crasin, quum perinde se ad formam mixti habeat crasis, atque ad animam vita, nec re sed ratione duntaxat, seu quod mihi vero congruentius videtur, modo rei vita ab anima, crasis à formam mixti, distinguatur.

*Def. herm.
med p. 94.
Cap. 100.
pag. 96.*

184. Quin imò si penitiùs atque acutiùs rem intueri voluerimus, nihil absurdi fuerit, ipsissimam mixti formam dicere crasin. Quoniam quæ est ratio primarum qualitatum ad miscibilia, eadem est ratio craseos, quæ ex primis qualitibus resultat ad corpus mixtum. Iam verò suprà ostensum est, primas qualitates formas esse miscibilium constitutrices, in quantum miscibilia sunt. Constat ergò, crasin etiam esse formam constitutricem mixti in quantum mixtum est.

*Cap. VI.
num. 53.*

185. Hinc-

185. Hincque adeò Quercetanus oppidè
Def. herm. decipi necesse est, qui nihil aliud crasin esse pu-
med. pag. tant, quam formam per accidens: fortè fortunâ
 94. in categoriâ qualitatis vnâ cum temperamen-
 to, quod significat, reponendam. At enim verò,
 si accidentalis est ea forma, etiam mixta, quæ
 constituit, sunt accidentia: Aut, si mixta substân-
 tiæ sunt, vt sunt, consequens est, formam quoq;
 earum constitutricem esse substantiam, ijsque
 formis annumerandam, quas in primo substan-
 tiarum ordine Quercetanus supra computavit:
 quem & paulò ante audimus negantem, quod
 forma craseos sustentatrix ritè componi possit,
 nisi certo rerum mixtarum temperamento con-
 stituatur, atque adeò confirmantem, crasin esse
 formam constitutricem mixti, in quantum mix-
 tum est.

186. Quamobrem nihil falsi dicunt, qui di-
loc. alleg. cunt, essentiam rei inanimis nihil præter crasin
 esse, atq; inanimatorum substantias certis tem-
 peramentis constitui, quæ vt varia & diuersa
 sunt, ita & diuersas esse inanimatorum substan-
 tias: At si dicunt (prout iisdem Quercetanus
loc. alleg. exprobrat) substantias inanimatorum inter se
 differre non quidem formis substantiam con-
 stituentibus, sed duntaxat temperamentis: quòd
 omnia naturæ individua, quibus in medelam
 corporum nostrorum utimur, siue sint illa ani-
 malia, siue vegetabilia, iugulata, eradicata, atq;
 hinc mortua, hac ratione formâ substantiali
 sint spoliata: quòdque quæ animata sunt, ea so-
 la vivant ac vegetentur, vt quæ vera forma sub-
 stan-

substantialis sit ea anima, essentiam & substantiam rei constituens: Proindeque frustra & absurdè medicamentorum inanimorum facultatem formæ attribui, cum eâ careant, vtpote animâ destituta & mortua: Si, inquam, seriò ita sentiunt, gravissimè errant, quum posito temperamento, nec possint nec debeant formam substantialem tollere.

187. Nam sive ipsum temperamentum sic forma mixti: substantiam substantificum, vt ostendimus, informat: Sive, quod illi malunt, temperamentum sit nuda qualitas, ponenda est in substantijs inanimatis forma substantialis, à quâ quoad esse & operari temperamentum dependeat: Eaque è substantijs elementorum in vnum coalitis non aliter emergere dicenda est, atq; ex qualitatibus elementarium vnione temperamentum statuitur exoriri.

188. Ideoque falsissimum est, quod asseritur, substantias inanimatas non differre formis substantiam constituentibus, sed duntaxat temperamentis: quoniam per formam mixti, & inanimata constituuntur, & ipsum etiam temperamentum. Falsissimum & hoc, quæ animâ careant, non habere etiam formam substantialem: quum animâ in auras evanescente, non statim etiam illa forma tollatur, quæ ex elementorum mixtione orta est. Hæc enim quia ab animâ nullâ ratione dependet, etiam absque animâ seorsim & per se subsistere potest, & in mortuis non minus superesse, quàm in vitæ expertibus reverà subsistere conspicitur.

189. Vnde non tantum concludere licet; abolitâ animâ vegetativâ & sensitivâ, quod remanet; posse esse formam substantialem, quæ non minus verè materiam superstitem inanimitam informet, quàm corpus viventis anima vegetet ac moveat: Verum etiâ Quercetanus excusari potest, quod stirpes exanimatas negarit formam substantiali privari, dummodò per formam substantialem non quidem animam, quæ revera abiit, sed formam mixti, quæ reverà superstat, intellexit, quamque cum intellexisse, suprà fidem fecimus.

190. Id verò excusari nequaquam potest; quod formæ mixti affinxerit vitam. Hoc enim facit, qui negat, plantas ac pecudes, quamvis animâ suâ exutas & mortificatas, ullo usui esse posse, si maturæ sint post primam vegetationem: qui negat alere eas posse, aut in naturam hominis converti, si destitutæ sint vitâ, quæ forma sit substantialis, quam eadem cum anima substantiali facere non veretur: maximâ utiq; cum perturbatione. Eo nanque pacto in inanimitis & exanimatis vita animaque & ponuntur simul & tolluntur: Idem & cadaver est, & spirat. Nec contradictionem evitare potest Quercetanus eo, quod dicit, deperditâ vitâ, quâ sibi vivunt plantæ & alia naturæ individua, non deperire eam vitæ formam, quâ vivunt nobis. Nam si nobis vivunt, vivunt & sibi: si sibi non vivunt, ne nobis quidem vivunt. Inde enim vitam habent, vnde & animam. Animam autem suam non habent à nobis. Ergo nec vitam. Sed
vivunt

*Def. herm.
med. p. 96.*

vivunt nobis, non vivunt, postquam depositâ semel animâ illis

Nox est perpetuo vna dormienda.

Nec qui usus est, vita est. Hæc animæ debita est: ille formæ elementari, à quâ non minus vis alitrix & medicatrix, quâ crasis ipsa proficiscuntur. Nec ratio ulla cogit nos, aliud alendi & medicandi principium comminisci, quàm quod vel ipsam crasin nos esse diximus, vel craseos sustentaculum Quercetanus.

191. Elementa enim, quæ formam mixtis conferunt, quidni etiam virtutes conferant, formæ consuetaneas? Itaque quod piper calefaciat & siccet, quod lactuca refrigeret & humectet, quod absinthium detergear & obstructions expediat, quod rhabarbarum bilem attrahat & vacuet, quod pyra, poma, frumentum, quod omnis generis carnes, alimoniam nobis præbeant: Vi elementorum gratum acceptumque referre debent, quicquid vel agunt vel patiuntur. Nihil enim est in principiis, quin aut actu aut potentia in principiis præfuerit. Proinde non miror, tot facultates & potentias è sinu elementorum prodire, quum tot videam formas, quæ ab eadem radice propullulent. Galenus mihi in mente, qui innumeras esse posse elementorum alterationes & temperaturas, indeque mox innumeras particularium corporum oriri proprietates scripsit *lib. de Const. art. cap. 8.*

192. Nec multum referre existimo, materialiter mixtum, an formaliter agere dicatur.

tur. Neque enim sicuti in viventibus, aliud corpus, aliud anima est: Ita etiam in mixtis materia & forma ut res & res distinguuntur: Sed quemadmodum miscibilium unio est mixti generatio; ita formæ miscibilium in unam naturam coalitæ sunt ipsissima mixti forma, quæ, non ut anima; formelementorum supervenit, iisdemq; , cum quinta quædam essentia superadditur, sed quatuor elementorum formis in unam formam coadunatis & reductis, strictè & præcisè determinatur. Propterea nihil interest, materiam mixti dicas formam, an formam mixti dicas materiam, quum non re sed ratione duntaxat seu potius modo rei unum ab altero in mixtis distinguatur, formaque mixti, quicquid sit, quicquid possit, id totum materiæ debeat, ne quidem contradicente Quercetano; qui non immeritò formam ex elementorum mixtione ortam, corporalem, materialem, compactam, & quidem è crassiore materiâ compactam pronuntiavit; quod non perinde de eius ac de equinæ spiritualitate gloriari posset, sed illam corpori & materiæ penitus atque penitus immersam esse cognosceret. Declarabimus rem exemplo Galenico. Tetrapharmacum, inquit, neque pix, neque resina, neque sebum, neque cera, sed aliud quippiam unum, præter hæc quatuor; quod ex illis omnibus simul temperatis compositum est, quorum tametsi nullum integrum sincerumq; in tetrapharmaco conspiciatur, contineaturve, prorsus tamen ab omni ratione alienum est, velle ob id etiam negare, quatuor ea simul reperiri. Hæc Galenus,

Comm. 2. in lib. de Nat. human. & 1. de element. cap. 1.

Adeoq̄ne nihil aliud tetrapharmacum est, quàm cera, pix, resina, sebum, simul contemperata, hæcque contemperata nil nisi tetrapharmacum. Simili ratione nil aliud mixtum est, quam terra, aqua, aër, ignis in vnum redacta, hæcque in vnum redacta, nihil aliud quam mixtum.

193. Hancque adeò ob causam nimis mihi scrupulosa videtur Quercetani subtilitas, quâ negat, vim ac proprietatem medicamentorum calefaciendi, refrigerandi, incidendi aut detergendi materialiter agere: vel, quod manifestis qualitatibus & sensui notis, actiones suas præstent in medendo, prout est in elementis id præstare: Sed occultâ vi & potentia, propter formam substantialem: quemadmodum exempli gratia dicimus piper, aperto calore sensibus pervio nequaquam esse præditum, qualis est ignis calor aut ardor. At facultate tantum occulta posse calefacere. Neque enim actionem eius percipi posse, nisi calore animalis permutetur, quod est proprium abditarum virium, seu occultarum facultatum. Ideoque concludit, aliam omnino esse ignis caliditatem, quam nimirum *ὁμοειδῆ* efficiat in corpore nostro: aliam ipsius piperis, quam *καθ' ἐνπελέχειαν* nobis impertiatur: Illam esse materialē, & quæ propriè sit elementi ignis: At hanc formalem propriam esse substantiæ ipsius piperis, & quæ nullo modo crasis aut temperies dici possit. Certè enim quibus materialē actionem Quercetanus concedit, iis & formalem relinquere integram cogitur: & quæ

*Def. herm.
med. pag.
105.*

formaliter agere vult, negare non debet, & materialiter agere : quum nullius omninò momenti sit, ille nimis acutè excogitata & agentium in ὁμοειδῇ & καθ' ἐντελέχειαν distinctio, & manifestarum qualitatum cum occultis confusio, & craseos aut temperiēi exclusio ab actione formali.

*Def. herm.
med. p.
138.*

194. Vt dicti fidem faciam, hoc ante omnia præsuppono, quod idem sit principium & urendi in igne, & calefaciendi in pipere: Purus ignis, qualis in spherâ suâ sub concavo lunæ existit, nec urit nec ardet. Est enim, ut Quercetanus dicit, purus ignis nihil aliud quàm cælum: Cælum autem nullius per se complexionis, hoc est, nec calidum, nec frigidum, nec humidum, nec siccum: Talis ergò & ignis, per se nec urens nec ardens, nisi solâ potentiâ. Ea autem potentia in actum educitur, quando is materiæ concremabili aut inflammabili iungitur. Proinde rectè Quercetanus ait, ignem, quum urit aut ardet, materialiter agere. Rectè etiam hoc ait, quod ignis univocè agat, & more agentium, quæ ὁμοειδῇ vocat. At per hoc non stat, quin idem & formaliter & καθ' ἐντελέχειαν agere dicendus sit. Entelecheiā quidem capite quinto & sexto huius operis, elementis, cum primis igni, restituiimus: Neque hoc in loco possumus pati, ut formalis actio igni magis, quàm vel entelecheia vel forma substantialis præscindatur. Profectò in flammâ & prunis urit & ardet per materiam formā ignis, per ignis formam materia

*Alterius sc**Altera poscit opem res, & coniurat amicè.*

Vnde palàm est; ignem non minùs formaliter quàm materialiter in flammâ & prunis urere: In pipere verò, quantum forma substantialis piperis calefacit, tantum calefacit per ignis formam, quæ veluti cum reliquis tribus elementorum formis materiam præbet, è cuius potentiâ, mediante mixtione, forma piperis educitur: Ita formæ piperis, mediante crasi vim indit excalfactoriam, quam igni piperis interno non magis adimere Quercetanus potest, quàm ipsum è mistis ignem tollere. Et sic etiam patet, quomodo cum formali piperis actione, stare & materialis actio; & crasis temperiesve possint.

195. Neque enim cuiusquam momenti est, quod negat, piper manifestis qualitatibus, & sensui notis actiones suas præstare in medendo, prout elementa id præstent: quod negat, idem ipsum aperto calore sensibus pervio esse præditum, qualis sit ignis calor aut ardor: Sed facultate tantum occultâ posse calefacere. Equidem non eo inficias, actionem ignis manifestiorem esse in prunis & flammâ, quàm in pipere: Sed neque in pipere occultam aut abditam, quin potius sensibus notam & perviam esse contendo. Nam quo exploratore acrimoniam in aquâ vitæ ferventem igneamque vini qualitatem Quercetanus percepit? *Def. hermi*
 Eodem internuncio certior etiam fieri potu- *med. pag.*
 it de igne interno, quo piper æstuat, qui que *206.*

non magis gustui incognitus est aut imperuius, quam flammæ ac prunæ vel ardor tactui, vel fulgor visui: ex quo porro discere debuit, actionē piperis calefactivam, quia similem & conformē illi elemento, cuius vi piper calefacit; gustui speciem imprimit, hac quoque ratione univocam esse & quæ ὁμοειδῆ dicitur: Nec cōcludere debuit, idcirco piper occulta tantum facultatē posse calefacere, quia actio eius percipi nō possit, nisi calore animalis permutetur. Nam si hoc est proprium abditarum virium seu occultarum facultatum, calore animalis, ut agant, permutari: Dicemus, non tantum abditas seu occultas esse omnes eas medicamentorum potestates, quæ sensui gustûs apertæ sunt & manifestæ, verū etiā ipsa elementa; vel invito Quercetano, velle inter agentia καθ' ἐντελέχειαν locum affectare, quum certum sit, nec aërem, quem haurimus, nec aquam, quam bibimus, agere in viscera nostra posse, nisi agendi principium sumant à calore animali: qui in nobis non minus aquæ ac aëris qualitates in actū educit, quàm vires medicamentorum omnium, quorum nullum est, quod nos alteret, nisi alteretur.

196. Quocirca sumopere Quercetanus fallitur, quod existimet, qualitates medicamentorum dici occultas à calore nostro, quæ eas de potentiâ ad actum promover. Calorem enim noster ad actionem medicamentorum non aliter concurrat, quàm ut causa sine qua non. Principium verò agendi effectivum & formale medicamenta inde habent, unde ortum. Ortum autē

ab elementis habent: Igitur & vires agendi ab elementis. Porro illarum virium vel est manifesta cohesio cum suis principiis, veluti quum piper calore suo ignem, lactuca qualitate refrigerante & humectante aquam, absinthium amaro suo ignem & terram prodit: vel non est manifesta cohesio virtutis medicamentosæ cū suis principiis, vt quādo rhabarbarum trahit bilem. Igneam quidem terreamque in rhabarbaro indolem non potest celare acrimonia amaricans & adstrictoria: At quonam vinculo cum terrâ & igne, quomodo cum cæteris elementis vim cholagogam copulabimus? Ideoque non est denihilo qualitatum medicamenti in manifestas & occultas distinctio: neque eam subuertit sed confirmat Quercetanus, quum in vnius formæ substantialis ditionem omnes redigit.

197. Principia enim quæ esse dant piperi, lactucæ, absinthio, rhabarbaro; dant unicuique & operari: Elementa autem, vt iam multotiens diximus, illud dant. Ergo & hoc. Proindeque qualitates piperis, lactucæ, absinthij, rhabarbari, omniumque; adeo medicaminum, non minus ab elementis quàm vnius cuiusque formæ substantiali dependent. In quibus sicubi occurrerent, quas cum elementis conciliare nequeas, interponet se Quercetani entelecheia, & quia neutri parti deest, æternum fœdus inter vtramque; sanciet.

198. Quo fiet, vt fictitia vita, quā non tantum medicamenti sed etiam alimentis Quercetanus inflavit, propriā vanitate sit in auras avo-

latura. Et si enim non dissimulat Quercetanus, cum esse alimentorum finem, ut humanum genus reficiant ac recreent, ut in naturam hominis convertantur, ut totâ formâ substantiali & accidentali transeant in hominem, ut illum refovent, h. e. formam ipsius instaurent & sustineant in essentiâ suâ, deniq; ut hominis substantiam, formam, essentiâ foveant, augeant, sustentent: Nihilominus tamen certo cerrius est, alimenta non minus quàm medicamenta, etiam si careant vitâ, vitæ præstare, quod debent.

199. Nec vnquam quicquam absurdius à Quercetano dictum aut scriptum, quàm hoc, quod dixit & scripsit, alimenta instaurare formam hominis & sustinere in essentiâ suâ; fovere, augere, sustentare hominis substantiam, formam, essentiâ. Illud enim in homine nutrimenta reficiunt, quod consumitur, recreant, quod deficit, instaurant, quod atteritur, sustinent in essentiâ suâ, quod ad non esse labitur, foveant, quod fathiscit, augent, quod decrescit, sustentant, quod corrui. Iam verò quod in homine corrui, decrescit, fathiscit, labascit, atteritur, deficit, consumitur, piaculum sit formam hominis dicere. Nam ipse Quercetanus ex Aristotele contra Galenum disputat, intellectum esse impassibilem. Ideo quæ bis sibi contradicit, quando ait alimenta instaurare formam hominis & sustinere, alimenta formam hominis sustentare, augere, fovere. Id enim quod in homine reficitur, recreatur, instauratur, sustinetur in essentiâ, fovetur, augetur

*Def. herm.
med. à pag.
101.*

sustentat

sustentatur, materia est, corpus est (quibus mixtum esse intellectum Quercetanus ex disciplinâ peripateticâ negat) non essentia hominis, non substantia hominis est, sed ea essentia, ea substantia humanæ pars, quæ animâ demptâ, eiusmodi omninò est, cuiusmodi Quercetani equus ratione corporis : Nil videlicet nisi quid terrestre, grave ac mortuum, &, ut verbo dicam, lutum est, ex quo nos in primâ creatione Deus ter Optim. Max. formavit, in quod etiam per mortem vi maledictionis divinæ relabimur. Hoc lutum, quia calore intestino continuè carpitur & atteritur, alimenta subinde sarciant & farciunt, in hoc lutum forma suâ substantiali & accidentali transeunt, in huius naturam convertuntur, ut rectè dixerit Quercetanus nos parentes nostros, quotidie edere.

*loc. cit.**D.H.M.
pag. 123.**Def. herm.
med. pag.
297.*

200. Nam quod ea in hominem transire inque humanam naturam converti Quercetanus asseverat, id ab eâ tantum hominis humanæque naturæ parte verum est, quæ non animam sed corpus, sed materiam, sed lutum atque elementa concernit: Iam si idem est nutrimentum cum nutrito, eademque sunt illa, ex quibus constamus & ex quibus vivimus: consequens est, alimenta, quia eam tantum nostri partem, quæ corporalis, quæ materialis, quæ terrestis, quæ elementaris est, spectant, non esse nisi corporalia, materialia, terrestria, elementaria, talia, in quibus necesse sit vitam non esse, sed finire.

*Def. herm.
med. pag.
297.*

201. Neque enim est, quod triticum nobis, quod alia semina Quercetanus obijciat, turgida spiritu vitali ac vegetante, postquam vel à crassissimo agricolâ terræ fuerint commissâ. Nam nullus rusticus tam stupidus est, ut nesciat, fruges & legumina non ea parte, quâ vitæ capacia sunt, qua in herbam & germen erumpere, in spicam assurgere, in aristam extuberare apta nata sunt, nos nutrire, sed eâ solùm parte, quæ vitæ expers, atque in chylum, Chymum, sanguinem & succum convertibilis est, adscisci in alimoniam, quin imò nisi abolitâ parte vitæ capaci, non promi in usum. Integrum, Quercetane, aut vitale triticum seritur, non estur, non bibitur. Panis triticeus, puls triticea comeduntur, non seruntur. Non seritur præsana triticea, triticea cerevisia, sed bibitur. Ut bubulâ satiemur, mactamus bovem; Nec triticum vescum fit, salvâ, quæ in eo est, vi vitali, quæ in molâ non aliter jugulatur, atque in macello bos. Et tum demum, quum vitam, quam habent, perdiderint, vitæ humanæ, cui præsumt, prosunt, quotquot sunt tum stirpes tum animantes, quibus alendi & mædendi vires natura parens indidit. Nã, quia non animæ sed corpori dicatæ sunt, animam deponere possunt, nō possunt eâ carere forma, quam corporalem, materialem, elementarē, ipse Quercetanus, ut audivimus, dixit, &, ut ostendimus, magnâ absurditate, cum animâ seu formâ viventis confudit.

202. Eaque confusione effecit, ut existimaret, Quercetanus adversario suo exprobrantem, quod

quod nihil spirituale sapiat, imò terrestrior sit
 ipsis agricolis, quodq; in agnoscenda crasi pla-
 nè dyscratos, non posse effugere reprehensionē,
 quā alium notat, quum vel stupidissimus & cras-
 sissimus agricola (sunt & hæc formalia Querce-
 tani verba) longè veriùs quam Quercetanus no-
 ster de vitâ rerum philosophetur. Nam, non quæ
 sunt vivere, sed quæ vivunt esse: nec quæ intere-
 unt mori, sed quæ moriuntur interire, hardus
 quisque ac fungus scit

Verecun in patriâ crassoq; sub aëre natus,

Cui si Quercetanus persuadere velit, ea omnia
 vitam habere, quæ ex elementis orta sunt, quæ
 materiam & formam habent, quæ oculis subiici-
 untur & reliquis sensoriis occurrunt, quæ non
 sunt in nihilum redacta, quæ subsistunt, quæ a-
 gendi potestate pollent, quæ generationi atque
 interitui obnoxia sunt: Audiet forsitan à rustico
 obiici sibi, quod viro docto ipse obiecit. Non
 est enim spiritualis philosophia, sed pinguis phi-
 losophia est, formas tam distinctas tam turpiter
 confundere: id quod non tantum in primo ar-
 gumento Quercetanus fecit, sed & in reli-
 quis,

203. Hinc instar sideris matutini in secun-
 do argumento effulget hoc enthymema: Aurum
 formam & materiam habet; Ergò & vitam. Qui
 sapit, invertet argumentum, atque ita ratiocina-
 bitur: Si vitam habet; Ergò & formam & ma-
 teriam. Non vice versâ. Habent enim mate-
 riam & formam, etiam quæ vitâ carent. At quæ

vitâ fruuntur, non possunt esse sine materiâ & formâ, non certè magis, quam homo sine corpore & animâ, ut supra nos Quercetanus docuit.

204. Nec fulcitur ruinosum hoc enthymema sorite illo philosophico, quem, prolato enthymemate, statim contextit vitæ in vitæ opifex. Quoniam in ipso fundamento impingit, quando ita concludit: Vivit aurum, quia non est mortuum. Non est mortuum, quia non est in nihilum redactum. Non est in nihilum redactum, quia subsistit. Subsistit, quia sensibus occurrit, Vivit ergò, quia non est mortuum. Certè equidem non est civilis philosophi, lapidi ascribere visum, quia non sit cæcus. Vivit aurum, quia non est mortuum. Videt lapis, quia non est cæcus. Sic Quercetanus. Ego contra. Non est cæcus lapis, quia nec videt: Non est mortuum aurum, quia nec vivit. Non vident statim, quæ non sunt cæca, nec vivunt, quæ non sunt mortua. Datur enim tertium, nec vivere, nec videre: quorum illud non minus auro, quàm hoc lapidi competit. Nam perinde se mors & ad vitam & ad corpus habet, atque ad visum & ad oculum cæcitas: utque hæc est visus, ita illa vitæ, privatio. Neutra è medio tollit subjectum, cui inhæret: sed habitum, per quem inhærent, ambæ tollunt, mors vivendi, cæcitas videndi. Nec magis per mortem corpus in nihilum redigitur, quàm per cæcitatem oculus. Oculus excæcatus non desinit esse, sed desinit videre. Neque post
mor-

mortem non superest corpus , sed non vivit.

205. Itaque Quercetanus, qui non tantum hîc loci verum etiam in septimo & ultimo argumento corporis in nihilum reductionem eiusque integram & plenam assumptionem censet ad formalem mortis rationem pertinere: nec de morte profert sanæ rationi consentanea, nec de vitâ, quam metallis , materiæ & formæ merito deberi statuit eò , quod nulla materiæ & formæ permixtio , conjugium nullum sit , nisi vitæ alicujus vinculo , quod ex elementis & principiis eruatur , in quibus sit vita rerum. Certè enim vita rerum neque in elementis est, neque in Chymicorum mercurio , sulfure , sale: Sed est in corpore animato. Elementa autem ut & Chymicorum principia non sunt corpora animata: Ergo neque habent vitam. Materiam quidem & formam habent, non habent vitam , quæ cum animâ tam inseparabiliter cohaeret, ut non sine causâ dixerit Quercetanus, *Excurs. in Riol.* vitant & animam esse ἀχώριστα. Vbi ergo vita est, ibi anima est, & vice versâ. vbi anima non est , ibi nec vita est. Rursus vbi anima est, ibi & forma est. Non verò vbi forma, ibi & anima. Nam omnis anima, forma est; Non omnis forma, anima est. Ideoque non quæ sunt vivunt: sed quæ vivunt, sunt. Nec vitâ, seu vinculo opus est, quod materiam cum formâ colliget: quum plures formæ etiam sine vitâ materiam suam informant, id quod non tantum in elementis & principiis Chymicorum videre est, verum

verum etiam in mixtis, utpote auro & mineralibus, quæ ope caloris elementaris subsistunt, ceu vinculo, quo humidum cum sicco unitur & terminatur, quoque disrupto, mixtum non moritur, sed interit. Etenim, ut vel supra diximus, mors interitus est, non verò interitus mors est. Intereunt namque etiam quæ non vivunt: non moriuntur, nisi quæ vivunt. Et veluti animam vita sequitur, ita formam operatio.

206. Proinde pessimè à Quercetano conclusum, id dici non posse vitæ carere, quod agendi potestate præditum sit. Quid igne actuosius? hunc tamen puto non posse vivum nisi per metaphoram dici. Quum enim ex Quercetano audierimus, duplicem esse rerum vitam: Unā quæ sibi vivunt, alteram quæ nobis: Neutrius particeps ignis est. Nam nec sibi vivit, quia nec vegetatur ut stirpes, neque animatur & sentit, ut animantia; Nec nobis etiam vivit, quia nec flamma nec pruna est alibilis & in naturam humanā convertibilis aut docilis transire in hominem, hominisque substantiam formam essentiam fovere augere sustentare. Quin potius ut corruptor & destructor, supra fuit à Quercetano proclamatus. Ideoque concludimus, ignem nullam prorsus habere vitam, quia neutram habet, & nec sibi nec nobis vivere, atque adeò non omnia statim vivere, quæ agendi potestate prædita sunt: Aut, si quæ eiusmodi sunt, vivunt, vivere & ignem, quo nihil sit, ut diximus, actuosius.

207. Et si in spiritibus vita est aut ipsi met
vita

ita sunt, nihil igne vitalius reperiri, quia nec spirituosius quicquam : quum vel supra viderimus præclara activæ spiritualitatis & spirituosæ activitatis documenta, quæ edidit. Et ut verè eum spirare animaduertas: aëre non minus ei ad alimentum, quam animantibus ad vitam opus est, quo negato aut intercepto, non aliter ac viventia expirat protinus seu extinguitur, quin ipsa auri mirifica actio mortua est, nisi vitam animamque accipiat ab igne. Vnde cognoscere Quercetanus debuit, agere & spirare non dependere à vitâ, vt principio adæquato, sed vitâ patere latiùs, ijsque etiam quæ non viuunt, pro suo cuiusque modulo ac captu competere. Neque enim in corporibus inanimatis magis, quàm animatis, ociatur forma substantialis, sed ope dynamiceos formam comitantis (quam non magis à spiritibus Chymicorum, quam à formâ substantiali separari posse, suprâ nos Quercetanus docuit) est pro virili efficax.

208. Eademque subjectum suum minimè nuda occupat, sed qualitatib. dotata sensu perceptibilibus, quæ nō minus gustū, olfactum, visum, quàm tactum & auditum feriunt. Itaque quærere Quercetanus desinat, quare metalla, tot saporibus, tot odoribus, tot caloribus, alijsq; virtutibus prædita, negemus viuere? Nam quæstionem statim decidet quæstio. Interrogabimus Quercetanium, quare colores, odores, saporibus deprehendere audeat substantijs inanimatis, quibus nec formam substantialem nec qualitates tactiles, nec (nisi fallor) etiam audibiles deprehendere ausus

Cap. VI.

num. 52.

Def. herm.

med. pag.

103.

Cap. 104.

Alexic. p.

140. 141.

ausus est? Vel, vt clarius dicam, quare formam elementarem magis sterilem aut ignavam putet formâ viventis.

209. Proinde aurea Hesperidum mala, quæ ex Chymicis & Poëticis figmentis Quercetanus decerpfit, etiamsi per se marcida non essent, non possunt tamen marcescere in quinto argumento, quo vitam auro Quercetanus vindicat, ob vim nimirum generativam & transmutativam. Hæc enim quoniam utriusque formæ, vt pluries jam ostensum, communis est, tam perperam per eam auro & metallis vita adfereretur, quàm adimeretur non viventibus, quorum generationes & transmutationes sunt in propatulo.

210. Ex quo facilis est sexti etiam argumenti solutio. Quoties enim Quercetanus audierit, quærentem, Quur mare, quod conchis, piscibus, corallis ex suo elemento vitam elargitur, nõ & auro possit vitales spiritus impertiri. Totiens respondebo, interrogando similiter: Quur elementa, quæ materiam & formam mixtis inanimatis conferunt, non possint & animantibusdem conferre?

211. Vbi frustra coccysmum suum de vitâ carniū vescarum Quercetanus repetit, quæ satis superq; explosa est in antecedentibus, quemadmodum ibidem animam etiam agere visa in-visa vita, quam inanimatis affinxit, tum etiam mortem subire coacta mora mors, quâ non viventia interemunt. Vita & mors, Quercetane, in sola cadunt animantia, generatio & corruptio

ruptio etiam inanimis communes sunt.

212. Quamobrem vita præsupponit generationem: generatio non præsupponit vitam: & quicquid moritur, corrumpitur: non quicquid corrumpitur, moritur. Generatio genus est, vita speciei instar se ad generationem habet. Mors species est, genus corruptio. Nec quia ex ipsâ ligni carie tineæ & assalia aut vermiculi, Xylophagi græcis dicti, cossi & termes latinis, progignuntur & enascuntur, propterea vivit lignum: Non certè magis, quam phlegma & caput mortuum, quum verminant.

213. Legimuste alicubi ex Hippocrate do- *Lib. de*
centem, differre corpus à corpore, & naturam *Elaribus.*
à naturâ, nec omnia omnibus congruere, sed alia alijs accommodata esse & consentanea. Differt, Quercetane, corpus mixtum à corpore vivo: differt natura elementaris à naturâ vegetabili & animali: Nec vita morsve elementis & elementaris sed plantis & animantibus congruunt. Propterea rectè dicimus tum elementis tum elementaris consentanea esse materiam, formam, essentiam, substantiam, subsistentiam, dynamin substantialem, generationem, interitum, cætera, quæ prolixè commemoravimus. Non animam, non vitam, non mortem. Hæc enim solis vegetabilibus & animantibus accommodata sunt & consentanea: Illa autem omnia omnibus tam animatis quam inanimatis congruunt.

CAPVT XII.

In quo examinatur & evertitur duplex prærogativa trium principiorum Chymicorum.

214. **H**AËtenus naturam corporis misti vidimus, & quantum ad instituti rationem attinet, pervidimus: jamque rectè digredi hinc poteramus ad artis opéra, quæ post objecti considerationem excutienda veniunt, nisi paululum nos subsistere cogèrent tria Chymicorum principia, quorum ratio & essentia etsi ex ijs, quæ prolixè disputavimus satis superque cognosci potest: Debemus tamen & hoc quatuor elementis, quorum decus & honorem huc usque tuiti sumus, ut prærogativam, quæ se illis anteferre Chymicorum sal, sulfur, mercurius audent, ex ijs fundamentis evertamus, id quod partim in dictis factum est, partim in dicendis fiet.

215. Eo namque ipso, quo demonstravimus, Chymicorum tria principia nil esse aliud quam substantias mixtas, homogèneas, similes, ex mixti resolutione instar vel fumi vel flammæ vel cinerum oriundas: Eo, inquam, ipso & hoc demonstravimus, eadem ipsa nec principia esse, nec hypostatica, nec vitalia, nec prima: Esse verò non minùs passiva quam activa, non minùs materialia, quàm formalia: Esse mera ac vera corpora, nec cælo & astris proximiora, quàm vel elementa sint, vel quæ ex elementis ortum ducunt. Nam quod sal suum, & mercurium, item-

Itemque sulfur in cœlo Quercetanus fingit, id ex *D.H.M.*
 mathematicis didicit, qui ibidem & arietem pa- *cap. XV.*
 scunt & pisces alunt, ubi nec prata sunt nec flu-
 mina. Nec nos aliter in cœlo sulfur rutilare,
 mercurium fulgere, sal splendicare credimus,
 quàm inibi vel pisces natent, vel aries saltet, etsi
 capram saltantem inter meteora numerat Ari-
 stoteles.

216. Duo adhuc expendenda supersunt: V- *D.H.M.*
 tum est, an verum sit, quod Quercetanus scri- *p. 102.*
 psit, doctrinam suam de tribus principijs, vt cer-
 tam ac verissimam, si excolatur, addiscatur, & o-
 mnino studio excutatur, omnes mentis nostræ te-
 nebras facilè discutere, lucē clarissimam afferre,
 difficultates omnes submovendo. Ex eâ enim
 scholâ certissima theoremata & axiomata citra
 tot disputationes depromi, quibus vt apertissi-
 mis & firmissimis nihil opponi possit. Quia usq;
 adeo constanti muniti veritate, vt citra omnem
 controversiam ab æquis iudicibus vno consensu
 facilè admittantur & recipiantur, nec opus sit ad
 asinorum pontem occultas proprietates (quem
 aduersario suo Quercetanus toties obijcit) in a-
 licuius causæ ignoratione confugere? Alterum;
 quod discutiemus, facit est ternarius, ex quo o-
 mnino deducunt, & ad quem omnia reducunt,
 qui tribus principijs favent, vt in Quercetano &
 Beguino videre est.

217. Ad primum respondeo, fragilem ni-
 mis ac debilem esse tibicinē, quem scientiæ na-
 turali Quercetanus supponat, quandoquidem
 nec ipsum potuerit Quercetanus sustinere. Nā

ex ipso Quercetano facile probabimus, tam scientifica esse, quam hypostatica fuerint, tria illa Chymicorum oracula. Reddat Quercetanus causam, quur Rhabarbarum purget flavam bilem? Scio equidem ad salem & spiritus salinos cursus erit in septimo defensionis hermeticae medicinae. At verò quur non acquiescit in sale? quur in capite proximè sequenti opem spirituum mercurialium, antimonialium & arsenicalium implorat? Quur in Alexicaco spiritum mercuriali purgativo associat antimoniale & arsenicale? antimoniali, mercuriale & arsenicale? arsenicali, antimoniale & mercuriale? Quur deniq; horum omnium oblitus formæ rhabarbari substantiali subscripsit, ubi rhabarbarum descripsit, medicamentum purgandè bili idoneum? Hujus ejusdem farinae est, quod spiritibus ferri in magnete peregrinantibus, effusientibus & famelicis adscribat vim ferri attracticem: cujus tamè causam reddi posse alibi negat, ut & eius virtutis, quâ polum magnes respicit: in solis, quos producant, quosque sensibus secundum speciem falli nescijs subiiciunt effectis, meritò acquiescendum esse monens. Intet arbores scribit abietem, tinum perpetuò virere, vel in ipsis mentibus rigidissimis, quod sulfureo principio abundet, præcipuo vegetationis instrumento admodum vitali. At quur semper vivum nec abiete nec pinu in nomine suo se indignum præstat, etiamsi sulfuris pauperrimum, phlegmatis viscosi ditissimum sit? In Alexicaco originem pestis indagaturus, quem in tribus

pag. 393.

D.H.M.

pag. 98.

Libr. 2.

def herm.

med. p. 1.

Alexic.

pag. 138.

D.H.M.

pag. 166.

prin-

principijs parum opis situm esse perspiceret, tria venena accersivit, quibus negotium conficeret: Ac, veluti purgantia ex antimonio, mercurio, arsenico: Ita ex napello, arsenico, aconito. Tribus primis ac postremis silere ac feriari iussis, exsuscitavit pestem. Nec in alijs aliter se gessit, ut facile manifestum fiet similes ejusdem demonstrationes ad rationis trutinam revocantibus, in quibus nihil certius, clarius, apertius, quam perpetua principij petitio, quâ vel eluditur veritas vel obtenebratur.

218. Vnde intelligere possis, tria Chymicorum principia, non plus intellectui nostro conferre ad cognoscendû, quàm rerum naturæ contulerint ad essendum: omniaq; adeò theorematâ & axiomatâ, quæ sal, sulfur, mercuriû, quæ spiritus mercuriales, antimoniales, arsenicales, quæ spiritus famelicos, quæ spiritus napellinos, arsenicales, aconitales, similiaque prodigia crepant, vel sponte suâ in quatuor elementa, eorumq; vires cum manifestas tum occultas recidere: Vel, si nolint, nil reverà aliud quàm splendidè nugari. Hoc primum est.

219. Alterum ternarius est nō minus chymicis sacer, quàm Ramistis binarius. Quod si tãti quodq; est, quanti numeratur, facile ostendemus, quaternarium, quo elemētâ continentur, nec nobilitate nec amplitudine cedere ternario, quē chymici tãto perē jactant. Numeremus, age, causas, numeremus elementa, qualitates primas, humores corporis nostri, dimensiones, plagas cæli; vêtos, partes telluris, partes anni, partes diei, partes ætatis, tēpora morborû, solis equos, lunæ vi-

ciffitudines, ignis gradus, monarchias: Nec dubium erit ampliùs, quin tam magnus quàm parvus mūdus quaternario ceu vinculo cōtineatur, quemne pyrotechnia quidē ipsa queat subterfugere. Iam si sacra profanis miscere fas, quod sibi licere Chymici p̄suasum habent, occurrent nobis quatuor flumina paradisi, quatuor animalia Ezechielis, eiusdemquē rota, quatuor cornua Zachariæ, quatuor eiusdem fabri, itē currus Zachariæ cum totidem equis & ipsis quadricoloribus, quatuor animalia Danielis, quatuor Evangelistę, quatuor animalia apocalyptica, quatuor equites apocalyptici, quatuor equorū colores, quatuor dimensiones, quarum ad amussim mysteria fidei in Epistolâ ad Ephesios D. Paulus exegit, eumquē secuti D. Bernhardus in fine opusculi de consideratione, itēquē Belarminus in aut eo libello de ascensione mentis in Deum prolixius extenderunt, ne quid nunc de Sancto Augustinō dicam, qui in secundo de doctrinâ Christianâ, ijsdem ipsis dimensionibus tum crucem dominicam, tum omnem actionem Christianam describi prodidit. Sed nos qui res non numeros cōsecramur, ab hoc diverticulo redibimus in viam, & quæ post Obiecti considerationem explicanda restant, hisce quasi in transitu delibatis, aggrediemur.

CAPVT XIII.

*Operum Chymicorum differentia & species
reducuntur ad doctrinam Aristotelis &
Dioscorida.*

220. **Æ**Quum est, eò opera & effecta Chy-
miæ referre, quò operationes, quò
principia operandi, quò denique obiectum i-
psum retulimus: Nam ipse Beguinus, quando *Init. lib. 2.*
à liquiditate, mollicie, duritie, tres summas o- *Tyrcc.*
perum differentias constituit, digitum intendit
ad fontem, è quo tum opera, tum operationum
differentiæ emanant. Est enim ea distinctio phi-
losophi in decimo quarti meteorologici: εἴ τι δὴ
τῶν σωμάτων τῶν δεδομειργημένων, τὰ μὲν ὕγροι,
τὰ δὲ μαλακὰ, τὰ δὲ σκληρὰ: Quam Beguinus
Chymicis speciebus applicans, omnes eò traxit,
vnde illam desumpsit, & vnde nos suprâ opera-
tiones ipsas deduximus, quas vnâ cum operibus
illîc vel explicitè & implicitè, & vel actu vel vir-
tute contineri cuiusvis constabit, qui operationi-
bus opera, qui solutionibus soluta, coagulationi-
bus coagulata, distillationibus stillatitia, sub-
limationibus sublimata, calcinationibus calces,
extractionibus chylistmata, assationibus assa, eli-
xationibus elixa, decoctionibus decocta, mace-
rationibus infusa, cætera cæteris, prout conue-
nit reddiderit, id quod factu non admodum dif-
ficile est, quum principia vtrobique eadem sint.
Quanquam enim tum nominum potentis tum
instrumentorum varietatibus videantur Chy-

mici & operibus & operationibus suis novitatibus speciem inducere : Sitamen ad principia res redeat, vetusta esse, quæ nova apparent, suprà ostendimus, ubi formas ac modos operationum Chymicarum ex disciplinâ tum Stagireâ tum Anazarbeâ digessimus.

221. Quamobrem siue *latices* suos *stalaçticos* Chymici jactitant, meminerint eos & suprà stillasse, ut destillationis, ubi & trium Chymicorum principiorum notitiam eruditæ antiquitatis vindicavimus : & ex gemino illo habitu, qui destillationis atque sublimationis promus condus est, omnes derivari Verba philosophi in tertio primi meteorologici hæc sunt : $\chi\epsilon\iota\sigma\iota\ \chi\epsilon\iota\ \alpha\tau\mu\iota\delta\theta\ \mu\epsilon\lambda\upsilon\ \phi\iota\sigma\iota\varsigma\ \upsilon\gamma\epsilon\gamma\acute{o}\nu\ \chi\epsilon\iota\ \theta\epsilon\rho\mu\acute{o}\nu\ ,\ \alpha\upsilon\alpha\theta\upsilon\mu\iota\alpha\sigma\iota\varsigma\ \delta\epsilon\ \theta\epsilon\rho\mu\acute{o}\nu\ \kappa\alpha\iota\ \xi\eta\rho\acute{o}\nu\ .\ \kappa\alpha\iota\ \epsilon\sigma\iota\varsigma\ \alpha\tau\mu\iota\varsigma\ \mu\epsilon\lambda\upsilon\ \delta\upsilon\upsilon\alpha\mu\epsilon\iota,\ \omicron\iota\omicron\upsilon\ \upsilon\delta\omega\rho\ .\ \alpha\upsilon\alpha\theta\upsilon\mu\iota\alpha\sigma\iota\varsigma\ \delta\epsilon\ \delta\upsilon\upsilon\alpha\mu\epsilon\iota,\ \omicron\iota\omicron\upsilon\ \pi\omega\rho\ .$ Quibus duplex panditur origo, in quam stillatitij quique liquores refluant. Atinis namque humores aquosos seu aquas mercuriales ut emittit ita recipit : In anathymiasin verò recidunt tum spiritus ardentes, quos de igne & aquâ participare Beguinus expressè fatetur : tum olea, quæ inter aëris & ignis naturam ambigere non inficiatur : tum corrosivæ mineralium lymphæ, ob causticam ferociam verè lymphaticæ.

222. Sive de sublimatis suis glorientur, non deerit antiquitati cadmia, pompholyx, argentum vivum ex cinnabari, non fumus, non fuligo, quam largâ manu Aristoteles & Dioscorides ministrant. Ille quidem in nono quarti me-

eteorologici. Hic verò in primo operis sui *capp.*
85.86.94.97.

223. Sive *extracta* sibi mancipient, vindictiarum minime obliviscetur Dioscorides chylisma-
tis, quæ descripsit, ex radice gentianæ, ex centau-
rio minore, ex lycio, ex absinthio, ex hypocysti-
de, & similibus. Cujusmodi quidem liquamen-
ta & crassamenta nec Aristotelem clàm fuisse
constat ex septimo secundi de partibus animalium,
ubi de leguminum reliquorumq; fructuum
decoctione ait, per eam exacto humore, dura il-
la terrenaq; admodum relinqui.

224. Sive ad calculum *calces* suas vocent, præ-
sto sunt nobis tum cineritij sales, quos sub *χα-
εργων* Aristotelis in apricum produximus,
quum de tribus Chymicorum principijs sermo
esset; tum calces Dioscoridis, quas in quinto o-
peris ex cadmiâ, ære, vitriolo, plûbo, chrysocol-
lâ, auripigmento, pumice, sale, nitro, tartaro, te-
stis marinorum buccinorum, calculis littoralib.
marmore alijsque lapidibus paravit, quarum et-
iam generatim meminit Aristoteles in calce li-
bri tertij meteorologici.

225. Sive denique ea etiam, quæ suapte in-
dustriâ invenisse videntur, arrogare sibi ausint,
non propterea integra ijs solidaque relinquetur
inventionis laus; quia non tam invenisse illa,
quam inventis addidisse, perspicuum est ex
ijs, quæ ad quartum meteorologicum prolixè
hactenus differtavimus. In quibus veluti Ari-
stotelem Chymix, Chymian Aristoteli reddidi-
mus: Ita id in posterum pensi habebimus,

ut non minùs cum medicinâ dogmaticâ eadem ipsa reconcilietur. Hæc enim huius disputationis altera pars est, in quâ tum operum Chymicorum facultates expendemus, tum pharmaca Chymicorum cum dogmaticis conferemus, denique ad medendi methodum exigemus, quod absque methodo in medendo audent, qui à chymia nomen & auram captant.

CAPUT XIV.

*Exponens principia facultatum, quas
in medendo opera Chymica exerunt.*

226. **Q**uemadmodum se res habet in essendo, ita etiam se habet in operando. Chymicæ opera, quæ ex elementis & ab elementis producta sunt, ut in præcedentibus fusè ostendimus; non possunt à se alienum putare, quod naturam elementarem consequitur. Ideoque & Gluckadius, qui scripsit, Chymicos potissimum non respicere ad qualitates primas, & Quercetanus, qui hæc easdem rerum quissquilias appellat, quissquilias ipsi ferunt, quando elementis suisque deque habitis, non nisi cælum, astra, sidera, spiritus, quintas essentias respiciunt. Etenim unde esse suum habent opera Chymica, inde etiam habent, quod operentur. Esse autem suum ab elementis obtinent. Ergo etiam & operari habent ab elementis.

227. Neque est, quod Quercetanus nobis obiciat vel ex Fernelio & Schegkio formâ substantialem, cui omnes agendi qualitates & poten-

*In cap. 4.
lib. 2. Be-
guin p.
130.
D.H.M.
pag. 88.*

gentiæ debeantur, vel spiritus suos, à quibus a-
ctio omnis proficiscatur, vel dynameis Hippo-
craticas, quibus crasin & qualitates elementares
explodit, vel denique cœlum ipsum, à quo o-
mnes rerû facultates & potestates derivat. Nam-
que vel ex antedictis videre est, quod positis ele-
mentis, positâ crasi elementari, nequaquam tol-
lantur, sed potius certò firmiterq; ponantur tum
forma substantialis, tum spiritus Quercetani,
tum dynameis Hippocraticæ, tum denique &
quod tegit omnia cœlum.

228. Quare quod formam quidem sub-
stantialem attinet, nos Fernelio, Schegkio,
Quercetano vnum opponimus Zabattellam, qui
solidissimis rationibus docet, formam misti nō
esse additam formis elementorum, neque re ab
ijs distinctam, sed quatuor ipsas elementorum
formas per mistionem in eam vnam migrasse.
Ideo in misto quatenus misto, vnam tantum
formam inesse, quæ mistionis forma nuncupari
soleat, nec re distinguatur à formis elementorū,
qui præclare disputat, mistionem & generatio-
nem misti non re sed modo quodam differre,
atque idcirco præter formam misti in misto ni-
hil aliud esse quàm primam materiam constanter
asseverat. Nihil ille mistis præter quatuor ele-
menta relinquit, nihil nos operibus Chymicis
præter naturam elementarem, quæ in ijs efficax
est, tam per spiritus quam per dynameis.

*Lib. de ge-
nerat. &
inter. c. 2.*

*Lib. 1. de
gener. &
inter. mi-
sti. c. 8. &*

*Lib. de ge-
nerat. &
inter. m.
cap. 3.*

229. Etenim, ut suprâ nos Quercetanus do-
cuit, idem Aristoteli est δὲ αμὲς ὁ σπῆνδης, quod
hermeticis spiritus seu substantia spiritualis: Ad-

*Cap. VI.
num. 52.*

eoque perinde est, siue per spiritus siue per dyna-
meis dicatur forma elementaris, per quam ope-
ra Chymica sunt, quod sunt. Neq; vel Querce-
tanum iuvat, vel vices elementorum enervat lo-
cus Hippocratis, qui in priscâ medicina extat, &
pag. 295. in propugnaculo hermetico allegatur: παντὶ δυνάμεων γίνεσθαι, τὸ θερμὸν, ψυχρὸν ὑγρὸν, ξηρὸν ἢ
εἶναι μεγάλῃν δυνάμιν ἔχον.

230. Certum equidē est παντὶ δυνάμεων γίνεσθαι: At quænam sint illæ dynameis, non satis superque ex Hippocrate & Aristotele ostendi-
mus, vbi de principijs tum mixti tum operatio-
num Chymicarum agentes, virtutes elementor-
um à chymicorum injurijs vindicauimus. Qui-
bus non obstat, quod Hippoc. neget esse μεγάλῃν δυνάμιν ἔχειν. Nam δυνάμιν, quam hic loci exte-
nuat, alibi mirificè extollit, in primis lib. de na-
turâ humanâ, & sectione quintâ aphor. de cimo
sexto & seqq. ad vigesimum vsq; sextum: Vbi quæ
de qualitatum elementarium impotentiâ libro
de priscâ medicinâ promulgantur, tã apertè di-
uinus senex evertit, vt non desint, qui putent, il-
lum de priscâ medicinâ librum non minus sup-
posititium esse, quàm quem de flatibus conscri-
psisse creditur Hippocrates.

231. Ipse etiam Quercetanus tametsi acri-
ter in elementa & qualitates elementares tam
primas quàm ortas soleat exacerbari, non tamē
tam est odium ejus pertinax, quin alicubi verio-
re iudicio & saniore sententia flectatur ac tem-
peretur. Nam ne ipsam quidem medicinam v-
niversalem inficias it per qualitates manifestas
ope-

operari calidum refrigerando, frigidum calefaciendo, siccum humectando, humidum exsiccando. Neq; in lixivio facultatem excalfaciētem, *De prise. med. pag. 29. p. 20.* exsiccantem, detergentem dissimulat: & spiritum nitri faterur, qualitate suâ non esse calidum, sed potius frigidum: Id enim testari ejus aciditatem. De Euphorbio, sagapeno, alijq; id genus lacrymis scribit, ea esse medicamenta acuta, substantiæ *De prep. med. pag. p. 145.* tenuis & igneæ, euphorbium omnium calidissimum, & maximè vi igneâ flagrans. Neque etiam frigida in febr. æstuosis largiter haulta displicet. In Sclopetario autem videtur prorsus ad usum transtulisse, quæ de qualitatibus primarum energiâ, aphorismis paullo ante citatis docuit maximus Hippocrates, Sanè enim quæ de aquæ frigida & tepida viribus, quæ de aceti, de quæ olei, nec non oleorum terebinthinæ, resinæ, cæiæ, sulfuris, sabinæ facultatibus, quæ de curâ vulnerum capitis aliarumque partium; quæ de victûs ratione: quæ de symptomatis nervorum, de quæ id genus similibus Quercetanus illic differit, pleræque non auram spirant hermeticeam, sed Galenicâ contenta crasi, cui Quercetanus bellum indixit, in calido, frigido, sicco & humido placide acquiescunt, cæterisque qualitatibus, quæ à quatuor primis oriuntur, haut gravatè subscribunt.

232. Conicia scilicet sibi formæ elementaris: à quâ nec eas potentias eximere aut dirimere Querce. potest, quas spiritus appropriat, & in auro, antimonio, magnete, arsenico, auripigmento, *Alexicari p. 140. & seqq.* sandaracâ, salib. aqua forti, in pane, vino, aquâ viræ

D. H. M.
pag. 103.

vitæ & id genus alijs demonstrare nititur. Quia namque, ut jam plus semel audiuius, vltro fatetur, spiritus seu substantias spirituales idem esse Chymicis, quod Aristoteli est *δύναμις ποιῶν* seu potentia essentialis & cuique substantiæ propria: hanc autem expressè docet, nunquam separari posse à toto, sed à formâ rei, à quâ promanet esse individuum: Ideò concludemus, inde dependere potentias essentielles & substantiales, seu spirituales & formales auri, antimonij, magnetis, arsenici, auripigmenti, sandaracæ, salium, aquæ fortis, panis, vini, aquæ vitæ, & id genus aliorum, vnde eorum omnium tum essentia, tum substantia, tû forma dependet: Iam verò superius ostensum est eorum essentiam, substantiam, formam dependere à quatuor elementis. Hinc ergo & spiritus Quercetani dependet, quem auro, antimonio, magneti, arsenico, auripigmento, sandaracæ, salibus, & cæteris mixtis inflavit.

233. Neque enim si quæ videntur elementorum conditionem aut captum in agendo superare, propterea à viribus elementorum aliena censerì debent: Non certè magis, quam vel entelecheia, quam elementis Quercetanus abstulit, nos reddidimus, vel quæ merito atque opere entelecheias è gremio elementorum excluditur, forma mixti per id, ut diximus, efficax, è quo ducit originem.

234. Ducit autem originem suam tum à cælo tum ab elementis. A cælo quidem ut à causâ universali, ab elementis, ut causis particularibus

&

& proximis, qui veluti non excludunt universalem, ita nec ab universali excluduntur, sed potius ab illâ in mixtionem perfectam alicujus individui moventur, exacuuntur atque potenter animantur, & vt ipse Quercetanus loquitur, inde omnes vires, facultates, ac proprietates, calorem, frigiditatem, humiditatem & siccitatem mutuuntur, quas mixtis deinde rursus exprimunt, prout cœlitus eas acceperunt. Duo itaque hæc & mixtorum & actionû in mistis principia non se tollunt mutuò, sed ponunt, neque opponuntur, sed subalternantur. Et nostrum porro est, disquirere, an quæ Chymicorum in focis excocta sunt medicamina, sint magis è cœlo delapsa ijs, quæ pharmacopœa dogmatica elaborat.

D. H. M.
p. 137. &
138.

CAPVT XV.

*Præstantia remediorum Chymicorum librat
tur & cribratur.*

235. **V**ulgata jam est opinio, tantum interesse inter medicamenta dogmatica, & eam pharmacian, quam Chymici hodiè excolunt, quantum inter materiam & formam, inter terram & cœlum, inter corpus & animam. Propterea enim Spagirica Quercetano *ὅτι ἡ σπᾶίρη ἀγέρειν* dicitur, quod per eam eliciatur, ac tum cogatur comprimaturque subtilis quædam & spiritualis natura, in quâ vis & effectus medicamenti propriè consistit: Propterea affirmare audet, veræ Chymix & doctrinæ Hermetis acceptam referre debere pharmacian, quicquid

Scoloper.
pag. 135.

Consil. de
luc vener.
p. 381.

Lib. I. ty-
roc, cap. I.

habet pulchriatque artificij nobilioris. Illa enim est, si Beguino credimus, quæ medicamenta gratiora, salubriora, & tutiora concinnat, quæ vtile ab inutili separat, venenum à mumiâ salutarî, nucleum & medullam à corticibus; putaminibus, siliquis & fœcibus, purum ab impuro; malignum ab alexipharmaco, quæ corporeum à spirituali secludit. Vnde demum apta remedia, ad deploratissimos quosq; morbos citò, tutò & jucundè curandos fabricat, & quintam essentiam æthereâ, cœlestem, à qualitate elementari, sensibili, corruptibili & mortali orbatam; ab omnibus fœcibus elementorum secretâ, vno

lib. 3. tyr.
cap. I.

pag. 287.
296.

verbo, cœlum seu corpus metaphysicum, de quo prolixè in propugnaculo hermetico Quercetanus quod mirum non est, universalem dici medicinâ & medicinarum medicinam & admirandorum

Tetrad. p.
395.

aut miraculorum ipsum miraculum seu mirabile mirabilium, quandoquidè tale quid vel ex metallico individuo (antimonio putâ, quodd oraculum

Alexic. p.
144.

Chymicorum alibi vocat) parturit, ubi sexcentas

Tetrad. p.
391.

elegantes præparaciones ac præstantissima remedia venditat, quæ in vniversum omnib; morbis aptissimè succurrant & ingruentibus & futuris, vtpotè vitæ conservantia, prospiciant & præcaveant, ita ut ex antimonio veram ab omnimodâ medelæ efficaciam panacæan polliceatur; neq; polliceri satis, præster præter hanc etiam antidoton ex Stibio 1. panchreston, 2. panchagotigon, 3. theodoretton, 4. zoiphylon, 5. foterion, 6. dylipireton, 7. theodoton, 8. theopempton, 9. panæretton, 10. polychreston, 11. isochryson, 12. lyliponon

236. Qui tanta ac talia ex vno stibio offert, uno stibio acquiescere in medendo potuit, & supersedere auto; supersedere argēto, vitriolo, sulfure, mercurio, quæ antimonio alibi sociavit, ut ex sex aut septem metallicis chymicâ arte elaboratis, usque adeò exquisita auxilia educeret, quæ omnium morborum omnibus indicationibus satis esse; ex quibus etiam omnis generis dolores sedari, & quasi universale antidotarium condi posset.

*Def. herin.
med. pag.
245. 246.*

237. Mihi verò has similesq; bullas & ampullas legenti, venit in mentē ejus, quod ab initio e-lenchorum sophisticorum Aristotel. ait, rerum quasdam tales videri quales non sint, ut quū hydrargyria & stannæa apparent argentea, & quæ felle tincta sunt, aurea. Ita pharmacian spagiricâ introspecturi penitius, lutum esse cognoscemus, quod pro auto fuit venditum, &, si dotes remedium spagiricorum expenderimus, reapse deprehendemus, hautquaquam eorum tantâ esse, quanta prædicatur, tum suavitatem, quâ oblectent, tū salubritatem, quâ prosint, tum efficaciam, quâ polleant, tū puritatē, quâ niteant; sed ingētib; tumidos promissis, magnas inter opes egerere videbimus eorum propolas, qui titulis remedia, pyxidibus venena vendant, ut plurimum.

238. Agemus primo loco de suavitate, quam *Lib. I. Ty-* hisce verbis Beguinus commendat: In confesso *roc. c. i.* est, ægrotum citiùs parùm conservērosarum, cui grana fortē quatuor mercurij non inferiora tantum purgantis commixta sint, assumpturū, quàm multas diacatholici drachinas: citiùs pilulam

vni;

“unicam benedictam Quercetani, vel duas ex E-
 “lectuario panchymagogo eiusdem conforma-
 “tas, quàm decem vel quindecim pilularum sine
 “quibus, aurearum, foetidarum: citiùs grana qua-
 “tuor bezoartici mineralis celeberrimi Hartmã-
 “ni, vel octo antimonij diaphoretici Crollij, quã
 “portionem aliquam sudorificam: citiùs jusculum
 “cremore aut magisterio tartari conditum, quam
 “haustum agonisticum apozematis, syrupive ali-
 “cujus magistralis ad descriptionem nescio quot
 “pedes longam laboriosè confecti. Committit;
 ut apparet, pharmacia Chymicam cum dog-
 maticâ, & purgantia purgantibus, diaphoreticâ
 diaphoreticis, præparantia præparantibus utrin-
 que comparat: comparisonem falsâ illusionem
 “claudit. Fieri, inquit, poterit, ut quandoque e-
 “iusmodi pocula, & chantari medicamentorum
 “vulgarium, suavitatem, Chymica longè superent,
 “nimirum tunc, quum nonnulli ægrotantium al-
 “latis illis & nondum manu prehensis, solâ sapo-
 “ris & odoris eorum nauseabundi imaginatione,
 “non vialiquâ magneticâ concitati ἀνω ὁ κίττω
 “vomunt & deijciunt, id quod medicamentis
 “Chymicis præstari hætenus non potuit.

239. Hoc ipsum Quercetano magistro Be-
 guinum didicisse existimo. Ille enim ferociùs
 etiam medicamentis dogmaticis inequitat. Ni-
 mirum, inquit, digna sunt tam ingrata, putida,
 & diacrydiata remedia, quæ prædicentur, quod
 nauseam creare possint & vomitum, antequam
 degustentur: imò vel solo odore. Ausim addere
 “& istud, solo aspectu. Nôrunt illud pharmaco-
 pœi,

Consil. de
 arthr. &
 calculo p.
 268. 269.
 & seqq.

pœi, qui ne nihil egisse videantur, linteis aceto ;
madidis sua pocula argentea medicinalia ægro- ;
tanti propinanda obtegunt, ut si non verbis at ;
odore saltem fallant dubium. Quod si & eò ;
audaciæ ; vel invito etiam palato & ventriculo ;
devenet, ut haustum illum hauserit æger, Dî ;
boni, qui singultus, qui ructus, & quid non deli- ;
quorum miscellum non premit ! Pharmacopœ- ;
us adsans, & robore sæpè & madore perfusus, ;
ne medicamentum quod fecit imperitante me- ;
dico in novas molestias miserum adducat, pomi ;
frustula masticanda præbet, sic falli putat sto- ;
machum & fauces. Animum addit, spem faci- ;
ens salutis futuræ. Sed quid fit ? Nempe novas ;
turbas jam potio movet in stomacho : quærite- ;
xitum, nusquam nisi per superna. Quapropter ;
ventriculus hūc hospitem ferre neutrquam po- ;
tens, contrahit se ad excutiendum iniquum co- ;
lonum. Sed novâ arte instructus, atque in pro- ;
cinctu stans, non ampliùs odoramenta atq; gu- ;
stui grata adhibet. Sed ceu vi quadam naturam ;
coërciturus ovum frigidum palato & collo ex- ;
trinsecus apprimat, nec regurgitet, quod infu- ;
dit. Medicus adueniens propter ingentes ægri ;
labores forte vocatus, clysterem extemplò vel ;
suppositorium subdi præcipit, ut statim descen- ;
dat, quod exhibuit. At ego vel unicum vomitū ;
etiam decuplo conducibiliorem in eo casu di- ;
xerim, quàm octonias sedes. Denique quod ad ;
eiusmodi potiones attinet, vel statim re intactâ ;
redduntur ab ægro, vel certè plus molestiæ quâ ;
solatij præstare solent. Quod si non omnibus ;

certè in plerisque observare licet. Hæc Quercetanus cum asseclâ.

C. Celsus. 240. A quibus dissentit, quod Plinius in vi-
lib. 3. c. 4. gesimo septimo prodidit, Latinarum ferijs qua-
Asclepiades officii drigascertare in capitolio, victoremq; absinthii
esse medici bibere, quasi præmio datâ sanitate, cuius dulcis
dicit, ut semper fructus sit, amara sæpè, ut & virtutis, ra-
autò, ut ce- dix. Medicus enim, vt quamplurimum juvet, nō
leriter, ut parum quandoque lædit: Vrit, secat, ut vitam ac
iucundè salutem tueatur, nec, quæ offert, deliciae semper,
curet. Id sed tormēta non rarò sunt, ut minore malo ma-
nostrum jus bonum lucretur. Etsi namq; Hippocrates (A-
est, sed ferè sclepiades) medico præcipit, ut citò tutò & jucū-
periculosa de curet: Quia tamen tertio & ultimo loco ju-
esse nimia cunditas posita est, non tantam eius rationem
& festina- habendam esse voluit, quantam reliquorum
tio & vo- duum, in quibus medici cardo præcipuus verti-
luptas so- tur, ut nempè occasioni non desint, ut salutaria
let. Qua & efficacia præscribat. Prodesse enim non
verò mo- blandiri debet, & emolumenta nō oblectamēta
deratione & æquitate præscribat. Prodesse enim non
utendum sit, ut blandiri debet, & emolumenta nō oblectamēta
quantum quærere. Si tamen utili dulce miscuerit: Si cor-
fieri potest, poris curam habeat, simul & palato gratifice-
omnia ista tur. Dicemus quidem, omnes eum officij par-
contingāt, res impleuisse, verum in illo necessitati paruisse,
primâ in hoc soli studuisse elegantiae: Illam autem huic
semper ha- præferendam esse hac etiam de causa, quod
bitâ salu- non suavitatem salubritas sequatur, sed à sa-
te in ipsis lubritate proficiscatur suavitas. Adde, quod
artibus ipse etiam Crollius eo in loco, ubi scabio-
curationū los absque commiseratione spiritu vitrioli in-
considerā- ungere suadet, aperte fateatur, neminem abs-
dum erit. que dolore sanitatem recuperare, quemad-
mo-

modum nec gravidæ absque ærumnis pariant.

241. Itaque præposterè Chymicos agere liquet, quando magis de jucunditate remediorum, quàm de salubritate solliciti sunt, & primam illius proximam huius curam gerunt. Illud demum suave est, quod salubre est, tamen nec quantitate nec qualitate palato & stomacho arideat. Diacatholicum, pilulæ sine quibus, aureæ, foetidæ, & cæteræ: Apozemata item, syrupi, & quicquid præterea talium remediorum dogmaticis in usu est, siquidem vel nauseam vel vomitum creent, non hæc quidem medicamenti culpa est, ut cui vim magneticam humores concitandi & ἀνωγεινάτω expellendi Beguinus detrahat, sed summentium: quorum delicata & tenella natura salutaria quæque horret ac fastidit, eorum avidior, quæ cum vitijs vitam sæpè eijciunt, cuiusmodi sunt pulveres, tabellæ, trochisci, pilulæ, electuaria ex mercurialibus & antimonialibus concinnata, quorum quanta est in sumendo facilitas, tanta plærumque est in operando atrocitas, ut ipsimet eorum opifices ac præcones nequiverint malignitatem & maleficium dissimulare.

242. Quercetanum primo loco sistam, qui mercurium per inferiora purgantem longè minores quàm Beguinus fecit. Et si enim huiusmodi præcipitatū sic elaboratū à quodā celeberrimo medico (Nicolao Massa) pulverē mercurij angelicū ob egregias ac divinas dores, quib, polleat,

Tetrad. p.
464.

*Consilio de lue vene-
reâ p. 389.* vocatum fuisse, non inficietur: Ingenue tamen
fatetur, sibi hujusmodi præparationes displice-
re, nec unquã se mercurij præcipitationes, aqua-
rum fortium vi factas, hætenus probasse nec ad
huc commendare: Siquidem eiusmodi aquas
noxias esse & exitiales, utpote quæ salium suorum
perniciæ ac corrosione præcipitatum inficiant,
quod à vulgaribus artificibus corrigi, emenda-
ri, ac edulcari nequit, quo salubre fiat & felix re-
medium. Idem in Alexicaco inculcat: Vulgares
ait mercurij præcipitationes, licet ab aquis for-
tibus semel atque iterum is abluatur, corrosivus
tamen & vomitivus esse non desinit, eò quod i-
gnei illius spiritus ab aquis istis fortibus separari
non possint: Ex, inquit, præcipitationes, nullo
modo mihi probantur. In Defensione hermeti-
cæ medicinæ excerpantur loca, quibus non tantum
mercurio præcipitato, quæ diacatholico Begui-
n^o opposuit & præposuit, verum etiã antimonio
vitificato acerbè maledixit. Mercurio quidem
sic: Neque certè, inquit, mercurius præcipitatus
unquam utile remedium esse poterit, quamdiu
corrodens vis ab aquâ forti accepta, ipsum co-
mitabitur: quæ tamen non communibus, ut
multi putant, infringitur ablationibus, sed lon-
gè alijs præparationibus & dulcoramentis, qui-
bus signotis nihil boni præstari potest. Locus ci-
tatus est ab authore ex libro de medicamento-
rum Spagiricorum præparatione. Alterum ex
consilio de lue venereâ allegavit: Præcipitatum in
aquâ forti à nobis omninò improbatum, quam-
vis diversis aquis ablutum ad eliciendam omnem
aquæ

p. 408.
409.

cap. 3.

pag. 82.

pag. 366.
367.

aquæ fortis acredinem ad X. aut XII. grana à nonnullis exhibeatur cum theriacâ mixtum. Subjungit: Hæc & similia esse Empiricorum secreta, quæ buccinatorum instar, pro maximis mysteriis promulgent, cum eorum pars maxima, quid aut cur exhibeat, nullam rationem reddere possit.

243. Nec antimonio magis pepercit, ut in defensione hermeticæ medicinæ & pharmaco-^{cap. 3.} pœâ Spagiricâ videre est. Vitrum, inquit, anti-^{pag. 93.} monij, quo hodiè multî imperiti maximo cum damno utuntur, perniciosum est medicamentû, quod suo arsenicali spiritu, facultatem irritando expultricem, per superiora & inferiora magnâ cum perturbatione ducit & evacuat. Quod ego probare nullo modo possum. Non enim violentis quibusdam purgationibus morbi omnes curantur, sed convenientibus. Idem de^{pag. 413.} vitro & in Alexicaco & in Tetrade inculcat. Pau-^{pag. 96.} cis illîc & strictim: Hîc vero fusiùs & pluribus. Antimonij, ait, vitrum idem ferociter præstat, quod ejus flos, idque ob spiritum quendam album & arsenicalem ipsi insitum: quem nec à floribus ego exulare existimem, quippe quos adeò atrociter corpus concutere ac divexare tum vomitu tum dejectionibus, ut res non careat periculo, scribit: faventior quidem croco, quem metallicum vocant, sed absque ullo croci merito, quum nec vitro nec floribus ullâ in re benignior crocus elementiorque deprehendatur.

244. Nec cujusquam est momenti, quod

alias mercurij præparationes, easque magis philosophicas, alia dulcoramenta venditet; Quod ex antimonio panaceam atque eiusmodi antidotos eruat, quæ vel à Deo datæ, à Deo missæ omni virtute ac viribus præditæ, auroque æquiparandæ, & veluti à salute ipsâ confectæ dicantur. Quidquid enim gloriatur philosophicæ istæ præparationes, eodem profectò quo vulgares recidere, iisdemque quibus hæc medijs effici, ne quidem Queretanus diffiteri quit.

Tetrad. p. Namque & tribus modis mercurium ex vulgari
456. philosophicum fieri docet, videlicet sublimatione, præcipitatione, destillatione: & ubi Antidotarium antimoniale extruit, nil nisi calcinationes omnis generis, tum sublimationes, ablu-tiones, edulcorationes, dissolutiones, filtrationes, coagulationes, liquefactiones, destillationes, cohobationes, præcipitationes, corrosiones, ignitiones, fusiones, & id genus alia vulgaria audies; adeoque rem manere, nomina tantum variari intelliges.

245. Hocque adeò artificio non mirabere mercurij & stibii virus tegi, quoniam etiam ex
Alexie. p. Arsenico pollicitus est alexiterum primæ notæ,
340. nec vetitus asserere, quod arsenicum sit remedium utilissimum, atque tum ad præsertionem tum ad curationem pestis præsentissimum, modò quâ decertatione à verò philosopho præparetur. Eâ enim præparatione è lethali veneno. p. 419.
420. 421. facile in mirum converti alexipharmacum, prout
422. illud libro eodem prolixè exponit: quod ego tamē philosophorum minimus, gliribus malim quam

quàm hominibus propinare , maximè , quia Quercetan. ipsum video oblitum prolixæ commendationis, quâ pestiferum deleterium cohonestat, diffidere cœpisse arsenico, eiq; prætulisse, quæ ex mercurio & antimonio eliciuntur. Quorum precium postquam jam ex Quercetano cognovimus, placet hinc ad Crollium digredi, & videre, quanti is mercurialia & stibiata faciat.

246. Amborum encomiaſtes, quamvis non instrenuus, vi tamen veritatis coactus, non potuit reticere eorundem virulentiam. Propterea turpeto aut præcipitato usis (tametsi alibi scripsisset, mercurium esse balsamum naturæ, carnem deperditam instaurans, mirabiliter renovans & ab omnibus impuritatibus liberans) maturè prospexit de gargarismate, quo oris ardorem & faucium dolores incendiaque placarent. Electuario quoque antimonij non absque ratione theriacen aliaque cordialia immiscuit, ut videlicet adversus toxicum cor vitæ arcem communiret. Quumque non ignoraret utriusque sævitiam in caput & ventriculum: Capiti quidem oxyrhodyno succurrere non prætermisit, ventriculum vero vomitibus immodicis exsolutum theriacâ recente, tum vino cytonite, tum etiam pane & stomacho & plantis pedum applicato, solari atque erigere conatus est.

247. Quorum omnium crediderim gnarum sciumque & Beguinum fuisse, utpote qui & cautiones in turpeti & antimonij usu observandas ex Crollio exscripserit, & in eos non leviter
*Lib. 2. Ty-
roc. c. 12.*

fit invecſus, qui stibium & hydrargyrum ad sa-

nitatem hominis vel conservandam vel deperditam restituendam, audacter parare & parata intra corpus exhibere non verentur. Neq; enim mirum videri scribit, si talium Chymicorū præcipitatis illi, qui his utantur, in sepulcrum præcipitentur, si eorundem mercurijs vitæ, non vitæ, sed mortem, & magno interdum precio emptam, quidam improvidi & valetudinis suæ prodigi, consequantur.

*Gluckrad.
in Notis
p. 199.*

248. Propterea consultò à scholiaste Beguini factum putamus, quod in curâ Quartanæ portionem suam ex decocto senæ & syrupo rosato solutivo, cum diacatholico & diaturbith, scrupuloque dimidio hellebori nigri compositam, non tantum mercurio per inferiora purganti & pilulis Quercetani benedictis aut ex Electuario ejusdem panchymagogo conformatis, verum etiam universæ catharticoꝝ Spagiricoꝝ tam mineralium tam vegetabilium œconomia prætulit, eamque aliquoties se cum fructu exhibuisse ingenuè fateatur. Etsi enim ex earum numero illa est, quibustam falsè illudere tum Quercetanum tum Beguinum audivimus (quò si quantitatem ejus spectes, non tribus contentam uncijis, quibus purgantis decocti aut infusi dosin elegantissimus Fernelius definivit, sed quinque etiam uncias excedere animadverteris: si verò qualitatem consideres, eandem turbidā & crassissimam esse deprehenderis, quæq; manducari faciliùs quam bibi possit.) Non obstitit tamen nec copia, nec crassities, quò minus haustum senatum, rosatum, diacrydiatum, hellebo-

Lib. 4.

meth. mèd.

p. 4.

tatum, diacatholico saturatum, Gluckradius elegantissimis Chymicorum pulvisculis, trochiscis, catapotijs, electuarijs cum stibiatis tū mercurialibus, atque etiam arsenicalibus anteponeret, tutius esse ratus, exhibito pharmaco salubri, licet minus grato, sumentis teneritatem aut molliciem, linteis aceto madefactis, poni frustulis, odora mentis, ovo frigido, atque id genus alijs sublevare, quàm ejusmodi propinare medicinam, quæ gratior quum sit, non potest tamen nec sine metu dari, nec sine periculo accipi: quū tantam sæpè noxam visceribus & membris inferre visa sit, ut de alexipharmaco, de quæ alijs, quæ inustas à malignitate notas eluere apta essent, Crollio fuerit cogitandum, Gluckradio verò metuendum, ut ea impunè saltem devoraretur.

249. Displicet enim Gluckradio authoris sui bolus. Eam ob causam non commodum præcipitati vehiculum cōservas esse docet, quia ^{p. 261.} citra masticationem aliqualem vix possint sumi. Præcipitatos verò omnes masticatos dentes lædere. Idec quæ pillulas esse convenientiores ^{p. 259.} paulò ante scribit, quia in ijs exhibitum mercurium sine masticatione deglutiri, atque dentium detrimento & buccæ, quæ aliàs facilè in ptyelismō solvatur. Hanc quæ observationem in omnibus præcipitatis exhibendis curiosè tenendam esse monet.

250. Nec refert multum, cōmemorari mihi, quibus stibium & mercurialia vel beneficia fuerint vel innoxia. Si profuerunt, memineris

ejus, quod Celsus alicubi ait: Quos ratio non restituit, temeritas sæpè adjuvat. Si non nocuerunt, hoc non tam innocentiae medicamento, quam robori sumentis illi adscribent, quorum testimonijs hætenus ad demonstrandam oraculi Chymicorum (antimonium intelligis) fidem & *naturalis theriaca* (ita & Paracelsi *cacodoxia* Quercetanus appellat mercurium optimè præparatum) naturalis, inquam, theriacæ salubritatem confirmandam usi sunt.

251. Absurdum certè est, eorum nobis suavitatem Chymicos prædicare, quorum violentiam & virulentiam ipsi nec verbis exprimere satis possunt, nec re & consilio satis refrænare & compescere. Dicit Beguinus, quidnam faciat dogmaticorum pœcula injucunda, & calices inamabiles? Respondebit: sola saporis & odoris nauseabundi imaginatio, non vis aliqua magnetica. Illa ergò sumentium, ut diximus, culpâ talia sunt, qualia à Beguino & Quercetano describuntur. Chymicis ve ò pharmacisea vis relinqui debet, quæ nocumēta & calamitates, nō aliter ac ferrum magnes, cæcias nubes attrahit, non quidem errore sumentium, sed sumptorum naturâ. Inter utrumq; quantum interest, tantum etiam inter suavitatem, tantum inter salubritatē interest, quas sibi temerè Chymici arrogant, dogmatici jure meritò vendicant.

Mercurial. Comm. in 19. aph. Sect. 4.

Hipp. tempore, maior pars medicamentorum purgantium potu administrabatur (Φαγμασποσινος) quemadmodum etiam Galeni tempestate, imò verò & boli nostri,

Scri, & pilula sunt in usum traducta in eos potius, qui difficulter medicamenta bibunt, quā quod non semper melius esset medicamenta potu, quam alio modo sumere. siquidē cum debeāt in stomacho eliquari atq³ solvi si purgare debent, facile est comprehendere, hunc laborem dente ventriculo, ubi in ipsum medicamenta iam dissoluta atq³ eliquata iniciuntur, & propterea mirari nemo debet, si veteres Theriacam, Hierā aliaq³ ingrata pharmaca vel aqua in febre, vel vino sine febre dissoluta tradebāt, secus quam nunc facimus omnes, qui potius gustū, & delicias egrotorum, quam ipsorum utilitatem sectamur.

252. Quamobrem quum in pharmacis dogmaticis Chymici vel odorem saporemq³; nauseabundū notant, vel compositionis prolixitatē taxant: quod ad primum quidē attinet respondebimus, nec quē ipsi offerunt, nectar semper ambrosiaq³; spirare. In tartaro vitriolato, hoc ante omnia requirit Crollius, ne nimis acescat, sed sapore injucundo nauseā vomitūq³; excitet, ex quo deinde amabile & gratiosum propotisma concinnat, quod instar vel lixivij vellotij gustū delinit, perinde ac reliqua etiam Chymicorum salia nihilo mellitiora sunt. Quid quæso gilla Theophrastica seu sale vitrioli tetrius? quid oleo tartari fatidi⁹, in quo signaturā fatotis ipse Crollius collocat? Neutrum tamen propterea à Basilicâ Chymicâ exulat. Sed neq³; liquores, quos ex cranio humano Quercet. prolecat, amabiliōres sunt ijs, quos tartarus exsudat: Illis tamē integrum ferē caput in Tetradē consecravit: Elixir quoq³; proprietatis plus aloës quā mellis habet. Deniq³; ne ultra modum me hac in materiâ, quam alijs uberiùs tractādā relinquo, diffundam, quam panchy-
ma-

cap. 26.

fol. 124.

magogon suum vel malvatico vel jusculo (malvaticum mavult & pilulis præfert) dilutum Crollius in potiunculam redigit, oblitus mihi videtur colocynthidos, tamen si primum ei locum in panchymagogo assignarit, & drachmas ejus septem suavissimæ & subtilissimæ confecturæ importarit.

253. Cæterum quod longæ ac laboriosæ apozematum syruporumque compositioni Beguinus insultat, hoc ipsum à Plinio didicit, qui eam inventum avariciæ aut voluptatis esse arbitratur, & cœu officinarum commentum perstringit. Hunc autem pariter & illum toto opere de pharmacopœâ refutat. Quercetanus refutat, speciatim vero in secundo capite dictæ pharmacopœas, ubi disertissimis verbis affirmat, compositionem medicamentorum, summo consilio, summâ prudentiâ, summaque tam necessitate quam utilitate adinventam atque introductam fuisse. Nam, inquit, ipsæmet morborum vel simplicium vel compositorum naturæ, qualitatesque contrariæ, vel variæ circa eos intentiones (pro varietate causarum, symptomatum, partium affectarum, naturæ ægrotantium, conditioneque eorundem, pro ætate, vigore, consuetudine: addam & illud, si lubet, pro voluptate & placito eorundem) medicamentorum compositioni ansam præbuerunt, rationemque suppeditarunt.

254. Quum pilulas fingere ex Quercetani malsâ aut electuario antimoniali mercurialive Beguinus discebat, præterisse videtur, quæ ad
ratio-

rationem medicamentorum tum componendorum tum compositorum pertinent. Neque enim aliàs tam pueriliter jusculum cremore aut magisterio tartari conditum, apožematis syrupisve magistralibus antetulisset. Videat Beguinus, quot & quanta decocta, vina, oxymelita, hydromelita, syropos, quot quantisque affectibus, humoribus, partibusque non tantum in pharmacopœâ reſtitutâ, verum etiam extra hanc hinc inde in alijs scriptis ſuis Quercetanus deſtinavit ac dicarit: quorum omnium munus ſi vñus cremor tartari vel tartarus vitriolatus, juſculo diſſolutus, explere poteſt, dicemus, utrumque non tantum omnium affectuum, omnium humorum, omnium partium, verum etiam omnium decoctorum, vinorum, oxymelitem, hydromelitem, omnium denique ſyruporum ſignaturam tam internam quam externam circumgeſtare.

255. Hoc Crollio non diſplicebit, qui vñi-
verſale digeſtivum ex tartaro vitriolato con-
finxit: eadem, opinor, licentiâ, quâ antimonium
diaphoreticum, quod potionibus ſudorificis
Beguinum antepoſuiſſe videmus, ad cœlum uſ-
que ſuſtulit; Quum tamen, ubi vel hominem
turpeto aut antimonio exanimatum reſocillare,
vel ipſum antimonium cicurare voluit, bezoar-
tici mineralis (quod idipſum quaſi mortuum
Hectorem appenſo auro redemit) proſus obli-
tum audierimus ad Andromachi inprimis the-
riacem (quæ alexipharmacum vñverſale, tot ſe-
culorum experienciâ comprobatur, Beguino
di-

dicitur) tanquam ad anchoram & alylon corda
fugisse, quem etiam constat theriacen spiritu vi-
trioli comiscuisse, ut prævia corporis purgatio-
ne, omnibus propemodum morbis auxiliaretur.

256. Et sic quidem hætenus pro suavitate
suorum remedium depræliantem Beguinum
vidimus. Operæ precium porro est cognoscere,
quoniam pacto iisdem laudem salubritatis & cu-
rationis tutioris vindicet. Et si enim negare ne-
quit, multa suorum medicamentorum è mine-
ralium & metallorum familiâ petita esse, negat
tamen ea propter venenata esse, & naturæ huma-
næ infesta, id quod vulgò ijs obijcitur. Neq; et-
iâ, si ut acris & corrosiva & plus justo calidiora &
grave *ἐμπύρευμα* redolentia traducantur. Idcirco
causæ satis est, quæ ab ijs abhorreamus, con-
tendit. Tela enim hæc rationis & experientiæ
clypeo excepta dextrè elidi.

257. Verum enim verò, quod ad mineralia
quidem & metallica attinet, non, quod ijs utan-
tur, Chymici malè audiunt, sed, quod ijs abutan-
tur, justissimâ incurrant reprehensionem. Est a.
abusus duplex: Vnus in præparatione, alter in
applicatione. In præparatione separationē pro-
mittunt utilis ab inutili, veneni à mumiâ, nuclei
& medullæ à corticibus, putaminibus, siliquis
ac facibus, puri ab impuro, maligni ab alexi-
phatmaco, corpori à spirituali. Eam autem se-
parationem quomodo præstent, nos suprà in
mercurij & stibij præparationibus vidimus, &
Beguni scholiastes non dissimulat, cujus verba
magniloquentiæ Beguni opponimus: *Certum*

Gluckrad.
in Not. p.

4. 6. 5.

est.

est, ait, ac firmum eos omnes (Chymica stros intellige, quorum experientia temeraria est, neq̃ ^{ἐν τῷ λόγῳ} fundata) absq̃ verâ & naturali ratione, vulcani violentiâ, sublimationib. variis ac reuerberationibus, ardentibus itidem ac erodentibus menstruis rerum naturas quodammodo immutare, destruere ac pervertere: non autem veras, ut nugantur, ex illis extrahunt essentias, multò minus solare illud & salutare separant balsamum.

258. Non hæc Chymicastrois duntaxat, verùm etiam istis Chymicorum astris Quercetano, Crollio, Beguino dixit Gluckradius. Quoniam superius ad oculum patuit, hosce ipsos, quos nominatim exprimo, malignitatem & virus stibij ac mercurij, nequaquam partis noxiæ ablatione corrigere, sed rerum nocentium additione magis magisq̃ exasperare, atq̃ue in tantum efferrare suis præparationibus, ut ipsi cœperint eorum usum non leviter exhorrescere: adeoque, dum dogmaticam pharmacian conficiunt, seipsos quoq̃ue eodem mucrone transfigere.

259. Ita q̃; fallit oppidò falliturq̃; Beguinus, quum artificio Chymico fossilia putat omni venenosi malignitate exui, quum anatomias artificiosæ beneficio perinde metallica ad usum humanum assuescere & optari existimat, ac viperam, quæ theriacen ingreditur, ac draconem marinum, qui non nisi exossatus cibus fit isq̃ue delicatissimus, quum verum malignitatis perdomandæ modum vult non in additione sed ablatione corporisq̃ue heterogonei in
suas

suas partes dissolutione consistere, eosque, qui consuetâ mastiches, tragacanthæ, spicæ, cinnamomi, & similium adjectione medicamentorû correctioni student, cocis comparat imperitis & stolidis, quibus si carpiones desquamandi & eviscerandi essent: amarorem bilis, felleâ cysti fortè fortunâ pertusâ, non eluendum aut segregandum, sed saccharo melleve obtundendum esse contenderent: aut si ijdem intestina animalium in alimentum hominum præparare deberent, nec ab excrementis sordidis & fætidis mundanda esse, sed vel ambrâ additâ, oleisve odoriferis affusis, coquenda, stultè judicarent.

Cocus Plautinus:

*Meas qui esitabunt escas, quas condivero,
Hi vel duce nos annos poterunt vivere,
Nam ego cisilendrum quando in patinas indidi,
Aut si polindrum, aut macidem, aut sancaptidem,
Ex ipsa sese patinae fervefaciunt ilico,
Hæc ad Neptuni pecudes condimenta sunt,
Terrestres pecudes cici mandro condio,
Aut Happalopside aut cataraetriâ.*

Cui alius:

*At te Iupiter Diiq; omnes perdant cum condimentis
tuis, cumq; omnibus istis mendaciis. Istacine causâ tibi
hodiè nummum dabo?*

260. Talem omninò cocum in suis Chymicastris Gluckradius nobis paulò antè descripsit: Talem se in electuario antimoniali Crollius præstitit, in quo antimonij virulentia mereri ac succurrere voluit theriacâ, nuce myristi-

câ, corticibus citri, coralijs rubris, garyophyllis, seminibus fœniculi & coriandri, syrupo è succo cýtoniorum, hisq̃ue in unam massam redactis, edere specimen talis coci, qualem Beguinus delineavit, qualem ambo etiam tum in panchyma-
go tum in laudano opiato, tum in alijs artis operibus ad vivum expresserunt. Sed nec philosophicæ stibij, mercurij, lapidum, metallorum præparationes ab hoc coco, ab illis chymicæ astris alienæ sunt, solum nomen abstuleris. Re enim verà non nisi vulcani violentiâ, sublimationibus varijs ac reverberationibus, ardentibus itidem ac erodentibus menstruis perficiuntur, quibus rerum naturas quodammodo immutari, destrui ac perverti, non autem veras essentias elici, multo minus solare & salutare balsamum separari Gluckradius ingenuè fassus est.

261. Quare quæ de anatomiâ deq̃ue separatione artificiosâ Beguinus iactitat, cassa sunt & inania verba, quibus in effectu nihil responder, sive præparationem sive etiam applicationem respexeris. Nam qualis præparatio, talis etiam applicatio. Vnde maximo cum damno humani generis ex antimonio oraculū ex mercurio theriacam confinxerunt, quum tamen usu constet, ipsiq̃ue ut supra ostendimus, non omnino dissimulent, alterum feralia ut plutimūm responsa dare, alterum nihil ferè nisi vipereum virus sapere ac spirare, titrumq̃ue præparatione in peius labi: Adeoq̃ue publicis legibus coerceri mereatur flagitiosa eorum temeritas, qui in vitas hominū eiusmodi pestibus impudenter &

deliter grassantur, atque ex ijs integra antidota-
ria, antidotaque absoluta, qualia ex Quercetano
suprà adduximus, pollicentur.

262. Quæ nos ratio cogit, à metallicis opem
petere, ubi botanicis negocium salutariter con-
fici potest? Non puduit aut piguit Gluckradi-
um in quartanæ curatione rudis ac crassæ po-
tionis: & quamvis minimè ignarus esset phar-
macorum, quæ ex stibio & mercurio confici-
untur, eorum tamen omnium datâ operâ obli-
tusest.

263. Quercetanus verò tamen ex antimo-
nio medicinâ venditet uniuersalissimam, omni-
bus ægritudinibus vel deploratissimis etiam ac-
commodatam, quæque etiam vitam producere
in multos annos possit, sanitatem tuendo & cor-
pus à varijs morbis conservando: Tametsi ex an-
timonio liquorem emulgeat utilissimum omni-
bus morbis, cujus gutta ad alterandum, vacuan-
dum, aliasque curationum scopos complendos
potentior sit centum lagenis herbarum deco-
ctionibus refertis, nec non ipsis de rhabarbaro
portionibus: Tametsi antidotum jactet, quæ
sit vera universalis medicina, quæ sopitos spi-
ritus excitet, roboretque animales, vitales, na-
turales, mundando totam sanguinis massam, in-
staurando radicalem balsamum, & corpus hu-
manum ita renovando, ut & in juvenilem sta-
tum hominem transformet, cujus laudes & ad-
mirandæ virtutes satis prædicari non possint:
Aliam, quam Deus nobis largitus sit in cura-
tionem omnium generaliter morborum, vel de-

desperatissimorum, trium quatuor, quinque vel sex etiam guttularum dosi: Aliam, quæ ad infinitos morbos sit præsentaneum remedium, ^{pag. 414.} imò ipsum hominem renover, & sanum diutissimè conservet, aliquot guttulis hausta: Tametsi id genus flores suavissimarum antidotorum antimonialium, ubique implantari velit ob præstantissimas suas virtutes, & adversus omnes affectus in universum efficacissimas ac potentissimas: Hæc denique remedia ab omnibus utique avidè expetenda esse suadeat, ut quæ optimè concepta, parata & administrata evellere omnia omnium morborum seminaria, utcunque gravissimi & desperatissimi sint affectus, & radicitus extirpare possint: Hæc, inquam, & multò majora licet de stibio Quercetanus pleno ore effutiat: Nihilominus tamen minus ubi in rem præsentem eundem eï fuit, & cum arthritide, calculo, nephritide, cachexiâ conferendæ manus, tum certè oraculum Chymicorum prorsus obmutuit.

264. Equidem in consilio de arthritide & calculo, pharmacix dogmaticorum asperrimè insultat: nec tamen nisi dogmatica præscribit, cujusmodi sunt hydromel alterans & vacuans, diasenæ pulvis, aloë insuccata, pilulæ helleboratæ compositæ, tragæa ex aro, topica omnis generis. In consilio de nephritide, clyster primo loco usui venit anodynus & emolliens, post cassia offertur in bolo, inde vena tunditur, mox apozemate uno itemq; altero humorum tum præparatio, tum vacuatio tentatur, interque gra-

ta ac mitia medicamenta, morbo idonea, numeratur non tantum bolus ex cassiâ, verum etiam electuarius lenitivus, diasebesten, hilq; similia, nec non syrupi magistrales parati ex decoctione prædicti apozematis, addito succo rosa-ceo ex senâ, rhabarbaro, agarico cum suis correctorijs & sacchari quantitate sufficiente. Rur-sus etiam diasenam commendat, & iuscula pulli alterata radicibus, herbis, floribus, & fructibus; Sed nec aloëtica neglexit, nec pulverem post pastum, neque alia in dogmaticorum apothecis trita & familiaria. Vbi ipse paroxysmus nephritici ægrotum excruciat; ad enemata curritur, quæ non ex croco metallorum, quem alias im-modicè in clysteribus extollit, verum ex vulga-tis & usitatis parat: Post usum clysteris non nisi vulgaria & usitata usuveniunt, quibus vel fove-tur locus dolens vel iniungitur, ægerque vel pur-gatur vel balneatur, omniumque arcanorum stibialium vicem vnum oleum amygdalinum est. Subiungit aliquot simplicia & composita ad la-pidis attritionem expulsionemque à priscis tra-dita, quibus tamen igneos & corrosivos sales suos præfert, nec Chymicorum partes prorsus de-serere velle videatur.

265. At nulla in ijs stibij mentio: quod ip-sum crediderim etiam in tetrade pompæ magis quàm usui inservire: Quemadmodum in consi-lio pro virgine cachecticâ, postquam remedijs dogmaticis, utpote massâ aloëticâ compositâ, iusculis medicatis, tabellis, aquâ theriacali, vino chalybeato, fomentis, thermis atq; acidulis rem-

stre.

strenuè gessisset: non potuit finem operi imponere, nisi flosculis stibiatis, hydragrynis, tartareis, aureis, argenteis, similibusque delicijs id conspergeret, quibus sibi auctoritatem & admirationem compararet, imperitioribus fucum & fraudem faceret, de corro alieno longas scinderet corrigias, fortè etiam ditiorum crumenas emungeret. Credo enim hanc ob causam eum auri argentiq̃ue essentias tanti facere, ut specifica cordis & cerebri corroborantia appellârit, quum reverâ nihil aliud sint, quàm noctuæ chymicorum ad auri argentiq̃ue aucupia.

266. Nam ipse etiam Crollius *deliramenta* Señ. de Cordial. vocat eiusmodi auri essentias, quæ cum oleis aromaticis, utpote juniperino & salviato extrahuntur. Quanquam sui oblitus, alibi scribere ausus sit, Fuisse, qui mediantibus oleis aromaticis Calci auri peculiariter præparatæ extraxerint essentiam corolatam, magno egrotantium iuvamine, in usum medicum adhibitam. Beguini Gluckrad. in Notis ad Beguin. p. 176. 177. verò scholiastes longè acerbius detonat: Coronidis, inquit, loco nonnullorum empiricorum versutiam ac imposturam, dum cum oleis aromatum præsertim destillatis aurum potabile (putabile potius) fabricare student, detegendâ esse necessariò duximus, ut eiusmodi stelliones a doctoribus Chymiaticis & medicis quilibet vir bonus discernere valeat. Turneisserus, & post eum Huserus, ac ab illis aliquot multi, in quibus Quercetanus velut inter stellas luna minore senescit, cum oleis aromatum distillatis limaturam solis vel eius calcem in coloratam quâdam

“essentiam redigebant, ac pro auro potabili ma-
 “gno precio vendebant. Postquam præparatio-
 “nis rationem modumque Gluckradius prolixè
 “exposuit, subjungit: Atqui Philosophus herme-
 “ticus hanc empiricam & crassam operationem
 “vituperio dignam existimat. Est enim fallax &
 “nimis à veritate aliena. Rationibus non ineptis
 “hoc adijcit epiphonema: Quid itaq; de eiusmodi
 “fucis boni sperandum sit, modo liquet. Hæc se-
 “obiter saltem monere voluisse, ne tantam stulti-
 “tiam defendere videretur.

267. Utinam verò atque utinam in tantâ
 scribentium turbâ unus saltem extaret, qui simi-
 li sinceritate & pari iudicio non tantum essen-
 tiam, verum etiam effectus flosculorum illorum
 metallicorum & mineralium, quos ubique non
 parcâ manu Quercetanus complicesque spar-
 gunt, ad rationis & experientiæ trutinam revo-
 casset aut etiamnum revocaret! Puto equidem,
 vel factum fuisse, vel certò futurum, ut spretâ ac
 repudiatâ perniciali Chymicorum empiriâ, ple-
 nam lucem vel recuperasset dudum vel prope-
 diem recuperaret solida ac vetus medicina, jam-
 que aut evluisissent aut penitus evilescerent con-
 temptuque haberentur terra sancta, spiritus au-
 reus, panacæa, pilulæ benedictæ, arcanū tartari,
 magisterium vitrioli, oleum argenti, ac sulfuris,
 essentia & tinctura coraliorum, itemque essen-
 tia, oleum, & magisterium perlarum, utque de
 hisce omnibusque prætereâ magisterijs & myste-
 rijis antimomialibus, nihil jam dici posset, quàm
 fuisse, eadem prorsus ratione, quâ essentia aurea

Quer-

Quercetani sophisticata, unâ cum fictitio Turnheisseri atq; Huseri auro potabili, recto & justo Gluckradij judicio, explosa est.

268. Quamobrem non benè sibi suâq; arti consuluit Quercetanus, quum in pharmaco-^{cap. 4.} pœâ restitutâ, ad contemplanda artis Chymicæ magnalia, manes Hippocratis, Aristotelis, Galeni, Budæi inquietare : In Tetrade autem & ^{p. 418.} alibi græcos, arabas, latinos à mortuis resuscitare conatus & ausus est, ut elegantes remediorum Spagiricorum flores cernerent, naribus odorarentur, & manibus palparent. Quod si enim reviviscerent illi, utiq; non lætitiâ rape-
rentur, vel de medicinæ ornamentis atq; incrementis Chymicæ arti gratularentur, sed potius Gluckradij ad exemplum de versutiâ, imposturâ, stellionatu artificum, deq; operationibus empiricis, crassis, vituperandis, fallacibus, nimis à vero alienis, deq; fucis & stultitiâ mirum miserumq; in modum conquerentur, &c.

269. Inprimis verò graviter molesteq; læturi essent, pro naturali theriacâ & luis ferinæ alexipharmacō haberi, quæ ne quidem tutò mastficari Gluckradius author est, cujusmodi sunt mercurius præcipitatus, calcinatus, simplici aquâ stygiâ dissolutus, philosophicè coagulatus, & in falis naturam conversus, vel cum eadem met aquâ forti communi modo præcipitatus, reverberatus, dulcoratus, & cum aceto destillato, essenificato, atq; ab acetosis illis spiritibus optimè spoliatus, vel in pulverem
M 4. album

album redactus solo spiritu vitrioli aut sulfuris, qui denuo separatur, ablutionibusque iteratis dulcoratur atque fixus redditur cum sale nitro. Quos quidem mercurios, quia non tantum luis veneræ venenum, verum etiam pestis & febriū putridarum malignitates exterminare Quercetanus prodidit, esseque, si ritè præparata fuerint, vera & specifica remedia purificationis sanguinis, quem per varias evacuationes purgent, pro ut natura patientis ad expulsionem fuerit disposita, idque minore longè perturbatione, quam si vel ipsa manna fuisset exhibita: Veneranda etiam antiquitas in vitam redux, eiusmodi pharmaca minimè miraretur verè angelica appellari. Sunt enim & boni angeli & mali. Non ab illis sed ab hisce cognominari id genus præparationes, per ea probarent, quæ suprà ex tetrade, ex alexicaco, ex propugnaculo hermetico, ex pharmacopœâ Spagiricâ, ex ipso de lue veneræ consilio, de mercurijs præcipitatis, deque pulvere Massæ angelico, adduximus, quorum repetitio omninò supervacanea est.

270. Neque verò est, quod hisce alijsque præparationibus metallicis Chymici patrociniū emendicent à thermis metallicis aut fontibus mineralibus, ad quos, suasu ipsorum etiam misochymicorum, ablegari scribunt, qui vulgaribus pharmacopolarum medicamentis firmam sanitatem recuperare non potuerint, hosque etiam perfectè inibi curari. Quanquam enim non negemus, eiusmodi mineralibus & metallicis balsamum quendam fixum spiritusque potentissi-

mos

*Cons. de
lue ven. p.
388, 389.*

*Beguinus
lib. 1. Ty-
706, c. 1.*

mos & corruptioni minimè obnoxios inclusos
 esse: Permultum tamen interesse putamus inter
 aquas metallicas naturales, & solutiones calces-
 que metallicas arte factas: inter acidulas Spada-
 nas aut Schvvalbacenses & ea aceta, quæ ex vi-
 triolo, sulfure, sale, alumine Chymici eliciunt.
 Proindeque, si quis de acetis mineralibus non
 usque adeò magnificè sentiat, non propterea
 thermas statim omnes & aquas medicinales va-
 pulare, uti Quercetanus magnâ cum indignatio-
 ne contendit: Quin potius, si quoad essentiam *Alexie p.*
 & quoad effectus comparatio utrinque insti-
 tuatur, manifestò patere, non meras illum nugas
 dicere, sed rationum fulcris ac momentis satis
 validis inniti, qui Quercetano opponat, naturâ
 has spirituum metallicorum cum aquâ moliri
 mixtiones, quas ars ipsa nunquam valeat imita-
 ri, nedum consequi.

271. Neque enim si jus aliquod pingue vel
 aqua accommodata, cum præstante quodam
 vitrioli aut sulfuris spiritu per Quercetanum fiat
 acidula, tanta inde utilitas subsequetur, ac si in
 magnâ quadam & iam tamen usitatâ quantitate
 aquas Spaenses & Pougueses, quæ sint indubiè
 vitriolicæ, alicui propinasset & exhibuisset. Ra-
 tio est in promptu, quia tantum interest inter
 spiritum vitriolicum, quem acidulis Spaensibus
 & Pouguesibus natura inseruit, & illum quem
 Quercetanus jusculis & aquis diluit, quantum
 inter formam & materiam, inter animam &
 corpus, inter cælum & terram.

272. Hoc illi nôrunt, qui decantatam Chy-

micorum anatomen thermis atque acidulis frustra hactenus applicarunt. Nec Quercetan. dissimulare videtur, falsus ingenuè, non ita promptus ex liquoribus acidis distillatis effectus consequi. Id enim, quod ille ingenti aquarum, quæ sorbentur, copix acceptum refert, nos in primis spirituum aquis insitorum immensæ subtilitati ascribimus, quæ tanta est, ut omnem artis artificumque captum atque industriam infinito intervallo superet, atque ipsius Quercetani testimonio, innumerabiles singulis diebus producat effectus, in eorum præsertim morborum curatione, qui deplorati credebantur, quibusque reliqua incassum fuerant adhibita remedia.

273. Quod si iam vesania est, ijs palàm reluctari, quæ quotidie circa effectus aquarum acidarum & vitriolicarum, quales sunt Spaenses & Pougenses, sensibus patènt atque percipiuntur: Certè equidem non minor vesania est, aceta mineralium artificialia, acidulis naturalibus non tantum comparare, verùm etiam præferre velle, quum ipse Quercetanus, ut diximus fateatur, nō ita promptos ex liquoribus acidis distillatis consequi effectus. Hosce verò quum nihilominus temporis progressu perspicere affirmat, nec non cū minore periculo, quam si simul & semel tanta aquarum congeries vel invitis obtrusa fuisset: In eo profectò minimè feret calculos & suffragia eorum, quorum testimonijs jammodò affectus aquarum Spaensium & Pougensium comprobavit.

274. Multò minus vires harummet aquarū
ex-

extenuabit eo, quod dicit, tãtam aquarum congeriem, nõnifi magnum corporibus nostris nocumentũ inferre posse, si obstructionibus dive-
xentur, id liquidò patere in hydropicis, quorum nonnulli sæpiùs usi talium aquarum, licet huic symptomati dicatarum, magis ac magis intumes-
cat. Si nãq; magna inde vtilitas & alleviatio spe-
randa est, bibere eas nefas, non præparato priùs corpore, non sublatis ante obstructionib. Cor-
pore ritè præparato, sublatis ex arte obstructio-
nibus magnam utilitatem & alleviationem aci-
dulæ præstabunt etiam illis, qui nullo cum emo-
lumento, juscula Chymicorum & aquas acetis mineralibus, quæ jactant, infectas abligurierũt,
adeoq; se egregiè deceptos sentient, qui de gut-
tulis spiritus chalcantini tantum sibi opis polli-
centur, quantum integri acidularum scyphi li-
beraliter evacuati præstant.

275. Vivida acidularũvis instar mercurij om-
nia corporis loca pervolitat, instar lixivij omnes
viscerũ sordes abstergit, instar universalis emun-
ctorij corpus per alvum, per urinas, per sudores
repurgat. Vitrioli spiritus nec alvũ solvit, nec vri-
nas movet, nec sudores elicit, imò vero solo no-
mine spiritus est. Hoc Crol. non diffitebitur, qui
licet subtilitatẽ ejus in solvendis obstructionib.
deprædicet, non potuit tamẽ gravitatem corpo-
ream & terrestrẽ reticere, quando usuris præci-
pit, vehiculũ, quo diluitur, bene cõcutere ac cõ-
movere, quia nõpe gravitate suã fundum facilẽ
petat. Idem acerbè invehitur in quendam, qui
imoderato & immaturo spiritus vitrioli usu ho-
minem optimũ pessimè interemerit; Nimirũ,
quod

quod salus & per se non sumatur, sed cum vehiculo & exigua dosi.

276. Abs Crollio discere Quercetanus debuit, quod spiritus vitrioli non tantum acidulis non sit salubrior, sed ne quidem saluber satis acturus. Nam pro eo, quod acidulæ integris poculis tuto & salutariter sinceræ ingurgitantur, spiritus vitriolici ne guttula quidem impunè libatur, nisi alijs liquoribus diluta & distemperata, ac neque dilui neque distemperari tam perfectè potest, quin insitâ gravitate & terreno pōdere defes, ventriculo adhæreat, perinde atque in vasis imo coire cum Crollius observavit, & ne coiret, vasis concussione cavet. Vnde porro tanquam in speculo dispicere possunt novatores, quanti facienda sit illa tum salubritas tum spiritualitas, quam suis medicamentis, suūmet ipsorum decretorum immemores, affingunt.

277. Beguinus verò (adeum enim redire tempus) vim igneam, acrem, erodentem, causticam, medicamentis Chymicis abstergere volēs, vnum, de quī nobis impræsentiarum sermo est, spiritum vitrioli examinet, & à Crollio quærat, quidnam in spiritu vitrioli fuerit, quod homini attulerit necem? Si Crollius violentam mordacitatem fateri noluerit, non deerunt è fœce vulgi, qui affirmaturi sint, pannum, papyrum, lintea non aliter à spiritu vitrioli depasce, ac si vivo igne deflagrassent.

278. Illam verò causticam violentiam Beguinus frustra conatur cantharidibus, vitriolo, allijs, cepe, sinapi, nasturtio, succisque limonum

ac citriorum attemperare & comitigare, quum proculdubio inter hæc omnia & spiritum vitrioli, tāta sit, quoad corrosivitatem, proportio, quanta, quoad comburendi vim, inter tenuem flammam & ferrum candentis. Argimento est, quod non nisi parcissimè & instar condimentorum, ad guttam videlicet granumve vnum, aut alterum, nec sola, sed idoneis liquoribus permista Beguinus exhiberi doceat, cū necessitas medicos Spagiticos ad medicamenta acria usurpanda compellit.

279. Quantum inter vitriolum & vitrioli spiritum, quantum etiam inter hunc ipsum & cantharides inter sit, non ignoravit, opinor, Beguinus: Allia certè, cæpe, sinapi, nasturtium, succos limonum ac citriorum, cætera quæ id genus, quæ obijcit, nec granulis pendimus, nec guttulis stillamus, verum etiam largiùs aut sinceriùs assumpta, multò minore cum periculo concoquimus, quàm Crollij æger spiritum vitriolicum. Qui quidem spiritus vitriolicus vires suas in ægro illo satis explicavit, nihil veritus neque interaneorum repugnantiā, neque vegetum caloris nativi robur, neque humores noxios in ventriculo stagnantes: sed stygiā suā violentiā fretus, fecit, quod sibi, non ægro conveniebat, Crollio verò ad stomachum usque displicebat.

280. Neque enim tum temporis innotuerat, quomodo acerrima quævis ita edulcorati possent, ut omnem acrimoniā deponerent, quale quid Beguinus magno hiatu promittit: Verum inter credita nondum experta habebatur

tur spiritus vitrioli dulcis, qui ab eo usque tempore nunquam aut nusquam adhuc comparuit. Tametsi nanq; Beguinus acrimoniam aquæ fortis & regię, si sal tartari ijs commisceatur, manifestò deponi arbitretur: jubebimus eū, si liquor insipidus sit, gustare coagulum, in quo si obtorpuisse aculeum putat, sensu caret.

281. Quod verò ignem medicamentis Chymicis propitiare vult, id tanti est, quanti illud, quod Quercetanus asseveravit, medicamentum, quò magis digestionibus ac purificationib. crebris attenuetur, eò propiùs ad ætheriam substantiam accedere, quæ temperatissimæ naturæ sit. Hæc Quercetani verba conciliet mihi quispiam cum spiritu vini, quem Beguinus indies calidiorē acrioremque fieri author est, etiamsi vel toto anni circulo in circulum circumagatur. Id enim facile unumquemq; experiri posse, & rationem ipsam ab igne ac motu desumptam persuadere. Dicat Beguinus, quæ nā sit illa ratio ab igne desumpta? Annon, quam Aristoteles in undecimo quarti meteorologici expressit? ἐν ᾧ πασι γὰρ ἐστὶ θερμότης, ἢ πλεόνων, ἢ ἐλάττων, τοῖς πεπερωμένοις: quamque fusiùs in secundo secundi de partibus animalium explicavit: Austa fere omnia aliquid habent caliditatis, ut calx, cinis, sedimenta animalium, & inter excrementa fel, eo quod feruore nimio exaruerint: relictumque sibi contineant aliquid caliditatis. Et hanc quidem rationem si Beguinus metallis ustis, chalcitidi ustæ, balano myreplicæ assatæ, mercurio calcinato, croco martis, aquæ & oleo cinnamomi, spiritui

D. H. M.
pag. 77.

Tyro. lib.
3. cap. 2.

vinī, spiritui vitrioli, oleo salis, cæterisq; id genus applicasset, utiq; non de nihilo esse existimasset, quæ de ignis contagio remedijs Chymicorum obijciuntur.

282. Nam quum negavit, medicamentis Chymicis inesse empyreuma, oblitus videtur tū ^{l. 2. cap. 2.} aquæ rosaceæ quam per cineres maximâ cautione & circumspeditione distillari præcipit, ne empyreumate liquor stillatitius inficiatur, tum earū aquarum, quibus ob contractū empyreuma, ^{l. 2. cap. 3. §. 15.} ipse remedium parat, tum spiritus atque olei tartarei, olei & liquoris ex sanguine & cranio humano, olei laterini, aliorumque oleorum, quæ per sabulum extillant, quorum quàm est manifestus nidor, tam est etiam inemendabilis, quicquid vel ablutione vel digestionem contra molitur Beguinus.

283. Ablutio enim tantum præstat ad abolendum empyreuma, quantum ad edulcoranda coraliorum & perlarum magisteria valet. Digestio autem, sive in calido fiat, non magis nidorē tollit, quàm spiritum vini diutina attēperat circulatorio: Sive in frigido & humido loco aquas adustas colloques, non aliter eas mitescere ac sales in cellâ super marmore diffluētes, percipies, adeoq; nimis caducâ esse suavitatem, de qua Chymici tantoperè gloriantur, nimis pellucidâ gloriolam, quâ in medicamentorum præparatione aucupantur. Etenim vel ex dictis liquet, eos, rerū naturas, quas exaltare, perficere, essentialificare satagunt, reverà, ut Gluckradius ait, immutare, destruere, ac pervertere, non a. veras, ut nugantur,

tur, ex illis extrahere essentias, multo minus solare & salutare illud separare balsamum.

284. Itaque quemadmodum acetis suis stygij frustra eosdem æquiparare acidulas naturales probavimus: Ita etiam nullo negotio ostendere possumus, non minus frivola esse comparationem, quam inter præparationes suas ab una parte, ab alterâ verò inter coctiones ciborum in ventriculo & jecinore, inter transitum musti in vinum, inter panificium, inter culinam, inter lac, caseum & butyrum, inter chylum, chymum & sanguinem, inter alia id genus talia instituunt: Vbi tamen si nil nisi desperationes, defæcationes, exaltationes, essensificationes, perfectiones & similia audias: Falleris tamen, si te inibi reperturum putâris, quod verbis pomposis respondeat, quin potius Glückradij iudicium approbabis, quod modò audivimus, neque à verò abhortere vidimus, quum de stibiatis ac mercurialibus suprà ageremus. Certè enim vulcani violentiâ, sublimationibus varijs ac reverbationibus, ardentibus item ac erodentibus menstruis, rerum naturas immutare, destruere ac pervertere, non est eas exaltare, perficere, essensificare, neque tales ex illis essentias, talia balsama extrahere, qualia chylo sincero, limpido sanguini, vino meracissimo, pani laudatissimo, jusculo consummato, lacti item, caseo, nec non butyro assimilari reapse queant: sed pro veris essentijs, meras sordes, mera inquinamenta, corruptelas, maleficia, fæces, nugas, pro solaribus ac salutatibus balsamis illud demum, plenâ manu offer-

offerre, quod artificiosâ anatomia sive ἐξαφρω-
 τει illi se ab utili, à mumia, à nucleo, à medullâ, à
 puro, ab alexipharmaco, à spirituali separare ja-
 ctitant. Quod ipsum quid, quale, quanti sit, vel
 ex eo licet nobis cognoscere, quod de salibus *cap. VII.*
 botanicis Beguinus partim ex Quercetano par- *Gluckrad.*
 tim ex semetipso affert; nosque superius confu- *in Notis p.*
 tavimus, ipse quin etiâ Beguini scholias- *55.*
 tes exhibet, quando per cinerum actionem mista omni
 humiditate tam essentiali quam accidentali ab-
 sorptâ in cinerem redigi, firmiter asseverat.

285. Hoc vetò quidnam quæso aliud est,
 quam utile cum inutili, venenum cum mumia
 salutari, nucleum & medullam unâ cum corti-
 cibus, putaminibus, siliquis & facibus, purum
 cum impuro, malignum cum alexipharmaco,
 corporeum denique cum spirituali simul ac se-
 mel perdere atque interterere? Proindeque ni-
 hil absurdi est, dicere, quod in sale absinthij, ge-
 nitus absinthij penitus atque penitus expiraret,
 ratioq; absinthij ad absinthij sale talis omni-
 nò sit, qualis ad cadaver, corporis est viventis.
 Nec obstat, quod Quercet. eiusque asseclæ sale
 aquascondiant, sale etiam extracta conspergant,
 & balsama sale farciant. Subit enim animum re-
 cordari, quod ex Plinio ille anonymo suo obji- *D.H.M.*
 cit, suis animam fuisse pro sale datam; ne pu- *pag. 264.*
 trescerent.

289. Mirabilis certè illa anatomia est, quæ
 homogœneum ab heterogœneo separare profes-
 sa, heterogœneum cum homogœneo coire in unū

In not. ad
Beg. p. 194

facit: nec sine causâ à Gluckradio factum, quod in extractis purgantibus admistionem salium propriorum improbaverit; quodque insulsi-tem præparationum Chymicarum non hoc tan- tum in loco, sed & alibi liberè castigârit.

p. 298.

287. Nam neq; de effectis remediorum Spar- giricorum magnificentiùs sentit. Salia, inquit, ar- rodunt & extimulant: Spiritus caput petût: olea ventriculum conviscant & adhærent. Quid ora- culum Chymicorum, quid naturalis theriaca præstet, partim ex Gluckradio, partim ex Crollio supra commemoravimus, & animus repetere horret. Vnde dijudicare Beguinus possit, an me- dicamenta Chymica membris principalib. cor- poris pravam dispositionem imprimant, an ca- lorè nativum & spiritus individuos animæ satel- lites destruant: necne?

288. Neq; enim est, quod culpam maleficij à remedijs reiicere velin artifices velit, qui ea præpararint, vel in medicos, qui ea exhibuerint: quum vel Crollio vel Husero vel alicui alij Chy- miæ Atlanti tale quid accidisse, quale Beguinus profanationi aut abusui remediorum Spagirico- rum adscribere vult, non obscurè è superioribus elutescat. Eamobrem virulentia hydrargyri & stibij non debuit fucos emendicare & colorem à methodo medendi Galenicâ & Hippocraticâ, cujus imperitiâ imperiti alij obijciunt: Mul- to minus scamoneata & helleborata cum stibia- tis & mercurialibus conferre, quum horum ma- lignitas per id tanto fiat conspectior atque illu- strior.

289. Non admittit vel Hippocraticâ vel Galenica methodus, præsertim qualis nostro hoc ævo excolitur, quæ ne quidem tutò masti-
cari possint, ad quorum maleficia refrænanda ac compescenda foris intusque opus sit alexiterijs, cardiacis, stomachicis, cephalicis, gargarismis, cæteris, quibus dentes, os, fauces, stomachus, cor, caput vel adversus virulentiam præmuniuntur vel ab illatâ noxâ perniciali liberantur. Nam nec Crollio quidem placent, quæ talia sunt: idcirco purgationes venenatorum, symptomatum procreatrices, & virium dissipatrices, æternùm fugiendas esse monuit: Moniti tamen in mercurialibus & stibiatis prorsus oblitus est.

*Secl. de
Cathart.
Cap. 2.*

290. Beguinus verò, quum cautiones in antimonij & turpeti exhibitione observandas ex Crollij basilicâ in tyrocinium suum transcriberet, potuit jam tum parcius de medicamentorum Chymicorum tum salubritate tum innocentia judicare, & corrigere judicium, quod Spagirica dogmaticis antefert. Ostendimus enim ex ipsis artis proceribus, nec falsum nec vanum esse prætextum, quo remedijs Chymicis, quasi periculosis, inutilibus & pestiferis, jus civitatis in Republicâ medicâ denegetur, ratione quoque per quam salubriora & tutiora vulgaribus esse statuuntur, per ipsos authores evertimus. Nam quo pacto illi purum ab impuro malignum ab alexipharmaco, corporeum à spirituali, inutile ab utili separent, Gluckradius nos supra docuit, qui eos rerum naturas vel Vulcani

violentiâ corrumpere ac depravare, vel erodentium menstruorum contagio coinquinare & intoxicare disertis verbis fassus est, nosque exemplis ex stibio, hydrargyro, metallis, lapidum genere desumptis ipsorummet artificum fide, comprobavimus.

291. Ideoque mirum non est, quod Beguinus scribit, Spagirica ventriculum molestuâ non infestare. Neque enim de guttulis vel granulis querela est, sed de qualitate maleficâ, quàm à præparatione rebus imprimi Gluckradius dicit, nec reliqui negant, tametsi negare velint. Extant luculentissima de hydrargyro & stibio documenta, quibus evicimus, ea operationes suas non differre, sed citò non tantum cum morbis verum etiam cum natura ipsa colluctari incipere, eamque unâ cum morbis victas dare manus festinâter cogere. Crollius ipse irascitur homini, qui immaturo atque intempestivo spiritus chalcathini haustu hominẽ e medio sustulerit. Nec æquior Fernelius fuit pharmacopœo, qui curationis hermeticæ seu Spagiricæ specimen editurus, tribus e præcipitato pilulis, quartanarium quadratum & robustum misere interemit.

292. Hujusmodi exempla magno cumulo sese offerent experientiam consulentibus, & Beguinum docere possunt, verumne sit quod scripserit, Chymica præsertim ex metallicis & mineralibus præparata, utpote potètiorem virium & majoris efficaciz, incurabiles vulgò morbos epilepsiam, lepram, quartanam, podagram, hydropem, ἡσυχως, ταχέως καὶ ἀφ' ὧρας percurare:

An potius majorem fidem mereatur, quod de illorum maleficijs ac violentiâ nos ex ipsis Chymicorum scriptis commemoravimus?

293. Nam quod de Analepticis seu Cordialibus Chymicis Beguinus ebuccinat, per id non corrumpit Gluckradius judicium, quo vulcani atque erodentium menstruorum indelebile contagium ejusmodi præparationibus obijcitur: & nos judicij veritatem confirmare possumus magisterijs seu salibus seu solutionibus unionum ac gemmarum, quæ ut ab omni acri acetositate liberaret, nihil non fecit, etsi parum profecit, Crollius. Quibus quidem magisterijs, quibus salibus ac solutionibus, si quis vel cerevisiam defæcatam, vel vinum à tartaro suo depuratum, vel cibos seclusis à naturâ excrementis sinceros, vel aquam cinnamomi balsamumve ejus, vel oleum anisi, comparare ausit: Ne is toto cælo aberrabit, & pro veris essentijs & solaribus ac salutaribus balsamis habebit, quæ non nisi rerum inquinamenta sunt,

294. Tantum enim credo interesse inter margaritas crudas & magisterium margaritarum, quantum inter cerevisiam defæcatam & crassam, inter vinum limpidum & mustum turbidum, inter cibos coctos & crudos interest. Quoniam si illud purum est, quod sui plenum, alieni vacuum est: quis non videt, magisterium perlarum multò esse crudis perlis impurius, utpote vulcani violentiâ & erodentibus menstruis intanum efferatum, ut mitissimæ temperatissimæ-

que indolis prorsus immemor, nil nisi causticum & mordax spiret.

295. Cui si quis velemulsionem margaritarum, vel species diamargariti, vel manus Christi per laryas præferat, re ipsâ experietur, non tantum ab incrustatione periculi esse, quantum Beguinus confinxit: quin potius plus juramenti minus nocumēti ab illis percipi, quam à causticis Chymicorum solutionibus, quæ ob ignis violentiam menstruorumq; erodentium mordacitatem, ipsi etiam Gluckradio non suspectæ tantum verum etiam exosæ sunt.

296. Propterea vulgo non succenseat Beguinus, quod istiusmodi præparationes improbet, & integris uti malit, quàm in sua principia consumptis: Nam ipse ejus scholastes parum æquas est istiusmodi præparationibus, istiusmodi resolutionibus & anatomijs, quæ rerum naturas immutant, destruunt, ac pervertunt, cujusmodi sunt magisterium, sal, solutio perlarum & corallorum, in quibus nulla fit puri ab impuro separatio, sed rerum temperatissimarum cum acerri-
mis liquoribus inepta & noxia confusio.

297. Video aliquid Cratoni tribuere Beguinum, Illius judicium audiat: Acetum radicum

Lib. I. Epistol. medicinal.

Scholtz. 2.

suâ acrimoniâ & vi cori osivâ atque causticâ nō modò margaritas, verum alia etiam dissolvere, & in cinerem quasi redigere, atque quemadmodum Chymistæ loquuntur, calcinare posse, nullum dubium. Hoc autem non est spiritum margaritarum elicere, sed totam earum substantiam corrumpere. D. Woytelius senior mihi narra-

vit, Episcopum Vratislaviensem Casparum Lo-
 gum, Magisterium hoc perlarum, persuasum à
 fratre, sæpe porrectum à Paracelsistâ quodam
 bibisse, atque demortuo tunicas ventriculi ni-
 gras & corruptas apparuisse. Eodem eventu u-
 sum esse Marchionis Ioannis conjugem, in quâ
 ventriculi tunicæ planè fuerint erose. Hoc vi-
 delicet non est benignum hospitem, sed inter-
 necinum hostem, nec alexipharmacum & mor-
 borum $\rho\iota\zeta\omicron\tau\omicron\mu\omicron\nu$, sed venenum in vitæ penetralia
 admittere, nec vires collapsas restaurare & pri-
 stinum vigorem restituere, sed, quod de præci-
 pitatis & mercurijs vitæ alicubi Beguinus loqui-
 tur, in sepulchrum præcipitare, & mortem ma-
 gno precio emptam accelerare. Non potuit hoc
 hætenus nec emulsione margaritarum, nec spe-
 ciebus diamargariti, nec manu Christi perlatâ
 præstari.

298. Quum solo exemplo Beguinus addisce-
 re potuit, chymici an dogmatici sint, qui ægrotis
 præbeant partes noxias excrementitias & vene-
 natas unâ cum salutaribus & utilibus devoran-
 das, qui efficiant, ut ægroti, expugnato morbo,
 cum symptomatis gravioribus postmodum su-
 pervenientibus, & ipso priori morbo periculo-
 sioribus conflictentur. Nam quod de incrusta-
 tione ventriculi objectat, rectiùs in magisteria
 sales & solutiones perlarum ac corallorum, quàm
 in innocentes pulvisculos quadrat. Eschara
 cauterium sequitur: erosionem crusta. Nihil ad
 erosionem virium neque emulsioni margarita-
 rum, neque speciebus diamargariti, neque confe-

etioni perlatae, quæ Christi benedictum nomen circumfert. Plurimum ab erosione tū periculi tum noxæ, ijs magisterijs salibus solutionibusve, quæ ex margaritis, gemmis, coralijs artificio hermetico conficiuntur.

299. Nec possunt hoc nefas aquæ Chymicorum, quamvis sapida, quamvis odorifera, quamvis etiam durabiles eluere, quibus pharmacæ hermeticæ lucem ac decus inferre conatur Beguinus, vulgari verò tenebras cymmerijs spissiores. Nam & pharmacopolæ dogmaticorum ex Quercetano didicerunt, quod distillatione multum de substantificâ rerum virtute ac potentiâ imminuatur: jamque pro plumbeis ac æreis vasibus utuntur fictilibus ac vitreis, decoctaque, ne quid in auras evolet, patere sciunt, fictubi opus sit, more Boyij, quam pro empirico funesto Donzellinus habet, Crollius inter trium viros artis suæ connumerat: & experimentorum tum multitudine tum certitudine confirmati, ridere incipiunt de finitionem, quâ Beguinus Chymiam mundo obtrusit, tanquam artem medicamenta gratiora, salubriora & tutiora concinnandi.

CAPUT XVI.

Amethodia Chymistarum in medendo ostenditur.

300. **P**Rolixè hætenus de remediorum Chymicorum præstantiâ disseruimus; Vnde licet artificium medendi Chymicum, Spagiricum seu hermeticum percipi facile perspicere pos-

possit, quia tamen Beguinum audivimus culpam
 pessimorum eventuum removere à remedijs
 Spagiticis, ijsque impingere, qui omnis metho-
 di Galenicæ & Hippocraticæ ignari, dicta medi-
 camenta propinent, Quercetanus quin etiam
 eadem de re non uno in loco conquerentem vi-
 demus: operæ precium fuerit, peculiariter & se-
 orsim cognoscere, quantum & quomodo cum
 methodo medendi Galenicâ & Hippocraticâ
 consentiant, quæ de modo pharmacandi Artiste
 nostri tradiderunt.

301. Nam quod Quercetanus persuadere *Consil. de*
 nobis velit, sectam Dogmaticorum non esse di- *arthr. &*
 stinctam ab Hermeticâ: id perinde est, ac si per- *calc. pag. 2*
 suadere vellet, physiologiam peripateticam vel *262. 290.*
 dogmaticam non differre ab hermeticorū phy-
 siologia: quum tamen quantum inter utramq;
 intersit, vel ex ijs liquidò appareat, quæ suprâ de
 elementis eorumque qualitatibus ac viribus,
 quæ de mixtione & formâ mixti, quæque de ani-
 mæ vitæ & naturâ tum elementorum tum misto-
 rum copiosè disputavimus. Nec minor profe-
 ctò occurret diversitas, rationes medendi utrin-
 que conferentibus, & Crollij in primis præcepta
 examinantibus, quo nemo de pharmaciâ Spagi-
 ricâ magis basilicè scripsit.

302. Summula methodi, cujus Hippocra-
 tes author, Galenus cultor extitit, hæc est: Medi-
 cinam esse, quæ sanè in totum à morbis ægros
 vindicet, morborumque vehementiam obtun-
 dat, neque ijs, qui à morbis victi sunt, manum
 admoveat, cum id medicinam præstare non

posse constat: *lib. de arte*. Hominis autem corpus in se sanguinem & pituitam & bilem duplicem, flavam & nigram continere: & per hæc dolere & sanum esse. Sanum quidē vel maximē, cum hæc moderatam inter se tum facultate tum copiā tēperationem habuerint, idq; præsertim, si permixta fuerint. Dolere autem, ubi horum quicquam vel minus vel copiosius fuerit, aut in corpore separatum: *lib. de Natur. hom.* seu, ut alibi loquitur, bilem & pituitam morbos excitare, quū in corpore supra modum vel resiccentur, vel humectentur, vel incalescant, vel refrigerentur: *Lib. de affect.* Ideoque multa inesse in corpore, quæ quū mutuo inter se præter naturam calecant & refrigerentur, siccenturq; & humectentur, morbos pariant. Ex quo multæ quidem sint morborum formæ, & multiplex quoque eorundem curatio existat: *Lib. de Natur. hom.* Curatio autem quonam pacto sese habeat in *aphorism.* 22. *sect.* 2. expressit Hippocrates: Morbos ex repletionē, ut curat evacuatio, sic eos, qui ex evacuatione fiunt, repletio, & in cæteris contrarietas remedio est. Hoc verò est, quod in *libro de flatibus* dicitur, contrariorum contraria esse remedia. Medicinam enim additionem esse & subtractionem. Et eorum quidem quæ exuperant, subtractionem, eorum verò, quæ deficiunt, additionem. Sunt hæc methodi Hippocraticæ & Galenicæ leges fundamentales, quas Chymicos non observare, sed nefariè violare, & concutere, non stabilire, in propatulo est.

303 *Primo* enim, sublato morbi in curabilem atque incurabilem discrimine, omnibus omnino ægris certam promittunt medelam, etiã si, ut Hippocrates noster ait, à morbo victi sunt. Inde est, quod Quercetanus antimonij panaceam in omnibus ægritudinibus vel deploratissimis etiam commendet: Antidotum theodoton Deum nobis largiri in curationem omnium generaliter morborum, vel desperatissimorum deprecatur: In genere affirmet remedia antimonialia, qualia in Tetrade descripsit, omnia omnium morborum seminaria, utcumque gravissimi & desperatissimi sint affectus, radicibus extirpare. Beguinus Chymicè præparata metallica & mineralia incurabiles vulgò morbos percutare author est. Mercurium præcipitatum ex optimis optimum valere scribit adversus morbos deploratos. De panaceâ vitrioli verba ejus sunt: Dosis ejus à granis tribus ad quinque vel sex in morbis deploratis maximè de panaceâ solari: Prodest in omnibus morbis desperatis, & ijs, quorum causa occulta est. Author verò miraculorum & mysteriorum Chymicorum, etiam animam agentibus ex mercurio vitæ paravit nautium, ne deesset, quod pro portorio penderent Charonti. Neque ab eorum scitis Crollius degeneravit, qui medicamentum specificum septem membris corporis principalibus consecravit, quod valere ait adversus morbos tum incurabiles tum incognitos. Hi verò omnes, quam peritiâ adorti sint, quam felicitate extirparint morbos deplora-

tos, desperatos, incurabiles, vel ex eo nobis lice
cognoscere, quod eorum discipuli, magno arti
dedecore, & ægrorum strage non minore, quo
tidie ex ijs, qui curabiles maxime sunt, insanabi
les, & sanabilibus desperatos ac deploratos effi
ciant.

204. *Secundò* pro eo, quod Hippoc. asserit
multas quidē morborum formas, & ob id mul
tiplicem quoque eorum curationem existere.
Chymici nostri, omnia remedia particularia
subalterna, specifica, singularia, individualia ac
unum universale universalissimum, & velu
species in scalā prædicamentali seriatim disposi
tas, ad unum genus generalissimum reducere &
redigere conati sunt; quod etiam absque cogni
tione morbi naturales omnes ægritudines per
sanet, per singularem naturæ intuitum, ut Crol
lius ex Severino & Lullio narrat. Tale quid an
timonij panaceâ, antidoto Zoiphylo, alijsq; præ
parationibus stibiatis Quercetanium venditari
diximus. Crollius simile ex *mercurio dulci* offeri
quod dicit, *omnia noxia ex corpore humano radicitus*
tollere & exterminare, & parum abest, quin & sul
furi & oleo vitrioli, laudem universalis medici
næ attribuat. Verum quum idem Quercetaniu
universalissimum illud universale, *ideis platonici*
comparaverit, fore utique sperârim, ut de uni
versali universalissimo rectius ac verius, quam
de tribus Aristotelicis principijs dicatur, quo
noëticum potius, quam hypostaticum sit, quo
notionum sit, quod intellectu potius quam sen
su perceptibile.

D. H. M.
p. 287.

305. Tertiò neque hoc genium ingeniumve
 Hippocraticum aut Galenicū sapit, quod mor-
 orum causas eorundemque remedia quatuor
 ualitatibus primis, quatuor item humoribus *Quercet.
 Consil. de
 arthr. &
 calculo p.*
 abtrahant atque eximant, quod calefactionem
 refrigerationem, humectationem & exsicca-
 onem, absterfionem, incisionem, attenuatio-
 nem & id genus alia Galeno nimis trita & fami- *D. H. M.
 p. 297.
 Tetr. p. 59.
 & 60.*
 aaria ubique flagellent: quum tamen supra de-
 monstratum sit, Quercetanum non potuisse us-
 que adeò elementis & qualitatibus elementari-
 bus irasci, quin recantatis subinde opprobrijs fi- *208.
 Croll.
 in pref.
 sect. 4.
 &c.*
 eret amicus. Spes est, posse eum, si viveret, et-
 iam cum humoribus, quibus parum faveat, re-
 conciliari.

306. Nam de eiusmodi quidem humore, *Cap. 14.
 num. 211.*
 cujusmodi ille sibi impugnandum in consilio
 de arthritide & calculo proponit, nulli dogma-
 ticorum, ne quidem per somnium venit in men- *pag. 237.*
 tem. Humores, inquit, nihil sunt aliud, quam substan-
 tia tenuis, liquida & aquea: adeoq; corpus quoddam
 fluidum, quod non per se & alieno termino circumscriptum:
 quæ tota exhalare possit, vel evaporari à calore, & à se
 aut in se solidi, nihilq; terrestris substantia contineat. Ac
 verò dogmaticis nostris fictitius ille humor vi-
 detur, definitio futilis, quia videlicet & hîc & il-
 lîc præteritur crassities, visciditas, gluten, muci-
 lago, salsugo, nitrositas, aciditas, lentor, ærugo,
 prassium, porrum, vitellus, albugo, adustio, su-
 perassatio, cruditas, fermentum, cætera, quibus
 tum soliditatem ac terrestreitatē humorum no-
 tant, tum Quercetanum cogunt, quod de hu-
 mo-

moribus finxit, non aliter refingere, atque eum ostendimus cum quatuor elementis & eorum qualitatibus, quæ non minùs temerè exagitavit, in gratiam demùm rediisse. Nam illis quidem vitijs tum edomandis tum profligandis, magnâ pharmacopœas restitutæ partem resolvit, remediaque multiformia, quibus omnis generis humores tum præparentur tum educerentur, largâ & liberali manû descripsit.

307. Crollius quoque & Beguinus hinc inde tum qualitatium elementarium tum humorum mentionem non iniquam faciunt. Ille quidem vomitus biliosi in usu turpeti meminit, & cholicos usu turpeti & antimonij prohibuit, & cinnameum oleum frigidis visceribus & tussi à causâ frigidâ ortæ appropriavit, & elixir proprietatis frigiditatem ventriculi & capitis emendare affirmavit, & in laudani usu medicamenta attenuantia & abstergentia commendavit, ubi etiam humorum tenuium & acrium meminit, itemque incrassationis atque attemperationis ejas, quod nimis tenue & fluidum existit: Præterea & succineum oleum frigidas capitis distillationes consumere prodidit, & vitrioli oleum frigidis stomachis benefacere, Cholerae & Cholicis non æquè. Beguinus verò spiritum sulfuris valere ait ad morbos tam calidos quàm frigidos: spiritum vitrioli crassos & viscidos humores incidere: oleum ceræ attenuare, emollire, discutere, tumoribus frigidis utilissimum: oleum terebinthinæ calefacere, emollire, discutere, aperire: Oleum

garyophyllorum conferre frigidis ventriculi morbis, diarrhœæ à causâ frigidâ: oleum succini frigidis capitis defluxionibus conducere: mercurium per se calcinatum acres humores mitigare, pituitosos expurgare, calidamque & siccam viscerum constitutionem emendare: in ferro esse virtutem aperiendi, deoppiandi, attenuandi, constringendi: tartarum purificatum habere virtutem incidendi humiores crassos, meatûsque aperiendi: flores sulfuris conducere morbis, qui exsiccatione opus habent. Hæc aliaque similia non abhorrent ab indole Galenicâ vel Hippocraticâ: ad quam nisi omnis ea medicationis ratio, quæ sibi vel Hermetis vel Spagirices vel Chymicæ numen ac nomen prætexit, revocetur: certè equidem non poterit Chymia medicinali vel medicinâ hermeticâ nec crudeliore empiria, nec turpior amethodia excogitari.

308. Nam quod *quarto* loco expendendum venit, nisi ad indicationes Galenicâs & Hippocraticas res redeat, meliori jure Quercetano obijcietur, quod ille alijs exprobravit, ea, quæ Chymici, buccinatorum instar, pro magnis mysterijs promulgant, talia esse, ut Chymicorum pars maxima, quid aut cure exhibeat, nullam rationem reddere possit. Quia namque humores susque deque habent, necesse est ignorare, quid in corpore redundet, & quia de temperie parùm solliciti sunt, nescire tum humorum vitia, tum viscerum querelas, proindeque

*Consil. de
lue vener.
pag. 366.
367.*

ex ratione nec vacuare, nec alterare, nec confortare, nec quicquam Hippocraticâ tum subtractione tum additione dignum præstare. Nec difficile est, in dictorum fidem iners Chymicorum artificium, quod in digerendo seu concoquendo, in evacuando, & in confortando, exercent, exemplis è Crollij basilicâ petitis, ad oculum ostendere.

309. Reddat primò rationem Crollius, quid sit *tartarus vitriolatus*, & cur eum exhibeat? Dicit, universale seu digestivum seu maturativum esse; exhiberi, ut omnes viscerum obstructions solvat, ut aperiat, abstergat, crassis & mucilaginosis humoribus appropriatum, & in omnibus febribus miranda præstans. In hoc enim compendium omniâ coguntur, quæ de viribus digestivi hujus seu maturativi Crollius decem articulis prolixiùs proposuit. Atqui verò si digestivum si maturativum est, quare per quatuor eumunctoria, nempe per vomitum, per alvum, per urinâs, per sudores corpus commovere, Crollio dicitur? Nimirum hoc non est humores vitiosos ad æquabilitatem componere, & ad naturalem temperiem, à quâ recesserunt; quoad ejus fieri potest, reducere, sed crudis immaturis atque intempestivis perturbationibus magis ac magis efferare atque exagitare. Digestivi seu maturativi non est, evacuare humores, sed ad evacuationem præparare ac disponere.

310. Nec est, quod Crollium excuset, nisi hoc unum, ut dicamus, eum nescivisse, quid rei digestivum sit, quia nec, quid digestio sit, intellexit.

lexerit; & temerè nimis atque inscitè digestio-
nis rationem omnem commisisse tartaro vitio-
lato: cujus naturam non magis, quàm ipsius di-
gestionis seu maturationis cognitam habuerit
ac perspectam. Sicuti namque vacuatio exupe-
rantiam humorum accidit, ita eorundem vitio-
sam qualitatem corrigit digestio seu maturationis.
Proindeque Crollium negantem plerasque fe-
bres, catarrhos, defluxiones, tussis, rauces, &
aliasque id genus ægitudines, ortas ex impuri-
tatibus mobilibus & superficialijs, quæ non ni-
mis altas radices egerint, digestivo seu macera-
tivo habere opus, necesse est & hoc negare, quod
in febribus illis, quod in catarrhis, rheumatif-
mis, tussibus, raucedinibus, alijsque id genus æ-
gitudinibus, humores à temperie naturali de-
sciverint. Horum enim digestionem ac con-
coctionem, non gravis & dura coagulatio, non
validiores tincturæ, aut inflammationes, aut
quidquam simile, propriè & per se indicant, sed
recessus à temperie naturali, ad quam recupe-
randam, quantum in se est, non tantum in no-
minatis morbis digestis adspirat: verum etiã
in diuturnis, utpote caduco, quattanis, nephri-
tide, colicâ, podagrâ, lepra, cæterisque infirmi-
tatibus, quas *tartareas* novatores novo nomine
insigniunt, nervos omnes contendit, ut naturæ
atque artis opus faciliat & felicitet.

311. Neque verò etiã aliud resolutione
suâ insinuat Crollius. Etiam si enim eam con-
coctioni opponat, & signa concoctionis in mor-
bis diuturnis & tartareis frustra expectari, sed

ERŌ T H E S S A L I I N C H Y M I C I S
eos statim resolutione, consumptione & destru-
ctione tolli affirmet : Facere tamen non potuit,
quin aliquid loci mitigationi relinqueret, non
tantum ob successum curæ felicioris & optatio-
ris, verum etiam ob paroxysmos, accidentia, &
ebullitiones fructuum, quos in morbis com-
moratis concoctionum ac mitigationum indi-
cationes requirere minimè diffitetur. Vnde nos
concludere possumus, Crollianas cōcoctiones,
mitigationes, maturationes non esse sine reso-
lutione, consumptione, destructione : Nec ejus-
dem resolutiones, cōsumptiones, destructiones
sine concoctione, mitigatione, maturatione :
Quia quantum maturescit morbifer succus, quan-
tum digeritur, quantum concoquitur, tantum et-
iam in eo vitiosa asymmetria resolvitur, consu-
mitur, destruitur : & vice versâ, quantum hæc de-
struitur, consumitur, resolvitur, tantum ille con-
coquitur, digeritur, maturescit, adeoque non re-
sed ratione duntaxat ab invicem distinguantur,
resolutio & concoctio.

312. Quam quidem seu resolutionem seu
coctionem si universim unus tartarus vitriola-
tus perficere valet, non profectò imèritò primū
in basilicâ locum occupavit, multoq; angustius,
quam par erat, de eo sensisse Crollium arbitra-
mur. Est enim universalis digestivi seu matura-
tivi, omnes succos calidos refrigerare, frigidos
excalfacere, humidos siccare, siccos humeface-
re, ebullientes coagulare, coagulatos dissolvere,
acres commitigare, tenues incrassare, fluidos in-
spissare, crassos attenuare, viscidos incidere, len-

tos tergere, densos rarefacere, raros condensare, duros emollire, molles indurare, & quicquid prætereà maturationum seu concoctionum indicationes, ad quarum lucem liquidissimam ne quidem Crollius ipse connixit, requirunt, effectum dare. Tot tantisque viribus utrum tartarus vitriolatus præditus sit, nec ne? vehementer dubito.

313. Nam si Quercetanum consulo, audio, *Consil. de arthr. & calc. p. 288* remedia propria atque specifica, alia vim habere resolvendi tartarum hujus, alia alterius generis & naturæ. Nam ut diversa sint tartarorum genera atque salium, ita & dissolutionum atque causarum dissolventium esse. Gummi arabicum dissolvi in aquâ, quia sit de naturâ aqueâ Gummi tragacanthæ, cerasorum, prunorum ejusdê sortis esse. At mastichen, thus, laecam, in aquâ nunc quâ dissolvi. Esse enim de natura sulfuris, proptereâ in oleis dissolvi, ut ipsummet sulfur. *pag. 289* Caterum gummi partim sulfurea, partim aquosa, & de salis naturâ plurimum participantia, ut ammoniacum, sagapenum, galbanum: ea cum spiritibus salis, ut cum vitriolato, acetoso spiritu, in ipso aceto vini contento, dissolvi, aut simili aliquo alio spiritu acetoso, partim mercuriali, partim sulfureo. Inde fieri, quod quartana, quæ à gummi quodam tartareo visceribus in hærente ortum ducit, non nisi gummi tartareo deleatur. Sic calculum à tartaro seu sale coagulante factum, sale resolvente curari: Arthritin à salibus tartareis acribus ac corrosivis genitam salibus curari lenitivis & consolidativis. *pag. 290.*

Sic sulfur inflammatorio febrem excitanti op-
 poni sulfur acidum, vitriolatum, summè re-
 frigerans, sulfureosque illos commotos spiritus
 coagulans & compescens. Denique virtutem
 quandam propriam ac specificam esse, quæ dissol-
 vere possit. Videre enim nos, id quod dissolvit
 aurum, non dissolvere argentum: ac vicissim,
 quod dissolvit argētum, non dissolvere aurum.
 Nec ullam esse aquam fortem, quæ sulfur dissola-
 vendi vim habeat, quod tamē cum metallorum
 duricie non sit conferendum: At ab oleo dissol-
 vi posse, quod & illud sit de naturā oleosā atque
 sulfureā. Quapropter existimandum esse, infi-
 nita propemodum solventium genera esse in re-
 rum natura. Quorum disquisitioni & causis
 quando doctis incubendum porro suadet Quer-
 cetanus, veniam, opinor, dabit sermō & ingenuè
 affirmandi, quod anatomia tartari vitriolati nō
 tantum externā & superficiariā, verum etiam vi-
 tali & internā quā diligentissimè pervestiga-
 tā, nihil invenerimus, quod vel titulo universa-
 lis maturativi ac resolativi, vel soteris catholici
 in omnibus viscerum obstructionibus, in omni-
 bus morbis ac febribus, respondeat.

314. Neque ipse etiam Crollius, qui in frō-
 nispicio universale digestivum promittit, in re-
 cessu alias in alterando vires relinquit tartaro vi-
 triolato, quā aperiendi, detergendi, resolen-
 di, incidendi, attenuandi: de acrium mitigatione
 & lenitione, de tenuium incrassatione, de quē
 similibus altum est silentium. Ac, nisi fallor, et-
 iam in calidis & siccis viscerum constitutionib.

& in morbis ac febribus quibuscumq; exceptis chronicis & diuturnis, quibus pituita fomitem subministrat, tam miranda præstabit tartarus vitriolatus, quàm sudes in oculo, unguis in ulcere, omnibusque adeò febribus, omnibus visceribus, omnibus obstructionibus non magis accòmodatus, quàm omnibus tartaris, quorum diversa genera, diversas etiam dissolutiones & causas dissolventes, non unam, sed diversas poscere & desiderare, jam modò ex Quercetano audivimus.

315. Mirum verò iterumque mirum, si universale maturativum ac resolutivum est tartarus vitriolatus, si in omnibus morbis ac febribus miranda præstat, si omnium viscerum omnibus obstructionibus appropriatus est, si per omnia emunctoria corpus repurgat, quale quid illi Crollius gratum acceptumque refert: quare alià curandum febrium (periodicas, ut video, intelligit) rationem, quam quæ per tartarum vitriolatum instituitur, tradere ausus sit? Sive enim è mercurialibus ortum ducat febris, sive sulfur eam accenderit, sive è sale exilierit, sive jecur eã conceperit, sive ventriculus procrearit, nihil interest tartari vitriolati, qui, ut Crollius perhibet, omnibus maturationibus, omnibus resolutionibus, morbis, febribus, visceribus, obstructionibus, emunctoriisque omnibus præest, & si quid iudico, ægrè molesteque feret, si in curâ febris præteriti, negociumque omne turpeto minerali, panchymago, niveis antimonij floribus, testis cochlearum calcinatis, oleo vitrioli, sali

abſinthino, aquæ cichorij, ab eo præſertim committi, cujus præconijs ad tantum faſtidium evectus ſit.

316. Eſt tamen, quod pro Crollij excuſatione afferri poteſt. Nam primò negavit, pleraſque febres opus habere digeſtivo aut præparante. Eſi enim non inficias eas, febres & inflammationes graviores tincturis præditas æſtuque ab ebullitione ſpirituum plus nimis feroces, non curari vel tutius vel commodius, quam per cōcoctionem hypocraticam, per mitigationem paracelſicam, per epicraſin galeni am: Oblitus tamen eſt, quum negaret, pleraſque febres digeſtivo aut præparante habere opus, ejuſmodi inflammationes, graviores tincturas, æſtus, ebullitiones, in plæuique febris, etiam mercurialibus, ſulfureis, ſalinis, obtingere: proindeque etiam tartari vitriolati oblitus, quem tametſi miranda præſtare in febris omnibus dicat, noluit tamen febris mercurialibus, ſulfureis, ſalinis adhibere, quia nempe aliud tum propotiſma, alia cathartica, alia emetica, alia diuretica, alia diaphoretica ad manum erant, quæ, ceu vicarij, tartaro vitriolato ſuccenturiabantur.

317. Nam, quod ſecundo loco conſiderari velim, expreſſiſſimè præcipit Crollius, morbos contumaces, biduum maturare per uſum *Turpeti*, poſtea primùm propinare antimonium. Mellitiſſimi huius maturativi Beguinus non eſt recordatus, quando elegantiffimas Crollij cautiones exſcribebat. Scholiaſtes quoque il-

illius, quum quatuor illis cautionibus, quas au-^{In No. mai}
 thor suus enumerarat, ultimam regulam an-^{Beg. p.}
 numerandam censeret, eam, quæ Crollio pe-^{244.}
 nultima & septima est, sicco pede præterijt.
 Quâ, quæso de causa? nisi quod ambo totâ
 mente animi abhorruerint à turpeti turpitudi-
 ne, quæ tanta est, ut ipso Crollio teste, velut
 in præcedentibus diximus, ad refrænandâ &
 compescendâ ejus maleficia toris intusve opus
 sit alexiterijs, cardiacis, stomachicis, cephalicis,
 gargarismis, alijsque id genus mitigativis, qui-
 bus maturativi immaturi cruditas immitis re-
 solvatur, destruatur, consumatur, concoqua-
 tur. Quid? quod ipse Crollius, non uti fe-
 brem maturet, sed ut materiam peccantem
 purgando removeat, febricitantibus offerre
 turpetum minerale: cujus quidem, ut & anti-
 monij, virulentiam ac violentiam, quia su-
 perius ex abundanti perspeximus, nolumus hîc
 loci actum agere, sed *Panchymagogi* anatomian
 tum internam, tum externam diligenter excuti-
 emus, ut quam temerè à veterum methodo tam
 in medicamentorum compositione, quàm com-
 positorum administratione novatores resilie-
 rint, vivis ac domesticis exemplis palàm facia-
 mus. Quanquam enim & hujus & illius ratio-
 nem capite præcedente habuerimus, non ta-
 men abs re fuerit, postquam *panchymagogi*
 mentio rursus incidit, quicquid id est medica-
 menti, ad illustrandam ac confirmandam *Chy-*
mistarum, in curando & purgando a methodian,
 exactiùs contemplari.

318. Exijs, quæ de remedium Chymicorum præstantiâ prolixè suprâ differuimus, liquidiſſimè conſtat, Chymicos in ſuis præparationibus nil niſi artificium profiteri ingenioſæ anatomias, quâ utile ab inutili, venenum à muniâ ſalutari, nucleus & medulla à corticibus, putaminibus, ſiliquis, ſurfuribus, purum ab impuro, malignum ab alexipharmaco, corporeum à ſpirituale ſeparetur, & ſubtilis quædam ſeu ſpiritualis natura cogatur, comprimaturque, in quâ vis & effectus medicamenti propriè conſiſtat, quam eſſentiam alibi vocauit Quercetanus, rem videlicet aut partem illam rei, in quâ vis potior hæreat, ut quæ ſit à terreſtriori ſæce depurata, crâſſiſque exuta & materiatis partibus, quæ quæritatis & corporeæ molis potiùs quam ſubſtantiæ veræ complementum dent. Propriè enim eos non vereri remedia ſua ceriviſiæ defæcata, vino à tartaro depurato, cibus à ſæcibus ſequeſtratis, pani puriſſimo, chylo ſinceriſſimo, ſanguini limpidiſſimo, juſculis conſummaris, &c. aſſimilare, quod exiſtiment, non minus in illis quàm hiſce, factâ heterogenei ab homogeneo ſeparatione, ſordes, inquinamenta, maleficia ſeceſſiſſe, & in unum coiſſe talem ſeu naturam ſeu eſſentiam, qualis & hiſce comparari mereatur, & Quercetano penicillo jam modò delineata eſt. Atque eam porrò ob cauſam viſuperare etiam vulgares præparationes, utpote quibus crudo cum maturo, aſſum cum elixo, purum cum ſordido, limpidum cum turbido, liquidum cum crâſſo, ſalutare cum maligno, corpus

D.N.M.
p. 80.

pas cum spiritu, heterogeneum cum homogeneo, ceurudis quædam atque indigesta moles, confundatur. Hincque adeò factum, ut usitatam pharmacopœan Beguinus cocis æquaparatit stolidis & imperitis, qui carpiones felle suffusos non eluendos & mundificandos, sed saccharo melleve deliniendos & mulcendos esse censerent, intestinaque animalium, nondum à stercore repurgata, sed ambrâ oleisve odoriferis delibuta, ollis vellent imponere, ut postmodum in mensâ latrantem placarent stomachum. Hoc enim facere, qui antimonij, mercurij, utriusque hellebori, omnium tithymali specierum, pytyusæ, elaterij, colocynthidis, euphorbij, thapsiæ, scammonij, thymelææ, ladipis lazuli & armenij, æris, scorix, sandarachæ, &c. malignitatem non corporis heterogenei in suas partes anatomizant, sed consuetâ mastiches, dragacanthæ, spicæ, cinnamomi, aut similium additione perdomare al-laborent.

319. Hoc quoque capite præcedente ad oculum demonstravimus, in Chymicorum præparationibus nihil minus quàm artificiosæ anatomias magisterium, nihil magis quàm coci, quæ Beguinus nobis descripsit, tum stoliditatem tum imperitiam deprehendi. Inter alia produximus & *Panchymagogon*, paradigma scilicet præparationis non elegantis & subtilis, qualem Chymici jactant, sed crassæ cum primis & rudis, quæque magis cocium Beguini deceat, quàm philosophum ingeniosæ separationis artificium professum.

320. Principiò enim quæro, quid in compositione faciant species diarrhodon abbatis, & diambrae? Annon quod in electuario antimoniali fecit theriace, nux myristica, cortices citri, coralia rubra, garyophylli, semina fœniculi & coriandri, syrupus cytoniorum? ut veluti horum adjectione in electuario antimoniali malignitati antimonij obviam ire Crollius voluit, credibile omninò sit, cum speciebus diarrhodon abbatis & diambrae simili ratione voluisse, colocynthidos, hellebori, scammonij, elaterij, aliorumque id genus purgantium male facia refrænare. Firmant fidem olea cinnamomi, garyophyllorum, nucis moschatae, tum perlæ & coralia, quibus massam suam referit. Quorsum etiam scobs cranij humani referri potest, quod inter specifica cerebri corroborantia refertur, eam proculdubio ob causam cõpositioni importata, ne ulli mobilium viscerum deforet, quo aduersus purgantium violentiam communiatur.

321. Atqui verò hoc ipsum nihil aliud est, quam carpiones, amaro felle perfusos, asperso saccharo aut melle edulcorare, scdâq; ac fœtida animalium intestina ad ornamentorum delicijs imbuere, & verû malignitatis perdomandæ modum negligere, qui nō magis in specierum diarrhodon abbatis & diambra, tum etiam oleorum stillatitiorum, & perlarum, coraliorum, ut & cranij humani, nec non salis proprij (quî de mox videbimus) quàm consuetâ mastiches, tragacanthæ, spicæ, cinnamomi, aut similium additione, Beguino quidem iudice, consistit.

322. Neque verò juvare Crollium extractio potest, quâ dicere possit, purgantium naturas se in tantum exaltasse, perfecisse, essentialicasse, & ad eam mediocritatis naturam (verba Beguini sunt) reduxisse, ut qualitatibus malignis averruncatis, non tam de internecino hoste metuendum sit panchymagogo usuris, quàm de benigno hospite & morborum salutaris extirpatore gratulandum, si in vitæ penetralia admittantur. Hoc namque magis ex Crollio quaeritur, si talia ex purgantibus efficiat extractio, cur non sinceris utatur extractis? Ad quid opus sit, illâ oleorum stillatitiorum, coralliorum, perlarum, scobis ex cranio humano, specierum aromaticarum, salis proprii congerie ac coagmento? Dicat mihi quispiam, hoc cine confundere sit, an separare? Si quod utile est, quod purum est, quod nucleus & medulla est, quod balsamus est & essentia, id ex purgantibus extrahit, certè equidem inutile & superfluum est, surdes sunt & quisquiliæ, fæces, surfutes, siliquæ, putamina, cortices, nugæ sunt, quicquid idem de oleis stillatitijs, de coralijs, perlis, de speciebus aromaticis, de cranio humano, de quæ sale nativo limpidissimis, defæcatissimis, depuratissimis, sincerissimisquæ purgantium essentij superingessit.

323. Certè enim non eo pacto heterogeneum ab homogeneo secernitur, sed cum homogeneo in unum cogitur chaos, quod ab una parte crudum est, ab alterâ coctum: ab unâ parte cili-
lixum, ab alterâ assum: denique ab unâ parte pur-

purgans, ab alterâ purgationem inhibens. Crada equidem est panchymagogi utriusque compositio, ab ea parte, quæ perlas, ceralia, rasuram cranij humani, trochiscos alhâdal, diagridium, agaricum, trochiscatum, aloën epaticam, pulverem glycyrrhizæ recipit. Ab eâ verò parte, quam extractioni debet, cocta satis, & nisi fallor, plus nimis. Quoniam ipse Crollius non ita inficias, extractione atteri vim rerum purgatricem. Cocta etiam censeripotest ab eâ parte, quâ oleis imbuitur aromaticis: quæ quidem olea aromatica ab elixatione non minus quàm extracta habent quod sint. Non absunt ab elixis assa, non minus profectò, quam ab oleo sal. Hunc enim si non assatio, certè superassatio produxit, genius verò coci ejus, quem Beguinus depinxit, panchymagogi induxit.

In Not. ad
Beg. p. 115.
324. Revera enim non nisi numerum in hoc ipso implere, Gluckradij verba testantur. In extractis, inquit, purgantibus admistionem salium priorum improbamus, cum salia potius adstringant quàm purgent. Hoc verò non tantum Crollius audiat, verum etiam Quercetanus. qui salem pro universali lixivio habuit, quo corpus humanum, ab omnibus prope morbis, tanquam catholico remedio liberetur. Nimirum salibus purgativis parum tribuit scholiastes Beguini: Quod eò minus mirum mihi videtur, quoniam ipsum etiam Quercetanum suprâ audierimus, quamvis purgandi vim sali suo unicè gratam acceptamque referret, non tamen salifidere ausum, in spiritu tandem antimoniali, in mer-

D. H. M.
p. 225.

mercuriali & arsenicali placidè & securè acqui-
 visse. Itaque licuit Gluckradio impotentiam
 alis in purgando notare, quam ne quidem ipse
 Quercetanus dissimulavit: Licuit illi affirmare *In Not. ad*
 & hoc, quod in extractis sæpè vis purgatrix de- *Beg. p. 194*
 biliteretur, ut non rarò purgantia quædam in sub-
 stantiâ in praxi addere soleamus.

325. Neque enim ipse hoc Crollius diffi-
 eri vel voluit vel potuit: Quercetano licet con- *D. H. M.*
 trarium suadente, atque in tantum extractiones *pag. 80.*
 itque essentias suas dilaudante, ut eas clamitet *Lib. de*
 in eam tenuitatem & puritatem adductas esse, *med. Spa-*
 quæ promptius propriam exercent actionem, *gir. prap.*
 quam quæ crassiora & impura sunt: Galeni quin *pag. 128.*
 etiam testimonium citet, affirmâtis, ea quæ par- *I. Simpl;*
 vam sortita sint molem corpoream, magis age- *cap. II.*
 re, quàm quæ magnam, proindeque suam essen-
 tiarum extractionem ad cælum usque extollat,
 utpote quâ tum illa omnia præstentur, perma-
 nente tamen propriâ purgandi humoris facul-
 tate in medicamêto, tum quod eò validius red-
 datur medicamentum, qui videlicet terra vel
 sex inûtilis ex ipso separatur, & admistis suis pro-
 prijs menstruis & correctivis qualitas omnis ma-
 gna adimitur.

326. Apertis verbis & ipso facto Crollius
 Quercetano contradicit: quia affirmans, extra-
 ctione vires rerum purgatrices debilitari & im-
 minui, proptereaquæ; eorum consilio morem ge-
 nens, qui cruda purgantia extractis pari pondere
 inferciunt, negat simul hoc, quod extractiones
 & essentiæ, quanvis ad summam tenuitatem &
 pu-

puritatem adductæ sint, promptius semper propriam exerceant actionem, quam quæ crassa & impura sunt: negat simul & hoc, quod extractiones atque essentia purgantium minore dosi officium suum faciant, quam quæ cruda sunt, tum etiam & hoc negat, quod propria purgandi humoris facultas in medicamento permaneat. Quod si namque separatione terræ vel facis inutilis validius reddi medicamentum serió credidisset Crollius, ad quid opus erat trochiscis alhandal, diagridio, agarico, trochiscato, aloë epatica? quorum admixtione purissimas rerum essentias & balsama limpidissima frustrâ coinquinasset, nisi cognitum exploratumque habuisset, purgantia extractione plus virium perdere quam acquirere.

Gluckrad.
pag. 192.

327. Neque est, quod culpam hanc menstruo extrahenti imputare Beguini scholastes velit: Qualecunque enim menstruum exhibeas, plus minusve detrimenti capiet vis cathartica, quæ in crudis partibus exultat & triumphat, coctione languescit & exsolvitur, siue in liquore sulfureo, qualis est vini spiritus, purgantia excoquas; siue mercurialis magis placeat, utpote hydromel vinosum, vinum canariæ, serum lactis, aquæ pomorum redolentium, betonicæ, fœniculi, endiviæ, anisi, rosarum, ulmaria, cardui benedicti, fumi terræ, & similitum, aspersis aliquot olei tartari guttulis quisque factus acrior: Nullus horum enervat cathartica, sed digestionem seu coctionem torpescunt omnes & fatiscunt.

328. Quamobrem nihil absurdi diximus, quum diximus, panchymagogon Crollianum chaos esse, ab unâ parte purgans, ab alterâ purgationem inhibens. Sive enim mēstruum extrahens, ut Gluckrad. vult, sive ipsa extractio, quod nos malumus, vim purgantium exsolvat, possumus ex abundanti rationem dicti reddere: Adhuc verò magis, si correctiva cōsideremus, quorum admixtu qualitatem omnem malignam ademptum iri Quercetanus existimat.

329. Nam, quod malignæ qualitatis ademptionem attinet, eam quidem non consistere in rei cuiquam additione, sed in veneni ab alexipharmaco separatione, satis superque hætenus ex Beguino didicimus: Illa verò correctoria, quæ Crollius pāchymagogo suo adhibuit & immiscuit, non facilitant neq; felicitant purgationē, sed magis magisq; sistunt & expediunt, siquidē Quercetano habenda fides, qui fæcem sive tertam in Spagiricâ pharmacopœâ tanquā mortuā & nocivam ab essentiâ purgatrice separandā docet, quod propter crassitiem tunicis ventriculi adhærens, ipsum multum offendat.

330. Hanc verò seu fæcem seu terrā Crollius panchymagogo immiscet, quando coralia & perlas immiscet, quæ Beguinus prodidit, nullas alias in corpore humano vires exferere, nisi quod *lib. I. cap. 11* ventriculum incrustent, eumque alias languidum magis enervent: Hujus ejusdem farine arbitror ego & limaturam cranij humani esse, &, nisi me Gluckradius fallit, olea etiam stillatitia, quæ ventriculum conviscere *pag. 192* ei que

ei que adhærere, autore est non futilis. Actro-
chiscorum alhandal, diagridij, agarici trochisca-
ei, aloës denique epaticę cruditas in confesso est:
neque enim eorum alicui beneficium ingeniosę
atque artificiosę anatomias exhibitum fuisse,
quisquam artificum nostrum asseveraverit. Nam
illa quoque scammonij præparatio, quam ge-
mino modo Crollius adornavit, Galenismum
sapit, qui correctionem additione magis quam
separatione instituit, ut nulli magis, quam Crol-
lio iniquior fuerit Beguinus, quando carpiones
suos & intestina animalium, denique & cocum
introduxit, Galenicis que objecit.

331. Illi verò, quibus nihil nisi quod ex ty-
rocinio Chymico, quod ex Chymicâ basilicâ,
quod ex Spagirico Quercetani violario deprò-
ptum est, placet, videant atque pervideant, quę
admodum novatorum corruptelis, inquinatio-
nibus, defædationibus, medicamentorum natu-
ræ, non quidem, ut novatores satagunt & jactāt,
exaltentur, perficiantur, essensificentur, sed mi-
rum miserumque in modum, veluti ex ipsis no-
vatorum scriptis clarè ac perspicuè docuimus,
immutentur, destruantur, pervertantur.

332. Proinde nemo me interroget, an pro
panchymagogo habeā, quod panchymagogi ti-
tulo insignitum Crollius in proscenium thera-
peuticum extruxit. Est enim ex dictis parata re-
sponsio: Neque etiam animo excidit, digesti-
vum universale, quod fortassis non magis o-
mnia digeret, quam omnia exhauriet panchy-
magogon.

333 Andernacus ex colocynthide, turbiti,
 agarico, veratro, eupatorio, senâ, diagridio, rha-
 barbaro, aloë, speciebus diambraë, spiritu vini, a-
 quâ cinnamomi, similem panchymagogo Crol-
 liano massam confecit, quæ Holagogi titulum in
 pharmacopœâ augustanâ præ se fert; judicium
 medicorum augustanorum ejusmodi; Generale
 est medicamentum, cunctos in universum hu-
 mores valenter à remotis partibus evocans &
 expurgans febribus tamen continuis, ac morbis
 acutis hautquaquam securum.

334. Atqui verò illud demum catholicum *Lib. 7. meth. sect. de comp. purg.*
 est, quod omnes æquabiliter humores (verba
 sunt Fernelij) blâdè ac leniter è quavis corporis
 particulâ deducit & expurgat, sive cū febre, sive
 sine febre nec pueris, nec senibus, nec prægnan-
 tibus infensum: quale quid de colocynthiacis,
 de scamoniatis, de helleboratis, deq; alijs id ge-
 nus sive panchymagogis sive holagogis non ma-
 gis dici potest, quam de tartaro vitriolato, quod
 sit universale seu maturativum seu digestivum.

335. Gluckrad, certè in curâ quattanæ crassæ *In not. p. 199. 200.*
 potionem Galenicam, subtilissimis tum Crollij
 tum Beguini panchymagogis, atq; alijs quibus-
 libet holagogis longè lateq; antetulit. Ac, ut ve-
 rû fatear, non magnificet istiusmodi ecchymo-
 les, non tantum quia purgantibus quibusdam in *pag. 194.*
 substantiâ non tarò exacuendæ sint; verum et- *pag. 192.*
 iam, quia mēstruū minimè idoneo perfician-
 tur: addo, ut plurimum negligētā pro fus ratione
 proportionis; quâ purgantia compositionem
 ingrediuntur. Quod vel ex solo innotescit rha-
 bar-

barbaro, cujus ternæ drachmæ Crollianū pan-
chymagogon ingrediūtur, pro quibus in suo pā-
chymagogo tantundē Beguinus substituit, quā-
tum de senā recipit, tum hujus tum illius pan-
chymagogon. Dicat Crollius, quid in tantā cō-
positione possit tantillum rhabarbari? Fortē, in-
quam ego, non plus, quā in educendis omni-
bus humoribus panchymagogon ipsum.

336. Nam ut ab hoc tandem ad febrem no-
stram redeam, à quā paulisper me digredi coëgit
panchymagogi consideratio, quis non vel in le-
vissimā quāque febriculā suspectum habeat tale
purgans, quod colocynthiacis, scammoniatis,
helleboratisque viribus ferox, præsertim absque
ullā vel humorum vel corporis præparatione ex-
hibitum, humores noxios non vacuare & edu-
cere, sed exacerbare atque agitare, viscerū obstru-
ctiones, æstum & squalorem non corrigere sed
exasperare, febrem denique non ex ratione sa-
nare sed concitatā intus temerariā seditione irri-
tare aptum natum sit?

337. Egregia verò cætera etiam è testis cock-
learum calcinatis, exque oleo vitrioli & sale ab-
sinthij concinnata Antifebricitica: per quæ, in ipsā
paroxysmi invasione, Crollius ad immaturas at-
que intempestivas sudationes porro cogit egro-
tos, prorsus magistrali, & ut ipse minime reticet,
prorsus Paracelsico more ac modo. Nam Cous
quidem lenex, veluti concocta nō cruda medi-
cari, & talia, qualia oportet, purgare, siquidē eu-
phoria & conferentia subsequi debeat, præcipit:
ita non minus vetat movere quicquam, quando
natu-

natura movet, sed sinere jubet & quietcere. Alioquin enim nō eradicantur febres, sed magno errore & damno inæstimabili duplicantur, triplicantur, efferantur, & ex interpolatis transmutantur in continuas, ex humoralibus in heëticas degenerant.

338. Nisi fortè Crollius paroxysmum febrilem non habeat pro motu naturæ, quo materiæ morbificæ portionem aliquantam natura cōcoquat & excutiat. Namq; & complices ejus vidī, paroxysmū laudanis opiatīs stitisse atq; inhibuisse, hocq; pacto quartanæ etiam curationē ægro-
tis magno precio, majoribus pollicitis, maxima cum calamitate tum infamiâ vendidisse. Nequē etiā Crollius à laudano in curatione febris abhorret, easq; febres, quæ ex jocinore oriuntur, & febrim gravissimam excitant, curari per laudana scribit: curatione, ita me Deus amet, tali omninò, qualis coci illius, quem Beguinus depinxit, tum peritia tum prudentia foret, qui car-
piones felle suffusos saccharo & melle edulc-
ret, ac impura intestina aromatis atq; odora-
mentis perfumaret.

339. Non sunt melioris notæ & Crollij coral-
lina. Quia de ijs judicium fieri facilè ex ijs potest, quæ de sale magisterio seu solutione margaritarum ex Cratone capite præcedente attulimus. Quanquam n. Crollius salem coraliōrū ijs diti-
rit dotibus, ut minimè erubescat asserere, quod sanguinem totius corporis purificet & renovet, atque ob id omnes ægritudines ex corrupto sanguine oriundas, brevi tempore tollat, corpo-
re quasi redintegrato, & recuperata de integro

sanitate pristinâ : quod putredinem tollat, cor
confortet, & spiritus vitales corroboret, nec non
stomachum recreet, & nativum calorem instau-
ret, quod omnes principū partium obstructio-
nes expediat : Veriora tamen sunt, & salii coral-
liorum convenientiora, quæ de margaritarum
præparatione Spagirica Crato nos edocuit, &
ratio ipsa confirmat. Quoniam id genus pul-
visculi ex corallijs, ex testis cochlearum calcina-
tis, ex sale absinthij vitriolato, concinnati ; ob
vim summoperè causticam & corrosivam non
possunt auram beneficentiorē adspirare feбри-
citantibus, quā ventriculo Episcopi Vratisla-
viensis & conjugī Marchionis Ioannis de Cra-
tonis testimonio, adspiraverunt.

340. Vnde cognoscere possimus, essentijs
ac balsamis Chymicorum non minus corpora
humana, immutari, destitui, ac perverti, quā
præparationibus eorundem, Gluckradio qui-
dem iudice, immutentur, destruantur ac perva-
rantur medicamentorum naturæ: Ad eoque ni-
hil miri, si pro confortatione marcorem, tabem,
cariem, putrilaginem inducant, humoresq; non
maturēt, sed crudescere faciant, eosque non di-
gerant sed efferent & exacerbent, agitent, quin
etiam & præcipitent, neutrūquam purgent & e-
vacuent, eum denique in modum sese ab omni
parte gerant, quā nihil ab Hippocraticâ & Ga-
lenicâ methodo alienius fieri dicere possit.

341. Neque verò Chymici ipsi multum re-
pugnant, sese methodo Galenicæ & Hippocra-
ticæ renūcialle, introducto nimirum novo me-
den-

dendi principio, quo non contraria contrarijs committuntur, sed similibus expugnatur morbus. Hinc enim factum opinor, ut Crollius tantopere in febribus commendarit tartarum vitriolatũ, ad absinthij vitriolatũ, corallina, cochlearum toſtas ſpiritu aceti inſuccatas, oleũ ſuccini, flores ſulphuris, aquam theriacalem: ut magiſterium perlarum hecſticæ mederi ſcripſerit & ariduræ, tabi, marcori, maraſmo, humorẽque vitalem confortare: ut elixir proprietatis hecſticis & phthiſicis dicarit, morbiſque non minus calidis quàm frigidis: ut lac ſulphureum immulſerit hecſticis, tabidis, emaciatis, emacratis, humido nativo defectis: ut flores ſulphuris non tantum in omnibus febribus, verũ etiam apoſtematis quibuſcunq; in peripneumoniã, pleuritide, phthiſi, & hecſticã, ceu phidiæ quoddam ſignum ſuſtulerit.

342. Quum enim Quercetanus præcipiat, ex eodem fonte & eadem familiã remedia ſimilia & conſentanea porrigere: quid quæſo magis ſimile magis conſentaneum eſt morbo calido, quam quod calefacit, morbo ſicco, quàm quod exſiccet? Quod ſi namque prout idem docet, remedia ſimilia ex eadẽ naturæ anatomiã haurienda ſunt, continentia, proprietates, virtutes, tincturas, & radices ſimiles: certè nõ potuit morbis comẽmoratis Crollius remedia ſimiliora applicare. Et, quia medendi ratio, Quercetani ju-

D.H.M.
pag. 298.

D.H.M.
297.

*Præf. in
basilic.
sect. 4.*

alijs Galeno nimium tritis & familiaribus consistat, quin potius, siquidem Crollio credimus, istiusmodi curationum idéæ, infelice & damna- bili cum errore à Galeno inventæ sint; quis non in posterum calidis calida, humidis humida, frigidis frigida, siccis sicca, tenuibus attenuantia, crassis incrassantia, viscidis inviscantia, adhibere maluerit, quam calidis frigida, frigidis calida, siccis humida, humidis sicca, tenuibus incrassantia, crassis attenuantia, viscidis incidentia opponere?

*Def. herm.
med. circa
finem.*

343. Nec verò cujusquam momenti est conciliatio Quercetani, qua contrarium dogmaticum cum simili hermetico, & simile hermeticum cum contrario dogmatico, in gratiam reducere conatur. Hæc enim duo inuicem reconciliare, nihil profectò aliud est, quàm indicationes curativas cum conservativis, & vicissim has cum illis turpiter confundere; id quod & Quercetanum toto illo postremo capite defensionis hermetice medicinæ gnaviter præstitisse, vel tyrones medicinæ dogmaticæ animadverterint.

344. Multo minus assensum Crollius meretur, negans, effectum naturalem subsequi, si contraria contrarijs applicentur. Verum equidè est, ubi non sit vera actio & passio, ibi nec effectum emergere. At negare, contraria in se agere mutuo & abs se invicem pati, ejus interest negare, qui ipsam rerum naturam non aliter evertere velit, atq; Gigantes olim cælum. Et nos quoque istiusmodi Gigantes in Hermetis filijs, in Chymicæ pullis, & Thessalicâ progenie vidimus.

345. Dogmatici autem quando frigidis admovent, quæ calefaciunt, calidis quæ refrigerant, aridis quæ humectant, humidis quæ arefaciunt, ipsis naturæ vestigijs insistant, & ex eodem fonte ex eadem familiâ remedia similia & consentanea porrigunt, hauriunt quæ ex eadem naturæ anatomia, quæ proprietates, virtutes, tincturas, & radices similes continent. Nam & cōtraria sub eodem genere sunt: Calor quæ non siccitati aut humiditati, sed uni frigori adversatur. Quemadmodum frigus solum calorem, humiditas solum siccitatem, siccitas solum humiditatem, ratâ inter se ac statâ concordia, discordibus licet studijs, respiciunt.

346. Quarum quidem qualitatū neglectu, ac contemptu, quanto per se universam tum physiologiam tum therapeuticen deformarint Chymici defædarint ac perturbarint, nos bonâ fide ex eorundem scriptis demonstrauimus. Nec quicquam jam restat amplius, nisi id pensi habere, ut ultimo loco liqueat, nullam nos iniuriam fecisse Chymistis seu Hermeticis, affirmantes. quod Thessalus in ijs revixerit.

CAPVT XVII.

*Chymistarum cum Thessalo & Thessali
cum Chymistis comparatio.*

347. **Q**Uum duo in arte nostrâ Thessali reperiantur: Vnus, quem Hippocrates progeniuit; Alter quem Galenus castigavit: vtrânam comparare, quem ego resuscitavi debeam,

id verò ipsum haut obscure in primo statim huius disquisitionis vestibulo significavi. Iamque confecto opere liquidò constare arbitror, Chymicos nostros nequaquam sequi exemplū Thessali Hippocratici, quem ceu doctrinæ paternæ strenuum sectatorem exactumque æmulatorem Galenus vehementer dilaudat, sed potius videri ex scholâ prodijisse iatrocinis illius, qui Galeno dicitur dictaturam in medicinâ affectasse, inque corpora exercuisse tyrannidem. Sive enim theoriam Chymicorum, sive praxin attentius contueamur, in propatulo erit, Thessalum posteriorem revera in ijs ἀναβίωνται.

Comm. in lib. de nat. hum.

Comm. in 3. de morb. vulg.

l. 1. meth. c. 2.

l. cont. Iulian. c. 4. 1. meth. c. 2. 3. 7. meth. cap. 7.

348. Hunc Galenus auctor est, minime erubuisse principia Hippocratica, quæ neque Platonici, neque Stoici, neque Peripatetici improbarint, sed unanimi quasi consensu sine ulla dubitatione receperint, ac neq; rata tantum verum etiam sacrosancta habuerint, evertere funditus & proculcare. Et quid aliud Chymici agunt, nisi ut ignis, aer, aqua, terra vapulent, eorumque δυνάμεις & facultates annihilentur, & ceu inutiles quisquiliæ e rerum theatro everrantur: Contra verò mercurius, sulfur, sal vacuâ elementorum dominantur in aulâ.

Gal. 6. meth. c. 2.

349. Concusso fundamento hoc, nihil superest nisi ut universa etiam medendi ratio unâ corruat. Quum enim dexter curandi usus tali planè methodo procedat, ut omnium medicamentorum usus ad calidum, frigidum, humidum & siccum veluti ad normas referatur: Profecto non potest non enormis planeque amethodos

eorum processus reputari, qui factâ calidi & frigidi, humidi & sicci mentione, nomina balnearioribus quàm medicis convenientiora aut irrident aut increpant: iidemque non melius methodum tractare nosse censerî debent, quàm a methodi Thessali asseclæ, quos corporum elementa aut prorsus non investigasse, aut alia quàm ab omnibus antiquis philosophis & medicis comprehensa sint, posuisse, Galenus non parùm indignatur.

2. Meth.
cap. 5.

7. meth.

cap. 4.

3. de sanit.

tuendâ

cap. 13.

6. meth.

cap. 4. &

passim.

350. Proindeque eodem jure iisdem meritis methodum profitentur, quo quibusve Thessali a methodi: quos nomen duntaxat nudum intelligere, omnis effectûs vacuum seriò ac graviter Galenus judicavit. Quamvis enim Thessali instar gloriantur, omnes qui ante se fuerint medicos, nihil utile prodidisse vel ad sanitatem tuendam, vel morbos propulsandos, imo noxia præcepta tradidisse, adeoque omnes pænè medicos contumelijs aspergant, licentiâ insuper sibi sumptâ, novam condendi sectam, quæ sola vera sit: Puto tamen aptiùs in eos quadrare illud Galeni, quo Thessalios proclamavit peiores empiricis, perditos lophistas, deteriores quoque ipso vulgo, quantum quidem ad artis operâ attinet, at abjecto pudore texendis aduersus optimos medicos prolixis nugis exercitatos: Item, quo pronúciavit, Thessalios quum omnium ipsi medicorum sint à methodo maximè alieni, damnare non solum reliquos veteres, sed & ipsum omnium nobis methodorum authorem Hippocratem, quem solum suo tempore

3 meth.

6. 7.

1. meth. c.

2.

4. meth.

cap. 4.

1. cont. Iulian.

5. meth.

cap. 10.

234 THESSALI IN CHYMICIS
scivisse medicinam Avenzoar publico elogio
contestatus est.

351. Neque verò aliter fieri poterat, quum
indicationib. loco pulsus Thessalici quidē com-
munitates suas, Chymici verò nostri signaturas
seu similitudines substituerent ac introducerēt.
Quæ quidem signaturæ & similitudines tanti o-
mninò faciendæ sunt, quanti ipsæ communita-
tes, quoniam, Galeno docente, præter rationem
& experiētiā, tertium, quod indicetur, neq; in
aliâ quapiâ arte neq; in ullâ vitæ parte quisquā
habeat, adeoq; nullum inventionis organum
tertium præterea existat. Verum utriq; , qui
rationi & experiētiæ semel valedixerant, exco-
gitarunt deinceps, quod neq; cum ratione neq;
cum experiētiâ cōgruit: Cujus fructus non est
nisi cum calamitate humanâ conjunctus.

352. Ex quo illud consequitur, tabescere in
lectis horum causâ homines, qui statim secundo
die explicari potuissent, quemadmodum Gale-
nus loquitur, adeoq; quod statim is subiungit,
illos semper homines in morbis tabefacere, à
quibus utiq; facilè possent liberari, quum cer-
tum sit, non aliter in suis medicationibus sese ge-
rere Chymicos, quàm vel in ulcerum, quæ caco-
ëthe dicuntur, sanatione, vel in nervi puncturâ
Thessalus, Thessalique sequax Attalus in curan-
do Theagene cynico philosopho inflammatio-
ne jociuoris laborante, alius in profligandâ co-
ram Galeno podagrâ, itemq; in affectu auriū
averruncando similis Thessali sectator, viritim
sese gesserint. Imò verò atrocius longè Chymi-
cos

cos in corpora humana grassari, quam qui tri-
duanâ inediâ quondam excarnificabant ægro-
tos.

353. Et miretur adhuc quispiam, numero ^{13. meth.}
comprehendi non posse, quot quotidie, qui in ^{c.18.}
pœonias istorum manus inciderint, pereant & ^{6. meth.}
jugulentur? Id verè Thessalicum est, omnes unâ ^{c.2.}
ratione curate, & putare, omne vulnus eandem ^{3. meth.}
curationem requirere, unam omni particulæ ^{c.6.}
congruere medicinam: immortalitatem seu age- ^{lib. de}
rasian hominibus pollicitari. Hoc verè Hippo- ^{marcor.}
craticum, & sapientiam ad medicinam traduce- ^{c.2.}
re, & medicinam ad sapientiam. ^{l. de Decora}
ἰατρὸς γὰρ Φι-
λόσοφος ἐστὶν ἰαῶν. Contra verò

*Infamia sunt naufragii amplustria diri,
Sunt quisquilie, cantio salga mariorum,
Quasi visceribus, iudicis bernia ruptis,
Quæ fert medicus, philosophi parùm renidens,*

I. C. Scalig.
ger. l. 3.
Epidorp.

SOLI DEO GLORIA.

ANATOMIA,

FERMENTATIONIS
Platonicæ,

Apodictica & Paradoxologa.

I. C. SCALIGER
in Heroibus.

Dic Plato, quid enim frustra mea carmina tentent
Astra subire notis aurea facta tuis?
Non nostrum est: non ulla tuum mortalibus ausis
Ingenium & linguam lingua referre queat.
Ipse tibi precium solus: tu mea tibi ipsi:
Teq; alius nisi tu dicere nemo potest.

CL. VIRO,
HERMANNO CONRINGIO
Philosopho & Medico elegantissimo, &
Naturalis philosophiæ in inclyta
Juliâ Professori pu-
blico;

Fautori & amico pl. honorando.

S. P. D.

Ceipe, eruditissime Conringi, quæ
super fermentatione venerunt mi-
hi in mentem. In quibus si vel Sca-
ligeri acumen, vel Cæsalpini pon-
dus, vel Zabarellæ methodum, vel
Fernelij faciundiam, vel tuam, ô amice, dexterita-
tem atque amœnitatem desideraveris, profecto
haut scribam dicam. Tantum enim abest, ut ea
putem, judicijs emunctioribus satisfacere pos-
se, ut ipse quoque valde verear, ne onerari po-
tius quam honorari philosophiæ avum. Nec
tu miraberis, si aliquid vitij ab ipso argumento
traxerit conscia fermenti scriptiuncula, dumq;
maturum extundere succum satago, illa interim
plurimum crudæ spumæ bullarumque inani-
um conceperit. Vides inveteratas opiniones
destrui, novas condi, atque ijs etiam contradic-
tominibus, quorum & authoritas pro lege, &

vox pro oraculo esse debuerat. Inde facile fieri
 posse, ut quantum studio veritatis posthabita
 fuit venerabilis alioquin antiquitas, tantum se-
 cum vanitatis portet suspecta ubique novitas,
 etiamsi pro duce experientiam, rationem pro
 suafore imprimis mihi elegerim. Veruntamen,
 quidquid id est, tuum est, seu laude quicquam
 seu vituperio dignum præstiti. Et si enim one-
 ris impositi culpa tua est, id omne votivâ dedi-
 catione in te transfero, ut non aliud sit labor
 meus, quàm cujus hortatu atque impulsu est su-
 scepius. Nec displicebit tibi conatus, si quidem
 effectus fortasse expectationi tuæ minus respõ-
 deat. Namque & Aristoteles noster in primo
 secundi metaphysicorum non solum illis agen-
 das esse gratias censuit, quorum opinionibus
 quis acquiescet, sed & illis, qui superficietenus
 dixerunt: Conferre enim aliquid etiam istos,
 habitum namque nostrum exercuisse. Ego verò
 nec grates nec gratias desidero, solâ contentus
 veniâ, si eam mereri possit, non inanis gloriolæ
 aucupium, à quo scis quantoperè adhorream,
 sed solidæ scientiæ, ad quam unice me adspirare
 fateor, desiderium, potiorque rerum cognoscen-
 darum cura quàm orationis elaboratæ. Sufficit
 mihi, si rem acu non tango, fungi vice cotis, &
 rationibus si non veris, vero tamen similibus
 ingenia naturæ studiosa exacuere ad accuratio-
 rem rerum contemplationem, quæ inter oculos
 nobis, interque manus versantur. Nam negle-
 ctum styli nitorem ipsa facile argumenti asperi-
 tas excusabit: De quo, si quæ forsan haut ineptè
 sen-

ſentio, rectè queant intelligi, non minùs mihi
 officio meo abundè perfunctus videbor, quàm
 maximum opellæ qualiscunq̃ue præmium con-
 ſequutus, quum te, Clariffime Conringi; cog-
 novero, prò pignore eam habere ac monumen-
 to, quod amorem tibi meum certò firmiterq̃ue
 obſignarit. Vale Dab. Oldenburgo. Kal.
 Quint, anno æræ Chriſtianæ c1o1o cxxxii.

T.

Billichius.

Textus

Textus Platonicus.

Τῶν δὲ αὐτῶν περὶ λεπτυσμένων μὲν ὑπὸ σιπέ-
δον, εἰς δὲ τὰς στενὰς φλέβας ἐνδυσμύων, καὶ
τοῖς ἐνοῦσιν αὐτοῖσι μέρεσι γεώδεσι, καὶ ὅσα ἄερ
συμμετρίᾳ ἔχοντα, ὥς τε κινουσύντα περὶ ἄλληλα κυ-
κᾶσθαι, κυκώμενα δὲ περὶ πλείν τε, καὶ εἰς ἑτέρα ἐνδυσ-
μένα, ἑτέρα καὶ ἄλλα, ἀπεργάζεσθαι, περὶ τεινόμενα τοῖς
ἐισιοῦσιν· ἃ δὲ, νοτίδ' περὶ ἄερα ὑγίλης περὶ ταθεί-
σης, τὸ τε μὲν γεώδοις, τὸ τε δὲ καὶ καθαῶς, νοπερὶ
αἰγεία ἄερ' ὑδάτα καὶ ἄλλας περὶ φέρῃ τε γενέσθαι. καὶ
τὰ μὲν τῆς καθαῶς διαφείνεις περὶ σείναι, κληθεί-
σας ὄνομα πομφόλησας. τὰ δὲ τῆς γεώδοις, ὁμοῦ κινου-
μένης καὶ σίρομένης, ζέσιν τε καὶ ζύμωσιν σπικλὴν κλη-
θῆναι. τὸ δὲ τούτων αἰποῦ τῶν παθημάτων, ὃς ὑπερ-
εξηθίωαι:

Versio

Marsilij Ficini.

QUANDOQUE VERÒ HÆC EADEM EX PUTRE-
dine attenuata, angustas venas ingrediun-
tur, cogunturque partes inferiores tam terrenas
quàm quodammodo aëreas jactatas invicem
commisceri, permixtasque circumlabi alias, &
alias ingredi, ingressuque suo penetratas, conca-
vas, tenasque efficere, ubi concavus & ampul-
losus humor aëri circumfunditur, isque humor
alias terreus quod quomodo est, alias purus, fitque
ex aquâ concavâ vasculum aëris humidum atque
clarum. Sed quod ex pura nascitur aquâ, perlu-

Q cet

est vndiquaque ampullaque vocatur. Quod autem ex lutulento magis humore simul agitato quidem elatoque & circumtenso conficitur, ebullitio, bulla, fermentumque dicitur, harum omnium passionum causa acida qualitas appellatur.

Versio

Iani Cornarii.

CÆterum ubi hæc ipsa præattenuata quidem sunt à putredine, verum in angustas venas & partes, quæ isthinc insunt terrestres, item quæ eas, quæ moderatum aërem habent, ingrediuntur, ita ut motu suo efficiant, ut illæ inter se misceantur: dum autem miscentur, inter se obvolvuntur, & in alias ingredientes, alias cavas efficiant, his quæ ingressa sunt circumtenfas, nimirum humiditate circum aërem cavâ circumtenfas, aliquando purâ, quo humida vasa aëris, ac quæ cavæ ac rotundæ fiant: & quæ quidem ex purâ humiditate sunt, pellucida consistant, bullarum nomine appellata: quæ vero ex terrestri, quæ simul movetur ac elevatur, ebullitionis & fermentationis nomine cognominentur: Harum affectionum causa aciditas appellatur.

CAPITA ANATOMIAS.

I.

Procemion.

II.

Fermentationis notio traditur & explicatur.

III. Fer-

Fermentationis πρῶτον δεῖπναιδὲς investigatur.

Putredo removetur tum à fermento tum à fermentationis definitione.

Falli docet Galehum ac fallere, quando ex putredine vini derivavit natales aceti.

Ex anatomia vini demonstratur vera aceti proſapia.

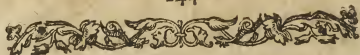
Vis aceti in fermentatione.

Aciditas non est causa fermentationis.

Vera fermentationis causa ex Platone eruitur & adſtruitur.

Fermentationis definitio conſtruitur.

Epilogus.

ANATOMIA

Fermentationis Platonica.

CAPUT I.

Proœmion.

I.

Occasione eorum, quæ de aquarum
 flammiferarum origine, de quæ a-
 ceti natalibus strictim cursimque
 in plantarum anatomiam disserui,
 magnum animus impetum cepit,
 altius sese in naturæ abyssum immergendi; ut
 abstrusum fermentationis mysterium, si quæ ra-
 tione posset, explicaretur. Stimulum cum pri-
 mis Plato subdidit, qui primus, quod sciam, quid
 fermentatio sit, exponere ausus, plus difficultatū
 reliquit, quam sustulit. Extrat in Timæo locus,
 qui mentem hætenus manumque meam exer-
 cuit ac fatigavit, plenus obscuritatum, plurimis
 involutus perplexitatibus, quem in frontispicio
 collocavi, ceu fundamentum quoddam, cui uni-
 versa de fermentatione commentatiuncula de-
 inceptus superstruatur.

II.

Non deerit nobis ipse Plato: sed in hac cali-
 gine palpitantibus, haut invitus præferet facem,
 filumque Ariadneum porriget, cujus ductu inex-
 tricabilibus mæandris tuto & inferre pedem &
 effer-

efferre liceat. Democritum quondam Hippocrates offendit, inter crebra animalium cadavera desidentem, visceraque dissectarum ferarum attentis oculis rimantem, quo bilis sedem naturamque inquireret. Hoc verò est, membratim res velut victimam dividere, quod in regno seu viro civili Plato & dixit & fecit, quando artium confusam turbam digessit redegitque in ordinē. Ea nimirum clavis est, quā reconditoris philosophiæ sanctuaria referavit, ut & in Phædro malis cocis assimilârit, qui malè dividerent, partesque non separarent sed confringerent.

III.

Quamquam enim methodi divisiwæ in apodixi vim atque efficaciam magnoperè Aristoteles ejusque interpres oculatissimus Iacobus Zabarella extenuarint: Si tamen ad liquidissimū solis jubar connivere potuerint oculi plus quam aquilini, id non tam imitandum nobis, quam admirandum censuerim. Licuit Aristoteli vilipendere anatomen scientificam, etiamsi hujus unius ope atque ministerio & principia rerum naturalium investigârit, præterea & motum, locum, tempus cognoverit, atque etiam ad æternū motorem felicibus ingenij alis subuolarit, denique alia pleraque, suæ philosophiæ dogmata condiderit. Licebit, opinor, per Aristotelem & mihi, artificiosæ divisionis beneficio, demonstrationem si non construere, saltem retexere, & si nō componere jam tamen ante compositam dissuere, inque sua principia resolvere, exemplo præcipuè ipsius Zabarellæ, qui non alia viâ scita Ari-

stotelis de mistorum ortu atque inreritu expla-
navit. Quod si lectissimum Zabarellæ inge-
nium, limatissimum ejusdem judicium assequi
nequeam, omni tamen ope enitar, ut cum stu-
dio ejus atq; industriâ non segniter videat con-
tendisse.

IV.

Quamobrem tribus in universum summis
capitibus pensum omne absolvam, doceboque,
primò quidem, quænam sit fermentationis no-
tia; Secundò, subiectum primò & per se aptum
natum fermentescere; Tertiò denique causam
proximam & adæquatam, cujus merito fer-
mentetur, modumque simul, quo motus fer-
mentativus in subiectum suum introducatur, a-
nalytico scrutinio pervestigabo. Quibus ritè ac
decenter absolutis, videbo, si quam possim acci-
denti consentaneam definitionem condere,

V.

Quoniam verò rectè ac præclare in ipso pro-
pæmodum Timæi vestibulo à Platone dictum
est. Omnes qui vel parùm sapiunt, in omni ag-
gressionem cum parvæ tum magnæ rei Deum sem-
per invocare; Mihi quoque religio erit, illo-
tis manibus sanctissima naturæ adyta irumpe-
re, sed calidis principiò votis divinum auxili-
um implorabo, non tam absurdum esse ratus,
pietatem ethnici philosophi imitari, quam
pietate ab eo vinci, impium ante
omnia ac pudendum.

CAPUT II.

Fermentationis notio traditur & explicatur.

QUOD felix igitur faustumque iubeat esse
 IS, qui fermento regnum celeste compara-
 vit, ipsam jam protinus historiam aggredior de-
 cantatae plus satis fermentationis, orsus ab ety-
 mo, quod nec obscurum est, nec difficile. Dicitur
 enim à fremento: fermentum à fervendo,
 quasi fervimentum: Græcis ζύμωσις à vocula ζύ-
 μη: ἥν λαβοῦσα γυνή ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρη σάτυρο
 πίειρα, ἕως ἃ ἐξυμῶτη ἄλαν servator generis hu-
 mani ait Matthæi 13. vers. 33. Luc. 13. vers. 21. *D. Bernb. Fermentis Fides Bea- ta Maria.*
 Videlicet debita panificio vox est, ad quod, *l. 5. de Cō-*
 Mercuriali authore, duo fermentum confert, *siderat. ad*
 tum ut tota massa attollatur, tum ut farina *Eugen. Papans.*
 amplificetur, *Commen. in Acut. Hipp.* Verum non
 hæc duo, sed unum sunt. Namque & massam
 attollendo, farinam amplificat fermentum, &
 vice versâ, amplificando farinam, attollit mas-
 sam. Vnde Gallis non ineptè LEVAIN appel-
 latur, quia nempe massam levet, quam illi pa-
 stam nuncupant. Est enim hoc ei proprium mu-
 nus attenuare ac rarefacere, tum etiam secun-
 dum minimas quasque particulas & secundum
 omnes dimensiones diducere atque extendere
 seu massam seu farinam, efficereque, ut benè sub-
 acta & pista, tumque in clibano ritè excocta aëriâ
 ad levitatem & spongiosam raritatem adspirer.

Quo fit, ut ipse panis alibilior, concoctuque faciliior reddatur, nec sine causâ abs Plinio dictum sit, validiora esse corpora, quæ fermentato pane aluntur, in *lib. 18. cap. 21.* Quanquam audierim, qui hoc ipsum eo modo interpretaretur, quo idem Plinius pecora in Ponto pinguescere absinthij esu prodidit *lib. 27. cap. 7.* Item, quo Plutarchus talis usum maciatis recorporare (si Terulliani voculâ uti fas sit) scriptum reliquit.

VII.

Non continuit se diu fermentum intra officinas pistorias, sed nativæ indolis memor, ampliore desideravit locum, cœpitque cum alijs, quæ simili ritu turgescerent, ut affinitatem contrahere, ita vim quoque usumque nominis ex quo communicare. I. est, quod mustum, dū fervet, cerevisia, nulla aum spumant, omnia fermentescere vulgò dicamus. Hoc supra vulgus, quod Hippocrates in acutis docuit, aceto nigra fermentari, in sublime attolli, & multis partibus augeri. Acetum namque nigra sursum educere. Et quid quæso aliud Maro sibi graphicâ primi veris descriptione voluit, quam magnam significare macrocosmi fermentationem? Nôrat, eo anni tempore, magnam parentem concepto è sublimi fermento vegetabili intumescere, gravidamque tum, sui que vix compotem exæstuarè, ac similem tumultuabundæ, quantum exagitetur, exagitare. Hinc vapores surrigi, halitus effumare, quibus cœlum obducatur, nubes glomerentur, pluvie crebrescant, imbres ruant, grando crepitet, venti susurrent, tonitrua rebo-

ent,

ent, fulmina coruscent, fulgura micent, tempestates ferociant. Hoc verò id est, quod *libr. 2, Georg.* dixit:

*Vere tument terra & genitalia semina poscunt,
Tum pater omnipotens sæcundis imbribus æther,
Conjugis in gremium læta descendit, & omnes
Magnus alit, magno commistus corpore fœtus.*

Est hæc magna orbis sublunaris fermentatio, quæ vel minimum quoque semen tracto à terrâ spicitu genitabili replet & inflat, ut jam non se capiat amplius, sed ruptâ pelliculâ in germen herbamque assurgere gestiat. Quod si verò paulò profundius in abdita telluris descenderimus, certè neque illic vim fermentativam obtorpuisse, sola thermarum ebullitio, si alia deforent, documento esse possit. Quæ omnia & multo id genus plura, quàm quotidie oculis nostris obversentur, quotusquisque est, qui de fermento vel per somnium cogitet? Quis putet, fermento Oceanum agi, quando æstu reciproco littora nunc implet, nunc destituit, quando statis circa novilunium diebus, spontè incrementibus undis, solito insurgit altior? Non quæramus extra nos, cujus magnam vim totis corporibus vel ignarè vel ignavi circumgestamus,

IIX,

Omnis ferè vita fermentum est. Nam quid aliud sit lactea illa spuma, ex quâ nascimur? Nati sine fermento vitam non ducimus, siue valeamus, siue ægrotemus. Estque idem in nobis fermentandi qui vivendi finis. Fermento cor pulsatur, arteriæ saliant, venæ bulliunt, cibus coquitur,

Q s tur,

tur, sanguis conficitur, corpus alitur. Fermentum est, vel certè fermenti particeps, quod expiratur, quod expatitur, quod excreatur, quod expectoratur, quod per alvum, per vesicam, per nares, quod per uterum excernitur. Fermento & somnum capimus, & solvimur in sudores, & lacrymamur, denique & morimur.

IX.

Nam qui neget gravium lethaliumque morborum esse è fermento vel originem vel fomitem parùm profectò in pathologiâ profecit, nec animaduertit, quantas in microcosmo turbas ac seditiones, succorum ebullientium vis efferata concitet. Proindeque ignorat, quidnam sit illud TVRGERE Hippocratis 1. Aphor. 22. Sanguinis, si placet, fermentum in synocho conspice, in causo, in cæteris febribus continuis ac malignis, in inflammationibus, suppurationibus, apostematis, abscessibus, anthracibus, bubonibus, papulis, variolis, exanthematis, in profluvijs cruentis, in genis hæticorum, phthisicorum, empyicorum, in habitu athletico, quo nec proclivior est ad pessimam valetudinem via, nec fecundius morborum seminarium. Fermentum bilis cognosces ex tertianæ generibus, ex morbo regio, ex cholérico affectu, ex diarrhœis. Attræbilis orgasmum melancholia demonstrat, tum mania, tum arquatus niger, tum quartana, & quæ sunt ejus generis. Quin verò nec pituita, etsi cæterorum frigidissima, im-

mobilis in corpore hæret, sed lentas & ipsa i-
 ras concipit in leucophlegmatiâ seu icterop al-
 ba Paracelsi, in cachexiâ, in œdematis,
 quandoque & subito præcipitiq̃ue tumultu
 corripitur, quemadmodum in apoplexiâ, in
 paralyfi, in asthma, in orthopnœâ, tussi fe-
 rinâ, catarrho suffocativo usuvenit. Quid
 ascites, quid scabies, quid morbi articula-
 rij, quid, inquam, nisi feri sint fermentum?
 Vix scio de fermento dubitabis, quando &
 epilepticorum spumam videris, & scorbu-
 ticorum salivam, & sputa melancholicorum,
 & sudores quartanariorum, quando & stet-
 torem audieris apoplecticorum, & pipiones
 asthmaticorum, & anhelitum tussiculoso-
 rum, quando præcordiorum, viscerum, vi-
 taliumque, quando interaneorum, cœtera-
 rumque partium cognoveris injurias ac que-
 relas. Quarum omnium ortum, incremen-
 tum, statum, declinationem, motionem, cri-
 sin, critica molimina, translationes, revolu-
 tiones, periodos, exacerbationes putarim e-
 go potius è fermento ebullire, quam Ulysseo
 ex utro erumpere, quantumvis in hoc ipso ma-
 gnum pariter ac parvum mundum clausit,
 pneumaticus author *libri de flatibus*, qui Hippo-
 cratis nomine circumfertur, quemq̃; Mercuria-
 lis inter eos Hippocratis libros computat, qui in
 censurâ classem constituunt secundam. Nam i-
 pso quoque in microcosmo venti, fermento, ceu
 follibus, sufflantur, quando in brutæ animæ
 offi-

officinâ bruta Vejovis fulmina cudit iners Mul-
ciber, profilire subinde solita per Æoli antrum
(quod est Plauti inferius, guttur, Paracelsi mo-
nocus) moturaque nunc cachinnos nunc jur-
gia, prout vocalia sunt aut muta, tamen si hæc il-
lis præferat Hippocrates noster cum in Prognos-
ticis, tum in Coacis *aph*, 495.

X.

Multò adhuc latius exporrigetur fermenta-
tionis nostræ ditio, si à naturæ operibus ac vitijs
transierimus ad artem, quæ præ alijs omnibus
naturæ simia est, quamque ego non sine causâ
quarti meteorologicæ libri supplementum di-
cere consuevi. Hæc me in fermenti primò admi-
rationem, mox notitiam obscuriorē quasi ma-
nu duxit, monstravitque non tantum quo pacto
unus idemque succus vegetabilis, fermentatio-
nis merito, nunc in aquam ignibus concipien-
dis idoneam adolescat, aliàs in acetum degene-
ret flammis inimicum; verum etiam multo ut ef-
ficaciores ita mirabiliores fermenti potestates,
tum in multis alijs, tum præcipuè in sanguine, in
salibus, in aceti generibus, in ferro, in hydrargy-
ro diaphoretico & oculatâ manu & manuali fi-
de patefecit. Quarum adminiculo in procli-
vi sit vel horrendos freti siculi æstus ac tumult-
us, vel Benaci indignantis fremitus confrago-
sos, vitreâ in ampullâ ad vivum adumbrare,

XI.

Neque verò licet artis ea sint & curæ, pro-
pterea à naturâ alieniora esse putemus, quum
nihil intersit instrumentis arte an naturâ para-
tis

his quicquam fiat : Eadem enim de causâ fieri omnia; & arte quidem effici, sed & naturâ quoq; species universaliter easdem fieri, quum ars naturæ æmula sit, proindeque & cibi in corpore concoctio elixationi persimilis habeatur, id quod in tertio quarti meteorologicwn, gravissimè, ut omnia, docuit Aristoteles.

XII.

Quare quæ tum quidem eminus conspexi in effectis, placet impræsentiarum cominus rimari in suis causis : & cum Plinio propius noscere locum, unde spiritus actuosus oriatur, quid sit demum, quod tanti momenti motum æstnmq; exsuscitet. Audebo hoc animo si non æquè magno, attamen nec minus studioso : Quanquam felicius redire volenti, cautius aliquanto res adæunda sit.

CAPUT III.

Fermentationis πρῶτον δεκτικὸν investigatur.

XIII.

Quum plurimis non specie tantum, verum etiam toto genere distinctis corporibus, communis quædam affectio inest, ea & per commune principium insit, necesse est. Fermentationis imperium, quum tam longis latisque terminis ac spatijs diffundatur, non potuit nec debuit origo ejus à privato aliquo & domestico principio arcessiri. Inde factum, ut Plato, in ipsis eam elementis sit non præter rem scrutatus. Hoc enim sibi partes terrestres volunt, hoc modera-

deratus aër, humiditas circa aërem cava circum-
 tenfa, humida aëris vafa, aquæ cavæ ac rotundæ,
 humiditas pura ac terrestris, hoc cætera id ge-
 nus significant, quibus fermentationis nego-
 cium Plato conficit. In quo quidem, quafnam
 unicuique elemento partes affignet, operæ est
 porro cognoscere.

XIV.

Credibile est, voluisse eum, non alia elemēta-
 torum esse in fermentatione officia, quam
 quæ in ampliffimâ mixtionis Republica obire
 consueverint. Idcirco mixtionis bis inemi-
 nisse. Certè enim præter terram (ab hac é-
 nim ordiar) nulla potest fermento materiâ
 subterni, nec aliud dari lignum ex quo forme-
 tur iste mercurius. Nam quantumvis Plato
 non contentus partibus terrenis, aliquid etiâ
 loci relinquere videatur moderato aëri: Id
 tamen quantumcunque est, nisi ad fermenta-
 tionis seu effectum seu formam seu finem po-
 tius quàm ad materiam retuleris: Non pote-
 ris à manifesto errore virum liberare sapientif-
 simum. Habet enim terra rationem termini à
 quo: Aër omnis termino ad quem continetur.
 Propterea enim movetur terra, ut aërescat. At-
 que inde est, quod doctissimo Mercuriali nihil
 aliud visa sit fermentatio, quam partis terrenæ
 motio conversioque in aërem.

XV.

Plus opère in tanto sibi aqua vendicat,
 quum terra nisi humore imbuta vix usuvieniât.

Nam

Nam, quod Scaliger ait *Exerc. 104. sect. 17.* Cal-
cem in fornace testâ vidimus adeò turgescere,
re, ut tigna atque regulas sustolleret. Quasi
si fermento reor hoc illi tum contigisse: De hoc
quidem non multum mihi laborandum esse vi-
deo, quandoquidem fermenti similitudinem
seu analogiam ipse Scaliger minimè dissimula-
tit.

XVI.

Omnino enim credo, humore ad fermentum
esse opus, tum ut partium fiat idonea co-
hæsio ac dispositio, tum ut medium detur per
quod transitus terræ sit ad superiora. Neque
enim ab uno extremo ad alterum ascenditur
nisi per medium interjacens, nec à terrâ ad æ-
therem evehitur quidquam, nisi vel commeatum
aqua dederit vel præbuerit vehiculum. quæ
causâ forte esse potest, quod Hippocrates
spiritus omnes ex aquâ provenire dixerit in *Li-
bro de Naturâ pueri.* Vnde suspicari & in pri-
mâ creatione capi fermenti præsentiam, quan-
do spiritus domini ferebatur super aquis, *Gen. 1.
vers. 2.*

XVII.

Idque adeò verum est, ut Aristoteles ipsum
halitum siccum ex terrâ oriundum partici-
pem fecerit humoris: affirmavitque ne humi-
dum sine arido, nec aridum sine humido esse
posse: verum hæc omnia per exuperantiam
ita dici solere *libro 2. meteorolog. cap. 4.* Quam-
obrem & verbis Aristotelicis concludimus,
ambo isthæc, terram inquam & aquam, ut ma-
teriam

teriam esse: pati enim non agere ex *lib. 2. meteorolog. cap. 8.* Ac primas quidem terræ deberi putamus, secundas aquæ.

XIIIX.

Nam quod Platon ex purâ humiditate bullas conficit, id tanti est, quanti illud, quod Aristotelem, salem sincerâ constare terrâ prodidit *lib. 4. meteorolog. cap. 10.* quanti & illud quod aquæ species faciat vinum & urinam *cap. 5.* quod sanguinem cervinum in aquæ ditionem transcribat *cap. 7.* Etenim quod salem quidem attinet, is veluti à terrâ corpulentiam habet, ita ab igne aculeum, ab aquâ, quod fluat. Aëris verò in sale proditor est tum spuma, tum flos salis volucer.

XIX.

Cæterum & vinum & urinam & sanguinem in multâ aquâ plurimam terram possidere, fateatur oportet; quisquis unicujusque anatomicum saltem per transennam inspexerit. Idque in vino quidem & urinâ tam manifestum reddidit hodierni seculi industria; ut qui contradicere ausit, eum experientiæ scuticam meteri existimem.

XX.

Veruntamen circa sanguinem aliquid difficultatis suboritur. Eum enim qui ex cervo manat, Aristoteles à terræ familiâ abalienavit, causatus, magis ad aquam pertinere eò, quod non concreseat, non autem concrecere, quia fibris, quæ terræ sint opificium careat *lib. 4. meteorolog. cap. 7. & 10.* talem quæ omninò sanguinem cum cervis communem habere & damas idem prodidit *lib. 2. de partib. animal. c. 4.*

XXI. In-

XXI.

Inviti quidem in corpore formosissimo veritatem notamus aut nœvulum, salvâ tamen veritate nō possumus aliter: quū terræ affatim detexerit anatomia sanguinis, nec fibrarum minus dederit in conspectum ablutio. Quapropter jute merito & terræ sanguinem cervinum reddimus, & sanguini terram. Fernelius verò quam te cte utriusque feræ sanguini restituit fibras, tam male iisdē affinxit facultatem spissescendi *lib. 6. physiolog. cap. 7.* Hanc enim sensus perinde atque fibrarum absentiam refutat. Estq; ut hoc obiter addam, non tam in fibris quærēdum; quod sanguinem cōite vetet, quam copiē spirituum adscribendum; quibus vivacium ac perpetue motu assuetarum ferarum cruorem disfluere; in tantum mihi verisimile fit, ut hoc nomine laticem spirituiolum sanguinis cervini nō dubitarim id Paradoxis vel humano anteferrē.

XXII.

Hæc eō adducto, ut certum cōstitutumque sit, nullum omninō humorem, quantumvis liquidissimum, nullum quantumvis purissimum liquorem fermentescere, nisi merito unius terræ, sive indigena ea sit & vernacula, qualis vinō; aceto, urinæ, sanguini inest: seu advena atque adscititia; qualis in lixivio unoquoque, qualis in acetis salium stillatitijs exuberat. Superest, ut postquam materia jam nobis innotuit, progrediamur hinc ad illud; quod materiæ movendæ ac ciundæ potestatem obtinet. Tum enim quæ quodque sit, & quid sit, scire nos, cum materiam

aut rationem, sed maximè cum utramque, & unde sit motionis exordium, cognoscamus, præclare dictum ab Aristotele in fine quarti meteorologicæ.

XXIII.

Si Platonem consulemus, non cunctabitur is in ipso statim frontispicio putredinem nobis oggerere. Ait enim: *Ceterum ubi hæc ipsa præattenuata quidem sunt à putredine. Quidnam per particulam demonstrativam innuat, haut difficile fuerit colligere ex antecedentibus. In quibus tamen si de saporum differentiis agere instituisset, jamque acerba, austera, amara, falsa, æria, more suo exegisset, mox ubi ad acida perventum est, divergit ad fermentationem, cujus veluti causam expressè designat aciditate, ita subiectum illis ipsis determinat, à quibus ad acida, continuâ orationis serie, digreditur, quæque nos jam modo recensuimus, ut sensus Platonis sit omnino talis: Acerba, austera, amara, falsa, æria aptam præbere fermentationi materiam, quatenus eorum decens præcesserit per putredinem paratura. Nam hanc quoque voculam mihi commodavit Tertullianus.*

XXIV.

Platonis verò duplex hæc peccatum occurrit; Vnum, circa subiectum fermentationis: Alterum, circa putredinem. Subiectum, partim ut nimis angustum admitti non potest, partim reijci debet, ut alienum. Etenim si eum in modum æcerbis, austeris, amaris, falsis, acris fermentationem adstringit, ut & acida & dulcia & pingua

guia & insipida excludat, quis vel mediocriter in rerum naturâ versatus, dabit assensum? Quis tolerabit arctissimis saporum cancellis includi fermenti materiâ, quam ex profundo vasto-
que elementorum chao ipse Plato protraxit? Quis deniq; cōtra Platonem prolixius disputa-
bit, qui hæc ipsa, quæ quinq; saporum generibus discreverat; non quatenus hoc vel illo sapore prædita sunt, sed quatenus terrâ & aquâ constât, fermentum concipere, sponte suâ fateatur?

XXV.

Quamobrem præsuppositâ materiâ, subjecto-
que sicpote constabilito, protinus ad causæ ef-
ficientis inquisitionem rectâ nobis eundum e-
rât, si licuisset per putredinem, quam à corpore
primûm fermenti, deinde à fermentationis de-
finitione, ceu putridum & inutile membrum
abscindi necesse est, antequam causæ arcem in-
vadamus. Hic enim secundus Platonis error;
quod invisa invitaque putredine fermentationē
sufferferit; priore quidem gravior, atq; ob id cu-
râ accuratiores obliterandus.

CAPUT IV.

*Putredo removetur tum à fermento, tum à
fermentationis definitione.*

XXVI.

ANtiquitus coctionem cum putrefactione
solitam fuisse confundi, haut in scitè anno-
tavit Mercurialis in variis Lectionibus, idemque
repetijt in Praelect. Pisanis, Tract. de vino & aquâ
cap. 1. Inde factum, ut Empedocles vinum de-

finierit aquam in vite putrefactam, ut legitur apud Aristotelem in tertio quarti topicorum. Vinum est putrescens sub ligni cortice lymphæ. Plutarch. *l. de causis. Natural. prob. 2.* Quo sensu si perinde dicatur farina sub manu pistoris computrescere, ut fiat fermentum, atque aqua in ligno, ut vinum evaderet, computruit: Tamen si vocabuli abusum, emendari quam commendari malim, si tamen de re inter hos conveniat, non erit, ut litem cupiam moveam.

XXVII.

At profecto non hoc illi volunt, qui verè corruptelæ fermentum insimulant, qui massam crudam vocant, imo ipsammet putrefactionem esse inculcant, id quod post Plutarchum Mercurialis fecit *Comm. in Acuto Hipp.* Fernelium quoque hac in re excutivisse, qui alioquin satis acutum vidit, thiror. Nam putredinis vi fermentum trahere putat, particeps quippe, ut ait, aciditatis & caloris ex putredine *6. meth. cap. 9.* Ego verò non minus hinc rei quam illic verbo injuriam fieri, opinor. Possum opinioni fidem facere, si cum fermento putredinem comparavero, cum putredine fermentum.

XXIX.

Aristoteles in primo quarti metheorologicè putredinem definivit, proprii naturalisque caloris in unoquoque humido existentis, ab extrinsecâ caliditate corruptionem. Aristotelicæ definitionis ingeniosam anatomem Zabarella exhibuit *lib. 3. de Misti generat. & interit. cap. 4.* Estque illa, hoc authore, quadrimembris (quanquam nos quin-

quantum desideremus, id quæ in ordine quidem primum, vim videlicet, quam externus infert ambientis calor, cui ipse etiam Zabarella primas hoc in negotio detulit *lib. 2. cap. 9.*) Fit enim primò proprii caloris corruptio, deinde humidi proprii evaporatio, post separatio humidi à sicco, denique dissolutio misti. Imò verò ipsa putredinis essentia est separatio humidi à sicco *lib. 2. cap. 5. lib. 3. cap. 3.* Hac enim factâ continere se calor vernaculus humorque natus nequeunt amplius, quin quâ data porta erumpant, ac velut incolæ collapsis dirutisque ædibus diffugiant, sicque demum desoletur mistum. Vide, quàm sint hæc omnia à fermento, quàm sint & à fermentatione, aliena.

XXIX.

Essentia, ut dictum putredinis, separatio est humidi à sicco; quàm in fermento tantum abest conspici, ut potius glutinis instar ambo cohæreant, atque ita nequaquam ab aëre udum habeat, sed intimè cum eodem coeat. Calor quoque non corrumpatur, sed exacuatur, neque expiret sed fortius acriusve spirat. Adeoque, quæ summa rei est, minimè gentium misti interitus sequatur, sed novella oriatur misti species, quam non magis crudam esse, quam sit ipse panis, ausim ego contra Mercurialem contendere. Credo enim farinæ massam, quando ad tantum aëoris pervenit, quantum sibi sufficit ac congruit, jam tum ἀκμὴν perfectionemque suam attigisse, talemque in suo genere non magis crudam censerì debere, quàm cruda censeantur matura poma, cerasa, pruna,

quàm bacca rebium, berberorum, granatorum, mala citrea, rumex cum speciebus suis, & quæ sunt ejus generis ex acidorum familiâ. Est namque hæc fermenti natura, ut exacescat: cumque acore formam unâ suam essentiamque adipiscitur, proindeque acescendo non minus maturefcere quàm perfici intelligitur. Maturatio namque perfectio quædam est, sicuti cruditas imperfectio, docente Aristotele in tertio quarti meteorologicon.

XXX.

Accipe jam, quantum etiam inter putredinem & fermentationem inter sit, & ex quatuor causis intervallum omne metire. Principiò calorem ambientis considera. Is quidem proxima putredinis & adæquata causa est, proindeque in demonstratione locum medij termini occupare Zabarellæ dicitur *lib. 4. de method. cap. 17.* At cum fermentatione non nisi fortuito & per accidens cohæret. Possum tibi luculentissima fermenti specimina commemorare, ad quæ nullum nec calorem nec operam calor conferat, qui ambienti inest. Adspice, qui calcê vivam concitet, ut magnos irarum fluctus concipiat? quid sales botanicos exagitet, ut acotorum mineralium adspersione exæstuent? quid ferrum faciat stygijs immersum aquis exandescere? Undenam sit ille ex butyro mercuriali orgasmus vehemens, quem instillatæ pauculæ spiritus nitrarij guttulæ procreent? Fatebere, scio, magni mirabilisq; fermenti suscitabulum in ipsis, quæ tantopere tumultuantur corporibus unicè contineri, nihil prorsus loci relinques calori ambientis.

XXXI.

Secundò proprium putredinis subiectum ex-
cute. Hoc verò humidum esse, nec putrescibile
quicquam nisi quod humidum sit, Zabarellā au-
dies docentem *lib. 2. de misti generat. & inter. c. 5.* At
fermentationem humor, quā humor est, nullus
concepit, sed qua partibus terrenis abundat. Et
hisce enim prima omnis motûs fermentativi ori-
go est, idq; in præcedentibus demonstratū. Adij-
ce nunc, quod putredo ad sola mista præcisè alli-
getur: Fermentatio verò liberè tam ad miscibilia,
quam ad mixta excurrat. De mistis nullum du-
bium est. Elementa verò, quum in misticione con-
grediuntur, quum in mutuam interneccionem
suis quodque telis armata ruunt,

Frigida dum pugnant calidis, humentia siccis:

Eccui non primâ statim cogitationis lineâ ope-
rosum occurrat fermentum? Hoc verò est, quod
philosophi communi *alterationis* nomine expri-
munt, quando misticionem finiunt miscibilium
alteratorum unionem. Nec proprium posthac
nomen reticebunt, quibûs innotuerit fermenta-
tio. Hic illud subiungo, fermentari etiâ corpora,
in quæ nihil juris putredo habeat. Quid salium
genere incorruptibilius? quid aceto quoq; me-
tallico durabilius? quod nā verò mixturā utrinq;
facta, potentius fermentum? Credo equidem
vel sic constabit, quàm benè cum putredine fer-
mentationi conveniat?

XXXII.

Tertiò ab ipsâ formâ putredinis hoc modo
contra Platonē argumētor. Misticio humidi & siccī

excludit putrefactionem: Fermentatio est mistio
humidi & siccī: Fermentatio ergo excludit pu-
trefactionem. Propositio major nititur ipsā pu-
tredinis essentia, quæ in separatione humidi à
siccō consistit, cui è diametro contraria est hu-
midi cum siccō mistio. Minor propositio est i-
pſius Platonis: qui quum materiam fermenta-
tioni ex terrâ & aquâ iter neret, bis mixtionis me-
minit, quæ motu efficiatur, bis ingressus cujus-
dam, qui efficiat motum, causam non separatio-
nis humidi à siccō, sed mixtionis, vt dixi, haut se-
mel expressæ.

XXXIII.

Verum quum hæc sint in Platone plus æquo
obscuriora, lucem mutuabuntur ab Heurnio,
qui in primo methodi suæ Platonice explicans
definitionem: Tubus, inquit, opus est in fer-
mentatione, terreâ parte, quæ in maiorem tur-
gescit molem; humidâ unde flatus, qui teneant
terream & lentam humoris compagem. Quæ
quidem attenuatio, majorque terreæ partis
moles, quin mutuâ intimaque terræ humoris
flatuumq; pervasione & comistione obtingat,
negare non poterat Heurnius, qui qualitates
simplicium in fermentatione alterantium mu-
tuò sese pervadentes misceri scripsit *lib. 2. Metho-
di cap. 4.* Item hæc, quæ paulo post subiungit: Fer-
mentationis vi librare sese è corporibus suis qua-
litates, liquefcere elementa diversis viribus dum
traijciuntur, hinc variâ ratione sese jungere po-
tentias.

XXXIV.

XXXIV.

Quartò denique consideretur finis: estque in putredine, nullus, Aristotele magistro, alius, quàm fœmus & terra, id est, sordes, inquinamenta, situs, pulvis, caries, marcor, tabes, rancor, fœtor, putor, vno verbo corruptela: In fermentatione verò vel forma recens, vel nobilior qualitas. Hoc verò est, quod Heurnium egit in laudes encomiũque fermentationis in 12. Meth. Vbi in hæc verba erumpit: Fermentantur ac velitationem, subeunt quedam composita, ut nobiliorem vim induant. Divina enim quedam vis fermentationi inest, utpote quæ pariat divinam quandam facultatem in remedio, evomatque, quicquid, noxæ non mixtis (Hic verò etiam ut mixtioni Heurnius subscribat, vide) inerat, acut sublimiorem sensibusque incompertam vim fragret, remedium, efficiat. Adscribam etiam, quæ de theriacâ protulit idem author eodem libro: Abditam theriacæ vim, inquit Avicenna, divinâ, quadam vi afflatam esse, sapientissimis viris videtur: quod fermentatione in nobiliorem vim, sese erigat, quàm orbis hujus inferioris remedia, asserere sibi audeant & possint. Nam si theriacæ & mithridatij vis ex inditis remedijs surgeret, recentiores essent efficaciores: Verum tantum abest, ut vetustiores, vividâ vi, contumacissimos morbos debellent ac deijciant. Decem, annis ex Arabum sententia, theriacæ absolvitur, fermentatio, Galeno ad Pilem annis viginti: Verum ut regio fuerit frigidior, ita prolixior ei, fermentatio debetur. Quanquam fuerint apud,

Arabes, qui sex mensium miscellâ contenti fuerint, nos tamen omnia, mitioni & fermentationi tribuimus, quod divinam quandam vim in ijs spirent. Hæc Heurnius.

XXXV.

Net abludit ab hisce Fernelius noster in 4. Meth. cap. 4. At verò, inquit, quum multorum in compositione jamdiu facta est confusio, atque eâ, quam juniores fermentationem appellant, mutuâ actione omnium quædam coitio atque concursio evaserit, pristinæ singulorum vires nē ampliùs integræ manent, sed pereuntibus & extinctis singulorum viribus, novæ prorsus emergunt, ex illarum tamen concursione profectæ. Consimiliq; omninò conditurâ ac dispositione, mellificium fieri Seneca existimavit, non sine quodam (ita enim dixit) fermento, quo in unum diversa coalescunt *Epistolâ 84.*

XXXVI.

Quæ quidem omnia etsi satis superque à putredine fermentationem vindicare videntur, super sunt tamen scrupuli aliquot, quibus in medio relictis, fieri nequit ut plenos radios vibret illucescens veritas. Sentio, tribus præcipuè difficultatibus premi, quæ contra putredinem tum fermenti tum fermentationis disserui, atque audire puto hoc primo objcientem. Qualis est generatio aceti, talis est etiam generatio fermenti. Atqui generatio aceti fit per putrefactionem, ut disertè Galenus in septimo quarti simplicium docet. Est ergo & fermenti generatio per putrefactionem. Præterea poterit &

Zabarella contradicere ex lib. 3. de mixti generat. & interit. cap. 6. & 9. Vbi modum tradens, quo putrescat vinum, seriò affirmat, non fieri id nisi cum ebullitione, hocque est putredinis indicium manifestum. Quid itaque impediat, quin fermentatio etiam putredinem isthoc indicio, ceu forex, prodat. Nodum impendio intricatiorem reddunt insignia aliquot fermenti exempla, in quibus evidens occurrit humiditatis sicco separatio, quam essentiam putredinis eliximus ex Zabarellæ sententiâ. Sit instar omnium tartarus Crollij vitriolatus, qui relictis duobus liquoribus, non sine æstuosa indignatione, coit in imo, specie densi salis, manifestæque udi ab arido separationis, proindeque putredinis etiam non dubiæ, nisi obstantia removerimus, quod non adeò facile factum est, præsertim in eo, quod primum obijcitur. Hoc enim tanti est, ut tolli nequeat, nisi una tollatur dogma Galenicum, quo putrefactionis fœtura sancitur acetur. Magnum magni viri errorem capite proximo confutabimus, dignum quippe peculiari consideratione, vel eam ob causam, quod principij locum in fermentatione Platonicâ aciditas obtineat, sicque non tantum ex ruinâ erroris Galenici gradus nobis stabilis ad veræ causæ investigationem queat munici, verum etiam fermenti natura eò accuratius cognosci, quum per aceti ac fermenti ratio sit, unoq; cognito alterum ultrò innotescat. Cæteræ duæ objectiones minoris sunt momenti, & solutu faciliores.

Neque enim Zabarella fidem habemus, a-
renti, quod putredinis indicium manifestum
ebullitio. Puto enim vel in antecedentibus e-
empla nec pauca nec obscura prostare eorum
quæ citra ullam putredinem ebulliant: Plura
suis suggerit. Succensis lignis viridibus, quæ
pumat humor non tantum cum bullis sed &
bilo prorumpit. Iam verò combustionem pu-
trefactioni opponi, ipse Zabarella ex Aristote-
docet lib. 2. de generat. & interit. missi cap. 2. Ebulli-
re præterea & quæ elixantur & quæ assantur
quotidianum est. Quin etiam quod concoqui-
tur, ei ampliotem molem & calor tribuit & Ar-
stoteles 4. meteorolog. cap. 2. Imò verò multò el-
ixationi quam putrefactioni familiarior est ebu-
litio, & frequentior illi, quam huic. Nam sine ul-
lis bullis & ferrum rubiginescit, & panis muce-
scit, & butyrum, oleū, adeps rancescunt, & po-
ma marcescunt atque alia quamplurima flacce-
scunt & extabe fiunt, ut proinde necesse in poste-
rum sit, ea ratione inter mista putredini ob-
noxia distribuere ebullitionem, ut hæc ipsa di-
catur non ijs quæ solida & per excessum terre-
sunt, sed reliquis, quæ fluida & magno excessu a-
quea competere, distinctione ipsius Zabarella
petita ex 2. de generat. & interitu missi cap. 4.

XXXIIX.

Quod denique ad tartarum vitriolatum si-
milique ex fermento coagula attinet, responsio
in promptu est, videlicet non omnem humidi à
siccò separationem esse de essentia putredinis:
sed

nam tantummodo, quæ sit humidij proprii
 vi atq; intrinseci, non ejus, quod à foris est,
 ad ascititium & precarium, quale illud, quò
 areus sal spiritusque chalcanthinus diffluunt.
 de sale quidem tartari res tam expedita
 illum tractâ ab aere humiditate extabuisset,
 illo amplius verbò egeat. At de spiritu vi-
 li lege quæ in historiâ Chymicâ sulfuris, quæ
 in analysi & genesi chalcanthi sunt in Para-
 is meis prolixiùs exposita; quòrsum etiâ col-
 lat distinctio terræ in insitam & adscitam;
 in suprâ attuli cap. 3. §. 22. Cape aliud argu-
 tum sospitis atq; integri in tartaro vitriola-
 umidi ejus, quod naturatum spiritui chal-
 cantino; tum sali tartareo inest. Etiam si enim
 humido extrario; cœu vehiculo suo, ambo di-
 ferint, coierintq; in unum: Distillatione tã-
 dissociati redeunt viribus vterque integris;
 id in Patadoxis annotavi lib. 2. cap. 7.

CAPUT V.

*Id docet Galenum & fallere, quando ex ph-
 tredine vini derivavit natales
 aceti.*

XXXIX.

quitur, ut datam de aceto fidem liberemus:
 quod eodem modo procreati statuimus ex
 o; quo ex farinâ oritur fermentum. Pat utrius-
 ne ratio est. Neutrobi locum habet putre-
 Hanc enim quam sedulo Galenus aceto af-
 fuit, tam quoque gnaviter absterfit Zabarel-
 la;

la, primus, quod sciam, omnium, qui hac in
 Galeni auctoritatem conquassare ausus sit. Pe-
 tior Zabarellæ fuit verè quàm viri respectus, &
 non tam oratione quam ratione philosopho
 gendum censuit. Ita factum, ut & Galeno putre-
 dinem & aceto abstulerit. Mihi quoq; animum
 addiderit, ut quantum à Galenicâ putredine ab-
 horrerem, tantum ex in operâ darem, ne aut Za-
 barellæ aut aceto deessem.

XL.

Vulgi animis opinio nem hanc in se vit autho-
 non è vulgo, quod externus aëris calor vin-
 calorem internum resolvat, posteaque igne
 ejus & aërias partes dissipet. Tunc veluti em-
 ri vinum & in acetum degenerare: propterea
 fuisse, qui vinum mortuum appellarint acetum
 ut videre est apud Galenum *libr. 1. Simpl. 17.* Ea-
 demque causam esse, ut acetum nunquam
 vini habitum naturamque redire possit. V-
 tam hanc esse aceti generationem ex eo liquet
 quod acetum frigidioris & siccioris sit temper-
 menti, quàm ipsum illud vinum, ex quo factum
 est; nimirum quia devictus sit vini calor nativ-
 ab externo. Atque hinc illud quoque fieri ma-
 festum, cur vina imbecilliora atq; frigidiora
 ciliùs in acetum vertantur, quia scilicet calo-
 interni parùm habeant. Exiguum autem cal-
 rem internum à multo externo facilè dissipa-
 Ideoque Galenum dixisse, persimile vinis ac-
 scentibus accidere, quale flammis exiguis
 que invalidis. Quippe si eas ad solem fervidu-
 exponas aut prorsus obscurari, aut denique

am extingui conspicias. Sic etiam si ardentem
 accernam aut juxta flammam vehementem ma-
 namque disponas, aut ad solem fervidum ex-
 onas, marcescere utique ac dissipari videri *libro*
1. cap. 14. Accedit, quod & vermibus scatere a-
 etum quandoque se vidisse testetur, ut cuilibet
 experiundum relinquat Ioan. Pincierus *Ænigm.*
lib. 3. cap. 26. ubi ex professo de aceto agit, Gale-
 nicamque sententiam illo, quem tradimus mo-
 do, interpolat, de vermib. verò hæc attexit: Sunt,
 inquit, exigui, albi, oblongi, natantque per o-
 mnes acetipartes, sicutamen ut interim superio-
 ra magis occupent, quam inferiora. Qui cernere
 eos avert, aceto recente vitrum pellucidum ad
 summum usque repleat, postea soli exponat, &
 certatim videbit vermiculos illos orificium ver-
 tus eniti, vbi congregari, vel cochleari auferri
 possunt, vel ad redundantiam aceto affuso eò
 redigi, ut spontè effluant, iam verò in hisce, quæ
 putrescunt, animalia gigni solere, oraculo quasi
 edidit Aristoteles in primo quarti meteorologi-
 cæ. Ut proinde vermes illi sine dubio una cum
 aceto ex eadem vini putredine nascantur, si qui-
 dem Pinciero credimus, qui ænigmate non ine-
 leganter rem omnem complexus, quatuor hisce
 super aceto hexametris ludit:

*Corporis alterius licet ex putredine nascar,
 Inq, meo innumeri nascantur corpore vermes,
 Res alias tamen à putredine vindico & ipsis,
 Quæ tetigisse datur, sum vermibus acre venenymi:*

XLI.

Ego verò re diligenter examinata, in eam de-

veni sententiam, ut existimem, calore vini interno resoluta, partibus vini igneis atque acrijs dissipatis, vino emortuo, calore vini nativo devicta ac profus extincto liquorem superstitem, nequaquam exacerescere sed mucescere: nec quicquam inter acetum & vappam interesse; quum ab una eademque vini labere utrumque proficiatur. Itaque opinionem Galeni hoc absurdi primò secum vehere, quod discrimen inter vappam & acrum funditus tollat. Alterum, quod calori externo ante victoriam canat epinicion; interno verò exequias eat ante mortem; Quod si namque calor, ut illi dicunt; tenues volavit in auras, unde nam provehit illa excafactoria vis ipsi Aristoteli & cognita & celebrata, *sect. 33. probl. 1. 5. 7?* Vnde nam acrimonia excafaciens & ignea, quam in aceto Galenus persensit, quæ tanta est, ut, Plinio teste, & sanguinis grumos acetum solvat, & saxa rumpat, & liquefaciat uniones, & durissimam ovi testam emolliat? ut cæteros lapides ac metalla pleraque edomet, inito artis opere, nisi assiduitas experiundi paulatim subtraxisset admirationis incitamentum. Certè tantum est, in aceto occubuisse calorem, ut plus etiam virtum in aceto quam vino vibret.

XLII.

Responderi audio, totum id à putredine habere acetum, quod caleat. Atqui (inquam ego) quare non perinde calet & vappa? Hic verò obstruenda protinus rima est, per quam elabi satagunt, qui studiosius Galeno ac putredini patrocinantur. Inquiunt enim; aliud vappam esse, ali-

ud, acetum. In vappâ esse omnimodum consummatumque calorisi nativi interitum: in aceto inchoatum atque imperfectum: parem esse in utroque & putredinis rationem.

XLIII.

Veruntamen diuerticulum hoc neque ullius est momenti, &, ut esset, autores suos nihilum juvaret. Nam optimo jure Zabarella contrâ cõ-tendit, differentiam illam inter acetum & vinum putridum, quæ minorem aceto putredinem, majorem vappæ assignat, & experientiæ & rationi adversari, *lib. 3. de misti gener. & interit. cap. 9.* In omnibus enim videre nos, minorem putredinẽ esse viam ad majorem, ita ut facilius sit, ut magnâ putredine corripiatur id, quod aliquantum putrescere cæpit, quam id quod adhuc putrescere non incæpit. Quandoquidem & ratio hoc idem confirmet: faciliorem enim transitum esse à medio ad extremum, quam ab extremo ad extremum. Ergo acetum faciliè putrescere, si in eo, ut illi dicunt, sit inchoata putredo: at tamen acetum non putrescere seu difficillimè putrescere, & experientiam docere, vinum faciliùs fieri putridum, antequam fiat acetum, quàm si mutatum in acetum. Non posse ergò dicere nos, acetum esse vinum mediocriter putrefactum.

XLIV.

Idque ob hanc amplius, quam Zabarella etiam urfit (*lib. 3. cap. 6.*) causam: quod non fiat ab uno extremo transitus ad alterum nisi per medium interjacens. Non poterit ergo vinum in vappam desciscere, nisi prius in acetum migret,

S

quod

quod ipsum experientia non minus refellit, quàm illud, quod Pincierus affirmavit, vina imbecilliora atque frigidiora facilius exacerescere ob paupertatem scilicet atque pœnuriam caloris intrinseci. Certè enim qui vel triduum exegit in ænopolijs, discere sine negotio potuit, acetum quodque eò esse mordacius, quò generosius fuerit vinum: Vina quoque dilutiora ac debiliora facilius in vappam degenerare, quàm in acetum commutari: Acetumque adeò ab ipso Bromij spiritus opes animumque sumere. Atque idcirco Pincierus, eo pacto non magis generationem aceti ex putrilagine vini adstruxit, quam vini calorem in aceto destruxit, quando hoc ipsum vino frigidius esse pronunciavit.

XLV.

Non diffundam me pluribus: quoniam ipsi suum illud effugium effugiunt. Si rectè intelligo, quæ de aceti cunabulis philosophantur, non laborat in aceto vini calor, sed omninò exspiravit, desijt, evanuit, dissipatus quippè extinctus, devictus, mortuus. Propterea enim acetum crediderim Scaligero dictum, *Donè mentivori informe cadaver*: Propterea non magis reducis capax animæ censerì, quàm naturæ vi redire idem numero calor possit, qui semel interiit. Hoc ergò illi volunt, acetum non esse vinum putrescens, sed reverà putrefactum: Quo ipso mihi quidem vix quicquam vel auditu durius vel difficilius creditu occurrit.

XLVI.

Etenim si Aristotelem consulo, video in
quar-

quarto meteorologicōn, qui mistorum proprius liber est, acetum inter misti species, unā cum vino ipso recenseri. Hoc autem non faceret Aristoteles, si acetum esset vinum putrefactum, quia nominatione cuiuslibet misti significatur quoddam in suā specie completum, per quampiam formam mitionis: At putrefactum, quatenus est putrefactum, notat imperfectionem & recessum rei à propriā naturā, & progressionem ad dissolutionem in elementa, proinde indignum est, quod nominetur ut mistum, verba sunt Zabarellæ *libr. 3. de Misti generat. & interit. cap. 9.*

XLVII.

Galenus quoque suum in Methodo & Simplicibus tantā cum industriā & prolixitatē quantam vix ulli alij misto adhibere solet, acetī temperamentum consēctatur & qualitates enarrat: Videtur, commentitiæ suæ putredinis oblitus, idem cum Aristotele sensisse, ac pluris acetum fecisse, quam vel ipse cogitārit, vel hodieque existiment, qui ad aras Galenī dixere sacramentum. Certē enim temperamentum, ibi mixtio: ubi mixtioni ibi inimica mixtioni putredo exulat, nec salvo mixto, invenit locum.

XLIIX.

Quamobrē ipsum etiam acetū, quatenus mixtum est, eatenus sit putredini obnoxium: & quāvis ad salis naturā quodammodo accedat: Vincitur tamen longo ævi tractu ac facessit in vappā, eodēq; putrilaginis genere, quo vinū ipsum cor-

ripitur, sicuti fermentum eundem, quem panis
fitum, quum exsolvitur, concipit.

XLIX.

Pincierus verò, quum observavit acetum ver-
minare, potuit simul & cognoscere, quod ace-
tum, quum verminat, putrefiat, animaliaque
potius ex cadavere aceti, quam in corpore aceti
gigni, neque unà cum aceto ex eadem vini pu-
tredine, sed ex propria aceti corruptelâ nasci.

L.

Posteaquam ergo hac ratione cognovissem,
acetum in suo genere corpus esse mistum, non
minus perfectum completumque ipso, ex
quo fit, vino: cæpi porro cogitare causam omnem
erroris de putredine, ignoratorumque aceti na-
taliū, nullam aliam fuisse, quam hanc unam &
solam, quod rei positivæ, causa non positiva, uti
verò par erat, quæ sita esset, sed loco ejus, nescio
quid privativi excogitatum, quo acetum pro-
crearetur, quod tam altas in omnium animis ra-
dices egit, vix ut evelli queat.

LI.

Namque & Zabarella, tametsi putredinem
masculè debellarit, non potest tamen nisi per
privationem conficere negotium. Nihilominus
instar statuæ mercurialis viam monstravit ad ve-
ritatem, ad quam ipse nō pervenit, licet magno
excelsoque spiritu contenderit. Dum enim duos
in vino calores, duplex item humidum scruta-
tur *lib. 3. de misti generat. & interit. cap. 7. & 8.* O-
mnino significavit posse nos, anatomia magi-
strâ, ad rei tam abstrusæ quam obviæ noticiam
per-

pertingere: proprio fretus experimento, utpote qui non alio quàm anatomîâ duce, humidum continuans invenerit, quod Alchymistas instar olèi crassi ex quolibet quantumvis arido corpore educere, quod humidum oleaginosum vocari, & ex aëreo & aqueo humido constare scribit, *lib. alleg. cap. 7.* Stringendus itaque denuò culter Democritæus, & in Bacchi viscera adigendus, ut corpore nudato perspectisq̃ue interaneis, veniat in propatulum, quænam in tam suavi succo causata sit tam tetræ acerbitalis.

CAPUT VI.

*Ex anatomia vini demonstratur vera
aceti profapia.*

LII.

VVæ succum triplice substantiâ, aqueâ nempe, igneâ & terreâ contineri, ea inter experimenta est, quæ in dubium vocare imperiti sit, negare impudentis. Magna terræ potio partim in fundo cadorum vinariorum confidit, partim ad latera concrevit durescitq̃ue in lapidem, qui græcis τρωξ, recentioribus tartarus appellatur. Quanquam ego censeam tartari nomen majore merito competere liquido illi igni, qui ex latice vitigenâ elicitur, vulgatæ jam per tabernas & proscuchas merci, quâ bibones hoc ævo gulam, viscera, corpus exurunt, simulq̃ue cum corpore squallentem torrent animam. Quod superest, aqua est, quæ ignem hunc terramq̃ue illam, seri instar, circumfluit ac perfundit, eaq̃ue nec mi-

nore copiâ, quam cæteræ duæ, postquam ambarum discessu sola constitit, restagnare conspicitur.

LIII.

Totidem etiam partibus vinum in quarto simplicium capite tertio absolvit constituitque Galenus. Nam & terreæ fœcis fundum petentis, & aquosæ substantiæ toti vino commistæ diserte meminit: Laticem igneum, animam vini, ipsamet vini substantiâ vinosâ designavit. Flos verò quem tribus hisce annumerat, non pars vini est, sed spuma supervacanea, quam vi fervoris seu fermenti vinum & evomit & resorbet.

LIV.

Iam verò hoc quoque constat, tres esse formas simplices, quarum præsentia efficiatur, ut idem succus nunc mustum, nunc vinum dicatur; denique & acetum, quod nos formâ peculiari non minus, quam vel mistum vel vinum donamus. Nam sapa quidem, defrutum, posca, & quæ sunt id generis, non specie à musto ac vino, sed modo saltē quodam differunt. Quisquis tribus hisce formis simplicibus tres illas substantias recte nōrit componere, rectā perveniet ad aceti notitiam.

LV.

Nam qui recens à torculari manat liquor, chaos mihi quoddam videtur, in quo cætera quidem elementa æquabiliter confusa sint, manifesta tamen eluceat unius aquæ ditio, qua reliquorum potestas apprimitur & refrænatur, ut

suavissima dulcedine, amantem merigulam, nectaris instar aut Ambrosiæ, mustum titillet. Quapropter fit, ut non credam Zabarellæ, persuadere nobis conanti, quod vinum musto dulcius sit, *libr. 3. de generat. & inter. misti cap. 8.* Nec juvare eum Aristoteles potest eo, quod omne concoctum dulce esse dixerit. Nam qui vel primis labristum mustum tum vinum degustaverit, poterit proprio Marte experiri, non esse perpetuum hoc, quod concoctum crudo sit dulcius, nec falsum, quod Maro mustum dulce appellavit *Georg. 4.* Nam & nos qui procul à regionibus viniferis degimus, domi nostræ didicimus, Zythum, quod à recente cocturâ etiamnum calet, musto respondens, atque à nostratibus W E E R T aut MEDDIKE vocatum longe esse dulcius maturiori & adultiori. Aristotelem denique judicamus, quum axioma illud promulgaret, nequaquam eorum meminisse fructuum, quorum omnis perfectio in summâ aciditate sita est.

LVI.

Porrò quemadmodum aqueæ substantiæ dominio partes igneæ terreæque in misto coercentur ac contemperantur: Ita in vino præest ignis, subsunt aqua & terra. Propterea enim coquitur succus vitigena, non tam ut aqueus humor abeat, quàm ut igneus latex prodeat, adeoque ignis igne suscitetur. Idcirco & Plinius transitum musti in vina expressit verbulo fervendi *libr. 14. cap. 9.* quod nos solenni jam fermenti, quasi fervimenti, notione comprehendimus. Atque hæc

quoque causa est, quod Aristotelem, quum inter aquæ species vinum in quarto quarti meteorologicæ numeraret, hæsisse in vini cortice & involucris existimem, nequaquam pervenisse ad pulpam & medullam, quam multo igne flagrare vilissimus quisque è plebe scit, proindeque nec in eo assensum mereri, quod calorem, qui vino inest, externum esse in vndecimo quarti meteorologicæ decreverit: Nisi forte quispiam sibi imagineatur, ipsam quoque animam vivo in corpore peregrinari. Nam quod anima viventibus, hoc ignis vino est,

LVII.

Relinquitur ergo inter terram & acetum talis omnino proportio ratioque talis, qualis inter ignem & vinum, qualis inter aquam & mustum respectus commensuratusque intercessit. Estque mea opinione generatio aceti nihil aliud, quam maturatio terræ vino insitæ, sicuti fermentum nihil aliud, quam maturitas terræ ejus, quæ frugibus inest. Quam terram diximus à recentioribus tartarum appellari, cujus ignoratio causa fuit, quod ipsa quoque tum aceti tum fermenti natura ignoraretur,

LIX.

Nam quæ vetustiores naturæ consulti de tartaro tradiderunt, partim jejana partim falsa sunt. Nil enim nisi fæcis nomen circumsonant, nil nisi fæcis in cineres redigendæ modum, in cineres redactæ vires medicatrices & similia è trivijs petita, quæ fabulis quoque adpersit Plinius, ne sincera prodirent, quæ vulgaria sunt. Nam quis cre-

credat, facem vini siccata[m] recipere ignes, ac sine alimento per se flagrare? quis, cinerem facis naturam habere niti, easdemque habere vires, sibi persuaderi patiatur? Vtrumque tamen apud Plinium legitur *lib. 14. cap. 20.*

LIX.

Aliquid de interiore anatomia gustavit Dioscorides, & quasi sub nube vidit solem *libr. 5. cap. 132.* ἡ γὰρ, inquit, ἀπὸ ὧν ἀνέτεταται τῇ δυνάμει. Obscura comparatione cognationem aliquam innuit, quæ tartarum aceto, acetum tartaro jungat. Ipsum tamen vinculum nescivit, quod mutuo nexu ambo colliget. Hoc verò artifex anatomie, ex communi aciditate, quæ ambobus ingenta est, nectere cæpit, efficitque adeò, ut aceto nihil aliud affirmarim esse, quam tartarum liquidum ac fluxum, tartarum nihil aliud, quam acetum solidum ac fixum, utque acetum tartarum aquosum, & vice versâ tartarum acetum terreum dixerim in *Paradoxis lib. 2. cap. 7.*

LX.

Omniñò enim, veluti tum & tam diu in salvo est vinum, quum & quam diu ignis terræ imperat; Ita ubi attollere caput terra cæperit, & ad suam sive maturitatem sive perfectionem sive ἀκμὴν adspirare, protinus acetum subnascitur. Quod ipsum ego credo non magis esse vinosi caloris expers quam terræ acetosæ expers vinum sit: Tametsi neque hoc negem, sed potiùs summo perè inculcem, modum, quo utrique utrumque insit, esse longè diversissimum. Dictum enim vel antea, ut in vino ignis sub fræno habeat terram,

fic vicissim in aceto terram dominari, domari ignem.

LXI.

“ Atque hæc quidem opinio, nequaquam à pe-
 “ ripato abhorret. Aristotelis verba in secundo
 “ tertij de generatione animalium hæc sunt : Ut
 “ vina temporibus calidis coacescunt fæce sub-
 “ versâ (hoc enim causâ est, ut depraventur) sic
 “ ova pereunt vitello corrupto. Idem in utrif-
 “ que terrena portio est. Quamobrem & vinum
 “ turbatur fæce permistâ, & ovum vitello diffuso.

LXII.

Zabarella ab alijs principijs aceti originem arcessivit; quæ si nostris conferantur non parùm roboris ac splendoris tenella ac recens acquireret veritas. Contrahenda ergò sunt in summulam quæ quatuor ultimis capitibus libri tertij de generatione & interitu misti, fusè differuit philosophus verè nobilis.

LXIII.

Is igitur quum pro eâ quâ excelluit acerrimâ judicij acie perspexisset, in aceti generatione nullas esse partes putredini, atque omninò negandum putaret, acetum esse vinum putrefactum, & vinum mutari in acetum per putrefactionem: Noluit rem controversam inexplicatam relinquere, nec in suspenso tenere animos avidos sciendi, quid demùm reverà acetum sit, quonam sese pacto generatio eius habeat.

LXIV.

Itaque ad artificium anatomicum conversus, vinum in geminum calorem, itemq; duplex hu-
 mi-

midum dispefcuit, atque eum in modum qualitates vini diftinxit, ut vino, quum à vivente corpore defluerit, duos calores inefle diceret, unum elemētarem feu temperaturæ, alterum verò animale m feu vitalem, qui in fequitur animam, eftque à vite in vinum transfufus: Licet non neget interim, duos illos calores in vino conflari in unum, quemadmodum à duabus candelis in uno eodemque conclavi lucentibus, unum idemque numero lumen, licet intenfius, quam fit alterutra feorfim luceat, proveniat. Sic etiam negaret nos non poffe duplicem humiditatem, ut eam apertè ponere Galenum, dum diftinguit in vino fubftantiam vinofam & fubftantiam aquofam, Vinofam enim fubftantiam habere illud humidum, quo fiat conjunctio partium: humidum verò aquofum efle illud, quod contractum eft ex alimento, quod ad uvam in vite confluebat.

LXV.

Hifce conftitutis ac præmiſſis rem ita decidit Zabarella, ut arbitretur dicendum efle, acetum fieri per interitum caloris vitalis, manente calore elementari: proinde fine ſeparatione humidi continuantis à ſicco: contra quam vinum putridum, quo fit per corruptionem caloris temperaturæ ſeu elementaris, quam in fequitur ſeparatio humidi continuantis à ſicco, quæ eft putrefactio.

LXVI.

Hoc enim ita efle maximè ex eo comprobari,
quod

quod his admissis ratio facile reddatur omnium, quæ vino contingere cernuntur; Exempli gratiâ, quur vinum dilutum ac tenue facile putrescat: quare vinum merum ac generosum difficilius putrescat, facilius acescat: quare acetum factum ex vino tenui & diluto facilius putrilagine corripiaturo eo, quod ex generoso factum est: quare etiam Aristoteles aqueam naturam vino addixerit caloremque alienum: quur acetum rectius vinum mortuum, quam putrefactum dicatur: quare acetum facturi, vinum vel radijs solalibus vel alij calori medico exponamus: quare ex vino novo non facile fiat acetum, sed ex vino vetustiore: quare acetum frigidum & humidum actu sed facultate exsiccativum sit: quare acre idem & mordax, & quæ sunt id genus alia: In quibus nos non tam ingenij magnitudinem, judicijque dexteritatem admiramur, quam animi generosi candorem laudamus propè divinum, expressum clausulâ humanissimâ, quâ se pollicetur non recusaturum subscribere sententiæ ejus, qui probabilis aliquid invenerit. Quare per Zabarellam audacter pergere nobis licebit in studio veritatis. Ipse enim non tantum ultro ignoscet, verum etiam peramanter favebit tentaturis, quâ ratione possimus, præterito probabilitatis Topicæ bivio, régiam occupare viam apodicticæ certitudinis, & solidi aliquid extruere, quod tollat opinionem, scientiam formet ac firmet.

LXVII.

Ordinâ vinosâ substantiâ debeo, & docere,
quid-

quidnam propriè & reipsâ sit illud, cui Galenus id nominis indiderit. Demonstratio esto hujusmodi. Ea vini pars, per quam vinum habet, & quod vinum sit, & quod mixtum sit, & sine contradictione substantia vinosa. Atqui liquidus ille ignis, vel liquor igneus, qui per æreos vitreosve tubulos vulgatissimo hodiè artificio eicitur, est ea vini pars, per quam vinum habet, & quod vinum sit & quod mixtum sit: Conclusio oritur inconcussa, liquidum illum ignem seu igneum liquorem ipsissimam esse substantiam vinosam.

LXIX.

Propositio major nullâ eget probatione, quâ extra controversiam ea sit substantiæ vinosæ ratio & conditio, ut reliquas partes ad certam misti speciem contrahat, proindeq; Zabarellæ non immeritò dicatur habere illud humidum, quo fit partium conjunctio.

LXIX.

At propositio minor clarissimâ anatomes luce refulget. Dempta enim separataque vitæ aquâ, quam vocant, nil nisi tetrum ex vino remanet cadaver, & deformatum atq; incomposita colluvies, quæ non magis cohæret, quam vel scopæ dissolutæ vel funiculus ex arenâ, remanet, inquâ, & sine anima corpus, & sine sole mundus, & sine luce dies, & nox sine sydere. Vique enim ad eò & in animando (si ita loqui liceat) potens est vini spiritus, & in uniendo efficax, ut vina quoq; morti vicina & jamjam animam agentia, coinfuso, instaurentur ac reviviscant. Vnit autem ob
vilco-

viscositatem oleo æmulam, qua efficitur, ut non guttatim & sparsim sed striatim & junctim in alembico defluat, partibus ejus quasi glutinæ quopiam subtili compactis: Animat ob ignem vivificum, qui in vino, ut principiato, moderatè calet: In spiritu, ut principio, ultra modum fervet sic ut flammâ quoq; luculentissima inardescat.

LXX.

Atque hac quidem ratione idem spiritus non tantum caloris focus est: sed & centrum, in quo specificæ vini vires confertim coeunt. Sive enim ea sit vini proprietas substantialis, ut Mercuriali videtur, sive, ut Platerus vult, quodque eodem recidit, occulta narcosis, quæ faciat, ut insaniant homines, utque supplicij causa hominibus datum esse vinum Plato in legibus arbitratus sit: Certè equidem ad mentis alienationem, vel decuplo spiritus meri ipso potentior mero esseprehenditur, ut vel hinc constet, substantiam vinosam esse, in quâ ceu proprio atque οἶκός habitaculo, tantum liceat proprietati substantiali, nec de nihilo sit, quod vinum convulsiones inducere ob aquam ardentem statuerit Cardanus: Etiam si Cardanum nugari Mercurialis existimet *Comm. in Progn. Hipp.* Sed condonandum hoc Mercuriali, utpote anatomias ignaro, velati & illud, quod simili imprudentiâ dicam an imperitiâ, negarit, vinum habere visciditatem: *Tract. de aquâ & vin. cap. 4.* Quum tamen tum vino tum partibus vini igneis atque terreis tam perspicua insit visciditas, ut ipsos feriatur sensus,

LXXI.

Quibus ita constitutis, corruiit mox distinctio calorum, quam Zabarella ingeniosè magis quam verè excogitavit. Quanquam enim credat, non posse existere in eodem subiecto duos calores tanquam duo distincta individua eiusdem speciei, sed unum esse calorem intensiorem, ex utroque conflatum: ita ut duos dicere nihil aliud sit, quam dicere duo distincta principia, à quibus profluunt plures caloris gradus, quam ex altero tantum, ita ut simul conjuncti constituent unum numero calorem intensiorem, qui secundum aliquos gradus est calor elementaris, secundum reliquos verò est calor vitalis *libro 3. de generat. & inter mist. cap. 7.* Non tamen assensum meretur ea, quantumvis satis speciosa ac plausibilis opinio, quæ entia absque necessitate multiplicat, & duobus principijs acceptum refert, quod uni ac simplici substantiæ vinosæ erat adscribendum, quam nos paulò ante ostendimus, vino & vini formam & misti pariter elargiri.

LXXII.

Nec Zabarellæ patrocinator semen vel animalis vel plantæ, in quo præter calorem elementarem Aristoteles vitalem etiam calorem, elemento stellarum proportionem respondentem, agnoverit. Duum enim calorum duplex quoque principium est in unoquoque semine prolifico, eorumque unus ab animâ, alter à formâ misti. At vinum animatum esse Zabarella præcisè negat capite octavo libri jam modò allegati,
dise.

disertissimè in sexto ijs contradicit, qui animam vino tribuerunt.

LXXIII.

Quapropter etiam duarum candelarum una extinguenda, altera linquenda est, quam ab vnâ substantiâ vinosâ vinum satis accipiat & lucis & caloris, neque opus sit ab unanimâ quicquam horum emendicare: idque ob hanc ampliùs causam, quod & ipsa luminis unitas, quam à duabus candelis Zabarella proficisci autumat, nullius momenti sit, hoc argumento, quod duæ candelæ accensæ ex vno atque eodem indiuiduo duas distinctas umbras, atque idcirco duo etiam distincta lumina, in uno eodemque conclavi efficiant.

LXXIV.

Neque imaginari mihi possum, quomodo absque animâ animalis calor tamdiu queat in vino conservari: quomodo in corpore nō vivo vitalis calor tādū solus & per se subsistere. Certè enim caloris seu animalis seu vitalis præses ac custos una est anima: Hæc ille velut umbra suum corpus insequitur. Vbi ergo anima adfuerit, ibi adest & calor; Vbi eadem abfuerit, ibi non potest animæ satelles diuturnam moram trahere, sed tanquam exul & extorris abire gestit in patriam.

LXXV.

Quare Zabarella docens, vinum, quamvis animatum non sit, ferre secum calorem ab animâ sibi insitum & impressum, exponat, si potest, quidnam sit, quod in vino peregrinum calorem tandiu detinere possit. Certè qui dat tollitve

formam, dat etiam tollitve unâ, quæ formam consequuntur. Vinum animæ expers non potest multum de calore seu animali seu vitali gloriari, nec diu gaudere invito hospite.

LXXVI.

Atque adeò hinc etiam liquet, quanti facienda sit illa Zabarellę adfertio, quæ concludit: Acetum fieri per interitum caloris vitalis, manente calore elementari, proinde sine separatione humidi continuantis à sicco: putridum autem vinum fieri per corruptionem caloris temperaturæ seu elementaris, quam insequatur separatio humidi continuantis à sicco, & hanc esse putrefactionem.

LXXVII.

Nam quod de putrefactione affert, ambabus quidem ulnis amplectimur: At interitus caloris vitalis, non minus in vino imaginarius est, quam ipse quoque vitalis calor commentitius. Ab unâ substantiâ vinosâ unus in vino calor est, qui & genium amabilem vino afflat, & simul humidum cum sicco temperat ac terminat: Cujus & interitus situm facit, & vigor vinum, & vicissitudo acetum. Estque in præcedentibus expositum, quomodo ignis in terram imperio vinum constet, acetum, terræ dominio in ignem.

LXXIX.

Ex quo intelligi potest, quod neque ex parte, neque ex toto, neque quoad gradus in aceti generatione pereat calor: quippe qui etiam acrior in aceto potentiorque quam in vino, & earum edax rerum, quæ vino ne libare quidem fas, de-

T pre-

prehendatur. Itaqué in aceto, ut dixi, non mortificatur vini calor, sed duntaxat modificatur, nempe à dominatrice terrâ, cui fasces submittere generosus ignis cogitur & ad ejus nutû se morelq; suos componere. Vt proinde non prorsus à vero abludere mihi videatur, quisquis acetum hoc pacto definierit, quod sit *Substantia vinosa mutata in tartaream*. Omnia dixit, qui hoc dixit, & exiguo sententię ambitu tum operosum inclusit argumentum, tum varia argumenti problemata, quorum multò est expeditior per nostram hypothesin solutio, quam si Zabarellæ theorian consecutemur.

LXXIX.

Nam quod vinum tenue ac dilutum facilè, merò verò ac generosum difficilè putrescat : id in illo quidem facit ignis paupertas, in hoc ignis ubertas : eademq; etiam ratio è vino ad acetum transfertur, & non aliter ac vis ignea per tartarum in aceto tanquam per traducem trāsfunditur ac propagatur. Atque idcirco, quod ex vino tenui ac diluto est, faciliùs putrescit eo, cui generosior fuit genetrix. Et hoc est, quod Seneca affirmavit, vini vim existere etiam in aceto *lib. 3. Natural. quest. cap. 21*. Nec obstat Aristoteles, qui aqueam vino naturam caloremq; alienum dicavit. Namque & jam ante monuimus, illum extima Bromij vidisse, intima non pervidisse. Quin nec eorum tolerabilius est peccatum, qui vel mortuum vel putrefactum vinum appellarint acetum : hoc unum interest, quod mortuum dici per metaphoram possit, putrefa-

Etum non nisi per catachresin. Plinium quoque constat, quum acetum vini vitium diceret, poetice magis quàm physice locutum fuisse *libr. 23. c. 1.*

LXXX.

Cæterum quod acetum facturi radijs solatib. vel alij calori modico exponamus vinum, id eo consilio fit, ut videlicet deliquescat tartarus ac maturescat: eâ, inquam, ratione, quâ prope focum brassica capitata exacescit, familiare germanis superioribus edulium, quod ab acore & famam habet & gratiam, at acorem à tartaro seu terrâ acetosâ, quæ omnibus omninò frugibus ac fructibus, quin & herbis ac plantis, ut aliàs annotavi, quin & à Galeno *L. Simpl. 17.* annotatum, repêio inest, quæque simul ac maturitatem & ἀκμήν suam indepta est, asperat succos vegetabiles atq; exacerbat.

Gal. loc. *Sane in omnibus liquoribus, quos experimentis fructibus conficiunt, crassum desertur quippiam, quod & temporis spacio subsidit, fax vocatur in vino, in oleo amurca, seu & in omnibus aliis humiditatibus expressis inest, quod illis proportionem respondet, tametsi proprium nomen sortitum non sit, quod velut fax est in illis.*

LXXXI.

Si porro quæris à me, quomodo maturitatem indipiscatur, quæstionem quæstione resolvam & interrogabo in vicem, quomodo confiat illa nostras oxycrambe? Confiari autem fermentando respondebit, me vade ac præde vilissimus quisque lixa calove ex officinâ Apitij. Idem ego de aceto inculco: Davum in hac fabulâ esse

fermentationem, quam quasi per transfennam aspexit Zabarella, quando humidum vini aquosum & alimentare resolvi à proprio calore dixit, *lib. 3. operis multotiens allegati cap. 9.* quando pati idem ac consumi à calore vini animali asseverat, & cum calore illo vitali hanc conditionem servare, ut consumat humidum *cap. 10.* Illa enim caloris irrequieti in suum humidum jugis & continua actio & labor (laborem enim nostrates vocât sermone vernaculo) nihil aliud est, quam fermentatio, quæ non tantum humidum exhaurit ac disperdit, verum etiam terram maturat atque exaltat.

LXXXII.

Vnde jam non diu deliberandum nobis erit, quidnam responsuri simus, interroganti, quare ex vino novo non facilè fiat acetum, sed benè ex vetustiore? Non quivis per se intelligit, faciliùs transiri à medio ad extremum, quàm ab extremo ad extremum. Citiùs puerum quàm infantè adolescere, adolescente citiùs senescere virum. Sic & vino suæ sunt ætates, quarum extrema acetum, veluti senectus, occupat.

LXXXIII.

Nec dissentit aceti temperamentum, sed ratio temperamenti alia reddenda est. Neq; enim frigidius vino sicciusve acetum efficitur caloris discessu vel absentia: quippe qui satis masculè sese in aceto gerat, ut nec sibi nec aceto dedit, durissimis quoq; quæ consumit, corporibus superfit. Sed unius terræ præsentia & excessus tantum secum aloris simul atque ariditatis vehit.

Est.

Estque terra velut quædam radix, à quâ aciditas propemodû omnis in mistis pullulat & progerminat. Hoc hætenus in aceto, fermento, brassicâ, in frugibus quibusq; & fructibus tam perspicuè docui, ut ipsi etiam aceto, quod sales exspirant, maximam partem accommodari possit. Maximam, ajo, partem. Nam absoluti aliquid de eo tradere, nec opis meæ est, nec operæ præsentis. Idcirco de re nondum satis perspectâ, cum Critone Terentiano, deliberandum censeo amplius, maximè, quia ipsa aciditas nobis à Platone, non ut effectus proponitur, sed ut causa supponitur, neque ut affectio demonstranda venit, sed ut medium demonstrationi inferenda, si mereatur. Quare quid quantumve in fermentatione possit, capite sequenti enarrabimus, ut ad veram causam (neq; enim in aciditate acquiescere possumus) eo propius accedamus, & quasi per gradus ascendamus.

CAPVT VII.

Vis aceti in fermentatione.

LXXXIV.

ACeti nequitia inest virtus ad magnos usus, & sine quâ vita mitior degi non possit, verba sunt Plinij lib. 14. cap. 20. Nam cibos quidem & sapes non alius magis succus commendat aut excitat, id quod ab eodem dictum lib. 21. cap. 1. Adeoque, ut & ipse affirmat, in totum domitrix vis hæc non ciborum modò est, verùm & rerum plurimarum. Quomodo autem plurimas res domet, idem tribus verbis significavit, quan-

do terrę infusum spumare dixit. Ita videlicet fermentationis vis exprimitur, & per singula tum aceti tum terrę genera ituris, strictâ sententiolâ amplissimus fermenti campus aperitur.

LXXXV.

Nam veluti terram acetum afficit, ita & ovi testam, & lapides & metalla plæraque salutat: ita niterum quoque seu alumen seu cretam exagitat, id quod inter proverbia sua retulit Salomon *cap. 25. vers. 20.* Ita & Hippocrati creditur, succum atrabilarium concitare, quod eo modo fieri statuit Mercurialis, quo Plinius aceti gustu præcipuè murænas in rabiem agi commemorat *libr. 9. c. 23.* Quanquam ego putem, melancholiæ amicus esse acetum, quàm Hippocratem velle velit Mercurialis.

LXXXVI.

Sive enim lienem, melancholiæ metropolin, spectemus cum proprietate naturæ delectari aceto Averroës, cæteri quæ; propemodum Arabes prodiderunt, videlicet propter saporē acidum simile melancholiæ, quâ nutriatur. Nec cōtradicit Galenus, qui acetum maximè lieni convenire sive accommodari author est, quoniam desiccet, attenuet & incidat crassitiē & viscositatē: Sive ipsam melancholiam splenis incolam contueamur, cōstabit, benè ei cū aceto convenire ob temperamenti similitudinem, tum & acetum benè de eo mereri, vel solâ Galeni commendatione, ut proinde in curandis affectibus melâcholicis sorbitionem aceti jure merito quæ; tum Græci cū Arabes magnificerint, nec quicquā causæ fuerit Ioanni

Papio, quare acetum spleni inimicissimum esse affirmaret, in censura pharmacopeias Quercetani. Præsertim quia Scopo Splenetico acetū mulsum in potu dedit *Hipp. 2. Epidem. Sect. 3.*

LXXXVII.

Hunc verò nodum in practicâ suâ incîdit potiùs quàm expedit doctissimus Mercurialis. Nā quod negat acetum melancholiæ cōvenire propriâ ratione, sed tantum per accidens convenire contendit, scilicet ut sit vehiculum aliorum medicamentorū, quæ conveniunt melancholiæ *lib. 1. c. 10.* Id verò tanti est, ut nec ipsi Mercuriali satisfaciat *lib. 3. c. 23.* Quum superiora argumenta satis superque evincant, non tantum per accidens verum etiam per se, nec ut vehiculum duntaxat, sed & propriâ ratione convenire.

LXXXIIX.

Neque verò melius hanc rem definivit distinctione melancholiæ in substantiam & qualitates: quā putat difficultatem omnem tolli, si dicatur, melancholiæ qualitates augeri aceto, substantiā verò melancholiæ aceto imminui. Quomodo autem augeri qualitas possit, non auctâ substantiā: Id verò philosophis disceptandum Mercurialis relinquit, & dum lucem inferre vult, tenebras multò spissiores offundit.

LXXXIX.

Æquè infelicitè rem in proprio commentario dilucidavit. Etsi enim rectè Galenum notat, quod difficultatem hanc dissimulârit: dum tamen ex alijs Galeni locis eam enodare conatur, modum qui dem, quo acetum melācholian fer-

mentet, satis appositè tradidit, in cœtero amicitiam aceti & melancholiæ apertissimè adstruxit,

X C.

Nec quidquam eum subleuat discrimen aceti in intrinsicè acceptum, & extrinsecus usurparum. Etenim pro utrovis rationes superiores militant, quas quia video infringi non posse, cœpi quidem effectum Hippocratis eâ parte amplecti, quâ fermenti capax decernitur succus atrabiliaris; At quæ fermentationem illam vel consequi vel comitari Hipp. edisserit, non pluris facio, quàm illud, quod animum humanum ægrotare, febrecitare, & ad mortem usque augeri scripsit. Quamquam enim Hipp. nec fallere nec falli potuisse Macrobius testatus sit, ejusque dictionem Voci Dei Galenus æquiparavit: quoniam tamen ipse geminum errorem suum in quinto epidemiorû, uti Celsus & Plutarchus annotârunt, ingenuè fateretur, licebit quoque nobis tantò confidentius credere, quod vel pluries potuerit bonus dormitare Homerus,

X C I.

Cœteri quique succi, prout sapore acetum vel referunt vel æquant, perinde quoque paria cum aceto vel similia faciunt in fermentatione. Minores verò, quando sunt aceto asperiores, tanto & altiores spiritus tollere, varijs ac multiplicibus cognoscet experimentis, quisquis sub examen revocaverit, quæ de fermento spiritûs sanguinei tum in anatomiatum in medicina animalium ex professo tradidi: quæ de salium fer-

men-

mento ferri, de quæ fermento, ut vocant, butiri antimonialis, annotavi suo quodq; loco inveniendâ in Paradoxis.

XCII.

Pertinet huc, quod de spirituum tartarei ac sanguinei affinitate illîc dixi. Sapor, odor utrobique idem. Tartareus quoq; ebullit, si ei stillas acutorum mineralium insperferis. Sed, ut hoc obiter moneam, vim illam fermentandi amittit rectificatione, quæ quantum claritati eius studet, tantum decidere de viribus cognoscitur, quod dempto quasi aculeo elanguescat rectificatus & obtorpescat.

XCIII.

Imò verò ejus sum sententiæ, nullam omninò dari nec lapidis nec metalli solutionem, quin acetî & terræ coitu, quin cum bullis & spumâ obtingat; Atque inde etiam originem ducere, quæcunq; in humido calcinationes, notas alicujus fermenti reddant.

XCIV.

Adeoquæ ipsam etiam Andromachi theriacê, me arbitro, non aliâ de causâ ingreditur chalcitis, quàm ut acore suo, quem à spiritu sulfureo, ut in historiâ chalcanthi alibi ostendi, traxit, promoveat fermentationem, unicam virium dispensatricem, quibus pollet theriace.

XCV.

Fernelius quidem in septimo Methodi utiliter prætermitti posse chalcitin putat, idque eum & Valerij Cordi imitatione fecisse scholiastes Fernelij Plantius monet, & in primis consentaneum

neum videri. Cum enim medicamentum id præsertim ustum sit causticum, escharoticum, & internis visceribus infensissimum, nihilque ad ullum interiorem affectum conferre proditum sit, nō esse Plantius decernit, quæ tanto incommodo & saporis insuauitate in hanc compositionem admitti debeat. Sin, ut quibusdam videtur, compositionem totam nigriorem reddit, nō debere in unam coloris gratiam sapore & viribus tantoperè corpori incommodari. Eo subtrahito compositionem totam utiliorem, minus acrem & calidam & suaviorem evadere.

XCVI.

Verum enimverò quid in tanta compositione possit tantillum chalcitidis? quid in magno obsonio parum condimenti? & in viginti circiter libris uncia chalcitidis dimidia, & in unâ theriacæ drachmâ, chalcitidis non granulum sed octava duntaxat granuli particula? Qui circa chalcitidis atomum, eumque operasâ misturâ tantum non oblitteratum tam scrupulosus est Plantius, quidnam quæso Aristoteli respondebit, qui sinceram oxalmen agri Sicanici incolis in Sicilia, in quibusdam epularum generibus pro aceto fuisse scripsit in tertio secundi meteorologicō? Quid Dioscoridi, quid Plinio reponet, qui integræ drachmæ pondere, chalcanthō adversus ventris tineas & venena fungorum vel vorare jubent vel lingere? Nam de acidularum potu nihil jam monebo, quod parum æquum balnearum tibi cinibus Fernelium fuisse, cognōrim ex Consilijs.

XCVII.

Plantius verò pergit, & chalcitin ex albo nobilissimæ antidoti contendit non tantum expūgi debere, ut noxium, sed & posse, ut superfluum. Negavi, noxium esse, quin supervacet, negare non possum, nisi stimuli instar esse dixerim ciundæ fermentationi. Hocque & Quercetanium rectè monuisse in pharmacopœia instituta, ubi de antidotis agit, & Matthiolum intellexisse puto, quando pro chalcitide tantundum olei calcantini magnæ suæ antidoto, consultius multò ac præclariùs, quam vel crudam vel assam chalcitin importavit. Sic quidem, ut apparet, fermenti studiosior, quàm atramenti. Quia proculdubio neq; abs re existimavit, denigrare theriacen, non magis ad efficaciam vel nobilitatem antidoti conducere, quàm cerussare genas ad elegantiam faciei faciat. Quanquam ego etiam dubitè, num pauxillum chalcitidis tantum nigrorem inducere possit, quantum theriacen infecit. Nam quod nigrior sit mithridatio theriace, id ipsum non tam in uno chalcitidis absentia, in altero chalcitidis præsentia facit, quàm quantitas, ut arbitror, opij aliorumque succorum nigrorum, quæ major theriacæ, minor mithridatio inesse deprehenditur.

CAPUT IIX.

Aciditas non est causa fermentationis.

XCVIII.

ATque ita quidem veritas constat sententiæ ejus, quâ Plinius affirmavit, palàm natura esse,

esse, acore fermentari *lib. 18, cap. 11*. Vtrum autem fermentationis causa acor sit, nec ne? non immerito quærere possunt, quibus Platone clarior est veritas. Quanquam enim earum, quæ in fermentatione obtingunt, affectionum causa, Timæo dictatore, aciditas appellatur: Ego tamen nunquam adduci potui, ut crederem, aciditatē posse in apodixi tueri locum causæ. Namque, & quod fermentatio quādoq; sit causa aciditatis, & quod multa citra acorem ullum fermento corripiantur, non uno experimento didiceram,

XCIX,

Quod fermentatio sit causa aciditatis, patet in succo frugum ac fructuum, quem dispari fermentationis eventu, nunc eliciendæ aquæ ardēti idoneum evadere, nunc aptam aceto stillatio materiam præbere, statim ab initio commemoravi. Consimiliter & cramben liquet & vinum cognatosq; liquores quoslibet exacescere. Imo verò ipsum pistorum fermentum, fermentativi caloris sobolem esse, nisi fallor, demonstravi,

C.

Est præterea ubi etiam absq; acore fermentetur: Sive elementa spectes, sive quæ ex elementis orta sunt. Nam quidnam illud esse putes, quod in mitione elementa alteret atque exagitet? quod vinum, cervisiam, mulsam, aliaque id genus mista acoris expertia efferet & spumare faciat? Spirituum quoque qui tum ex vino tum è sanguine prodit, neuter acidus est; Confusi tamen etsi non magnas perpetuas tamen bullas attollunt, nec nisi cum ipsis spiritibus desituras. In calce vivâ,

vivum fermentationis, quæ absque acore fit, exemplum proponitur, quod operæ erit, accuratius aliquanto contemplari.

CI.

Vivæ calei aquam infunde fervebit, Seneca ait, *lib. 3. Natur. quest. c. 24.* Hoc Plinius miratur. Mirum, inquit, aliquid cum arserit, accendi aquâ *in 36. cap. 23.* Et certè mirum, quod concrematum semel est, frigidâ denuo fervere fieri & inardescere. Quanquam enim calx nostrâs, quæ ex conchulis marinis exuritur, nequaquam incalescat multò minus incendium concipiat; Non tamen de experimenti fide dubitabo, si eam assumpsero calcem, cui materiam præbuere lapicidinæ; hac tamē conditione superaddita, ut recens ea calx sit. Nam vetustam prorsus effœtas habere vires cōperi, siue quod temporis diuturnitate expiravit ignis, siue quod tractus ab aëre humor paulatim vim extinxerit ignibus concipiendis idoneam.

CII.

Hic verò fermenti vim fateri cum I. Pinciero & agnoscere par est, ex *lib. 3. Ænigm. 30.* Nā quod Cardanus, Scaliger horumque sequaces antipe-ristasin constituent tanti tumultus atque incendij tubam ac facem, id prorsus de nihilo esse, solidè firmiterque Pincierus ostendit.

CIII.

Etenim quod ignis in calce occultus aquam fugere & fugiendo coire valentiorq; reddi creditur: Hoc ipsum sensu Pincierus confutat, docetque eandem illam calcis partem incalescere, quæ fuerit & madefacta, siue aqua eam attigerit.

sive vapor aqueus. Ergo si calcis glebam dimidiâ sui parte immergas, citiùs illam ipsam calorem contrahere, quæ sub aqua est, quàm quæ sit supra eam : Non verò calcem, ut Scaliger vult, quanta extra aquam est, incallescere, recepto videlicet calore, qui tanquam exul è parte aquis mersâ profugerit. Fore enim, ut si ignis ille latens aquam fugeret tanquam hostem, simul etiam derepentè occuparet partem illam, quæ extra aquam mansit, relictâ illâ, quæ sub aqua est demersa. Iam verò contra fieri, calcemq; tanto esse fervidiorem, quantò aqua sit propinquior, tanto frigidior, quanto remotior ab aquâ aqueo que vapore.

CIV.

Hoc uno radicitùs evellitur antiperistasis, quod tantum absit, interesse quidquam, frigidâ an calidâ conspergas calcem : ut calida etiam ad excitandum fervorem efficacis sit & celerioris & uberioris.

CV.

Vnde jam in posterum non tantum valedicere licebit commentitiæ antiperistasi, verum etiam substitutâ in ejus locum fermentatione captivam ducere sub sensû triumpho opinionem,

si quæ sit, quæ vel minimam in calce aciditatem imaginari sibi
ausit.

CAPVT IX.

Vera fermentationis causa ex Platone eruitur & adstruitur.

CVI.

HOc ergò unum superest, ut subjecto proprio adæquatam quæramus causam, quam inventu facilem, ne alio nobis duce opus foret, ipse Plato reddidit. Quod si namq; seriò Timæum interrogemus, quid nā in fermentatione esse putet, quod in angustas venas partesq; terrenas ingrediatur, quod terrestrem humiditatē commoveat, excavet, rotundet, obvolvatur, extendaturq; attollat? Nisi eorum, quæ unā atque alterā paginā, antequam fermentationem traderet, philosophatur, oblitus sit, responsurum scio, illud istud ipsum esse elementum, quod in omnia maxime penitret, quod ob angulorum tenuitatem & laterum acumen & partium parvitatem & motionis celeritatem vehemens sit, & secandi vi præditum, quicquid occurrit, celeriter secet. Ignem, opinor, intelligis, cuj tanta vis est, ut Plato dixerit, quod compactam terram solvat præter ignem nihil. Nulli enim præterquam igni ingressum relictum esse.

CVII.

Causa respondere effectui debet. Effectus operosus actuosam requirit causam: quam à Platone præteritam fuisse miror, quum reliquis tribus elementis suas cuiq; partes in fermentatione assignaret. Nam ipsa quoq; aciditas, in quantum
est

est fermentationis opifex, in tantum igneæ particeps acrimonię arguitur, ideoq; vel ob id quodque à definitione sciētificā exulare debet, quod causæ non ejusquæ per se sed quæ per accidens dicitur, rationem obtineat.

CIIIX.

Quidnam verò causæ sit, quod nihilominus acidorum tam frequens in fermentatione usus, tam celebris energia deprehendatur, non frivole unā cum Platone quæsierit Plinius. Si res mei sit arbitrij, omnino statuerim, ita demum elevari materiam fermentabilem, quum & penetretur rarefiatque, simul etiam stipetur ac cogatur. Vtrumque Plato prolixis verborum ambagibus more suo significavit. Hoc enim sibi volunt ingressus, motus, mixtio, obvolutio, excavatio, circumtentio, rotundatio, consistentia, elevatio, ebullitio, cœtera quibus fermentationis scenam extruxit. Iam verò quum acida quæcunque geminā substantiā, igneā videlicet & terreā polleant: quantum quidem illā subeunt ac tenuant, tantum terreā hærent ac cogunt. Hæcque adeo adversantium invicem qualitatum pernix colluctatio, fermentationis universæ fundus est, quemadmodum principium ejusdem activum nullum aliud præter ignem constabiliri, neq; potest neque debet.

CIX.

Intelligi autem par est, ignem rebus innatum seu connatum, non enim qui à foris est, sed tum intrinsecum, tum, ut barbarè loquuntur, non barbarè sentiunt, intrinsecatum. Externus enim

Causa est fermenti remotior; quia per eum duntaxat suscitatur atque in actum educitur internus, solus atque unicus fermentationis author, licet non uno actus suscitabulo erumpat.

CX.

Quonquam enim ad hoc, ut internus calor suscitetur, multum possit calor ambientis: præpotest tamen quandoque occultior idiotismus, qualis in solutionibus auri & argenti, quo vis potentius igne, liquores igneos in fermentum agere, eosque vi quadam peculiari nunc in hoc metallum, nunc in aliud armate conspicitur. Repetamus ex superioribus qui calcem vivam concitet, quid sales botanicos acetaque mineralia exagitet, quid ferrum, quid butyrum stibij faciat tanto opere atque impendio fermentescere.

CXI.

Operatio arguit formam. Æstus & fumus interniuncij sunt ignis, & quidem hisce in exemplis interni ante omnia ignis, quem se solo fretum, nullius externi caloris indigum, laxare diximus furoris habenas. Nam calx quoque ipsa, etsi ab extraneo igne cognatam ignibus facultatem concepisse creditur, ex se tamen ipsa habet, quod ardeat. Quod si namque peregrinus ignis illud suum vestigium impressit calci: quæro ego, quare non idem quoque calci nostrati, quæ ex conchulis marinis fit, impresserit? Calcis formam huic dedit perinde atque illi communem: quare non simul dedit & illud, quod formam consequitur? Si consequitur, & non potius, ut nos volumus, internum ex calcis materiâ quàm externum ab igne

principium habet. Id quod conijcere possis vel ex hoc, quod ipsi per se lapides attriti percussive lucidas vibrent scintillulas, quas frustra ex imbellibus conchulis excuderis vel extuderis.

CXII.

Quænâ verò sit vel antipathia vel sympathia, quæ ignem vivæ calcis lapideæ cum aquâ, sales botanicos cum acetis metallicis, ferrum & butyrum antimonij cum liquoribus stygijs committat, haut facile dictu est. Effectus patet, nec causa latet, sed latet causæ cohæsiō cum effectu, vel potius ipsa cohæsiōnis causa, quæ qualiscunq; sit, inter mediatas fermentationis causas unâ cum igne externo referenda est. Nam immediata nulla alia est, quàm internus, ut dixi, ignis: qui quomodo in suum subjectum agat, quomodo subjectum ab eodem afficiatur, id à Platone prolixè expositum video.

CXIII.

Primò omnium requiritur ingressus. Hunc igni terra præbet, per angustas, quibus hiat, venas, quas Aristoteles in fictili, nitro, terrâ, friabilibus, fragilibusq; observavit, appellavit foramina *lib. 4. meteorol. cap. 8. & 9.* In hæc venas, in hæc foramina quum sese insinuat ignis, minimè gentiū ociatur aut segnescit, sed, quod est in ordine secundū, movet atq; exagitat terram, extenuando scilicet eā & dirarando, inq; omnes quaquaversum demensiones diducendo atq; explicando. Quo ipso non tantum fit partium ignearum cum terrenis mixtio, sed earundem comixtarum obvolutio, dum una sursum contendunt, summa deor-

deorsum recedunt, continuaq; hac vicissitudine quasi in gyrum circumaguntur, & omne quod in imo jacet, in summam partem vis caloris eiecit ut loquitur Seneca *Epistol.* 87. Id quod in fermento succi tum ejus qui è vite, tum qui ex cerere, tum etiam ex pomis & piris manat, cernere est oculis etiam plebeis.

CXIV.

Hoc minimè plebeium, quærere; quanā por- *Mercur.*
rò ratione ignis terram excavet? unde ham non *Com. in 7.*
tantum bullæ, verum etiam evidens in bullis ro- *Aphor. 34.*
tunditas? Quum enim ignis sit figuræ pyramida- *Fit etiam*
lis, consentaneum oppidò videbatur, ut effectus *ob hoc ut*
imitaretur effectorem, talisque evaderet, qualis *bulle sine*
est, à quo producitur. Respondeo: Vt in Logicis *rotunda fi-*
conclusio sequitur partē debiliorem, ita in phy- *gura, quo-*
sicis opeta naturæ conditionem suam seu modi- *nam scil.*
ficationē accepere à materiā. Quare etiam bul- *cum ven-*
las principij non à quo sed ex quo oriuntur affe- *tua exira*
ctare formam, atq; adeò non pyramidis sed glo- *tenter, sur-*
bi specie figurari. *sumq; fo-*
ratur, cir-
cumtendē
sibi humo-
rem, illum
unde quæ-
acumi-
nat, si quo e
rotundita-
re effici.

CXV.

Omninò enim, non quantum potest, agit l-
gnis, sed quantum permittit terra. Agendi penes
illum potestas est, legum modumq; agendi terra
determinat, si cætera rectè sese habeant. Libere
& sui juris terram protinus in unam naturam
converteret, sibi assimilaret, in se transmutaret,
suntque in propatulo non pauca fermenti ge-
nera, quæ non tantum calore atque æstu corri-
pi videas, sed & in flammam clarissimam erum-
pere.

CXVI.

Et hoc est, quod Plato altissimo præterijt silentio. Nihil enim in fermentatione vidit præter putredinem, quæ aliena est; præter aciditatē, quæ fortuita; præter agitationem, quæ trivialis; præter bullas, quæ superficiariæ. Nulla ignis mētio, qui tamen in calce ardet, in cæteris, utpote spiritu sanguineo, spiritu tartari, salibus botanicis metallicisque acētis, in ferro butyroque antimoniali, non leviter utit, immaniter æstuat.

CXVII.

Consimiliratione illæ etiam flammæ, quas Antonius Benivenius in *Mirandis* refert, se in templo Florentino vidisse per solum dilcurrere, nihil aliud meâ sententiâ, nisi fermenti sepulchralis fætura fuere, sive illud ex cadaverum tabo, sive calce viva de super injici solitâ, sive, quod ego crediderim, ab utroque pariter originem traxerit.

CXIIX.

In hisce regionibus, quotiens vel fœnum vel cespites foci prædes suâ spontè inardescere (id quod populares BROEYEN appellant) video, toties animum subit recordatio fermenti, quod in fœno cespitibusque plus justo udis nec diu satis sub dio præflatis, sed nimis maturè reconditis ac coacervatis compressisque nec non constipatis, eousque præsertim insolatu gliscat, ut inopinato incendio, non parum damni subinde periculiq; creet incolis.

CXIX.

Si quis hoc sum etiam referre velit aquam crassam,

sam, quâ conspersa sacrificia ignem concipere radijs contacta solaribus visa sunt, ut est 2. *Maccabæor. cap. 1. vers. 21. 22.* cum eo parum litigem. Nisi forte satius sit credere, quod in fabulam degeneraverit splendidum lumen colendæ relligionis, quod præter spem eo tempore Iudæis apparuisse legitur apud Iosephum in *Antiquitatibus Iudaicis lib. 12. cap. 10.*

CXX.

At quæ de ignibus perpetuis arte factis fulissimè in opere Italico *Dalle Imprese* (quas ab Emblematis plus nimis subtiliter distinguit) Hieronymus Ruscelli dissertat, quantum quidem verum subest, si quidquam subest, id omne seriò contenderim, haut alio vorsum atque in fermentum recedere.

CXXI.

Sic quidem in fermento ignem nobis licet & oculis, nisi cæcutiant, usurpare, & manibus, nisi stupeant, tangere; Ignem, inquam, qui princeps atque arbiter elementorum, auget imperium suum perpetuo dominatu, segregans & congregans & sibi adsciscens, quantum potest, quæ suæ ditioni attributa secum avehat, abiens ad sedem suam, ut Scaliger ait *Exerc. 9.* Quantum possit, materiæ, ut dixi, conditio definit ac moderatur. Neque enim omnia ignescere apta nata sunt, multis satis est aërescere, nec pauca cernas contenta solo conatu aut similitudinetum ignescendi tum aërescendi, agi in fermentum.

CXXII.

Ex quo consequens est, multiplices emergere

fermenti formas, dum fermentando alia teporem, calorem, fervorem, incendium, incendij promptitudinem concipiunt, alia absq; calore manifesto ebulliunt & spumant: Alia sine æstu sine spumâ & bullis evidentibus vel crispantur, vel eleuantur, vel intumescunt. Adijce nunc & hoc, aliam ignis fermentifici rationem esse in mixtione, aliam in mistis. Illîc innascendum adesse, hîc inesse innatum.

CAPUT X.

Fermentationis definitio construitur.

CXXIII.

Quamobrem non minus mihi difficile erit, fermentationem definire, quam Aristéo apud Maronem, capere Protea: omninoq; fateor, locum hîc habere, quod Cicero promulgavit lib. I. de Nat. Deor. Omnibus ferè in rebus, & maximè in physicis, quid non sit citius, quàm quid sit, dixerim. Nec Heurnius contradixerit, qui sensibus humanis incompertum esse modum & ideam fermenti audacter pronuntiavit lib. 2, Meth. c. 3.

CXXIV.

Quanquam in libro præcedente ipse ausus sit modum & ideam exprimere. Fit, inquit, fermentatio ebullitione quadam, tum humore ex sententia Platonis & Galeni. Etenim tribus opus est in fermentatione: terreâ parte, quæ in majorem turgescit molem: humidâ, unde flatus, qui

quitenuant terream & lentam humoris com-
 pagem, Hæc Heurnius.

CXXV.

Hieronymus verò Mercurialis non dubitavit
 arētiorē alveolo ripisq; angustioribus contrahe-
 re flumē platonicum, atq; , ut verum fatear, par-
 vo in compendio magnum facere dispendium.
 Verba ejus sunt: Est igitur fermentatio , ut dice-
 bat Plato in Timæo , partī terrenæ morio & in
 aërem conversio. *Comm. in Acut. Hipp.*

CXXVI.

Neuter Platonis mentem, neuter fermenta-
 tionis naturam exhaustit. Vterque de putredine,
 deque aciditate filet, quas tamen constat pri-
 mas ac postremas tenere in definitione platonica.
 Id tamen rectè eos atq; ex ratione facere, li-
 quere arbitror ex ijs, quæ supra disputata sunt.
 Cæterum naturam fermenti assequi nequiverunt,
 quandiu non sunt affecti causā, quam nullam
 Mercurialis attulit, Heurnius falsam. Ille
 exprimere debuisset, quid esset, quod terrā mo-
 veret atque in aërem converteret: Hic verò fla-
 tibus non referre acceptum, quod terrea & lenta
 humoris compage tenuetur. Nam flatus ipsi
 non magis quam bullæ ac spuma, rationem cau-
 sæ in fermento obtinent.

CXXVII.

Est aliqua flatibus potentior fermenti causa,
 ipsos etiam flatus exsuscitans, quam Plato dissi-
 mulavit potius quàm ignoravit, Mercurialis nō
 prodidit, Heurnius non attigit, sensus commu-
 nis ipsis quotidie oculis ingerit.

Itaque cum Mercurialis duobus elementis, terra videlicet & aëre: Heurnius tribus, nempe terrâ, aquâ, aëre conficiant fermentum: Ego ex Platone quartum nō minus necessarium adduxi, atq; eo quidem pacto, inter quatuor elementa œconomiam fermentationis distribui, ut, veluti terra principij passivi partes, aqua medij rationem, suo sibi jure & sine controversiâ vendicant: Ita locū seu formæ, seu finis, seu effecti possideat aër, munia verò principij activi unus sibi ignis habeat, quatenus le aëremque propagat in fermento: Quatenus verò propagatur, eatenus cum aëre concidat.

CXXIX.

Vnde vel hanc vel similem construo definitionem: Fermentatio est MOTVS TERRÆ, VI IGNIS INTERNI CONCITATÆ, VT BENEFICIO AQVÆ INTERMEDIÆ AERESCAT ATQVE IGNE-SCAT.

CAPVT XI.

Epilogus.

CXXX.

IAmque eo loci perventum est, ubi pro gratiâ, quam sperare vix ausim, necesse habeo, aut precari veniam aut obtrectionem deprecari. Gratiam non quæro, obtrectionem non formido, veniam mihi eò confidentiùs polliceor, quod in hac ipsâ, quam tractavi, materiâ aciem etiam Galenicam hebescere animadverto. Vir
na.

naturæ consultissimus vidit quidem locum Platonium, eumque etiam allegavit 1. *Simpl.* 35. Verum nihil amplius quam vidit, quam allegavit. Cæterum quæ de fermentatione novit, in unum contraxit *Comm.* 2. in 1. *prorrh.* Hipp. t. 40. Suntque ea hujusmodi: Cû in terrâ acetum acre effusum fuerit, protinûs intumescens, sursum quasdam terræ partes simul tollit, fitque compositum quoddam ex terrestri substantiâ & aceti humiditate, & ex facto vaporeoso spiritu. Simile rei huic cõtingit, quum atra bilis in terram effusa fuerit, nempe & in utroque spiritiuosa quædam motio evidenter fieri videtur, ei similis, quæ in fervente musto apparet. Simile quoque & in panibus cotidie fieri videtur, cum enim remistâ aquæ tritici farinâ, misto illis & fermento mediocriter macerari permiserint, fermentatio fieri videtur, fusâ simul & intumescente, quæ fermentatur, substantiâ. Quapropter & urinæ, quæ fermentantur, ut prorsus crassitiem notabilem habeant, oportet, deinde & in eâ levem quandam effervescentiam, quodque pars spiritiuosa motionem nacta, tumorem habeat majorem, quam cû excerneretur, habebat.

CXXXI.

Quod si Galenum quis interroget, quam ob causam acetum terram fermentet? Licet, inquit, nobis dicere, quod nos lateat, sicut talium problematû pleraque. Si verò quis promptè dicat, quia aut calidum sit aut frigidum, utrumque enim dici: Respondet Galenus, illum, quisquis sit, in ambiguas obscurasque rationes seipsum conijcere *lib. I. Simpl.* c. 28.

Ideoque de fermentationis origine & causis nihil nos certiores Galenus reddidit, quàm de naturâ ipsius etiâ aceti: Quod calere pariter atq; algere asseveravit, eâ sententiarum inconstantia ac fluctuatione, quæ argumento sit, illum magis intricasse veritatem, quam expedivisse. Tamen si enim acetum ei videatur nunc sensibilibus calefacere, nunc rursus refrigerare, & utriusque tum calefactionis tum refrigerationis particeps esse *lib. 1. Simpl. cap. 21.* Mox tamen affirmat difficile esse rationi, contrariorum participationem concedere, quum non liceat substantiam ejus aut solvere aut scindere, velut in lacte facimus, & alijs compluribus. Atque adeò dubitanter prorsus pronunciavit, Fortassis acetum ex contrarijs facultatibus compositum esse, perinde ut lac, *lib. cit. cap. 24.*

CXXXIII.

Ac quantumvis ipse sibi obijciat, acetum esse acre, mordere, erodere, secare, rubefacere: 1. *Simpl. cap. 20.* Maluit tamen exemplum vis, boreæ, frigida, declinare objectionem *cap. 22. & 23.* quàm apertè fateri, quod *lib. 8. Simpl.* fateatur, acetum mixtæ esse substantiæ. Adeò enim eam in sententiam, quæ frigere acetum statuit, Galenus propendet, ut, quum calorem, (quippe quem rationibus suis frustra oppugnatum iri animadverteret) dissimulare in aceto non posset, ne tamen eam adsertionem atque opinionem deferere videretur, pro quâ pericula omnia subire velle haut obscure significaverat 1. *Simpl.*

17. Eo moderamine frigus caloremque in aceto distribuit, ut diceret, acetum majori parte esse frigidius, quàm calidius, *l. alleg.* Acetum mixtæ quidem esse substantiæ, sed hac conditione, ut calidam frigida exuperet, *lib. 8. Simpl.* Omninè quidem frigidum esse acetum, sed quendam etiam obtinere calorem *l. Simpl. 19.*

CXXXIV.

Nihilominus tamen calorem, quem admittit, rejicere videtur per id, quod dicit, Aciditatem à frigore procreari, *4. Simpl. cap. 12.* quod acetum putat perdidisse propriam vini caliditatem, esseque vinum mortuum *l. Simpl. cap. 17. l. 4. cap. 3.* Vbi vinosas vini partes, dum ipsum in acetum transit, refrigerari docet: itemque *4. Simpl. cap. 13. & 14.* quibus in locis argumenta eorum, qui acidum saporem abs calore provenire putant, & proponit & refellit.

CXXXV.

Diversâ parte calorem jam abdicatum revocat *4. Simpl. 15.* disertè contestatus, aciditatem in saporibus nasci quidem videri potissimum, dum à calido quidem mutatur, ut tamen non superet. Hanc vero restrictionem aboleat eo, quod *libr. 3. de causis. Sympt. cap. 2.* docet, atram bilem generari, quomodo acetum & cineres. Atram autem bilem, non, quum perfrigitur sanguis, creari, sed cum supra modum est coctus, ideoque etiam splendorem suum tueri. Non enim, inquit, sicut concretus sanguis, qui, græcè thrombus dicitur, sanguine fit per-
fri-

“frigerato, sic etiam nigra bilis generatur : Imò
 “contra omninò ex immodicè cocto & fervente,
 “veluti cinis quidam, nigra bilis efficitur.

CXXXVI.

Neque verò firmiore talo stat ille ex putredine excogitatus calor, quo acetum dotavit 1. *Simp.* c. 19. l. 4. c. 3. & 12. Non enim magis ex putredine est calor aceti, quàm ex putredine est calor cinerum & lixivij, quibus acetum Galeni, quoad calorem, comparavit: Non, inquam, magis ex putredine est calor aceti, quàm aqua marina & muria sunt ex putredine, quibus proportionè quadam lixivium despositionis, generationis, & facultatis ergò respondere prodidit 4. *Simpl.* 3.

CXXXVII.

Cæterùm quod ex Aristotele affert Galenus, acetum proprio quidem vini calore esse frigidum, ascititio calidum: Id verò tanti est, quanti illud, quod ipsum quoque vini calorem extraneum esse Aristoteles statuerit. Potest namque hac ratione statui, quod ipsa etiam in vino vinosa substantia peregrinetur.

CXXXIIX.

Quamobrem tot tantisque perplexitatibus ab utraque parte involutus Pergami alumnus, quum nullam eluctandi viam videret, tutius consilium cepit, ijsque omnibus, quæ ultrò citròque disceptavit, in medio quasi relictis, pronunciare non fuit veritus : Fortè aliam causam esse, quæ comprehendendi nequeat, à cujus investigatione significat se abhorretere, quia in naturalia problemata incidere necesse sit, eaque non levibus

bus ambiguitatibus intricata, ideoque satius habet recedere ab ijs, quæ innumeris dubitationibus sint contorta, & in quibus hæitationes tum plurimæ tum maximæ existere soleant, quas idem ipse non secus ac præcipitia quædam censet vitandas *1. Simpl. 24.*

CXXXIX,

Vnde quum Galenum video, Sophistarum, uti appellat, epichereinata seu rationes in utrâque partem, graviter redarguentem *5. Simpl. c. 2.* valdè utique vereor, ne hæc reprehensio quædantenus etiam ad ipsum pertineat. Quo minus mihi indecorum fore existimo, siquidem pro peripateticâ apodixi academicam epochen attulerim, idque assequi ac penetrare nequiverim, in quo constat perspicacissimum Galeni acumen defecisse.

CXL.

Propterea neque improbo Galeni consiliunt, qui hæc aliaque velut incomprehensibilia, inpervestigabilia, ambigua, obscura, perplexa, intricata, dubia, præcipitia refugit, dummodo liberum nobis integrumque relinquant, illis ipsis comprehendendis, vestigandis, expediendis, enodandis, enucleandis, extricandis, quantam possumus operam serio seduloque impendere. Videtur enim in tantâ tum intellectus nostri imbecillitate tum rerum intelligendarum difficultate non repudiandum omninò institutum sectæ academicæ, quam in de optimo docendi genere Galenus ex Favorino commemorat in partes ambas sibi pugnantes & contrarias disse-

rere

rere consuevisse, cæterum auditoribus sive lectoribus suis optionem dedisse, eligendi, utrum videretur verius. Ideoꝛque ubi exactam scientiæ certitudinem adipisci nequimus, minimè turpe fuerit verisimilibus aut probabilibus acquiescere, donec à caliginoso hoc sordidoque corporis ergastulo soluta mens, libera tum & sui juris, eorumque secuta omnium, quibus à verò retrahitur, & in avia abripitur, ad originem reversa suâ fuerit, ubi in semetipsam reflexa, se per ipsam considerare cœperit, & in summi boni æternâ ac beatâ contemplatione, tanquam in archetypo contueri veram rerum essentiam, quantum nunc spectra & umbras seu larvas, tanquam in speculo seu ænigmate, studio quantolibet confectatur.

MONITI MELIORA SE-
QUEMUR.

F I N I S.

HERMANNI CONRINGII
PROFESSORIS MEDICI IN
Acad. Juliâ.

DE

FERMENTATIONE
EXERCITATIONES

ad

ANTONIUM GÜNTHER. BIL-
LICHIVM ARCHIATRVV
Oldenburgensem.

Cum

DANIELIS SENNERTI

ad eundem

ejusdem argumenti Epistola.

FRANCOFURTI,
Apud JOANNEM BEYERUM.
Typis CASPARIS RÔTELII.

M. DC. XLIII.

3
Clarissimo Viro

**WILHELMO ER-
NESTO SCHEFFERO,**
Medico Francofurtensi,
amico suo

HERMANNVS CONRINGIVS
S. P. D.

MAGNUM ingenium erat
in Billichio nostro, judi-
cium accerrimum, stu-
dium veritatis maximū.
Quo enim cunq̃ue ver-
teret animum, illic oō-

mnia occupabat non ut peregrinus ali-
quis, sed ut gnarus omnium inquilinus.
Verterat autem illum ne utiquam ad lin-
guas solūm, quibus aut elegantiores ho-
die vulgò in vitā communi aut eruditi in
scribendo utuntur, verūm ad omnem
quoq; & literaturam a m̃eniorē & di-

A 2 vinam

EPISTOLA

vinam naturalemq; Philosophiam , & medicam deniq; artem nostram. Igitur cùm alijs linguis promptissimè loquebatur, tum Latinè sive versam sive solutam orationem eâ scribebat elegantia , ut ex prisco illum ævo & Romæ natum dixisses. Neque verò illum temerè latebat quicquam vel fabularum vel historiarum veterum : quas usu poscente etiam aliud agēs tam expeditè promebat, quasi in uno illo totus viveret. Et tamen ægrorum plurimorū morbi operam ejus quotidie flagitabant: nec ille non eam præstabat rogantibus cum curâ semper, cum eximiâ quadam felicitate plerumque. Debebat autem hanc partim mentis illi nativo acumini, quo morborum naturam causasque statim pervidebat, quod primum in medendo est, partim artis peritiæ solidæ & remediorum. Enim verò non ille ex numero isto erat, quorum omnis peritia ambitiosè jactatis panaceis, & nescio quibus arcanis remedijs Hermeticis absolvitur. Et tamen omnia quoque illa mysteria penetraverat, ut parandorum illorum artificio, quo sese multi nunc maximè efferunt, non tantùm nemini concederet, sed & ple-

DEDICATORIA.

plerosq; superaret. Inciderat ille adolescens in Angelum Salam, hominem, me iudice, Jatrochemicorum, quos appellant, principem, quiq; unus eius ordinis defuit mentiri: ab eo regiâ viâ per omnes novas & veras vegetabilium, mineralium atq; animalium chemicas præparationes ductus in intimum eius artis sacrarium devenit. Eadem penè ætate in Juliâ hac scholâ nostrâ Philosophiam Aristotelicam & Hippocraticam Galenicâq; medicinam addidicit; ab optimis magistris cum aliis, tum præsertim Cornelio Martino, Henningo Arnixo & Ioanne V Volfio, institutus. Quo effectum, ut felicissimè & accuratissimè non tantum de chemicorum illis præparationibus, verum etiam de recto ita paratorum usu, imò de omnibus reliquis partibus Paracelsicæ doctrinæ, potuerit iudicare. Scilicet plerisq; nostra ætate rem medicam tractantibus alterutrum fuit negatum. Nam qui Hippocratica ac Galenica amplexantur, artificium pleriq; chemicum ignorant: Qui verè hoc callent, veteri ac solidâ doctrinâ destituti magnam partem in Paracelsicum Labyrinthum incidere solent. Verùm Billi-

A 9 chius

EPISTOLA

chius noster quantos iam tum adolescens in omnibus his fecerit progressus, ostendit elegantissimus libellus: *De naturâ spagyricæ emendatæ*, ut & alter: *De tribus chemicorum principijs*: quorum prior omne artificium chemicū breviter, perspicuè & sine fūco ac fallaciâ exponit; posterior sophisticen Quercetani, Beguini & aliorum in defendendis ineptis, illis principiis adhibitam clariæ luci & sensibus obijcit. Edidit autem illa intra annum ætatis vicesimum quintum. Maius ingenii & doctrinæ specimen exhibent nobis *observationes & Paradoxa chymica*, quorum editionem ipse ego Lugduni in Batavis ante hos undecim annos curavi; simile autem quidquam, in eo quidem argumento, nihil hæctenus visum. Quis non laudaverit quoque eius *Thessalum chymicum & Anatomen Fermentationis Platonica*, ut alia nunc silentio præteream? Neque enim omnia vel numerare quidem volo, ne amico nimium favisse credar: tum verò sola illa pauca satis produnt ingenium viri acerrimum, peritiam rei chemicæ & veræ solidæque medicinæ incomparabilem, eloquentiam summam, candorem animi prorsus niveum. Et tamen etiam illa omnia inter

DEDICATORIA.

plurimas occupationes, curas, & adversantis fortunæ vulnera elaboravit, nondum quadragenarius; maximus profectò futurus, si ad tantas dotes confirmatior ætas & firmior valetudo accessisset. Sed illum eripuit nobis penè ante biennium vicesimus tertius Maij dies anno ætatis secundo post quadagesimū. Quo ipso res literaria damnum profectò ingens passa est. Ipse ego sentio me orbatum amico summo, ac perspectæ fidei, qualemq; temerè alium haud invenero. Neque enim inter nos vulgaris quædam amicitia coierat, sed, in dispari licet ætate, planè intima: eoq; alter alterum ope & consilio iuvabat, alter alterum docebat, nemine erubescente discere quod ignorabat: qualis amicitia, nî fallor, decet literas professos. Eâ fiduciâ ille à me invitatus de abstruso & difficili Fermentationis negotio ante decem prope annos libellum suum conscripsit meo nomini cōsecratum, ego vicissim quamvis multo iunior quadriennio post ab ipso plurimis sollicitatus, quid placeret in libello quid displiceret, quidq; ipse sentirem de toto illo impedito argumento, candidè & procul affectu significavi. Nec ille æ-

EPISTOLA

grè tulit meum dissenſum, quin & muta-
 renonnulla voluit: ſed haud multo poſt,
 nescio quî; & ipſi ſcriptum meum periit,
 nec ego niſi unum illud meâ manu ſubi-
 tanea meâ opera (quod & aliàs ſoleo)
 exaraveram. Ita tãdem prodijt in lucem
 libellus illius, ferè haud aliter atq; ante
 decennium mihi erat tranſmiſſus, quod
 meis iſtis animadverſionibus ille deſti-
 tueretur, nec mihi vacaret actum agere,
 Incidit tamen in manus exemplum li-
 belli mei, quod me inſcio deſcribi ſibi
 curaverat amicus noſter, *ὁ πῦν ἐν ἀγίοις*,
 Martinus Heintzius, ſed mendosum ad-
 modum ac lacerum. Itaque flagitarunt
 amici, ut & ipſe illud ederem; id enim
 intereſſe veritatis, nec amicitia quid-
 quam eo derogari, quin exemplum fore
 quod meritò omnes ſequantur in colen-
 da non minùs veritate, quàm amicitia,
 quæ vulgo, peſſimò certè more, multum
 diſſident, ita plerisq; ſuæ ſententiæ addi-
 ctis, vt diſſenſus quātumvis optimi ami-
 ci divortium amicitia pariat. Ægrè qui-
 dem, perſuaderi tamen mihi paſſus ſum,
 invitante me cum primis publici boni
 ſtudio, quum videam nihil eſſe fermenta-
 tionis negotio frequentius, & nihil ta-
 men

DEDICATORIA.

men fortè minùs cognitum , magno in publicum damno. Verùm perlustranti mihi scriptum illud meum multa visa sunt deesse, multa obscurius, nonnulla & perperam tradita: Itaq; coactus sum alia addere, alia clariùs, alia rectiùs exponere. Quæ omnia nunc mitto, clarissime Scheffere, potestatem tibi faciens aut edendi illa, aut supprimendi. Scilicet & tibi cum Billichio nostro arcta quondam amicitia intercessit, & simul flagras veritatis studio, eoq; optime iudicaveris, cū quid amicitia debeam, tūm quid res poscat literaria, cui, quicquid est in nobis ingenii, cōsecratum est. Quod si credas in alterutram me partem peccasse, ne edas peto: Si verò, te iudice, & amicitia est satisfactum, & simul mea meditationes illæ iuvare non nihil possunt communem vsum, prodeant, per me licet, in publicum. Enimvero est quidem aureum scitum Aristotelis nostri, adversus magistri sui Platonis ideas disputaturi, *veritatem amicitia anteferendam*: malim tamen utraq; culpa carere, si liceat. Quod num liceat, tui sit iudicij. Vale, mi Scheffere, & plurimū salve. Helmstadio. ex Acad. Iulii 6. Cal. Martij. CIO. IOC. XLII.

HERMANNI CONRINGII

ad

Viri clarissimi

ANTONII GÜNTHERI

BILLICHII

libellum

DE FERMENTATIONE

Notæ & Animadversiones.

Ad libelli titulum.

ES CRO, amice, quur insolente & cujus vim nemo temerè intelligat, titulo malueris inscribere libellum tuum, quàm hoc simplici: De fermentatione, vel: De naturâ fermentationis. Haud quidem me latet non nostro solùm ævo illud potius placuisse multis, sed & iam olim nonnullos eâ in re luxuriâsse: nō dubito ramen veterum quidem plerosq; rectè eo nomine irrisos à C. Plinio præfatione magni operis ad Vespasianum, & Aulo Gellio, qui tamen & ipse Noctium voce tenebras lectori offudit.

Quur enim titulos scriptis indimus, nisi ut lecturo argumenti indolem significemus à itaque obscurum nomen libro præfigere est perinde

de fortassis ac si interprete utaris, qui & ipse lingua utitur ignota. Tibi quoque, ô optime, non tam propositum est animadvertere in Platoniam doctrinam, quod titulus videtur præ se ferre, quam naturam fermentationis expedire, ut punctatam, vix quenquam veterum *ἀναζωμῆς* vocabulum in appellandis libris eâ significatione usurpasse: etsi hodie illa vox Paracelsitarum barbarie nescio ad quæ non vulgò adhibeatur. Nullum verò neque sapere neque loqui didicerunt, sed venerandæ veterum sapientiæ mores sermonemque esse imitandos.

Ad § III.

ARistotelem methodi divisivæ vim in demonstrando repudiantem iniuriâ profectò reprehendis. Quid enim ille aliud sibi voluit quam, *divisione tacite peti id quod est in principio, eoq; minus firmum demonstrandi robur divisioni inesse?* quo nihil est certius. Nec verò in Physicis divisionem aliam adhibet, quam quæ communi nititur axiomate: omne quod est, aut unum esse aut multum, item finitum vel infinitum. Quæ divisio principij locum habet, non alicuius demonstrationis. Satiùs igitur fortè fuerit non tangere hoc negotium: præsertim quum ad rem præsentem nihil faciat.

Ad § VI.

Ita quidem est, ut scribis, amiceissime; primò ac propriè *ἡ ζύμωσις* vox est in pistrino nata, denotatq; illam omnibus notam, & fortè ab orbe

condito usitatam, massæ farinaceæ præparationem: *Ἡ μεταφορὰ* verò deinde tracta etiam est ad similes rerum effervescentias, quibus solent intumescere corpora quædam nullâ re fervidâ foris adjectâ aut commistâ. Multû autem veror, ne in primâ isthac significatione *πρὸς ζύμωσιν*, sit loquutus Plato, quando omnem *ζύμωσιν* aciditati adscribit. Ita verò tua in Platonem animadversio, quam octavo capite instituis, præter rem fuerit. Nempe farinæ fermentatio acore quodam fit, quare & apud Germanos ab aciditate præparatio isthac invenit nomen. Neque verò tam imperitum rerum naturæ Platonem fuisse temerè mihi persuaserim, ut omnis omnino effervescentiæ aut *ζέσεως* causam in aciditatem retulerit. Rudior enim quovis ex vulgo fuisset: id quod nescio an cui fiat verisimile. In Hippocraticis scriptis (ita appello quæ Hippocratis nomen præse ferunt, etsi à varijs sint autoribus profecta) aliquoties vocem illam legimus inversâ significatione. *Quarto Epidemior*, est, *ζύμωσις ἥπατος*, quod Erotianus exponit *οἰδημαζώδη ὄγκον*; verius autem est tumor hepatis ab effervescente quodam humore calido, quæ ego sæpe deprehendi in febribus tertianis, & unguento rosaceo santalino ac similibus representi. *Libro de veteri medicinâ* legimus: *ζεῆσα καὶ ἐζυμωμένα κατὰ τὴν*, de ventriculo à cibis minus benè concoctis adhuc inflato & exæstuante. In *Coacis pranotionibus* inter signa sinistra numeratur excrementum aut *διαχώρημα ἄλιν ἐζυμώμενον*, abundè fermentatum, quale scilicet est quod spu-

mat etiā ejectum : quā ratione & ἐζυμωμένα
 & fermentatæ urinæ in propheticis nū-
 cupantur, quas Galenus in *Commentariis* perele-
 ganter describit. Excernuntur autem illæ crudis
 & exagitatis ac perturbatis corporis humoribus;
 ideoque & ipsæ præ effervescentiâ spumant &
 quasi tument ac agitantur. Notus locus est libro
 de ratione victûs in acutis, ubi τὰ μέλαινα ab aceto
 dicuntur ζυμῶσθαι καὶ μετῴριζεσθαι καὶ πολλαπλα-
 σῶσθαι, fermentari, attolli & multiplicari. Cæte-
 rum isthæc omnia sunt μεταφορικά.

Videris autem Tu vocem hanc transferre
 non tantum ad illam omnium rerum intume-
 scentiam, verum etiam ad quemvis fervorem,
 qui etiam sit sine omni palpabili eiusmodi tu-
 more. Itaque triplex fuerit vocis significatio, una
 propria de fermentatione farinæ, altera de rerum
 omnium fervore cum tumore coniuncto, tertia
 de quavis effervescentiâ etiam quæ sine tali tu-
 more est.

Quoniam verò in omni doctrinâ ὁπσημο-
 νικῆ primum caput est terminos ab ambiguâ si-
 gnificatione liberare, velim equidem distinc-
 tæ clarè sub initium exponere, omnes has acce-
 ptiones, quidque Tu cum primis velis intelle-
 ctum. Alioquin enim in toto argumento mul-
 tum erit obscuritatis. Si verò animus Tibi est
 vocabula illa in eum, quem dixi, modum dilata-
 re, fortè haud malè librum tuum potuisses
 inscribere, De efferve-
 scientiâ.

Ad § VII.

Rectissime observasti vernâ tempestate quasi fermentescere terram. Intumescit enim illa haud multò secus atq; massa farinæ. Neque causa eius aliâ nec ratio, quàm eâ, quæ circa panem observatur aut musti fermentationem. Adventante nempe solis calore, innatus, sed torpens, tulluris calor excitatur, unde in sublime quasi terra attollitur, in spiritum attenuatâ eius humiditate. Eodem tempore verò & aquæ idem patiuntur. Imò fortè magis fermentatio illa obrinet in mari quàm in terrâ: est enim mare suapte naturâ calidum & humidum, unde & generatio animalium ibi pervaria est.

Huiusmodi effervescentias & circa tempestates in aëre fieri, haud est absimile vero. Fiunt enim & ibi quasi coctiones quædam atque alienorum expulsionones: uno verbo, quasi critici quidam motus. Ideoque & stata tempora sunt tempestatum, per annum, per menses, per dies: haud aliter ferè atque in animalibus etsi minus constanter. Similiter & semina ac conceptus animalium plantarumq; omnino fiunt per aliquam quasi fermentationem. Nam semen quidem animalium omne spumosum est, adeoque reapte & actu spiritum in sese continet. Humidum nimirum, unde aliquod animal potest nasci, statim atque concipit calorem vitalem, in bullam agitur spumosa: sive id fiat intra corpus animalium, sive extra etiam in spontaneâ animalium generatione.

Sicut autem hæc verissima sunt, ita valde
du-

dubito verumne sit quod addis : *quomouquid, est;*
qui de fermento vel per somnum cogitet? Sanè anti-
 quis minùs usitata fermentationis vox in his ne-
 gotiis; rem tamen ipsam, nisi admodum fallar,
 fac clarè docuerunt. Nec verò quando docent,
 solis calore excitari calorem terræ ac maris, aliud
 quid sibi voluerunt; etsi vocabulis propriis ur-
 maluerint, quam in uersis. Telluris fermentatio-
 né à nive non semel disertis verbis docet Theo-
 phrastus. De ipso illo tempestatum critico motu
 jam tum aliquid reperitür. *sect. 26. probl. 3.* quo
 quæritur : *cur auster post pruinam spirare soleat?* Est
 autem desumptum illud problema ex Theo-
 phraستي Etesij aureo libello de ventis. Perpul-
 chrè verò eà de re differit cū in *anemologia*, tum
l. 6. de partu octidnestri c. 15. summæ eruditionis vir
 Federicus Bonaventura. De spontanea genera-
 tione Aristoteles noster italoquitur; *Consistunt*
celeriter, ὁ πόταν ἐμπελινθεῖν δὲ ἐρμότης ψυχικῆ. ἐμ-
πελινθεῖλαι βάνεζαι δὲ καὶ γίνεται θερμαινομένων τῶν
σωματικῶν ὑγρῶν οἷον πόμφολυξ. i. e. *Comprehendi-*
tur calor ille, & humoribus corporis incaléscentibus effi-
citur veluti bulla spumosa. Ad hunc modum & se-
 men generati animalium; nimirum siue sangui-
 ne siue analogo humore vi caloris in spumosum
 corpus redacto, præclarè & multis quidē docet
 idem *l. 2. de gen. anim. c. 2.* Eiusdē operis *lib. 3. c. 4.*
 parva pisciū insectorūq; ova continere, disertè di-
 cit, *περί τῶμα ζημῶδες : eoq; crescere illa postquā edita*
sunt. Iā verò semina plātarū, quo edāt primū ger-
 men, humore attracto distendi, in vulgus est co-
 gnitū. Eodē modo fieri & primū conceptū in a-

nima-

nimalium generatione, in Spiritum actâ parte seminis, & enatâ quasi magnâ quadam bullâ, iam tum Hippocrati & Aristoteli fuit observatum: quorum hic pereleganter annotavit l. 3. de gener. animal. c. 9. omnium animalium primum conceptum ovi similem esse. Diodorus Siculus Ægyptiorum sententiam de mundi origine enarrans, scribit, animantia primùm nata, summâ tellure fermentatâ, & exortistumoribus tenui pelliculâ circumdatis. διὰ τὴν θερμασίαν ἀναζυμωμένης τῆς ὑπὸ φανείας συνοιδήσαι τινα τῶν ὑγρῶν ἢ πῶλως τῶ-
προς, καὶ γενέσθαι, ὥς αὐτὰ σηπεδόνας ὑμεσι λεπτοῖς
περιεχομένας.

Quod porro doces, motus istos statos Oceani nostri fieri per ζέσιν quandam, itidem iam veterum nonnullis est visum. Neque mihi non arridet illa sententia præ alijs multis: quod certum sit uno eodemque tempore in Atlantico & Pacifico mari fieri hos motus, ut rectè notavit Iosephus Acolta *Histor. Americanal.* 3. c. 14. Videtur autem tota illa res adeò esse impedita, ut ferè superet nostrum captum. Usque adeò verum est illud Taciti: *Oceanum nolle in se inquiri*. Prorsus autem arbitror, fulmina & fulgura pleuraque nasci incalescente διὰ ἀντιπελάσειας & mox subitò ruptâ nube, quæ ab exhalatione siccâ est exorta.

Ad § IIX.

SI quamvis exæstuationem, & quæ hinc sequitur humidità calore exagitationem, & amplificationem placeat fermentationis voce nuncupa-

εὐπαρε, nihil fermè hic dicis, quod non & optimi veterum Philosophorum docuerunt. De seminis naturâ iam actum est. Cordis & arteriarum motum Aristoteles l. de respir. cap. 20. scribit esse similem illi agitationi, quæ in suppuratione observatur, nec non ebullitioni. Hæc autem fit utiq; *πυρματεμένης ὁ ὑγρὸς ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. αἰσεται γὰρ διὰ τὸ πλεῖον γίνεσθαι τὸν ὄγκον.*

Concoctio autem alimenti fit quidem vi caloris, & quadam fusione aut *χύσει*, uti Aristotelicum loquendi morem teneam: magna tamen dilatatio & amplificatio fortè non fit: subtiliores licet partes in vaporem & spiritum abeant. Neque enim observamus durante coctione ventriculum intumescere: Somnum verò nasci è vaporibus ex inferiore corporis regione sursum delatis; iam vetus itidem est Aristotelis doctrina. Vt & lachrymæ oriri ex vaporibus pituitæ ad oculos missis, ibique in guttas concretis, non abludit à maiorum placitis. At illis motibus non convenit profectò fermentationis nomen, nisi quàm libet *ζέειν* & agitationem humorum à calore institutam placuerit ita appellare.

Ad § IX.

Certum est, humores corporis nostri variis modis effervesce; nunc subsequente bonâ valetudine, separatione scilicet salutarî factâ excrementitiorum humorum: nunc verò cum summo damno. Et verò ista agitatio omnino simile quid habet fermentationi musti; nisi quod in hac concoctio fiat in melius, (ex musto enim

B

fit vi-

fit vinum) in illis autem humorum agitationibus sæpè coniuncta sit putredo quædam & mutatio in deterius ; bono scilicet sanguine colliquato. Certè causæ omnium illarum agitationum eadem sunt : quin imò prohiberi quoque humorum corporis nostri agitationes possunt eodem prorsus modo, quo mustum, ne fermentescat, cavetur. Et verò causa motuum illorum nunc nata est in corpore nostro, nunc forinsecus accipitur. Ita sanè, uvas & pruna & fructus horæos alios verisimile est diarrhæas, dysenterias, aliosq; morbos producere, eo quod hæc omnia habeant ζυμώδεις, adeò ut etiam extra corpus nostrum facile suapte sponte effervescent; ut nihil sit mirum, si eadem assumpta, tanquam fermento, exagitent humores corporis. Eadem vis videtur & seminariis quibusdam contagiosis inesse, licèt corpuscula sint molis propemodum minimæ. Par natura & venenorum quorundam est : illorum videlicet, quibus corpora miserandum in modum intumescunt, nonnunquam & dirumpuntur. Quis verò non vim fermenti aliquis reperiri dixerit in icribus apum, vesparum & aranearum? Fermenti certè vim in tumoribus subitaneis cum æstu coniunctis deprehendere est. Neque enim alia motio est, quàm calor ita subito effervescit, & in tumorem pars agitur. Ab aceto fermentescere τὰ μέλαινα, disertis verbis proditum est Hippocrati. Idem bilem flavam pati à melle & saccharo, (quæ itidem, ubi humore sunt liquata, levi calore etiam aliàs fermentantur) experimento multiplici est compertum.

Alvum

Alvum quoque ciere permulta, si non pleraque, non nisi fermentandi quadam virtute, perest verisimile. Certè hæc sententia haud paulò est similior vero quàm illa vulgaris, quod alibi à me ostensum meministi. Sed & spontaneam humorum fermentationem in ijs ferè omnibus affectibus, quos narras, ὡς δαιμόνιε, per frequenter contingere, rectè observas. Et verò cuivis id facile pateat, qui attendere velit ea, quæ in oculos quotidie incurrunt circa morbos acutos, cum primis verò febres, aut quos hæc comitantur. Quorum causa præcipua est alienus calor, sive ex cohibitâ naturali transpiratione sive aliunde ortus: alieno enim illo accensus naturalis incipit agitare & varijs modis commutare humores, quos ante quietos continuerat. Infra clariùs hoc exponendum fuerit. Cæterùm fiatne & in epilepsiâ & apoplexiâ huiusmodi quædam fermentatio, equidem dubito. Sententiam meam de hisce affectibus rectaq; eorum curandi ratione aliàs exponam.

Ad Caput III.

De subiecto Fermentationis.

Si vocem ζυμώσις extenderis ad quamvis ζέειν in vniversum, cum quæ à calore externo producitur, tum quæ quasi sponte suâ oritur, competit sanè fermentatio simplicissimis etiam elementis. Nam & aqua & aër & terra ζέειν aliquam possunt pati. Si autem strictè magis vocem acceperis, mistorum corporum proprium sanè fuerit fermentatio. Sola enim hæc effervescent inter dum suapte sponte, ebulliunt item

atque distenduntur. Neq; enim ita afficiuntur, quæ simplicia prorsus sunt.

Sennertum nostrum video fermentationes huiusmodi tribuere solis viventibus corporibus, aut iis, quæ ex viventibus corporibus proveniunt : quasi nempe fiant fermentationes omnes beneficio spiritus vitalis illius diviniore. Cæterum neque ille quidquam causæ affert sententiæ huius : dubito etiam an ego aut Tu possimus rationem comminisci, quæ illi amico nostro optimo placeat ita sentire : nisi quod ille (nescio quæ) amet omnia ad occultas aliquas qualitates referre, quibus innatum illud calidum præ aliis vult abundare. Ego (ut ingenuè apud Te fatear, quod sentio) non video, quid sit discriminis inter illas ζυμώσεως butyri quod appellant antimonii, solutionum metallicarum per aquas fortes, tartari vitriolati, similiumq; inanimatarum rerum; & illas, quæ ex vegetabilibus parantur, cerevisiæ, musti, succorumq; aliorum. Certè ubi omnia examinaveris τὰ φαινόμενα, eadem prorsus dixeris utrobiq; evenire : ipse quoq; finis aut scopus omnium illarum fermentationum propè idem est, nempe aut alia mistio aut separatio aut alteratio certè compositorum quorundam corporum. Non repetam nunc quæ de fermentatione aliorum quoque inanimatorum corporum tuæ sententiæ conformia supra differui. Illud verò per absurdum mihi videtur creditu, in plantâ aut animalis aliquo membro iam tum emortuo superesse calidum innatum vitale, quod tamen visum est nostro illi amico.

Calor quidem aliquis superat; minimè verò calidum vitale. Neque calor ille vitalis à calore elementari igneo differt quidquam, si intimam eius naturam spectes: quod & ipsemet novisti optimè & ego aliàs plurimis demonstravi: nisi quod vitalis sit certâ quadam ratione temperatus, in ministerium vitæ seu operationem animæ. A calore verò elementari dependere fermentationem, infrâ abs Terectissimè est ostensum. Igitur strictore acceptione vocis, competit fermentatio non simplicibus sed compositis corporibus. Nec tamen solis viventibus eorumque partibus, sed multis etiam inanimatis. Et quidem in vniuersum ijs, in quibus potentiâ est calor effumans. Non potest autem in vaporem aut fumum verti, nisi quod tenuium est partium, adeoque vel subtilis aëris vel aquei plusculum continet, cum calore coniunctum. Sola ergo illa corpora fermentationem pati apta nata sunt, quæ λεττομερῆ aut humidi caloris obtinent plusculum, sive per se sive adiectione humidi externi. Multa etiam per se ad fermentationem inepta sunt, nisi humorem aliunde accipiant: quod liquet in calce vivâ, seminibus plantarum ac similibus alijs. Liquet idem de magno telluris corpore, quod demum fermentationem patitur post imbres. Ab his verò nec ipse videris dissentire. Namin sequentibus ad sola composita corpora fermentationem restringis, simplicibus exclusis.

Ad § XIV.

In fermentatione illâ strictiùs acceptâ solis compositis corporibus propriâ, semper aliquid pati partes terrestres omninò verissimum est. Quum enim totum corpus calefiat, quidni & terræ eius partes incallescant? At non dixerim tecum, *in fermentatione terminum à quo esse terram, aerem terminum ad quem.* Quum enim in fermentatione primò fiat auctio ignis innati in maius, annon verosimile est illum gradum eamque innati istius ignis inferiorem conditionem potius esse terminum primarium à quo huius mutationis? Ille verò ignis quando ita excrescit, non utiq; sola terra quid patitur, sed & aer & aqua suas mutationes subeunt: nullâ non parte aliquatenus immutatâ. Itaque & reliqua misti corporis elementa suum habent terminum, à quo incipit & ad quem tendit mutatio, quæ fit per fermentationem. Similiter verò ne utiquam probaverim id quod scribis, *in omni fermentatione terram, uti ita loquar, aere scire aut ἐκ πνέματος*; quanquam id ex parte fieri in farinæ fermentatione, & musti, & cerevisiæ, multisque huiusmodi aliis motionibus verosimile fiat ex levitate corporum, quæ fermentationes illas subsequitur.

Fit autem fermentatione quadam etiam ex vino acetum, partibus ante volatilibus fixitatem consequutis, ut cum Chemicis nostratibus loquar. Quâ de re infra. Eiusdem fermentationis interventu oleum tartari & chalcanti mista in pul-

pulverem resolvuntur. Sic & alia multa interdum fermentatione omnem ignis innati vim amittunt, superstitute pulvere crasso & insipido. Ita scilicet se res habet. Quolibet in misto corpore ignis quidam connatus reperitur, cujus beneficio & primò est generatum corpus & nunc sibi constat. Quod jamdudum Aristoteli est monitum *l. 4. meteor. c. 1.* & alibi à nobis demonstratum. Hic ignis verò nonnunquam incandescit, ab externâ quadam causâ excitatus. Fieri autem id nequit mutatione aliquâ illius compositi corporis. Nec immeritò: Cum enim ille innatus ignis sit primarius autor mitionis & conservator, non potest non ejus mutatio trahere secum totius misti mutationem. At illa mutatio sæpè non nisi alteratio est, salvâ superstitute pristina essentiâ: sæpè tamen adeò est magna, ut mistum illud corpus omnem naturam suam exuat. Posterius in humidioribus facillimum factum est; in siccioribus non item. Quandoquæque verò contingit illa ignis connatu exæstuatio, tunc aut manet incandescens ille ignis, aut ex parte exhalat, aut evanescit in totum. Hoc quando fit, tota misti compages solvitur, vinculo mitionis soluto scilicet: erat autem vinculum mitionis iste ignis innatus. In pulverem igitur & aquam cernere est tum resolveri corpora ex quibus concreverant. Si pars ejus ignis exhalet, solvitur item ex parte pristina compositio, manet tamen mistum corpus, sed plerumque pristino illo deterius, certè minus calidum. Itaque utraque mutatio putrefactionis nomine audit, sed

illam simplicem vocant, hanc $\chi\tau\mu\epsilon\gamma\theta$ eruditè
 ab Aristotele edo $\delta\iota$: Qui optimè omnium u-
 tramque definivit $\phi\theta\omicron\rho\epsilon\iota\nu\ \tau\eta\varsigma\ \epsilon\nu\ \epsilon\kappa\alpha\sigma\omega\ \upsilon\gamma\rho\alpha\ \delta\iota\kappa\epsilon\iota\alpha\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \chi\tau\ \Phi\upsilon\sigma\iota\nu\ \theta\epsilon\rho\mu\acute{o}\tau\eta\tau\omicron\varsigma\ \alpha\pi'\ \alpha\lambda\lambda\omicron\tau\epsilon\iota\alpha\varsigma\ \theta\epsilon\rho\mu\acute{o}\tau\eta\tau\omicron\varsigma$. Si autem non exhalet ille incandescens i-
 gnis, pristina quidem misti natura discedit, no-
 va tamen fit mistio & compositi corporis gene-
 ratio, id quod temperaturam nanciscitur illo al-
 tero longè calidiorem. Hoc modo mustum in
 vinum mutatur, ex frumento fit cerevisia, ex o-
 mnibus seminibus, fructibus, melle, saccharo,
 paratur spiritus ardens. Quòd nempe in his o-
 mnibus superstes maneat exæstuans ille ignis,
 qui interdum solet aliàs exhalare & in fumum
 abire. Sed de his alibi latius.

Ad §. XV. & XVI.

Nihil propriè fermentari, quod non idem
 humoris plusculum contineat, docet expe-
 rientia. Causam ejus nescio, ô optime, an sis as-
 sequutus. Adducis mistionem, adducis terræ
 transitum ad superiora: quæ in omni fermenta-
 tione haberent locum, si veræ causæ forent. At
 verò primò non omnis fermentatio instituitur
 mistionis gratiâ, aut ut partes idoneæ cohæreant, sed,
 ut antè jam dictum, per fermentationem sæpè
 mistio solvitur & corpora computrescunt. De-
 inde in fermentatione transire terram per aqua me-
 dium ad superiora, quod Tu scribis, etsi varijs mo-
 dis possit intelligi, nullo tamen fortè sensu ve-
 rum est. Possis enim videri velle terram in aquâ,
 inde in aërem commutari. Id verò in fermenta-
 tio-

tione crediderim penè nunquam fieri : cum enim terra fermentatione incalescit, in spiritum potius calidum siccum, hoc est, in igneam naturam commutabitur. Fortè autem non hoc, sed illud vis, terram in spiritum verti non posse nisi mediante aquâ. Cæterum jam suprà monuimus, non in omni fermentatione terrâ ita transmutari ; deberet autem in omni fieri, si humore indigeret omnis fermentatio propter istam terræ mutationem. Quî verò & hoc probabis, terram in spiritum verti non posse sine aquâ, *quæ vel com-
meatum præbeat vel vehiculum* ? A veteribus sanè contrà proditum est. Sed nec quidquam videtur ob stare, quo minùs terræ gravitate & frigiditate mutatâ in levitatem & caliditatem spiritus calidus, levis, siccus, generetur, sine ullo aquæ adminiculo. Neque verò commeatu opus est aut vehiculo quodam ad id, ut fiat commutatio illa. Ne ad id quidem aqueo vehiculo indigeret spiritus ejusmodi, quò petat sursum : cum ingenitâ facultate, h. e. propriâ levitate ascendat, non adscititio vehiculo.

Igitur causam ejus, quæ valde sicca non fermentescant, sed sola illa non nihil humidiora, alia est. Ipse quid sentiam, infra exponam. Interim & ego omnino credo, nullum penè siccum terreum reperiri omni humore orbatum. Penè inquam. Simpliciter enim haud affirmaverim. In animo est mihi visignis, quâ, mirum profectò sit, si non tandem omnis humiditas aquea nonnullis corporibus possit enpi.

Ad §. XIIIX.

A Platone *pura humiditas* opponitur *feculentæ*, adeoq; purum illi est limpidum, non autem id, quod nihil habet admistū alieni. Pellucidas autem bullas limpido humore, constare quur negaverimus? Videris itaque, ô optime, immeritò Platonem tuum sigillare.

Sed & Aristoteli (quod pace tuâ dixerim) omnino injuriam facis. Quando enim sale m terræ, vinum & urinam aquæ speciebus annumerat, non id vult quasi sal nil nisi terra sit, vinum & vrina mera aqua. Certè id si persuasisset sibi, stultior fuisset pueris, qui *nondum*, ut ille ait, *ære lavantur*: quod de viro rerum naturalium ad cò experto vel suspicari nefas. Contrà verò id tantum vult, in sale terram, in urinâ & quibusdam vinis prædominari aquam; quod nec Tu, amice, nec quisquam sanus negaverit. Scilicet *cap. illo decimo*, quum ante indicasset materiam corporum similarium esse humidum & siccum, quæ facultates sint evidentissimè conspicuæ in aquâ & terrâ, digerit corpora omnia similia in varias species ratione materiæ istius; rectè pronuncians, quædam aquæ species esse, quædam mediæ ad eò naturæ, ut nec ad aquam nec ad terram possis simpliciter referre, sed ad utrumque; quod scilicet in alijs aqua, in alijs terra prædominetur, in alijs horum neutrum, sed utrumque æquali quadam ratione se habeat. Eodem modo *c. 7. libri quarti meteor.* disertè scribit: *ὅσα μὴ ἐν πυχρόν τε καὶ ὑγρὸν ἔστω, ἀλλὰ πᾶσι συνῆκεται, ὅσα δὲ αὐτῶν*

δατῶ ἐς μαῶλον. Jam verò in vino terrei quid ipsum agnovisse, liquet ex *cap. illius decimi* clarissimis verbis; ubi in vino novo ait prædominari terram; statim subjungens, εἰ δὲ πᾶς ἰλὺν ἔχει, ἔτιω ἑκατέρω ἐστὶν ἡ γῆς, ἢ ὕδατος, ὡς ταύτης ἔχει πλεονάζον. Dubitabat scilicet Aristoteles, num omne vinum habeat terreum quid, quod faciem vini veteres, hodiè vulgò voce à Chymicis mutuata, tartarum nuncupamus. (Notum autem nobis in vino sublimato, quod appellant, ejus nihil esse, aut admodum parum.) Hujus verò tartari prout plus minus vino inest, ita vult vel aquæ vel terræ vinum esse annumerandum. Infra disertè addit, quædam solùm vina ad aquæ species pertinere, quæ nimirum frigore congelantur.

Qui potuit verò Aristoteles ignorare terrestres urinæ partes? Apertè *l. 4. part. c. 1.* scribit: ἐν τοῖς ἔχουσι κύστιν ὑφίσταται ἡ ἀλμυρὴς γνάθος ἔσται καὶ λευκὴ ὅσον γὰρ λευκὴ καὶ πόσιμόν ἐστι, ἀναλίσσεται διὰ κηρότητα εἰς τὰς σέρκας. Hanc falsuginem terrestris & albicantem ibidem innuit causam esse, quæ avium imò omnium oviparorum excrementa albicent: nempe quod in his quum careant vesica, illa terrestris falsugo ad alvum fertur. Optimè sanè. Neque enim aliâ de causâ avium excrementa falsuginis plus habent, præ excrementis animantium eorum, quæ vesicæ sunt prædita.

De sale res itidem clarissima est. Diserta ejus verba sunt: οἱ ἅλεις γῆς εἰσὶ μαῶλον. Non simpliciter igitur sal terreum quid est, sed terreum magis quàm aqueum. Quare? quia terræ plus ha-

bet

bet quàm aquæ. Quî verò hoc dicit, nonne coipso in salibus aquam agnoscit? Sed quid opus est verbis? *Sectione undecima problem. 43.* humor satis dicitur causa ejus, quæ sal in ignem conjectus crepiter. In sale marino oleosum quid *sect. 23. probl. 15. & 32.* igneum passim observatur.

Ad § XXI.

Ita sanè est; fibras non observavit in cervino sanguine Aristoteles. Deceptus indubiè eo, quoniam ille sanguis ad modum plætorum quæ aliorum suapte sponte haud coeat: quod & ipse benè advertisti, aliter sentiente Fernelio. Non tamen omne terreum abesse ab illo sanguine visum Aristoteli. Qui enim potuit hoc illi videri? quum constanter adeò doceat, nullum simplex corpus alimenti vim habere, sanguis autem omnis sit alimentum ultimum corporis animati. Propter copiam porro spirituum non crescere sanguinem illum, est fortè ex parte verum: procul dubio tamen in vat paucitas fibrarum spirituum autem nomine intelligendum omnino aëreum, non verò calidum quid & igneum. Neque enim cervus calidum habet sanguinem, alioquin enim adeò meticulosus non esset, levem scilicet habet, sed à multo aëre. Caliditatem certè sanguinis causam quo minùs coeat haud esse, argumento est, quòd taurinus, aprugnus, leoninus sanguis (omnes temperaturæ præ cervino admodum calidæ) statim atq; effusus est, coeat in grumos.

Ad Caput IV.

Multa differis hoc & sequente capite de putredine; cuius naturam obscuriorem reddiderunt eruditorum altercationes, plarisque non tam ad illa quæ vulgò eveniunt, quàm ad recepta quædam placita, omnia examinantibus. Quod autem tuâ pace dixerim, amice, abripuerunt etiam Te in devia, nî fallor, aliorum errores. Igitur ut omnia lucem accipiant, age mecum, sepositis nonnihil doctôrum traditionibus, ipsam rerum naturam contemplare. Primò igitur, quando corpora mista essentiam suam mutant, semper prior illa missionis ratio ac temperies solvitur. Id verum esse experienciâ compertissimum est. Liquet autem etiam ex ipsa vi vocem. Si enim eadem maneret missionis ratio, maneret utique & eadem misti essentia, utpote quæ sita sit in ratione missionis. Deinde quum fit illa dissolutio, interdum novû aliquod mistum statim generatur, partibus nonnullis secretis heterogeneis; interdum fit tantum nuda dissolutio in simplicia elementa. Ita quædam in pulverem & aquam abire vel oculis cernere est. At panis & caro comesta solvuntur quidem ventriculi calore, ita tamē, ut novus inde succus generetur mox in sanguinem aptus converti. Eodem modo ex musto dissoluto fit vinum, ex vino spiritus vini. Ex carne solutâ & eodem modo vermes nascuntur.

Hæc ita sese habere, quotidianis experimentis vel sexcenties est deprehendere; itaque
nec

nec temerè in his quidem falsi sunt veteres, qui paulò accuratiùs rerum naturam sunt scrutati. Porro quum in omni huiusmodi mutatione corrumpatur mistum ac intereat, misti verò corruptionem omnem σήψιν aut putrefactionem appellare mos olim loquendi tulerit, omnis ergo misti essentialis transmutatio putrefactio quædam est, latâ illâ significatione vocis putredinis. Est tamen misti dissolutio primariò, quando in simplicia sua resolvitur: itaque & hæc est potissima & propriè dicta putrefactio, compositioni & mitioni è diametro opposita; aliæ verò mutationes multæ dissolutiones quidem sunt & corruptiones quædam, sed longè minores, adeoq; non æquè propriè putredines appellantur.

Quoniam tamen dum mitione aliquod corpus contabescit & in simplicia dissolvitur, adeoque vera putrefactio fit, interim nonnullæ partes denuò coeunt & commiscuntur; efficitur eo, ut rectè dicamus in quadam putrefactione fieri generationem & mitionem. Non quasi putrefactio sit misticio & generatio formaliter, sed quia ex unius dissolutis partibus alterius nova fiat misticio. Ad hunc modum multa animalia ex putri materiâ & interventi putredinis nascuntur, putri sc. materiâ per novam mitionem coeunte, & putredinem excipiente novâ generatione. Aristoteles 4. *meteor. c. 1.* his verbis utitur: καὶ ζῷα ἐγγίνεται τοῖς σήπόμενοις διὰ τὴν δοτικὴν καὶ ἀποδοτικὴν φύσιν, φυσικὴν ἔσαν συνεχῆσαι τὰ ἐκκελευμένα. Optimè profectò. Ignis nempe separa-

tus denuò coire facit congregatusque dissolutas humidas & siccas partes. Fit autem sæpenu-mero, ut id, quod generatur ex misto ita putrescente, nobilius sit atque excellentius eo, quod putrescit, eoque dignum est, mutationem illam generationem potius appellare, quàm putrefactionem. Quomodo & Aristoteles optimè observavit, unius substantiæ corruptionem alterius esse generationem. Interdum tamen videtur potius generatum quid quàm corruptum, interdum corruptum potius quàm generatum, pro diversâ naturâ eorum, quæ & vel intereunt, vel oriuntur. Quâ de re vide sis auream viri maximi doctrinam *l. 1. de generat. & corrupt. c. 3.*

Cæterùm his positis, nî fallor, haud difficile expeditu erit, an in omni fermentatione sit putredo, an in nullâ, an denique in unâ quidem, in aliâ non. Sumemus enim vocem illam licet cum veteribus nonnullis pro omni essentiali compositorum corporum transmutatione, non tamen in omni fermentatione adest putredo. Fit enim sæpe solum alteratio quædam, salvâ manente misti corporis essentiâ. Ita sanè videmus & cerevisiam & vina novâ quadam factâ fermentatione, defæcari. Si autem hoc verum, multo minùs ergò in omni fermentatione fit propriè dicta putrefactio. Videmus tamen res quasdam fermentatione revera dissolvi & putrescere. Fermentatione enim nonnunquam ex vino fit vappa, oleum tartari & spiritus chalcanti mista fermentatione in pulverem abeunt & aquam; ne nunc alia multa in exemplum vocem, nomi-

natim illa, quæ fermentationis interventu præcipitantur, ut chymici loquuntur. Itaque interdum quidem fermentatione putredinem & mixti dissolutionem induci, minimè profectò negandum: Et verò quæ Tu adfers, amicissime, tantùm id probant, non cum omni fermentatione putredinem esse coniunctam: quod verum: sicut falsum illud, per fermentationem nihil putrescere.

Ad §. XXI. & XXXII. & XXXIV.

Benè probas, essentiam fermentationis non esse positam in separatione & dissolutione mistorum corporum: sumpseras autè Tibi probandum, putredinem semper abesse. Neque verò Aristoteli visum, omnia quæ putrescunt, in pulverem inutilem abire & meras sordes: iam enim à me adducta eius verba, quibus disertè pronunciat, ex putridis nonnunquam & animalia generari: quam rem idem auctor optimè exponit *l. 3. de gen. animal. c. ult.*

Ad §. XXX.

Quando Aristoteles ambiētis caliditatem agnoscit causā putredinis, haud crediderim ab eo negatum, quādam & à frigore ambiente δια ἀντιπεριστάως posse putrescere. Neque enim ignoravit ille vim calefaciendi, quæ ab antiperistasi, utpote quam multis in locis optimè exposuit. Putrescere verò nonnulla ad eum modum frigore, notissimum est. Medicos certè haud potest id latere, qui brumali tempore ipsorum corporum

porum humanorum magnam sæpè ex putredine stragem experimur.

Ad §. XXXIIX.

In tartari vitriolati confectione haud fieri isti dissolutionem, dubito an rectè probes argumento illo, quòd humor quo diffluit, vel oleum tartari vel spiritus chalcanthinus, sit peregrinus. Enimvero & ipse concedo, illum humorem olei tartari æquè esse adventitium quàm est ille olei sulphuris per campanam. Nec displicet, quæ in paradoxis post Angelum Salam doces de chalcanthi generatione. Certum tamen est, utrumq; illum humorem adeò esse utriq; , tartari inquam oleo & spiritui vitrioli proprium , ut neutrum sine illo suam istam liquidam constitutionem possit servare. Igitur est peregrinus & non est ille humor: quomodo & farinæ peregrina est aqua & non est. Certè ad farinæ quidem essentiam non facit aqua & affundi solita: facit tamen , ut inde massa confieri queat in panem coquendum. Quando ergo in tartari vitriolati confectione seorsim pulvis aliquis seorsim humor ponitur, revera fit dissolutio compositarum ante partium & commista duo corpora resolvuntur.

Ad Caput V.

Putredinis voce acceptâ pro dissolutione in prima simplicia , pulverem , aquam ; in aceti productione non putrescere vinum rectè profecto

Etò demonstras. Admodum verò dubito, an vel
 ipse Galenus id voluerit significatum. Potest a
 putredo accipi etiam pro quavis corruptione
 misti corporis in deteriore viliorēq; consti-
 tutionem: quod antè dictū. Eiusmodi verò quid
 fieri, dum acescit vinum, neq; Tu forsā, amice,
 negaveris. Certè Zabarella, quem sequeris, jam
 dedit manus. Fateatur enim admitti posse senten-
 tiam Galeni, si non verā & propriè dictā putre-
 dine dixerit acetum ex vino generari: quinimo
 ipse vult acescere vina pereunte eorum calore
 vitali & animali, quem appellat, & solo supersti-
 te eo, qui mitionem ingreditur. Duplex scilicet
 in vino calidum, & duplex humidum credit ir-
 esse. Quam viri doctrinam penè ad verbum (*Za-
 barellæ nomine dissimulatō*) in suum volumen
de morbis & seroso humore ortū Carolus Piso trans-
 tulit: nos tamen neutiquam nostram facimus,
 quando & tu eam improbas capite proximo.
 Sed ea de re alibi. Inter Chemicos magnæ famæ
 artifex Iosephus Quercetanus *defension. Hermes.
 med. c. 20.* acetum fieri docet detractō vini spiri-
 tu atq; essentiæ æthereæ dulci & sulphuræ: quib.
 verbis circumscribit tenuem & calidum vini spi-
 ritum. Eum verò sequuntur eius gregis alii haud
 pauci. Ita omnes penè etiam in id consentiunt,
 acescentibus vinis perire nonnihil calidi eius
 quod in vino præcipuum fuit. Etiam Aristoteli
 eandem sententiam attribuit Galenus: in super-
 stitibus tamen Aristotelicis scriptis haud legas.
 Ipse ita videor mihi rectè colligere. In aceto illæ
 cali-

calidæ, leves, & tenues partes, quæ in vino dominantur, non amplius pristinâ sunt virtute; ergo calor, quo maximè constitit vinum, non superest in aceto. Antecedens notum est, si non aliunde, saltem chymicis experimentis quæ si Tibi narrarem, aut impudens aut imprudens fuerim. Si autem non superat amplius illud calidum, aut mutavit naturam aut exhalavit. Sennertus noster *l. de scorbuto c. 2.* vult haud exhalare, dum vinum acescit, vini spiritum & volatilem sale, sed tantum reddi fixum. Nec tu multum dissentis, etsi aliis utare verbis. Ego ἐπιχειρῶ malo quam alterutrum asserere. Namq; & Sennerti nostri argumenta, si quid probant, quod infra videbimus, nihil aliud probant, quod infra videbimus, nihil aliud probant, quam sale volatilem figi: igneam autem vini substantiam superare, probant minimè. Nec habeo tamen quidquam quo adversam sententiam statui nem. Fieri tamen posse, ut spiritu ardente separato generetur optimum acetum, argumento sunt hydrosaccharum vinosum & varij generis fermentata Angelo Salæ ita dicta, ut alia nunc taceam: quæ omnia primo spiritum ardentem, inde acetum acerrimum præbent: solet quoque spiritu illo separato superesse semper nonnihil aciditartari, quibus est falsini crystallinus dictus; is autemetiam Te autote materia est aceti.

Cæterum sive exhalet igneus vini spiritus, sive alteretur, id tamen omnino concedendum,

aliā longē esse rationem & gradum caloris in vino, aliū in aceto: adeoq; dum acescunt vina, corruptionem aliquā fieri vini & putredinem, etsi propriē dictā & simplici putredine acetum neūquam generetur. Scilicet si esset caloris eadem in vino & aceto ratio, eadem etiā utriq; competere temperatura: quæ tamen diversissima est. An forte Galenus noster, quando putredinem in aceti generatione agnoscit, non illam propriē dictā putredinem, sed istā alterā intellexit? Sanē si ita est, nec argumenta Zabarellæ solvere difficile fuerit, nec huc multum valebunt, utpote quæ id tantum evincere tentent, quando acescit vinum, tum novum aliquod mistum corpus generari, non verò penitus dissolvi vini partes in simplicia, elementa: quod nescio an cui paulò doctiori venerit in mentem. At verò vino putrescente quid prohibet ne generetur novum in istum corpus? Interim rectē omnino probāsti, acetum neūquam esse merē putridum quid, neque id qui statuunt (si qui fuerint) argumentorum tuorum vim possunt effugere.

Ad §. XLII.

In aceto esse insignem ignis facultatem verissimum est. Et verò agnovit illam Aristoteles, quādo id dixit, quod illi Galenus adscribit, acetum adscitio calore ex putredine concepto polere. Agnovit & *sect. 33. problem. 1. §. 7.* quæ loca rectē in testimonium laudas. Eius discipulus Theophrastes, vir utique summus, *l. de igne* cum aqua

aquæ & olei meminisset, de aceto addit, illud esse
reliquorum calidissimum. Galenus considerans ace-
 to nihil esse ad ignem caloremque extinguen-
 dum efficacius, maluit frigidum pronunciare a-
 cetum quàm calidum; neque enim videbat, quĩ
 res calida extinguat calorem; & tamen calorem
 aceto omnem denegare non potuit: itaq; adeò
 dubiè & inconstanter loquitur de aceti tempe-
 rie, ut quid dicat aut non dicat haud facile intel-
 ligas. Quam hæsitantiam optimo iure perstrin-
 gis in epilogo. Videris autem tu, amice, hunc no-
 dum dissimulare: tantum abest ut solveris. Ete-
 nim benè quidem insignes caloris effectus in a-
 ceto observasti; longè certissimum tamen est, &
 extingui ignem maximè, & prohiberi ne quid
 ardeat, aceto: itaque id docendum, quĩ utrum-
 que hoc fiat, an per se, an per accidens, & quo-
 modo. Cæterum, meo quidem iudicio, iam du-
 dum Gordius hic nodus solutus est à Theophra-
 sto nostro *l. de igne*, nunquam satis laudando, qui
 viam straverat Aristoteles *l. de iuvent. & senect. c. 5.*
 ubi de causis ignem perdētibus loquitur. Theo-
 phrastus scilicet optimè observat *ad ignis extin-*
ctionem efficacissimum esse principii interitum: hunc
 autem contingere nunc suffocatione, nunc fri-
 gore contrario, nunc utroque adeoque in extin-
 guendo igne plurimum valere quæcunq; ad
 principium subito penetrare idq; suffocare pos-
 sunt: eiusmodi verò esse acetum. Hæc de causâ
 picem ardentem non aquâ sed oleo restingui
 cum dixisset. addit: *πάλιν δὲ τὸ ὀξὺ σβεστικώτερον*
 C 3

ἔσθ' αὖτ' ὁ, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, θερμώτατον ὂν τῶν
 λοιπῶν. εἰς δ' ἔτι καὶ μάλιστα καὶ πληέσσιν, ὥστε θιγγα-
 νειν τῆς ἀρχῆς. ἢ καὶ ψυχρὸν, σβέννυσσι πάντως τὸ
 ψυχρὸν. ἔστι δὲ δῆλον, ὅτι καὶ τὸ ζεὸν ἔσθ' ὕδωρ. ἀλλ' ἡ τὴν
 ἀρχὴν ἐπικλείει καὶ καταλαμβάνει. *Rursus acetum
 eandem ob causam quam aqua magis extinguit: cum
 sit tamen reliquorum calidissimum. Subit enim maxi-
 mē & magnā copiā, ut principium attingat. Nam quod
 frigidum est, non quia frigidum, usquequaq; extinguit,
 (quod ex eo perspicitur quia feruens aqua extinguit)
 sed quia principium intercludit & occupat. Igitur ace-
 tum ex Theophrasti sententiā extinguit ignem
 atque ex consequenti refrigerat non frigore suo,
 sed compressione & suffocatione. Optimē pro-
 fecto. Quod mirum tamen est, post Theophra-
 stum nemini id observatum, ne Galeno quidem
 excepto, viro antiqui Peripateti studioso. Adeo ve-
 rò mihi hæc Theophrastica arrident, ut censeam
 haud aliā de causā vitriolum, nitrum, & utriusq;
 ut & salis, sulphuris, tartari, acidis liquores,
 chemico artificio paratos, camphoram item, o-
 pium, cicutam ac similia, corpus nostrum refri-
 gerare, nonnulla & νάρκωσιν inducere. Omnia e-
 nim illa plurimum calidæ ignæ substantiæ pos-
 sidere, iam ab alijs abundē est ostensum, & tamē
 certum est eadem refrigerandi valere potestate.
 Verum de reliquis illis alibi commodius disse-
 retur. Ut autem ad calorem aceti redeamus, il-
 lud quod ex Aristotele adfert Galenus, in ace-
 to esse calorem putredinis, fortē hunc sensum ha-
 bet: calorem vini putredine solutum acetum
 ingre-*

ingredi novâ factâ mistione ; quomodo scilicet eundem audivimus supra in meteorologicis dis-
ferentem , in putrescentibus nasci animalia eo
quod separatus & solutus calor faciat de novo
consistere ea, quæ soluta erant. Si id autem voluit
ille, omnino ille tecum est. Mihi verò admodum
probabile est hoc ipsum illi placuisse, etsi fortè
Galenus non nihil sequius acceperit. Ponamus
tamen aliud & illum voluisse ; tuum tamen ar-
gumentum haud videtur firmum. Vappa scilicet
non calet, quia spiritus solutus aceto denuò ex
parte est comprehensus. Neque enim acetum
merè putridum quid est , sed novum mistum
post vini putredinem pronatum. Quod quia
non observas cum Zabarellâ, evanescit robur ar-
gumentationum tuarum.

Ad Caput V I.

DE aceti generatione à paucis veterum accu-
ti quidquam est proditum. In recentio-
ribus etiam non nisi paucissimi rem hanc exqui-
sitiùs attigerunt , etsi maioribus experimentis
potuerint instrui. Namque nunc quidem explò-
ratum est non ex vino tantùm , sed & ex cerevi-
fiâ, imò in vniuersum ex omnibus inebriandi fa-
cultate præditis liquoribus (quales fermenta-
tionis beneficio ex omnibus seminibus, ex mel-
le, ex saccharo parantur,) acetũ confici. Cõper-
tum etiã, ex multis metallicis, sale, sulphure, ni-
tro, chalcantho, ut & vini facie ac similibus arte
confieri liquores, quos spiritus, vulgo dicunt, a-
ceti naturam referentes, longè tamen penetran-
tiores

tiores & forriores. Quæ omnia veteres latuisse certum est, multum tamen faciunt ad aceti naturam penitus intelligendam. Ex his enim discernere est, ea quæ tenuium sunt partium, calida & *ἀναδυμένα* in acetum commutari; quæ autem eiusmodi non sunt, ex ijs acetum minimè confici posse. Quod scire plurimum interest:

Ergo qui nihil aliud dixerunt, quàm acetum nasci ex vini putredine, ferè nihil nos docuerunt, quod non quivis noverit ex vulgo, si certè putredinis voce significes corruptionem vini. Corruptio enim generale aliquid est: potest autem una eademq; res plurimis modis corrumpi, simulq; varias iterum formas assumere. Itaq; speciatim docendum fuerat, qualis illa sit corruptio, quâ acetum nascitur, simulq; exponendum, non vinum solùm, sed multa etiam alia in acetum abire, & quænam id patiantur.

In recentioribus Quercetanus in ipso vino integro vult latere iam reapse acetum, non sentiri tamen propter admista multa dulcia, quæ aceto iuncta vinosum saporem edant: sentiri verò acetum dulcibus illis demum illis exspiratis. Eius sententiam video multis alijs arrisisse. Sed nonnulla obstant quo minus possit admitti. Primò n. si tanta aciditas & acrimonia iam tum in omni vino adest, quanta in aceto deprehenditur, nullum vinum fuerit verè dulce. Ne saccharum quidem dulcesceret, namq; hoc acetum præbet acerrimum; Atqui totum saccharum dulce est, nec in vino dulci acetum gustus deprehendit; nec falli tamen ille sensus potest

test à sapore. Deinde si verum est quod illi aiunt, etiam vinum & cerevisia & saccharum aliaque similia in acetum apta mutari non minus atque acerum ipsum posse, at corallia margaritas aliaque eiusmodi solvere. Neque enim ille spiritus vini aut cerevisiæ quem credunt exhalasse, obstat solutioni, sed potius illam promovet utpote quum sit calidus & tenuium partium. Petrus Castellus in *dodecaporio chalcanthino dubitatione tertiâ* vult, acetum omne nasci putredine quadam & regressu ad eam aciditatem, quæ olim adfuit, eoq; nec acescere corrupta, nisi quæ iam ante fuerint acida. Habet quidem simile quid & Theophrastus l. 6. de caus. plant; c. 10. ille tamen de solo vino loquitur: quod solum tum quidem acetum dabat. Cæterum compertum hodie est etiam mel, saccharum, lac, omneque cerevisiæ genus, quorum nihil fuit aliquando acidum in acetum acerrimum commutari. Ipsa aqua pluvia putrescens acescit. Contra sensum certè pugnat Castellus, quando hordeum & triticum immatura acidi saporis esse affirmat. Rectius Theophrastus l. laudato c. 8. *Quadam principio velut insipida dilutaq; sunt, cœ frumenta: exempli gratiâ triticum, hordeum & similia.* Quod ipsum & Galenus confirmat 4. simpl. c. 14.

Quæ Aristoteles noster prodit l. 3. de generat. animal. speciatim magis aceti ortum illustant: verum utut ipsemet tibi illum locum aliquando laudaverim, nunc tamen dubitare incipio, num & ille vel tecum vel cum veritate satis consentiat. Sanè fæx aut ἰλὺς ipse est quod vulgo nunc

rarrarus audit : intelligit autem indubiè illam
 quam vinum in dolio jam deposuit , non verò
 illam , quæ cum vino adhuc est commista. Scili-
 cet hæc eâ ætate ignota fuit , nec illud nō minis
 meruit ; sola verò illa separata sæx τεύξ̃ dicta. Er-
 gò hic sensus Aristotelis ; acescere in doliis vina,
 quando illa separata & in fundo subsidens sæx
 sursum fertur cumque vino commiscetur ; id ve-
 rò fieri caloris vi. Verba ejus clara sunt ; ὥσπερ
 οἱ οἶνοι ἐν ταῖς ἀλέαις ὁξύνονται ἀνατεπομένης τῆς
 ἰλύου. (Ἐπορῶ ἀπὸν τῆς διαφθορῆς) καὶ ἐν τοῖς ὠοῖς
 ἡ λεκιθοῦ. Ἐπορῶ ἐν ἀμφοτέροις τὸ γινώδες. διὸ καὶ
 ἀναθολῶται ὁ οἶνος, μιγνυμένης τῆς ἰλύου.

Ab his verò multum abijt tua sententia : ne-
 que enim acescunt vina, te auctore, per commi-
 stionē subsidentis sæcis , sed per maturationem
 terreæ substantiæ vino jam permistæ. Non sunt
 autem illa veritati quoque omni ex parte con-
 sentanea. Acescunt enim etiam illa vina inter-
 dum , quæ sæcem huiusmodi nullam deposue-
 runt : quanquam in acetum proniora sint quibus
 sæx aliqua subsedit.

Tua , amice , opinio per ptofectò & pulchra
 & ingeniosè excogitata ; me tamen adhuc du-
 bium habet. Acetum enim vis nasci terreâ vini
 parte beneficio caloris subtiliore ac calidore
 redditâ. Cæterùm eam in aceto minus esse sub-
 tilem calidamque quàm in vino, argumentum
 est gravitas : etenim in aceto illæ partes sunt
 graviores longè quàm in vino, atque idcirco mi-
 nus calidæ ac subtiles. Docet hoc destillationis
 artificij : vinum enim levi calore exhalat , in
 fun-

fundo reli&ââ exiguâ portione tartari, aut, ut alij
 vocant, salis vini chrySTALLINI. Acetum autem si
 igne urgeas, aquam primò dat penè insipidam,
 inde demum succedit, quod spiritum vocant a-
 ceti, obsidente multo tartaro acerrimi saporis.
 Quamquam verò acetum destillatum cerevisiæ,
 mulsi, sacchari hujusmodi tartarum haud depo-
 nat, primò tamen & ipsa illa non nisi aquam
 dant, quam mox excipit spiritus. Quod certissi-
 mum est argumentum, partem terrestrem acidâ
 graviolem esse quàm ut levi calore ascendere
 possit. Docet idem aceti & spiritûs ejus natura
 flammæ contraria: namque & accendi non pos-
 sunt & flammam extinguunt: cum vinum ex ad-
 verso & vini spiritus flammam facilè concipi-
 ant. Est autem illa aceti natura haud aliunde
 quàm ab illâ gravitate terrenâ. Flamma scilicet
 est fumus ardens: ergo quæ difficulter in fumû
 abeunt, flammam alere inepta sunt. Talia verò
 sunt acida. Et verò si citò exhalaret acetum, non
 adeò promptè extingueret ignem, utut sit pene-
 trans admodum. Etenim vini spiritus penetran-
 di vi superat acetum, non extinguit tamen. Suf-
 focatio ergo, quæ ab aceto est, non à solâ est pe-
 netratione, sed etiam à gravitate ejus terrenâ,
 quâ prohibet effumationem: quod tamē Theo-
 phrasto observatum non fuit. Igitur acetum
 potius dixerim nasci per terreæ partis in vino,
 cerevisiâ & similibus tenuis & levis, in crassitiem
 aliquam & gravitatem mutationem. Quam sen-
 tentiam & Sennertus noster probat, *tract. de scor-*
buto c. 2. Ne ambagibus, inquit, utamur: acetum è vi-

no sunt, fixatione, ut Chymici loquuntur, putamus. Uti-
tur quoque penè iisdem nobiscum argumentis.
Quæ, nisi fallor, valida sunt probandæ fixationi il-
li, ut ita loquar, salis aut terreæ partis; etsi non
probennt fixationem igneæ portionis, quam iisdem
illis conatus est adstruere: quod jam monuimus
ad caput quintum. Nisi verò admodum fallor,
illustrat meam illam sententiam haud parum
id quod rectè in aphorismis suis sect, 1. aphor. 4.
scriptum reliquit Angelus Sala: *Omnes spiritus aci-
di possunt in formam scissilem condensari, coagulari ac
in pulverem verti; eorum quin etiam quidam ita fixa-
ri, ut examen vehementissimi etiam ignis sustinere va-
leant; ut vel hinc, cujus illi sint natura, & ex quam
substantia compositi, satis superq; colligere liceat sapien-
tibus.* Etsi enim haud constet, re ipsa adeò fixam
esse terrestrem spiritus illorum substantiam, id
tamen docet esse illam aptam adeò fixari,

Nec verò id volumus, in aceto terream sub-
stantiam suam omnem levitatem & tenuitatem
aut caliditatem amisisse: sed tantum hæc omnia
aliquantulum remissiora reddita. Tenuitatis e-
nim in aceto argumentum insigne est penetran-
di illa facilitas: ut calor is illa vis solvendi duris-
sima quæque. Et porrò acetum vino quidem
gravius, levius tamen multò acidis illis succis
ribesiorum, berberum, citri, limonum, ompha-
cij. Hi enim balnei calore non ascendunt in al-
lembicum, nec spiritum aliquem acidum præ-
bent nisi accensi; quum tamen leni balnei æstu
spiritus aceti proliciatur. Quæ res indubiè causa
est diversarum facultatum, quas in succis illis de-
pre-

deprehendimus medici & in aceto, si quando horum aliquid ægrotis propinamus. Scilicet acida, alia sunt tantum acida, alia simul alium alicuiusmodi saporem habent commistum, vel acerbum, vel amarum vel dulcem, vel acrem: quod bene est à Galeno etiam notatum *l. 4. simpl.* In aceto adest præter aciditatem acrimonia, potissimum in aceto vini, in alijs minus; eoque ferit acetum viscera, non roborat, ut illa quæ simul astringendi facultate pollent.

Ad §. LVI.

Non vult Aristoteles, igneum illud quod est in vino, ad vini essentiam non pertinere, sed tantum, esse illud ab aquâ, quæ potissimum constituit vini corpus, alienum. Scilicet est in vino igneum illud, quomodo est in urinâ quomodo in lixivio: quæ & ipsa magnâ ex parte aqua sunt. De sanguine egregiè differit Aristoteles *tertio secundipart. animal.* caliditatem ad sanguinis definitionem pertinere, sanguinem tamen non calere ex se & sua naturâ. Alibi spiritum seminis distinguit *ὡς τὸ ὄργανον*. Et verò adeum planè modum calorem inesse vino, argumento est, quod exigua spiritus ardentis portio magnam vini doliû quasi animet quodq; spirituosum illud faciliè ab aquâ illâ queat seiungi; quod utique minimè fieri solet, si quando paribus viribus elementa coeunt. Vnum te rogo: ne Aristotelem contendas cum aliquo vilissimo ex plebe, multò minus illi hunc præferas certè calor vini haud fuit ipsi ignotus. Disertè *nono quarti Meteorologici* vinum cuius

ius visinebrians exhalavit, negat esse vinum re-
 apse : habere autem omne vinum exhalabile
 quid & flammam emittere. Quo simul constat
 haud ignoratam Aristoteli naturam spiritus ar-
 dentis vini. ἀναθυμίασις enim illi est aliquid sic-
 cum & calidum ac potentiâ ignis. Talis prorsus
 natura est illius spiritus Quo enim purioreò sic-
 cior est: adèd ut puritatis maximum signum sit,
 si nec saccharum solvat amplius nec sal totusq;
 in flammam abeat nullo superstitute humido:
 Vim porrò vini inebriantem in illâ exhalabili
 substantiâ esse sitam, docetur etiam *l. de somno c. 3.*
 ubi item præclare ostenditur, eam ipsam ἀναθυ-
 μίαν in causâ esse, quæ vinum sit ὑπνωτικόν: ut
 necessum sit ad proprietatem nescio quam sub-
 stantialem cum Mercuriale, aut ad occultam
 vim ψαρκωπικὴν, cum Platero recurrere. Indubiè
 verò ab eodem maximo viro isthæc omnia cla-
 riùs deducta sunt *l. de ebrietate*. Certè etiam ea
 quæ *sect. 3. problematum* huius argumenti haben-
 tur, superant conatus omnis sæculi ævi: si quid
 rectè iudico. Sunt autem fortè desumpta ex illo
 de ebrietate libro. Vt enim alibi ostēditur, prob-
 lemata nostra à Peripatetico quodā ex varijs li-
 bris Aristotelis, Theophrasti & Stratonis consu-
 ta sunt.

Ad §. LXXXI.

Zabarellæ ista eo maxime laborant, quòd
 duplicem calorem, duplex humidum au-
 thor iste vino adscribat, nullâ fultus probabili
 collectione, nullo experimento: quod in de-

monstratore minimè ferendum, in Zabarellā
 etiam detestādum, ut qui se vindicem apodicti-
 ces professus sit, tam multis editis voluminibus;
 Cætetum neq; tu, *ω δαιμόνιε*, videris rem planè
 exponere. Namque fermentationis non una est
 ratio sed multiplex: ceu supra iam est dictum.
 Itaque disertius exponendum erat; qualis sit illa
 fermentatio, qualis mutatio, quā acetum nasci-
 tur. Fermentatione enim etiam ipsum vinum
 fit, fermentatione nonnunquam vappa oritur.
 Sed nemo tibi temerè succenserebit; ut qui nos
 sat multa docueris alia, & commate 8; *absoluti*
aliquid de hac re tradere nec opus tua esse nec operaprae-
sentis protestatus sis. Videtur verò & mihi exacta
 huius rei doctrina operosior, quam ut instituto
 conveniat: utpote quæ totum de saporibus ar-
 gumentum involvat, quod & difficile est expe-
 ditu & diffusum. Igitur ut rem in pauca contra-
 ham: à calore quidem acetum omne imò omne
 acidum confieri omnino ponendum est. Neque
 verò huic positioni obstat, quòd acida credan-
 tur frigida, aut verò quòd cruditas ventriculi a-
 cida frigori feratur accepta: tantum enim per ac-
 cidens acida refrigerandi vi pollere, iam tum su-
 pra dictum est; nec cruditas acida est à frigore
 simpliciter, sed à frigidā intemperie h. e. minore
 iusto ventriculi caliditate.

Alexander Trallianus nos docuit, non-
 nunquam illam aciditatem ab intemperie esse
 calidā curandamq; frigidis non calidis. Verum
 hoc alibi clariùs patebit, ubi docebitur, omnem
 omnino saporē beneficio coloris confici. Ut au-
 tem

tem speciatim magis aceti ortum exponamus, videtur in aceti generatione calor fermentans subtilius humidum in vaporem agere, aut certè separare à terreâ subtiliore substantiâ, quæ humido isto est soluta; atque hoc modo illud terreum reddi fixius. Scilicet fixitas illa (loquar nunc cum vulgo) non potest non fieri concre-tione quadam atque exsiccatione. Illa verò etsi & à frigore quodammodo contingat nonnunquam, heïc tamen nõ nisi à calore proficiscitur; neque enim solvitur calore. Atqui omnis, quæ à calore est, exsiccatio, separatione fit humidi. Igitur quando acetum fit, subtiliores partes terre-stres, subtiliore ante humido liberantur. Et verò quò illud humidum magis magisque dissolvitur, aut quo magis magisque affunditur, eo & alij aliiq̃ue sapes generantur: dulcès quidem ab humido concocto copiosiore, amari autè & falsi ab eius absentia, alii intermedij ab interme-diâ quadam humidi illius & sicci sapidi consti-tutione. Igitur calor, quem cernimus requiri ad aceti productionem, proximè requiritur ad il-lam exsiccationem: neque fit acetum ex liquore, cuius spiritus ardens omni ex parte exhalavit, sed ex generosissimo potu generosissimum acetum confit, quoniam sc. omne acetum præter acidi-ratem postulat acrimoniam, quæ perit cum ex-halante spiritu, & in generoso potu potentiâ maximum est. Verum, ut ante dictum, hæc pro-dignitate exponi nequeunt, nisi totâ saporum doctrinâ excussâ: quam novatorum quorundâ
 contra-

contradictiones & calumniæ cumprimis per-
amplam fecerunt & operosam.

Ad Caput VII. § LXXXV.

CONSTANS sanè dudum fuit illa ab Hippo-
crate primùm prodita sententia; aceto τὸ
μέλαινα ζυμᾶσθαι ἢ μετεωρίζεσθαι: vix enim ab uno
alteroq̃ue in dubium vocata. Tu tamen in se-
quiores partem declinas. At Hippocraticæ
sententiæ veritatem; nisi admodum fallor, do-
cet nos usus in verè melancholicis; in quibus
humor ille ater dominatur. Neque verò est
quorū spleneticos obijcias commate 86. Falsissi-
mum quippe, omnes illos esse attrabiliarios, ut
falsum est illud, licet adeò decantatum, lienem
esse sedem istius humoris: quod latè aliàs osten-
dimus. Nec verò hæc sententiæ fortè ante Ga-
lenum auditæ: certè nullibi reperiuntur in mo-
numentis isthuc ævo antiquioribus. Cætero-
quū docet sanè nos usus quotidianus, quantum
ad lienis affectus valeat acetum. Neque idi-
psum latuit veteres artis nostræ principes. Sco-
po splenetico propinatum acetum mulsam l. 2.
epidem. sect. 3. ipsemet annotasti. Eodem autem
modo auctor l. *de intern. affect.* in magnis lienib.
acida & acerbæ exhibet omnia, non olus ullum
coctum sine aceto, radiculam quoque & apium
ex aceto præbet. Celsus l. 4. c. 9. *Acida*; ait, *maximè
conveniunt & acetum acre per se sorbere, & magis et-
iam quod scyllâ conditum est, expedit.* idem l. 5. cap. 18.
malagma ad lienem describit aceto acerrimo
temperatum. Ipse Galenus noster l. 5. *de comp.
med. sec. loca* c. 2. multa laudat splenicorum reme-

dia ex aceto mulso aut scyllitico. Aliorum testimonia nolo nunc in partem citare.

Pari modo non est quod præendas temperamenti similitudinem in humore illo pariter & aceto. Etenim est & similitudo quædam inter tartari & chalcanti spiritum, comisti tamen fumant, spumant, incallescunt; uno verbo, fermentantur. Hanc verò fermentandi pronitatem non minus in atrabiliario illo humore esse quàm in aceto constat. Namque & ille vel vomitu ejectus fermentat terram: multo ergo magis id ipsum fit, quando aceto irrigatur. An acetum potest etiam prodesse atræ bili æstuanti, non verò quiescenti? Equidem ferventi isti bili malim alios potius succos acidos obijcere quàm acetum.

Ad §. XCIV.

Primus sanè Valerius Cordus eiecit theriacæ chalcitidem: Eum secutus Fernellius, ut hūc Plāncius. Descendit autem in eam sententiam & Bernardus Deslennius. Omnes causantur vim ejus causticam corpori inimicam. Sed rectè respondens, tantillum chalcitidis tantâ Theriaces mole exceptum obesse non posse. Et verò omnis olim theriace accepit chalcitidem: nihilominus feliciter cessit ejus usus compluribus seculis. Quare verò Andromacho placuerit chalcitidem intermiscere, meritò quis dubitet: Verosimile mihi est factum id ipsum, quod chalcantum valeat ad fungos noxios, Andromachus autem, (suo, nescio quo, consilio) voluerit me-

medicamento isti indere omnia tum nota ἀλεξι-
 Φάρμακα: sed pro chalcantho substitutam chal-
 citidem. Promoveri tamen & fermentationem
 chalcitide non dubito. Certè quæ tu in eam sen-
 tentiam adfers, admodum placent.

Ad Caput IIX.

SI non defendit Platonem illa excusatio quam
 supra attuli, equidem ejus partes haud tue-
 bor. Certissimum quippe, non omnem misto-
 rum corporum fermentationem ac ζέσιν ab aci-
 dis provenire. Quinimò, quorundam rerum
 fermentationes ab aceto atque acidis impedi-
 untur. Iam enim supra dictum, nihil ad flami-
 nam extinguendam acidis esse promptius. Et
 verò quid familiarius nobis quàm aceto simili-
 busque acidis succis exæstuantem bilem in ordi-
 nem cogere?

Ad §. CI.

DE exæstuatione calcis vivæ ex lapide calca-
 rio paratæ non est quod dubites: quanquã
 alia sit natura calcis, quam dant conchyliã cõ-
 busta. Familiariter id his in terris notum & iam
 ante bis mille annos. Theophrasto proditum li-
 bro de igne. Cæterum exæstuationis illius ac fer-
 voris, qui oritur affusâ aquâ, causam in antipe-
 ristalin primus, quod sciam, retulit Petrus Apo-
 nensis: cuius sententiam videtur secutus Iulius
 Cæsar Scaliger. Quæ tu cum Pinclero contra
 disputas, placent maximè. Eandem verò opi-

nionem confutaverat jam ante Daniel Furlanus doctissimus vir in commentariis ad Theophrastum. Alij ad antipathiam confugiunt: ignem enim in calce latentem fugere naturali quodam dissidio aquam, atq; hinc exæstuarè calcem. Verùm hi nō abeunt à Scaligero, nisi quod ille causam fugæ velit esse frigus circumstans. hi occultum dissidium causentur. Verùm huiusmodi ignis fugam minimè fieri in calce rectè probat illud ex Pinciero à te allatum, quòd portio calcis, quæ aquam concepit, caleat, altera minimè. Taceo nunc, quando tota calx madet, simul & calorem egressurum, si vera esset illa opinio, contra quam tamen experientia loquitur. Tu fermentationem quidem benè prærendis, nodum tamen non solvis, quâ scilicet de causâ ita exæstuet fermentans ille calcis calor: quod maximè erat in quæstione. Nos id ipsum paulò pòst attingemus.

Ad Caput IX. §. CVI.

Ignem proximam esse causam omnis fermentationis omniumq; qui in fermentatione apparent, motuum, rectè profectò statuis. Vnius enim ignis est omnia isthæc agere. Calor enim congregat ὁμογενή & disgregat ἐτερογενή: calor bullas excitat, omnia penetrat, alia attenuat, alia incrassat, alia graviora, alia tenuiora reddit, pro diversâ patientis materiæ naturâ, caloris est generare, caloris est cortumpere.

Neque verò est, quæ cū Sennerto nostro velimus huc arcescere φύσιν illam ἀνάλογον τῷ τῶν ἀσθενῶν συχρίῳ, quæ scilicet non est igneum

gneum quid neq; omnino talis quædam vista-
ctilis, sed alia diviniior ac principium animatorū
& organicorum corporum. Taceo enim & fer-
mentationes reperiri rerum prorsus inanimata-
rum; taceo à spiritu vitrioli, salis, nitri, tartari ac
similiū fermentari quā plurima; taceo & flavā bilē
& pituitā nonnunquā fermentari; quid, amabo,
est in fermentatione cerevisiæ, musti, serapiorum,
q̃ nō calori elementari possit referri acceptum?
quur sine causā confugiendū & hīc à tactiliū fa-
cultatum vi ad illas ineptias nescio quorum oc-
cultorum spirituum? Verūm hic fructus est Pa-
racelsicæ doctrinæ & impudentissimi contem-
ptū tactilium facultatum. Equidem non pos-
sum non indignari, omnem penē vim calori ac
frigori calumniis eripi hominum, quibus cum
igne perpetua ferē res est. Quā scabie & amicum
nostrum infectum esse & miror & doleo. Quid
enim absurdius & quotidiano usui magis adver-
sum, imò quid ad evertenda fundamenta artis
nostræ & totius naturalis philosophiæ magis a-
ptum eo, quod ille nunc senex solet docere: *ca-
lorem non posse aliud quàm calefacere?*

Est autem tua illa philosophia ut rectior
ita & maximis magistris consentanea. Disertē
Aristoteles noster l. 3. de gen. an. c. 4. ubi causam
inquirat quæ ova piscium exigua subitò in eam
molem extendit. ἡ δ' εἰ, inquit, ἡ αὐξήσις ὁμοίᾳ
τοῖς σκώληξιν ἐστὶ. καὶ γὰρ τὰ σκώληκος τέκοντα τῶν ζώων
μικρὸν ἄπο τίκτει τὸ πρῶτον. ἔπειτα δ' αὐξάνεται δι' αὐτῶν,
καὶ ἔτι αὐτὸς πρόσφουσιν ἐδεμίαν. τὸ δ' αἶπον τὸ ὄρα-
τωλησίως ὅπερ ὅτι τῆς ζύμης. καὶ γὰρ ἡ ζύμη ἐν μι-

κρεῖς μεγάλη γίνεται, & μὴ σερεωτέρας υγρευομένης,
 & δ' ὑγρῶ πανδματταμένης. δημικρυγῆ δὲ & τοῦ & ψυ-
 χικῶ θερμῶ φύσις. ἐν τοῖς ζώοις. ἐν δὲ ταῖς ζύμασι ἢ &
 χυμῶ & συγκραθέντ' & θερμότης. αὐξανέται μὴ ἐν
 τῷ ὡς ἀπὸ ἀνάγκης μὴ διὰ ταύτῃ αἰτίαν. ἔχει γὰρ
 πρὸς πῶμα ζυμῶδες. Theodorus ita vertit : Incre-
 mentum ovi simile vermibus est. Animalia enim, que
 vermen pariunt, primò exiguum edunt, quod per se au-
 getur sine ullo annexu. Causa similis, ut in farinâ sub-
 actâ humore. Fit enim massa ex parvâ magna, parte
 solidiore humescente, humidâ spirascente, quod in ani-
 malibus natura caloris animalis facit, in massa calor
 permisti humoris. Augentur igitur ova necessario eâ
 causâ: habent enim excrementum massale. Hæc Ari-
 stoteles. De nive his verbis loquitur Theophras-
 tus l. 2. de caus. plantar. c. 2. ἅμα τε καὶ τὴν γῆν ἀνα-
 ζυμοῖ. συγκατακλείσσει καὶ ἐναπολαμβάσσει τὸ θερ-
 μόν. Ita enim legendum non casu accusativo
 quem habet editio Bataviæ, ut sensus sit: simul &
 terram fermentat nix calorem concludens & coercens.
 Scilicet hoc etiam auctore fermentationis causa
 est calor. Docet idem Galenus l. 4. simpl. c. 11. Nō
 piget etiam eius verba adscribere: mustum non
 suo modo sed & acquisitio calore dulce esse videtur, mul-
 tum enim ἐμπυρέυματος ex solari calore tum acinis
 tum aliis fructibus inest &c. Nam ex quibuscunque
 pomis si succum exprimas, tum protenus non secus atq;
 mustum deprehendas fervere: tanto tamen fervoris dis-
 crimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore di-
 versitas. Sed ubi iam quod aquosum ac semicoctum erat
 transmutatum fuerit atq; confectum, & is, qui fervo-
 rem concitabat, calor evanuerit, iam tum denique quæ
 propria

propria succorum proprietates sincerè conficiuntur. In eandem sententiam scribit l. 4. de usu part. c. 3. Sit itaq; vinum aliquod nuper ex uvis expressum sed infusum in dolia, ab innataque caliditate adhuc elaboretur ac ferveat. Alios non adducam; nequè enim attinet.

Ad § CIIIX,

Meritò contris causam investigare eius pro-
blematis, quæ præ dulcibus, acribus, ama-
ris, salis aliisq; lapidis succis acida polleant fer-
mentandi facultate: quum scilicet fermentatio
sit à calore, dulcia autem, acria, amara, salia ca-
leant insigniter, non minus atq; acida, si non ma-
gis. Tua responsio duo ponit: primum, ad id ut
quid fermentetur, requiri ut materia, quæ fer-
mentatur, partim rare fiat, partim constipetur;
secundum, attenuandi illam cogendiq; faculta-
tem inesse acidis. Cæterùm prius illud neq; ex-
perientiâ neque ratione nobis est compertum.
Sanè in quibusdam fermentationibus alia at-
tenuari alia inçrassari verum est, sed neque omni-
bus id commune, neque nisi per accidens solet
contingere. Quod secundum attinet, possunt
sanè utrumque acida, potest autem idem omnis
ignis: neque cogendi facultas illa in acidis est à
terrâ, sed in idem à calore, aut per accidens ab ex-
tinctione caloris:

Limus ut hic durefcit, & hæc ut cera liquefcit

Vno eodemq; igni.

Ad hoc, positis illis duobus tuis placitis,
ferè consequeretur, sola acida fermentandi vi

esse prædita: Te enim auctore, sola illa duabus illis facultatibus valent, & tamen ad omnem fermentationem isthæc duo necessaria sunt. Iam tum suprà verò rectè docuisti, minimè solis acidis fermentandi potestatem inditam.

An verior causa est, quòd acida præ aliis illis facilè incalescant, simulque suo calore in corpora apta potentiùs reliquis valeant agere? Vtrum sanè docet nos experientia. Possunt enim acida ipsos lapides & metalla solvere, quod reliquorum nullum potest: dulcia verò & pingua haud difficulter quidem incalescunt atque sensibiliter æstuant, alunt tamen levem calorem nec ita validum. De horum causis non nihil paulò post erit differendum. Non obscurum autem est intellectu, illis positis non posse non acida præ aliis fermentandi esse facultate prædita: quippe cum fermentatio sit motus corporum à calore potente ac penetrante ortus.

Ad § CIX.

Calorem, quo fit fermentatio, connatum esse oportere, nescio an ullâ verosimili collectione possis probare. Equidem dixerim potius, vel rarò vel nunquã esse actu connatû. Certè ille calor acidorum sensibilis, quo fit fermentatio, ille calor calcis vivæ aliq; , excitantur demum, quando ipsa fermentatio instituitur: ante non nisi potentiâ adfuisse, sensu tactûs edocemur. Galenus quoque noster calorem, quo mustum, aliq; fructuum succi fervere, observavit ἐμπύρευμα esse solaris caloris. Ipse infra comma-

te 122 in hæc verba loqueris : *Adijce nunc & hoc, aliam ignis fermentificationem esse in mixtione, aliam in mistis; illic innascendum adesse, hic inesse innatum.* Quo liquet etiam te auctore non omnem illum calorem esse innatum. An voluisti *innati* voce *internum* significare? Videris sanè: opponis enim innato externum: quum tamen rectè & accuratè loquendo non omne quod inest rei eidem & innatum sit, utpote quum multa producantur in re aliquâ iam natâ per causam externam: nonnunquam tamen voces illæ, fateor, promiscuè usurpantur. Cæterum ab interno calore rerum fermentantium esse fermentationem, externum verò non nisi adiuvere excitando & producendo internum omnino concedendum. Namq; & usus id probat, & confirmat doctrina illa aurea Aristotelis de generatione, concoctione, maturatione rerum: qua de re alibi.

Ad §. CXI.

CAlcem vivam calore ab externo igne excitato calere, constans fuit veterum opinio: Tu cum paucis recentioribus id negas; sed, quantum puto, contra sensum. Si enim ab adustione non est profectus ille calor, nec productus de novo, utique necessum est illum adfuisse actu in calce crudâ: verum illud sensui tactûs adversatur & oculis nostris: pateretur enim idem ab aliquâ lapis calcarius, quod patitur calx viva. Sed de gypso Phœniciâ quidem id prodidit Theophrastus: lapidis autem calcarii nostratis naturam longè esse aliam, constat. Nectamen dixerim, i-

ignem illum calcis vivæ forinfecus in calcem se infinuâsse : quomodo multi credunt de omni empyreumate. Erenim mihi sit probabile, lapidem omnem calcarium prædictum esse multis partibus valdè idoneis in ignem commutari, eas autem ab igne externo comutatas aliquas quidem in adustione expirâsse, aliquas scilicet relictas superstites, sed quæ non nisi initium igneæ naturæ conceperunt. Earum partium potentiâ ignearum argumentum capio à flammis attritu lapidum nascentibus. Non enim illæ sunt ex aëre, ceu multi putant : aër enim in ignem quidem in flammam tamen mutari nequit ; quippe cum flamma sit fumus ardens, aër autem non sit fumus. Certè quò magis incalescit aër, eò magis attenuatur, adeo quæ eò minùs lucet. Nihil enim lucet quod non habeat crassitiem aliquam. Igitur attritu aliquid ex ipsis lapidibus exprimitur, quod motu illo incalescit & in flammam abit ; adeo quæ in crudis illis lapidibus est aliquid valdè aptum ut in ignem commutetur. Quæ natura omnibus igniariis est communis. Nonnulla, sed præ multis mendis obscura, quæ huc faciunt habet Theophrastus *l. de igne* : sed nolo iis adducendis tempus terere. Idem *l. de causis plant. c. 21.* contra Menestorem disputans, qui aquatiles plantas calidissimas pronunciaverat, fatetur in lignis quæ præbent, more olim recepto, igniaria, esse humidum aliquod aptum attritu in aërem (rectius, in flammam) converti.

Verùm admissis ijs quæ diximus, nihil est facilius, amice, quàm tuis obiectionibus respondere.

dere. Quæris quare ignis idem vestigium non sit in calce, quæ ex conchyliis conficitur? Respondeo, quia in conchyliis illis non sunt multæ adeo partes combustiles atque in lapidibus, ut post ustionem quædam possint superesse; sed in ipsa ustione omnes expiraverunt: alioquin verò in conchyliis, ut & in corallis, margaritis, oculis cancri, matre perlarum præter aquam oleum aliquod esse combustile, minore licet copiâ, ubi per chemica experimenta est notissimum. Quæris, cum calx ex conchyliis æquè habeat formam calcis, atq; illa altera ex lapidibus, cur non & illud adsit idq; formâ consequitur? Resp. non pertinere ad calcis formâ aut essentiâ illum superstitem ignem: alioquin n. calx extincta nõ esset calx. Quod ultimum obiicis, iam expositum est.

Ad §. CXII.

QUod hoc loco attingis, omnium in totaq; hoc negotio occurrentium, nî fallor, difficillimum est expeditu: quî nimirum fiat, ut calx affusâ aquâ, ut salia plantarum acerbis metallicis affusis, ut ferrum & butyrum antimonij cum liquoribus stygijs commista, adeo effervescent. Simile verò quidpiam & in plurimis alijs reperitur, modò animum advertamus. Etenim ex gr. semina quoque plantarum humore madefacta incalescunt. Plurima etiam ore assumpta incipiunt corpori nostro majorem justo calorem inducere, quum tamen ipsi sensus nullum ante calorem obijcerent, & calor nostri corporis longè esset minor. Eodem modo venena quæ-

quædam & similia, etsi ante non admodum essent reapse calida, corpus nostrum quasi accendunt. Quin & sponte suâ certum est humores corporis nostri effervesce sæpenumero in febribus, in tumoribus præternaturam, & aliàs; quum tamen nihil adsit æquè calidum, unde ille fervor possit proficisci. Mitto alia.

Non sine injuriâ verò relinquis heic lectorem tuum suspensum, quum tamen, quo vales ingenij acumine, multorum desiderium haud difficulter implevisses, si vires libuisset intendere. Neque verò sympathias & antipathias vocabulis rem exponis: omnia nempe similia συμπαθῆσι omnia contraria ἀντιπαθῆσι; nec tamen vel similia omnia à similibus, vel contraria à contrarijs in fervorem hujusmodi atque æstum exagitantur. Distinctiùs itaque debueras docere, quodnam dissidium aut quæ rerum concordia æstum illum excitet, & quomodo.

Sennertus noster *cap. 19. libri de consensu & dissensu chym.* ubi de nitro varia adducit exempla, ut arbitratur, *singularis antipathias inter ignem & nitrum, ignem & aquam, nitrum & sulphur cum vulgare* (verba ejus sunt) *tum metallorum ac mineralium, interque spiritum inde confectum, ut & alios spiritus acidos metallorum, imò inter sulphur & salia; ejusmodi verò inter illa omnia esse dissidium, ut alterum alteriùs præsentiam fugiat: hinc comoveri calorem, æstum, nonnunquam & latam flammam.* Itaque hic paulò explicatiùs antipathias istius suæ naturam nos docet: Scilicet fugere & fugare se invicem isthæc dissidentia, atque

que ab illo motu inimica illa corpora incallescere. Verum enim verò jam supra à nobis est ostensum, calcem quidem vivam, quã & ipsam in exemplum adducit, hujusmodi ignis motu neutiquam incallescere. Quod autem ibi usurpavimus, argumentum idem valet, & in ijs omnibus, quæ à Sennerto adducuntur. Etenim si oleum, butyrum, vel verrix accensa effervescent ob fugam aquæ affusæ, non sursum sed deorsum, aut ad latera potius flamma commoveretur: summum scilicet aqua affusa occupat, ignis itaque fugiens in contrariâ partem sese reciperet. Par ratio est reliquorum. Ad hoc verò neque in butyro antimoniali, neque in spiritu nitri, neque in limaturâ chalybis vel ferri, neque in spiritu vitrioli, neque in sale tartari alijsque seorsim positis, tantus actu jam ante adfuit ignis, quantum post missionem sensu deprehenditur: post enim nullæ non partes etiam minimæ exæstuant & summè calent, ante tactu nullum eiusmodi licuit calorem deprehendere. Si verò actu iste ignis non adfuit, non utique hæc caloris vis est à fugâ quadam ignis, sed de novo est excitata de materiæ potentiâ: Quod invisum est Sennerto nostro, quem in Anaxagoræ placita per esse pronum constat. Taceo nunc, Sennertum pro sententia suâ nihil adferre, quo vel in speciem illa probetur. Neque etiam patet illius vis consequentiæ: *calx ex gr. affusâ aquâ æstuat, ergo ignis in calce delitescens fugit aquam.* Taceo etiam, levia sursum, gravia deorsum moveri, sensibus

sibus patere; fugam autem illam sensibus minime esse conspicuam: quod tamen esse deberet, cum sit Sennetto principium demonstrationis.

Sed linquamus Sennettum. Multo minus vero rem expedit Franciscus Vallesius l. i. *controv.* 12. ubi illud agit, quare medicamenta nonnulla calida in actum a nostro calore deducta ipsi illum nostrum calorem vi & gradu quodam exsuperent. Confugit enim ad peculiarem dispositionem rei incallescens: quod est docendo nihil docere:

Elegantiora sunt & maiori digna laude, saltem ob conatum insignem docendi rem abditam, quæ habet Andræas Cæsalpinus l. i. *quest. med.* 3. itidem de medicamentorum calore verba faciens. Verba eius ita se habent: *Sed qui fieri possit ut à miti calore animalis, qui in hominem temperatus est, medicamenta calefacta calidiora reddantur, quam animal, adeo ut quadam etiam urant, dubitationem non mediocrem affert. An in motu naturali non est absurdum, id quod movetur amplius moveri, quam movens moveat? impetus enim naturalis, quæ natura est, sufficiens est principium ad tantum motum perficiendum, quantus est impetus, postquam à movente externo moveri ceperit, ut in gravibus & levibus patet: pro maiori enim gravitate & levitate motus fit velocior & tardior. Idem contingit in alteratione naturali elementorum. Aqua enim calefacta, si, ab ambiente refrigerari incipiat, ad tantam frigiditatem ex naturâ suâ veniet, quantum est eius impetus, non quanta fuerit ambientis frigiditas, & combustibilia concepta aliquâ caliditate exter-*
nâ, ig-

nâ, ignem concipiunt secundum naturam propensionis aut minus. In motu autem violento contrariò modo se habet : tantus enim fit motus, quanta est potentia efficientis ultra quam impossibile est moveri, tum in patiente nullus sit impetus ad talem motum, ut patet in proiectis, & in calefactione aquæ : cum enim ei sit præter naturam calefactio, tantum, & eousque calefiet, quantus fuerit, & quandiu perseveraverit ignis ; Medicamenta igitur potestate calida ab eodem calore animalis ad suum actum reducuntur pro naturâ eorum, non secundum mensuram calefacientis. Hæc ille, Liceat autem fortassis hoc modo omne hoc problema solve, quod nunc agimus de æstu fermentantium rerum : scilicet aut per antiperistasis, aut ab externo calore, aut per remotionem alicuius obstaculi ignem illorum corporum leviter angeri, ipsummet verò ulterius sese promovere suapte sponte propriaq; virtute. Cæterum, etsi hæc ipsa longè sint verisimiliora & doctiora prioribus istis sententiis, metuo tamen admodum ut sint vera. Ab Aristotelis certè philosophiâ plurimum abeunt : quod miror non observatum Cæsalpino, Peripati maxime studioso. Aristotelis quippe constans est sententia, omne agens ab eo quod patitur re distingui ; omnemve agendi potentiam principium esse transmutandi aliud in quantum est aliud ; & verò productionem illam quam per emanationem vocant, primò à Platoniciis mox & à plerisque scholasticis Theologis receptam, omnis eius philosophia repudiat.

Sed non est huius loci adeò difficilem nunc dubitationem aggredi : potius tentabimus solve

vere problema nostrum levioꝛe quadam & mi-
 nùs impeditâ ratione, hunc in modum. Omnis
 novus ignis, aut calor & effectricem aliquam &
 materialem causam habet, eamque proximam
 quidem naturalem; non rationalem; adeoque
 ejuscemodi, quæ effectum producant, si quando
 nihil est impedimento; quod est omni causæ na-
 turaliter, non liberè agenti, proprium. Igitur
 quum in fermentatione novus caloris gradus o-
 riatur, nècessum est aut effectricem aut mate-
 rialem causam, quæ ante non aderat, accessisse;
 aut certè sublatum esse obstaculum, quod pro-
 ductionem prohibeat. Neque verò præter hæc
 quidquam huc pertinere potest, quum nihil ali-
 ud ad producendum effectum aliquem natura-
 lem sit necessarium. Et verò quando & aliàs ca-
 lor citrà fermentationem, increfcit aut novus i-
 gnis excitatur, aliquid horum trium contingit;
 nunc per se nunc per accidens. Ita exiguus ignis
 vehementer increfcit, si ve quòd materia in flâ-
 mam abire aptæ alimentum suppeditetur, si ve
 quòd aliunde accedente igne materia, quæ ad-
 est, promptiùs transmutetur, si ve deniq; remo-
 veantur impedimenta. Ad quem ultimum ordi-
 nem sanè pertinet ventorum afflatus; qui scil:
 conniventia corporum spiracula aperiunt, un-
 de igni in nutrimentum suum via expeditur.

Quamquam verò haud difficile fuerit omne,
 quod de ignis incremento exploratum habẽ-
 mus, in suas causas juxta tres hosce ordines re-
 ferre; quoniam tamen proposito id minimè
 conveniat, & pleraque jam à Theophrasto sint præce-

præcepta, nunc quidem hoc ipsum minimè tangemus. Quomodo nec illud quidem nunc agitabimus, an crescens ignis augmentum capiat secundum quantitatem solam, an verò & secundum qualitatem. Scilicet quum levis scintilla in imensam abit flammam, quantitatem quidem seu molem ignis augeri, nemini potest esse dubium; nec dubium est augeri calefaciendi vim: attamen quum hæc crescere possit, etiamsi sola quantitas augeatur, (quemodo in comperto est pluribus ex. grat. ad unum funem trahendum coëuntibus vim tractricem plurimùm roborari) quumque multa alia heïc perobscura occurrant, haud adeò clarè cui liqueat, an ipse calor majores gradus fecerit & qualitate suâ non minùs atque mole increverit. Ne hoc quidem, ajo, nunc agitabimus; altioris enim est indaginis hæc quæstio, nec hujus loci, sed ejus, ubi de omni alteratione differendum.

Cæterùm horum trium modorum aliquo exæstuate aut certè crescere in solito maius ignem corporum quæ fermentantur, per omnia exempla ostendere majus fortè operæ fuerit pretium. Est autem & ille campus amplior quàm ut nunc etiam liceat ingredi. Fortè igitur satis officio fecerimus, si uno alteroque exemplo contenti rem collustremus. Exæstuationem igitur calcis vivæ à liquore affuso quod attinet, existimandum est fieri illam, quòd latens in calce ab ustione superans ignis, liquore affuso materiam accipiat novi ignis generandi. Scilicet etsi aqua, si multa sit, ignem potiùs extinguat quàm accendat, si ta-

E

men

men iusta sit inter ignem & aquam proportio ; non minùs solet aqua ignem alere quàm oleum aut pingue aliquid. Notum hoc est officinìs fabrorum ferrarijs, imò notum vulgo est culinìs. In calce verò esse superstitès ignis reliquias, quæ Aristoteli solent *ἐμπυρῶματα* dici, jam ante est ostensum.

Quæ verò calcis vivæ ratio est eadem videtur obtinere etiam de salium botanicorum & acidorum liquorum mineralium æstuatione; imò non aliam ob causam videtur & butyrum antimoniij ita excalescere. Nam & in his multum est actualis ignis; quare pleraque eorum vim septicam habent: Hic verò cum liquidum aliquod adjicitur iustâ proportionè servatâ, est quasi oleum igni affundas. Non mirum verò est non à quovis liquore isthæceffici, quum constet non à quovis quodlibet pati, & fugiat nos iustæ illius proportionis inter latentem ignem & liquorem momentum, tum vero non quivis liquor per omnia aptus sit penetrare, ad actionem verò passionemque requiratur agentis patientisq; mutua coniunctio; Hanc causam ex æstuationis in calce & nitro ustis, in gypso Phœniciâ crudâ iam ante hos bis mille annos vidit perspicacissimi vir ingenij Theophrastus, eamque eleganter prodidit *l. de igne*. Fortè haud abs re fuerit viri maximi ipsa verba adferre, saltem ut illa veritè doctissimus Furlanus, quòd scripta istius præclarissimi auctoris, malo eruditionis fato, in paucorum hodie manibus versentur. *Cum autem absq; humore ex exhalatione calor non sit, idcirco calx infusa*

infusa aqua magis urit quàm sola : nam ea materia est
 reliquiis ignis, velut lucerna. Neque verò id facit vel ve-
 tus nimium, vel minuta, sed nō pridem cocta, & glebosa :
 illam diuturnitas temporis respiratione difflavit, & mi-
 nuta paulū admodum ignis habet, ac proinde imbecillis.
 Idem etiam in Phœniciâ gypso evenire prædicant. Nam
 dum subigitur urere narrant : nihil enim refert, nativus
 ne an adventitius & oblatus sit calor. Nitrum quoque
 ustum talem quodammodo dum effoditur potestatem si-
 gnificat : infusa quippe calida calefacit, & tactui sensum
 affert. Semper autem in omnibus istis temperamento a-
 liquo est opus, ut superetur humor. Nam hac de causa vi-
 num quoque igni superfusum, velut à libantibus, flagrat,
 & mare cū restingunt : sed & aqua si pauca sit. Coactus
 enim & coacervatus ignis evaluerit. Sed in pice, quæ cre-
 matur, multo magis ista eveniunt : propterea quòd flam-
 ma & princeps magis est, & maior ut exiliat, & ædifi-
 cia comburat : quicquid enim incidit exuperatum
 & extenuatum inflammatur : quo ignescente flam-
 ma crepitat, calore & humore pugnantibus. Hæc
 ille germanus Aristotelis discipulus & æmulus.
 Prorsus autem idem & Galenus noster, quā va-
 luit ingenii acrimoniâ, vidit. Quum enim l. i. de
 febr. differ : ad hæcticæ febris naturam exponen-
 dam attulisset exemplum calcis vivæ ab aquâ
 incalæscantis, fieri id scribit *τῷ φομένῳ ὡς τοῖς αἰ-
 τῇς αὐχμῶδες ἐκ αὐτῆς δεγμασίας ἐκ τῆς ὑγ-
 γῆς & σίας*, h. e. calcis vaporosâ calidi-
 tate ab humido nutritâ.

Igni figuram pyramidalem propriam esse, haud possum tibi concedere, ô optime; cum longè robustissimis argumentis ab Aristotele nostro sit l. 3. de cælo demonstratum, primis simplicibus corporibus nullam esse certam figuram. Et verò pyramis illa quem fingit flamma, ab aliâ longè est causâ, quam nemo rectiùs exposuit Theophrasto in illo nunquam satis laudato libello de igne: Nec crediderim eam esse rationem rotunditatis in bullis conspicuæ quam tu adfers. In rebus enim naturalibus affectum exprimere semper materiæ potius naturam quàm efficientis; est longe falsissimum & usui communi adversum. Ecquid etiam probabile habet doctissimi Mercurialis commentum? si ventus enim erumpere tentat, superior bullæ pars acuminabitur: sursum quippe potius natura non deorsum; non ad latera nititur evadere ventus. Ut meam sententiam promam, credo rotunditatem illam oriri ab aquæ aërem ambientis gravitate ingenitâ, quâ tendit ad centrum proprium. Scilicet unumquodque corpus grave proprium aliquod centrum habet suæ gravitatis: id verò in liquidis, si nihil impediat, solet idem esse cum centro magnitudinis, prout primus (quod sciam apud Aristotelem certè hac de re nihil legas) docuit Archimedes. Igitur quemadmodum aqua etiam aliàs, dum undique æqualiter contrahit sese ad centrum propriæ gravitatis, rotundam accipit figuram illo gravitatis centro cum magnitudinis centro coincidente, ceu liquet in guttis; ita

ita & quando aërem comprehendit , in rotundum corpus coit , quod bullam appellamus. Hanc ad centrum contractionem verosimile est causam etiam esse, quare crystalli hexagonâ nascantur figurâ, imo & nix sexangula sit. Cum enim non possit rotunditas exacta acquiri propter materiæ ineptitudinem, acquiritur in quantum fieri potest. Simile verò contingit & in adamante aliisque gemmis pellucidis plurimis, nec non in gypso, hæmatite, in multis salibus, in saccharo cando, in tartari crystallis quæ appellantur ac similibus. Perleganter in hanc sententiam differit Andreas Cæsalpinus *l. 2. de metallis c. 19.* operosè verò de centro gravitatis non adeò pridem scripsit Lucas Valerius mathematicus Romanus.

Ad §. CXVII. CXVIII.

CXIX. CXX.

IGnes fatui in sepulcris apparent etiam iis, quæ calcem nullam acceperunt: accensio tamen illa haud dubiè sit uno aliquo modorû istorum, quibus calor solet incandescere. Eiusdem verò notæ est omnium igneorum meteorum generatio , quam adeò luculenter expositam reliquit Aristoteles noster *l. 1. meteor.* Cum eo, quod sænum nonnunquam patitur , prorsus idem est quod de fimo exæstuante narrat Galenus *l. 5 de tempor.* Quir verò in dubium vocandum sit, quod in epistolâ ad Iudæos Ægyptios legitur, de igne sacro occultato, non video: imò religio mihi est, illius libri olim in Ecclesiis legi soliti, historijs fidem temerè denegare. Non crediderim verò na-

rurali vi suscitatum denuò illum ignem: quodnam enim exemplum mihi des simile? certè non nisi divino miraculo ignis in crassum liquorem potuit conuerti. Malim tecum dubitare de fide ignium perpetuorum. Legi huius argumenti multa; sed hæcenus, fateor, non potui persuaderi.

Ad §. CXXXII.

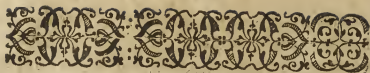
EXiis, quæ supra disputavi, satis patet quid sentiendum de tua Fermentationis definitione; ideoq; non est quur vel verbum addam. Galenũ nostrum fateor inconstantius docuisse aceti naturam: quod verò ipsimet tibi in Fermentationis negotio videtur maximum, nempe ab igne omnem illum motum esse, id profectò illum nō laetuit, sed dudum ab illo monitum, placet tantum duo illustria testimonia ex scriptis maximi illius magistri in medium adducere. Libro 4. de usu part. c. 3. Sit itaque, inquit, vinum aliquod nuper quidem expressum sed infusum in dolia, ab innataque caliditate adhuc elaboretur ac ferveat. Audin musti fermentationem ab innatâ esse caliditate? Non minus clara sunt quæ habentur l. 4. de simpl. medicam. facult. c. 11. de eadem musti fermentatione. Mustum non suo modo sed & adquisitio calore dulce esse videtur: multum enim ἐμπύρευματος ex solari calore tum acinis tum aliis inest fructibus. Nam ex quibuscunque pomis si succum exprimas, eum protinus non secus atque mustum deprehendes fervere: tanto tamen fervoris discrimine, quanta erit unius fructus ab alio in calore diversitas. Sed ubi iam quod aquosum ac semicoctum erat,

trans-

et anmutatum fuerit atque confectum, & is qui fervore
 rem concitabat calor evanuerit, jam tunc denique, quæ pro-
 pria succorum proprietates, sincere conspiciuntur. Gale-
 ni igitur sententiam in præcipuis prorsus tecum
 facere equidem asserere non dubitem, Aristote-
 les certè adeò perspicuè paucis verbis omnem
 Fermentationis naturam expressit, ut nihil
 possis meritò desiderare. Quum l. 3. de gen. ani-
 mal. c. 4. de animalibus quæ vermem pariunt, dis-
 servisset, vermem illum nulla foris factâ adie-
 ctione crescere, addit, τὸ δὲ αἴτιον τοῦδε παθησίου
 ὅπερ ἐστὶ τῆς ζύμης. καὶ ὅτι ἡ ζύμη ἐκ μικρῆς μεγάλη
 γίνεται ὅτι μὴ στενωτέρῃ ὑγρονομένη, ὅτι δὲ ὑγρῇ
 πνέματομένη. δημιουργεῖ δὲ ὅτι ἡ ψυχικὴ θερμὴ
 φύσις ἐν τοῖς ζώοις. ἐν δὲ τῆς ζύμης ἡ χυμὸς συγ-
 κερθάνει δερμότης. αὐξάνεται μὴ ἐν τῷ αἵματι
 ἀνάγκης μὴ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν. ἔχει δὲ πείρω-
 μα ζυμῶδες. Audimus hîc, quid fiat in fermenta-
 tione intumescere scil. quæ fermentantur, cum
 terrea & solida humectantur, liquida & aquosa
 in spiritum resolvuntur. Audimus quæ horum
 sit causa, calor nempe comprehensus,

Quæ penè est summa totius
 tuæ doctrinæ.

FINIS.

DANIELIS SENNERTI

ad

ANTHON. GUNTHER.
BILICHIIUM
Epistola.

Sal. & officia.

SEMPER novum suspectum
fuit, Vir Clar. & Excell. Do-
mine & Amice honorande,
antiquum verò laudatum fu-
it. Sed an jure semper, dubito. Nam
quod nobis antiquum, olim novum fuit.
Ideoque non tempore, sed rationibus o-
piniones affirmandæ sunt, ex quibus verissi-
mæ habendæ, quæ cū Naturâ, quæ anti-
quissima est, consentiunt. Quapropter
nō est quod me tu obrectationum à tuo
proposito te absterri patiari. Multa
adhuc in naturâ explicanda restant, &
plurima in eâ ita obscura sunt, ut magni
etiam

etiam viri pleraque vix definire ausi sint,
 sed gravissimas quæstiones in proble-
 mata rejecerint. Quòd verò hunc ho-
 norem mihi exhibes, & doctissimum
 tuum de Fermentatione Platonica tra-
 ctatum legendum mittis, id amicitia potius
 do, quàm ut existimem, Te putare,
 eum meo consilio meliorem fieri posse.
 Ne tamen voluntati tuæ deesse videar,
 pauca quædam liberè, pro amicitia no-
 strâ monebo. Primò mallem, inscrip-
 tionem esse, de Fermentatione simpli-
 citer, quàm de Fermentatione Platonica.
 Et si enim Plato forsan de hisce co-
 gitandi ansam tibi dederit, tamen &
 Hippocrates nomen ac rem habet: ne-
 que in omnibus Platoni assentiris. De-
 inde de ipsâ Fermentationis ratione am-
 plius cogitandum puto. Equidem scio,
 hoc nomen multis rebus vulgò tribui,
 sed an omnibus *συννόμους*, dubito. Et-
 enim ebullitio illa, quam passim allegas,
 quæ fit in calce vivâ, cùm ei aqua affun-
 ditur, in butyro Antimonij, in solutioni-
 bus metallorum per spiritus & aquas
 fortes, tartaro vitriolato & similibus, e-
 quidem ebullitiones & *ζέσεις* ac efferves-
 centia sunt, seu fiant à sympathiâ seu an-

tipathia, de quo ipse thesi 112. dubitas : an
 verò propriè fermentationes sint, & ejus
 generis cum eâ, quæ fit in musto, cerevi-
 siâ, succis fructuum alijs, digestionibus
 chymicis, coctionibus cibi & humorum
 in nostro corpore omnino amplius co-
 gitandum. Illam ebullitionem, quæ fit
 in calce vivâ, fieri rarione antipathias,
 planum esse existimo, cum ignis aquam,
 ut hostem suum insensissimum fugiat.
 Quod an etiam fiat in calce è conchy-
 lijs marinis, si recentes sint ab ustione,
 inquiras velim, & de eo me certiorè fa-
 cias. Nam & calx, quæ fit ex lapidibus,
 si in aëre humido diutius asservetur & i-
 gnis ille sensim evolet (wann sich der Kalk
 selber leschet / ut nostri loquuntur) nullam
 ebullitionem excitat, etsi ipsi aqua af-
 fundatur. Neque etiam quævis rei atte-
 nuatio & rarefactio propriè fermenta-
 tio est: Hinc spiritus vini in vitro clauso
 ad radios solis ita attenuatur & rarefit,
 ut etiam vitrum rumpat: aut cum è li-
 gno viridi aqua cum strepitu exsudet,
 fermentationem non dixerò. Longè a-
 liter sese res habet in fermentatione,
 quâ ita propriè dici puto, quæ fit, ut dictû
 in musto, cerevisiâ, pane, humorib. Hæ
 enim

enim fermentationes omnes coctiones
sunt , quarum finis est, ut res spiritue-
scant, ut sic dicam (unde ex musto , an-
tequam effervesceat , spiritus non elici-
tur.) An verò alter finis, qui est in tar-
taream naturam & acetum mutatio , à
naturâ intendatur, Tibi cogitandum re-
linquo. Equidem acetum putredine
non fieri, facile concedo : an verò aliqua
rei corruptio sit , dum ex vino fit ace-
tum, perpendendum est. Sic cum Chy-
micis loquendum , in priore fermenta-
tione fit fixum volatile, in posteriore vo-
latile fit fixum : unde in destillatione vi-
ni spiritus præcedit , sequitur phlegma :
in destillatione aceti phlegma præcedit,
sequitur spiritus. Præterea & illud con-
sideratione dignum , quidnam sit *πρωτον*
δεκπκον fermentationis. Ergo ad simplicia
elementa id extendendum non censeo,
sed mistorum propriè esse fermentati-
onem existimo, & quidem non omnium,
sed viventium, aut eorum, quæ ex viven-
tibus provenerunt : & causam efficien-
tem non esse simplicem ignem, sed spiri-
tum, qui est in rebus , quemq; Aristote-
les *ἀνάλογον τῷ τῶν ἀσέρων στοιχείῳ* nominat. Id
quod ipse indigitare videris thesi 67. ubi
liquor.

liquorem igneum (rectiùs quàm ignem) ipsissimam vini substantiam esse dicis, à quo etiam omnis fermentatio dependet. Neque ita simpliciter Zabarellæ sententiam reiiciendam puto, dum calorem elementarem & vitalem distinguit : quamquam rectiùs dixisset calidum elementare, & calidum vitale. Non enim hîc de nudis qualitatibus, sed substantijs quæstio est. Et calidum illud vitale & animale nihil aliud est, quàm spiritus insitus; qui licet igneus sit, non tamen simplex ignis est. Quæ substantia cum diversa sit ab animâ, nihil mirum quin & calor ille, qui ab aliâ, quàm animâ, substantiâ fluit, permanere possit in corpore amplius non vivo. Anima non est calidum, sed calidum insitum seu spiritus insitus est calidus. Itaque licet vinum animæ expers esse facîle concessero, eundem tamen spiritum in se habet, quem vitis in se habet, ita quidem, ut ἀναλόγως etiam moriantur, & cum vites florent, etiam vinum in dolijs effervesceat. Verùm ne noctuas videar, plura non addo, atque oro, ut quæ liberè scripsi, in bonam

tem accipias, & Sennertum tuum amare pergas. Benè vale. Wittebergæ 24:
Octobr. Anno 1638.

Excell, T:

Studiofissimus

Daniel Sennertus.

FINIS.

Emendanda.

pag. 3. lin. 11. illico. p. 8. l. 5. caneâ operâ. p. 9. l. 27.
salve. Helmaest. p. 11. l. 6. ἀνατομῆς. l. 10. *verò est du-*
bium, non istorum novatorum, qui neq; p. 12. l. 23.
 σιδηματώδης. l. 27. ζέσσαι καὶ l. 30. ἐζυμομένον. p. 13.
 l. 2. *prorrheticis.* l. 23. *equidem Te dist.* p. 14. l. 6.
 tellu: l. 18. *motus.* p. 15. l. 19. θερμότης. l. 20. πει-
 λακβίνετι. l. 29. ζυμώδες. p. 16. l. 1. *spiritum.* l. 6.
 ovo. p. 19. l. 2. *per est.* p. 20. l. 29. *animatarum.* p. 21.
 l. 10. *strictiore.* l. 20. λεπτόμ. p. 22. l. 21. *aëre l.* p. 23.
 l. 11. *nequit sine mutat:* l. 21. *connati.* p. 24. l. 4. Φύσιν.
 l. 30. *velle,* p. 26. l. 5. *humore constare.* l. 23. *aqua, qua-*
dam terra. l. 30. ὑδατος. p. 27. l. 16. *Qui.* l. 18. ἡ αἰλ-
 μυρίς. l. 20. κυφότηλα. p. 28. l. 2. *eo ipso.* l. 4. *humor*
satis l. 15. *Qui.* l. 22. *rum.* *Spirituum.* p. 29. l. 16. *vo-*
cum. l. 21. *tantum.* l. 26. *generetur,* p. 30. l. 31. *θερμό-*
τηλα. p. 31. l. 1. *congregatq;* l. 12. *qua velinter.* l. 31.
aquam. l. 32. *Ne nunc.* p. 32. l. 29. *stasi est,* *ib. quam*
multis. p. 33. l. 19. *aqua affundi.* l. 21. *coquenda.* p. 34.
 l. 17. *ex seroso.* l. 23. *essentiâ.* p. 35. l. 5. *experimentis:*
 l. 15. *dele illa: nihil aliud probant, quod infra vide-*
bimus. l. 26. *qualis est.* l. 27. *Sal vini.* p. 36. l. 12. *nec*
tua. l. 16. *simplicia elem.* l. 19. *novum mistum corpus.*
 l. 27. *adscititio.* l. 30. *Theophrastus.* p. 37. l. 13. *bene l.*
 17. *que hoc.* l. 21. *juvent.* l. 26. *utroq;* l. 29. *Sunt.* *E-*
iusm. *ib. causâ,* l. 30. *restingui,* l. 31. *dixisset,* p. 38. l.
 1. *θερμότης* l. 6. *quam.* l. 15. *secûd.* l. 25. *abunde.* l. 28:
dele il. p. 39. l. 3. *ed.* l. 10. *vappa scil.* l. 19. *rati quid-*
quam. l. 30. *vulgò.* p. 40. l. 7. *interest.* l. 23. *dulcibus*
demum illis. p. 41. l. 4. *possent corallia.* l. 18. *acidum,*
 p. 42. l. 11. *ωοίς,* l. 12. *γεώδες.* l. 23. *per est profectò.* p.
 43. l. 2. *crystall.* l. 5. *subsidente.* l. 28. *partis,* p. 44. l. 1.
no fieri fixatione. l. 23. *caloris,* l. 24. *Est porrò.* p. 45. l. 1.
medici,

medici, l. 16. urina, l. 22. $\delta\omega\tau$ ξ , l. 24. magnum l. 30.
 preferas: p. 46. l. 9. nec sal, totusq, l. 15. necessum non
 sit. p. 47. l. 4. Caterum. l. 19 omne, l. conheri, l. 23.
 tantum. l. 30. calidâ, l. 32. caloris. p. 48. l. 14. stres
 subtiliore. p. 49. l. 7. dubium est vocata. l. 16. hæsent.
 p. 50. l. 1. testi. l. 25 respondes. p. 51. l. 1. $\alpha\lambda\epsilon\chi\iota$. l. 1.
 quarundam. p. 52. l. 28. natura: p. 51. l. 23. annos
 Theophr. p. 53. l. 24. rector, l. 31 $\kappa\alpha\iota$ δ $\delta\iota\alpha$ p. 54. l. 6.
 $\omega\epsilon\iota$ $\tau\eta\mu\alpha$. l. 17. $\epsilon\nu\alpha\pi\lambda\alpha\mu\beta\alpha\nu\sigma\alpha\iota$. l. 19. Batava.
 l. 24. acquisito. p. 56. l. 9. utrumq, p. 57. l. 27. ab a-
 quâ. p. 58. l. 3. Etenim. l. 7. verò l. 12. quidem potest, in
 p. 59. l. 4. ut post unam uestionem: p. 6. unâ uestione. l.
 11. conchyliis. l. 13. id quod formam. l. 29. ipsi sensui. p.
 60. l. 14. $\delta\nu\iota\mu\pi\alpha\theta\sigma\iota$. p. 61. l. 6. valet & in l. 7. bis
 quâ l. 24. potentia. Quod l. 28. Neq, enim patet p. 64.
 l. 6. producat l. 13. prohibebat. l. 18. aliàs l. 17. fer-
 mentationem increvit. l. 20. materia. p. 66. l. 14.
 His verò l. 23. coniunctio. Hanc l. ult. humore & ex-
 hal. p. 67. l. 14. restringunt. l. 27. $\theta\epsilon\rho\mu\alpha\sigma\iota\alpha\varsigma$. p. 68. l.
 12. effectum l. 26 quod sciam: apud l. 31. figuram, illo
 p. 69. l. 12. pereleganter l. 19. accensio l. 22. meteo-
 rorum l. 27. temper. l. 26. Galenus l. 2. de p. 70. l. 9.
 Ex iis l. 16. monitum placet tantum l. 18. magistri
 iam supra adducta rursus in medium. l. 21. audina
 mult. fermentationem ab innatâ esse calidi-
 tatem (hæc verba aliis literis sunt scribenda) l. p.
 71. l. 16. $\theta\epsilon\rho\mu\acute{o}\lambda\eta\varsigma$ l. 19. fermentatione: in tum. p.
 72. l. 17. $\mu\epsilon\tau\epsilon\kappa\omicron$ p. 75. l. 19. Ego ad l. 27. $\alpha\sigma\pi\omega\tau$.

